Cursus 8-3 Elementen van religiefilosofie

Situering:

8.1. Elementen van logica, 1996-1997 (EL1-EL92, 115p.)
8.2. Elementen van methodologie, 1996-1997 (EM1-EM71, 101p.)
8.3. Elementen van Religiefilosofie 96-97 (ERF1-ERF335, 396p.)
8.4. Inleiding tot New Age, 1998-1999, (NA1-NA151, 80 p.)
8.5. Elementen van Logica, 1997-1998, (EL1-EL99, 133p.)
8.6. Elementen van ontologie, 1997-1998 (HM1-HM24, 30 p.)
8.7. Kosmologie, 1997-1998 (K1-K52, 62p.)
8.8. Theologie, 1997-1998 (TH1-TH42, 50p.)
8.9. De mens als biologisch wezen, 1997-1998 (BW1-BW42, 52p.)
8.10. De mens als onsterfelijke ziel, 1997-1998 (OZ1-OZ37, 37p.)
8.11. Elementen van cultuurfilosofie, 1998-1999 (CF1-F58, 70p.)
8.12. Elementen van cognitivisme I, 1999-2000 (COGN1-COGN52, 68p.)
8.13. Elem. van cognitivisme II, 1999-2000 (COGN2.1-COGN.2.130, 157p.)
8.14. Elem. van cognitivisme III, 1999-2000 (COG3.1-COG3.58, 82p.)
8.15. Elementen van logistiek, 1999-2000 (LOG1-LOG39, 49p.)
8.16. De sociale kwestie als cultuurkw., 99-00 (SK1-SK100, 141p.)

Opmerking: *Deze cursus werd van een grotere spatiëring voorzien dan de tekst van de oorspronkelijke cursus. Verwijzingen in de oudere versie van deze tekst stemmen dus niet overeen met de huidige paginering van 'word'. Daarom wordt de oorspronkelijke paginering telkens weergegeven met de letters 'ERF'. Ze staan voor 'Elementen van Religie-Filosofie', en worden gevolgd van het oude paginanummer.*

Inleiding: *Deze cursus behandelt in een aantal korte teksten diverse aspecten, niet alleen van de heidense religies, maar ook van de Bijbelse religie. Met de apostel Paulus definiëren we de mens als bestaande uit een onstoffelijke geest, een fysisch lichaam, maar eveneens een fijnstoffelijk of subtiel lichaam. Dit laatste is de schakel, de middenterm tussen de beide andere. Wie de fijnstoffelijke krachtwerkingen niet naar waarde schat of ontkent, reduceert religie tot wat het niet is: een uitsluitend psychologisch, sociologisch of cultureel gebeuren. Al deze teksten willen juist die fijnstoffelijke, magische en occulte krachtwerkingen, op de meest diverse wijzen en in vele situaties, illustreren.*

Cursus 8-3 Elementen van religiefilosofie. 1996-2000

Inhoud : *klik de tekst aan die je wil lezen.*

Cursus 8-3 Elementen van religiefilosofie. 1996-2000..... 1

1. Teksten 1 6
1.1. Het eeuwig verbond. 6
1.2. Jezus hersticht het eeuwig verbond. 8
1.3. De Bijbelse grondslag van de godsdienstleer. 9
1.4. De religie als ongeloof. 10
1.5. Toetsbaarheid. 11
1.6. Apocalyptiek. 12
1.7. De zielereis van een indiaan. 14
1.8. De vervoering als 'onthulling'. 16
1.9. Het doorboorde hart. 17
1.10. De mantische theorie. 18
1.11. Aretalogie. 19
1.12. Wat opvalt, stemt tot nadenken. 22
1.13. Religie is en openbaring en wonder. 23
1.14. Het verhaal van de ganga 24
1.15. De tweede ganga. 25
1.16. Een uittredende magiër. 26
1.17. 'Rationaliteit', "wetenschappelijke rationaliteit" en religie. 32
1.18. Pater Bochenski en "the logic of religion". 36
1.19. Een eerste globaal contact met religie(s). 37
1.20. Een godsbegrip in Belgisch-Kongo. 42
1.21. Opperwezengeloof (theïsme. Monotheïsme. Oermonotheïsme). 44
2. Teksten 2 46
2.1. Gods eredienst. 46
2.2. De ethiek binnen primitief denkkader. 48
2.3. Fenomenologie der religie(s). 54
2.4. De religie als waardering. 55
2.5. 'Nervositeit' en 'cynisme' volgens p. Diel. 57
2.6. "Zij is erin voor altijd". 64
2.7. De cynische magie. 67
2.8. De onmacht van de religie geconfronteerd met het huidige cynisme. 68
2.9. Rudolf Otto: het heilige als "het gans andere". 70
2.10. Taboeïsme. 71
2.11. Het heilige en het eenzelvigheidsbeginsel. 72
2.12. M. Eliade: het profane wordt zinvol o.g.v. het heilige. 73
2.13. Eliade omtrent de ritus (wijhandeling). 74
2.15. Het begrip 'goddelijk'. 81
2.16. Een 'seculaire' (en dus paradoxale) definitie van het heilige. 83
3. teksten 3 84
3.1. Het 'heilige' volgens Ferry. 84
3.2. Een fundamenteelontologische theorie: kumo. 89

3.3. Nina kulagina doodt een kikker. 92
3.4. “Heksen in het atoomtijdperk!”. 94
3.5. Sterly en de etnologie (volkenkunde). 96
3.6. Verraderlijke vrouwelijkheid. 98
3.7. Demonische schoonheid. 100
3.8. De ‘goddelijke’ bedrieg(st)er. 101
3.9. De ‘soevereine’ (autonome) lotsbepaling. 106
3.10. Demonistische en dualistische duiding van ‘soevereine’ religie. 108
3.11. Het beginsel van reden of grond volgens twee maten en gewichten. 111
3.12. Spiritisme met voorbehoud. 112
3.13. Astrologie is geen astronomie. 113
3.14. Apokalyptiek (openbarings- of onthullingswijsheid). 117
3.15. Demonisme (satanisme) axiomatisch bezien. 121
4. Teksten 4 126
4.1. De godbevriende en gewetensvolle mens te midden van demonie. 126
4.2. De Bijbelse godheid en het demonische in de schepping. 127
4.3. “De wraak” 128
4.4. “Heer god in de hemel: gij oordeelt!”. 129
4.5. Fetisjisme. 132
4.6. Naturisme (natuurmythologie). 134
4.7. Oeranische en chthonische godheden. 137
4.8. Een ‘naturistische’ geest. 138
4.9. Pyrolatrie (vuurreligie). 139
4.10. Heilige vuren 140
4.11. Het ‘hemelvuur’ 141
4.12. Ondines (waternimfen). 142
4.13. Sylfen 144
4.14. Gewijde bossen en bosjes. 146
4.15. Het mysterie der planten. 147
4.16. Dendrolatrie (boomeredienst). 148
4.17. Zoölatrie (dierenverering) 149
4.18. De levenskracht van een dier. 150
4.19. Elfen. 153
4.20. Een kunstmatige ‘natuurgeest’ (‘elementaal’). 154
4.21. Satan’s bedrieglijke verschijning. 156
5. Teksten 5 157
5.1. De mysterieuze wereld der natuurgeesten (‘elfen’). 157
5.2. De theorieën. 161
5.3. Natuurgeesten ‘gezien’ door een eigentijds ziener. 162
5.4. Een feeërieke elf. 163

5.5. Traditie en actualiteit inzake natuurgeesten. 164
5.6. Ritus paganus. 166
5.7. De rol der slavinnen te Rome. 169
5.8. “De maagdelijke moeder”. 171
5.9. De dema-eredienst. 174
5.10. Onderwereldse godheden in het oude Rome. 179
6. Teksten 6 182
6.1. Satanismen. 182
6.2. De basisstructuur. 183
6.3. Le succubus. 188
6.4. De sacrale (mystische. occulte) duiding van al wat rijkdom is. 193
6.5.. De cultuur als onderdeel van het kosmische leven. 194
5.6. Demeter, “de moederlijke godin van de aarde”. 195
6.7. Een nationale geest. 197
6.8. De Arische (indo Europese) hemelgod. 198
6..9. Astrologie (astrotheologie) als natuurmythologie. 200
6.10. De totemistische theorie. 201
6.11. Naamgevende wezens (eponymisme). 202
6.12. Een eponieme mythe. 203
6.13. De mooie lilofee. 206
6.14. Manisme. 207
6.15. Tyloriaans animisme. 211
6.16. ‘Lopoulo’, het ‘binnenste. Als mikpunt van zwarte magie. 213
6.17. Een maagdelijk gestorven/ gedood meisje als ‘hulpgeest! 215
6.18. Ziel en zielestof (het ware animisme). 216
6.19. Levensgelijkloop. 219
6.20. Tijgermensensekte. 221
7. Teksten 7 222
7.1. Religie en magie. 222
7.2. Oermana (goddelijk mana), volksmana, individueel mana. 224
7.3. De goddelijke heraut. 226
7.4. “Mola salsa” (offergraan) bij de antieke romeinen. 228
7.5. Marett’s ‘animatisme’ (preanimisme). 229
7.6. Wakanda, manito en mana. 231
7.7. Het oermonotheisme. 232
7.8. De veroorzakerreligie volgens Nathan Söderblom. 234
7.9. Hemel- of zonnegod ofwel alveroorzaker? Of wat eigenlijk? 238
7.10. Het dodenrijk (onderwereld, sjeol) in de Bijbel. 241
7.11. De bewoners van de ‘sjeol! 243
7.12. De bestaanswijze eigen aan de onderwereld. 244
7.13. “De poorten van de sjeol”. 245

7.14. Jezus' 'uittocht! 246
7.15. Jezus en de onderwereld. 247
7.16. "Elementen van de(ze) wereld". 248
7.17. De zonen van god, resp. van de goden. 252
7.18. Sarra's huwelijksdrama. 254
7.19. "In de dagen van Noë" 256
7.20. Satan, de vorst van deze wereld. 257
7.21. Jezus' nederdaling ter helle. 258
7.22. Religie: vrouwelijk geduid. 259
7.23. De hoofdkenmerk der vrouwelijke religie. O.c., 405/410. 260
7.24. Veelduidigheid van een religie. 263
7.25. Lotskunde: de tragiek van een masikini met likundu, ... 265
8. Teksten 8 269
8.1. Santeria als religietype. 269
8.2. Een godloze en afbouwende religie: het boeddhisme. 273
8.3. Een 'filosofisch' en dus 'perfectionistisch' geloof. 277
8.4. Heksenfakkels. 279
8.5. Het westerse denken - rationalistisch - is beperkt. 281
8.6. Het westers onbegrip der missie. 283
8.7. De term "nieuwe religie(s)" 284
8.8. Een hallucinogene plant: iboga. 291
8.9. Magie als veroorzakende zielestof. 293
8.10. Een "prima donna" onder je natuurgeesten. 299
8.11. Muziek. 300
8.12. Inwijding (telestlek) d.m.v. de dans der heksen. 301
8.13. De dans van de ngil. 306
8.14. Het magisme (dynamisme). 314
8.15. Het gebed van de magiër 316
8.16. Offermagieën. 317
8.17. In de uiterste nood: een kinderoffer. 318
8.18. De "koninklijke zonden" 319
8.19. Isis,. De 'wijze! 324
8.20. Vervloeking en ook ontvloeking. 326
9. Teksten 9 331
9.1. Een bedreven occultiste over bezwering (exorcisme). 331
9.2. De jonge zigeunerin: haar doeltreffende - ingreep. 341
9.3. Bwiti menseneterij. 343
9.4."Menselijke gerechtigheid" 344
9.5. God spreekt tot mensen via engelen. 345
9.6. Het godsbegrip in de Bijbel. 346
9.7. Opm.- God. in de Bijbel, schept "uit het niets". 347

9.8. Gods oordeel over “valse profetessen” 350
9.9. God, de vriend van het leven..... 351
9.10. De andere zijde van Gods heelalbestuur. 352
9.11. Bijbelse wijsheid..... 353
9.12. Resten van heidens dynamisme in het oude testament. 355
9.13. Resten van demonisme in de Bijbel..... 357
9.14. Resten van heidense erediensten in Israël..... 359
9.15. ‘Oorsprongsgeschiedenis’ in de Bijbel. 363
9.16. Het begrip ‘oorsprong’ als ‘schepping’ (nader omschreven) 365
9.17. Het begrip ‘vader’ in de Bijbel. 366
9.18. Mythe en sage in de Bijbel. 367
9.19. “De wetten” van het eeuwig verbond. 371
9.20. Paulus’ “vlees/ geesttegenstelling: 373
10. Teksten 10 374
10.1. De elementen van de(ze) wereld. 374
10.2. Ook de galatische religie. 375
10.3. Jezus: zijn ware wezenheid. 376
10.3. Jezus: de lijdende en verheerlijkte dienaar van de Heer..... 377
10.4. Jezus’ verheffing..... 378
10.5. Het teken van Jonas. 379
10.6. Door de sjeol, de onderwereld, getroffen. 380
10.11. Jezus: ter helle (sjeol, onderwereld) neergedaald. 382
10.12. Jezus “zetelt aan Gods rechterhand”..... 384
10.13. Namenlijsten. 385
10.14. De volkeren. 386
10.15. Geestesuitstortingen..... 387
10.16. Mozes en de andere profeten..... 388
10.18. De eerste geestesuitstorting te Jeruzalem. 389
10.19. “Alle volkeren” 390
10.20. Cesarea: tweede geestesuitstorting..... 391
10.21. Het talenwonder. 394
10.22. Het ingegeven spreken. 395

ERF1

1. Teksten (1/33)

1.1. Het eeuwig verbond (1)

Lezen wij - met het oog op onze religiefilosofie - *Is. 24: 1/6* (met inbegrip van *34: 1vv.*). Beide teksten zijn de aanhef van wat de exegeten heten “de grote en de kleine Apocalyps” van Isaias (Jesaia). ‘Apocalyps’ genomen in de engere betekenis van “onthulling door een profeet inzake een radicale ingreep van Jahweh, resp. H. Drie-eenheid (oordeel)”.

Nu lukt het dat beide teksten niet het volk 'Israël' maar alle volkeren, "de bewoners der aarde" bedoelen. En dat *Is. 24:5* het heeft over "het eeuwig verbond" uitgerekend met alle aardbewoners. Aangezien onze religiefilosofie het heeft over de religie(s) algemeen gezien (en niet enkel over de Bijbelse), heeft deze basistekst een omvattend belang.

Is. 24: 1/6.-- "Kijk: Jahweh verwoest de aarde en overlaadt ze met onheilen. Hij keert er het aanschijn (*opm.:* het oppervlak) van ondersteboven en verspreidt haar bewoners".

Om aan te duiden dat Jahweh handelt zonder "aanzien des persoons" (d.i. de maatschappelijke posities tussen haakjes zet) zegt de profeet dat priester en volk, heer en slaaf, heerseres en slavin, verkoper en koper, schuldeiser en schuldenaar hetzelfde oordeel ondergaan. Waarna hij het godsoordeel verantwoordt.

"Aan algehele verwoesting,-- ja, algehele verwoesting zal de aarde toe zijn. Leeggeplunderd, ja, leeggeplunderd zal zij worden. Want Jahweh heeft "dit woord" (*opm.*: én de aankondiging én haar verwezenlijking) gesproken. De aarde is in rouw zij verkommert. De wereld verwelkt: hij verkommert. (Zelfs) de elite van het volk verkommert. (Want) de aarde is ontwijd onder de voeten van haar bewoners. Want zij hebben de wetten overtreden, het raadsbesluit (*opm.*: in Gods geest de oorsprong van de wetten) verkracht, het eeuwig verbond verbroken".

Dààrom heeft de vervloeking de aarde verslonden én ondergaan haar bewoners er de straf van. Daarom werden de bewoners der aarde in aantal verminderd weinig mensen slechts overleven".

Is. 34:1 v.. -- "Komt naderbij, naties, en luistert, volkeren, let op wat de boodschap zegt. Dat de aarde luistere mèt al wat ze vult. Want verontwaardiging van Jahweh staat tegen alle naties gericht (…)

Opm.:. -- Er is dus blijkbaar een algemeen verbond dat bovendien eeuwig is, dat alle volken; alle aardbewoners 'bindt'. De religies moeten dààr minstens sporen van vertonen (denk aan een opperwezengeloof).

ERF2

1.2. Jezus hersticht het eeuwig verbond (2)

Lezen wij *Rom. 1:16/3:31*.-- Samengevat:

a. Joden en 'Grieken' (heidenen) - globaal genomen (niet individueel) - weten ergens dat God en zijn geboden (de wetten) bestaan (wat een soort paulinisch oermonotheïsme behelst);

b. Joden en heidenen - collectief genomen - hebben in hoge mate hun religies (moraalstelsels inbegrepen) verwaarloosd ('ir.religio') waarop Gods 'oordeelsingreep' (vgl. *Is. 24:1/6*) ze aan de verwaarlozing van zijnentwege overlevert (wat de Grieken 'atè', oordeel, heten; *Rom. 1:24; 1:26; 1 :28*).

Opm.-- In Paulus' gedachte spreekt Gods verwaarlozing door overlevering aan eigenzinnigheid en voorkeursgezindheid veeleer t.v.v. zijn bestaan dan ertegen.

c. Joden en heidenen worden gered, o.g.v. Jezus' herstichting van het algemene en eeuwige verbond d.m.v. zijn kruis- en verrijzenispasen (*Rom. 2:16; 3:21/31*).

Het heidense geweten.

Rom. 2:14vv.. -- Wanneer heidenen, onbekend met de (joodse) wet, op natuurlijke wijze de voorschriften van die wet levend verwerkelijken, dan zijn zij blijkbaar zichzelf -- zonder de (joodse) wet te bezitten, tot 'wet'. Zij onthullen de werkelijkheid van deze 'wet' als in hun hart geschreven. Wat bewezen wordt door het getuigenis van hun geweten alsook door de in hun binnenste uitgesproken afkeurende of lovende oordelen (…).

Opm.: -- Men ziet het: Paulus als gewijd schrijver staat erop te bevestigen dat God èn zijn aanwezigheid èn zijn raadsbesluit in de vorm van 'wet(ten)' in het diepste van de zielen der heidenen onthult. En wel zo dat diezelfde heidenen - net als de joden overigens - in een hoge graad van zelfbepaling ('vrijheid' van kunnen, niet vrijheid van mogen) kunnen waarmaken, of verwaarlozen.

Jezus' algemene naam.

In *Filipp. 2:9/11* zegt Paulus dat Jezus een 'naam' (functie) kreeg die in de onderwereld, op aarde en tot in het hoogste der hemelen geldt. En wel als 'rechtvaardiger: d.i. als degene die al wat in onderwereld, op aarde en in de hemelen met God in orde gebracht moet worden, werkelijk kan in orde brengen.

Wat *Rom. 3:21vv*. op zijn wijze verwoordt: “Nu (*opm.:* sinds Jezus) onthulde Gods gerechtigheid zich zonder de (joodse) wet en dan nog wel zo dat de wet en de profeten (*opm.:* der Joden) ervan getuigden. Met name: Gods gerechtigheid o.g.v. het geloof in Jezus christus (…).

Opm.:.-- Wat de nieuwtestamentische basis van een algemene religiefilosofie is.

ERF3

1.3. De Bijbelse grondslag van de godsdienstlee (3).

Kan men als Bijbels gelovige objectief aan religiewetenschap en religiefilosofie doen? Ja! De Bijbel zelf geeft de grondslag aan.

Wij spreken niet eens over het noahisch verbond dat God sloot met “alle vlees” (mensen en dieren) (*Gen. 8:21v.).* Vooral *Is. 24/1/6* geldt hier: God sluit doorlopend een eeuwig verbond, ontsprongen aan zijn raadsbesluit, met al wie (mens, onzichtbaar wezen) “de wetten” (samengevat in de decaloog) waarmaakt.

Nog duidelijker is *Rom. 2:14*: de heiden (al wie niet-Bijbels leeft) zijn zichzelf tot ‘wet’ (decaloog), want zij spreken innerlijk waardeoordelen uit uitgaande van een werkelijkheid in hun hart (vgl. *Jer. 31:33*). Zowel Isaias als Paulus onderstrepen dat enkel een klein gedeelte de heidense wet waarmaakt.

Tacitus’ waardeoordeel.

P.C. Tacitus (55/120;geschiedschrijver), in zijn *Germania*, toont ons overduidelijk als gelovig heiden zijn waardeoordelen. Wij staan stil bij *Germ. 39*.

1.-- *Barbaars.*

Op gestelde tijden komen de afgevaardigden van alle bloedverwante stammen (*opm.*-- in Germanii) in een bosje samen dat, volgens de tekens die hun voorvaders doorkregen en volgens archaïsche zien(st)ersvermogens, als ‘ heilig’ geduid werd. Zij vieren het akelig begin van hun barbaarse liturgie door middel van een publiek mensenoffer.

Opm.-- Tacitus, een volslagen heiden, noemt zo’n gebruik, hoe religieus ook, ‘barbaars’, net zoals *Lev. 18: 21* b.v. ook doet.

2.-- *Getuigerest*.

Nog een andere vorm van verering bewijst men het bosje. - Men betreedt het enkel met gebonden hand. Om a.h.w. de onderdanigheid te tonen en de macht van het 'numen', godheid, te betuigen. Indien toevallig iemand er valt, dan is het niet toegelaten (*opm.*--: taboe, te mijden) zich te laten oprapen of zelf op te staan: zij rollen er zich over de grond buiten! -

Het gehele overgebleven gebruik ('superstitio', religieuze getuigerest) duidt erop dat dààr de oorsprong van de stam is, waar de godheid allen en het overige onderwerpt en dienstbaar maakt.

Tot daar Tacitus, die door de term 'superstitio' een zekere evolutie aanneemt inzake religie zo dat hij als waardeoordeel "bijgelovige rest van vroeger" uitspreekt.

Tacitus getuigt van wat Isaias en Paulus zeggen, nl. ook de heidenen hebben een geldige religieuze en morele basis (decaloog) .

ERF4

1.4. De religie als ongeloof (4)

W.-E. Hocking (1873/1966), prof aan Harvard, schreef in *Revue de Métaphysique et de Morale* 29 (1922): 4 (oct.-déc.), 452s., wat volgt.

De primitieve religie, indien van buiten uit bekeken, toont zich als een wildernis van riten, taboes, allerlei gevoelens (vrees, wrok, gruwel, durf (…)). Deze religie moet ontcijferd worden aan de hand van een sleutel.(…).

Met name: ook in de archaïsche religie is 'intuïtie' aan het werk. Zij toont werkelijkheden, werkelijke machten.(…)

De religieuze ontkenning.

In de archaïsche religie - aldus Hocking kan men een overtuigd 'neen' zien tegenover de bedreigingen die de natuur richt tegen de mens die zij wil onderwerpen, je, verslinden.

Wat is b.v. ziekte, verminkt worden, bloedverlies, dood? Wat is de crisis van liefde en geboorte? Al deze dingen zijn bedreigingen eigen aan de natuur. Welnu, de religie is een welomschreven en massieve weigering zich neer te leggen bij die natuurbedreigingen. Deze 'ontkenning' neemt vorm aan te midden van een woest stel riten en taboes. Wat de religie der primitieven weigert te aanvaarden, is dat de kringloop van de natuurmachten de gehele

mens in zijn greep heeft of zijn lot bepaalt. niet de religie, wel de irreligie is lichtgelovig inzake de schijnfenomenen die de natuur ons voorhoudt.

'Religie'? Dat is het onoverwinnelijke ongeloof van de menselijke geest inzake de schijnfenomenen van de werkelijkheid rondom ons.

'Religie'? Zij is de - doorheen de zo-even geschetste weigering gaande - zekerheid dat de diepste werkelijkheid in het domein van het onzichtbare te zoeken is.

Opm.-- Hocking is, inzake re1igieuze ervaring, 'realist', d.i. hij is ervan overtuigd dat religie op werkelijkheden slaat.

Zo zegt hij a.c., 441, wat volgt. "Om zijn psychologische rol te kunnen spelen, moet de eredienst zich richten tot een extrapsychologisch object. Om zijn sociale rol te kunnen spelen, moet de eredienst zich richten tot een extrasociaal object".

M.a.w.: religie herleiden tot psychologie of sociologie is ze miskennen!

Opm.-- Dat is de stelling van een aantal specialisten die wij in deze cursus aan het woord laten! Tonen dat religie onherleidbaar is tot niet-religie!

ERF5

1.5. Toetsbaarheid (5)

Inspireren wij ons door *I.M. Bochenski, Wijsgerige methoden in de moderne wetenschap*, Utrecht/ Antwerpen, 1962, 74vv. (Semantische zin en. verifieerbaarheid).

Terloops: 'semantisch' betekent "wat op iets anders dat werkelijk is, uitgeeft"; 'verifieerbaarheid' is' toetsbaarheid'. Beide begrippen hangen natuurlijk samen. Wanneer een bewering op niets werkelijks uitgeeft, is zij hoe dan ook niet toetsbaar.

Bochenski staat even stil bij een positivistische gradatie van toetsingswaarden, aan de hand van wat Hans Reichenbach (1891/1953; lid van de Wiener Kreis (een logisch positivisme)) zegt.

1.-- *Technische verificatie*.

Indien ik als arts de koorts van een patiënte neem, dan 'toets' ik technisch, d.i. d.m.v. instrumentatie, haar bewering "Ik voel mij koortsig". De betrouwbare thermometer situeert zich tussen mij als waarneménd wezen en het waargenomene. Doorheen de thermometer neem ik 'technisch' waar.

2.-- *Fysische verificatie*.

Wanneer Galilei in een kerk een godslamp ziet heen en weer slingeren, dan woont hij als waarnemend wezen iets natuurkundig vaststelbaars bij. Maar zonder de instrumentatie van juist hiervoor is zijn waarneming weinig 'nauwkeurig' (zeggen wij beter 'exact'). Maar zij is 'fysisch' (wat o.m. zintuigen behelst), d.i. zintuiglijk.

3.-- *Logische verificatie.*

"Indien a + b = c, dan b + a = c" is een logische formule. Zolang zij niet strijdig is met de axiomata van het (logisch en) wiskundig systeem van stellingen waarin zij thuishoort, is zij 'zinnig' (niet inconsistent, niet contradictorisch) en dus logisch toetsbaar als geldig , ('waar').

4.-- *Transempirische verificatie*.

Reichenbach haalt een aanhangster van een 'sekte' aan die zegt: "De kat is een goddelijk wezen".

Iedereen die een beetje vertrouwd is met logica en toegepaste logica (= methodologie), ziet onmiddellijk in dat de drie vorige toetsbaarheden hier spaak lopen.

Welnu, de religies, in wat zij aan echt sacraals of heiligs bergen" zijn enkel 'trans-empirisch' toetsbaar.

Louter positief d.i. technisch en fysisch, of, logisch is de religie erg zwak! Zij situeert zich in het domein van de aartsmoeilijk te verifiëren menselijke akten. Hoe inderdaad 'bewijzen' dat "de kat een goddelijk dier is"?

ERF6

1.6. Apocalyptiek (6).

Indien er één fenomeen is dat religie definieert, dan is het 'Apocalyps'. Daarom staan wij stil bij het woordgebruik. *S. Reinach, Cultes, mythes et religions*, 111, Paris, 1913-2, 284, definieert.

“Een Apocalyps is wezenlijk - zoals de Oudgriekse naam ‘apo.kalupsis’ (lat.: re.velatio) het zegt - een openbaring, beter: onthulling, bloottrekking van feiten die aan de kennis van “de mensen” (*opm.*: de doorsnee mensheid) ontsnappen”. Dat wat met een sluier toegedekt is en dus ‘occult’ is, wordt ont.sluierd.

Reinach preciseert: “Het is een verhaal, vertelt door een bevoorrecht mens, omtrent een gezicht (visioen) waarvan hij/ zij de enige getuige of althans de enige waarborg is”.

Opm.: -- apocalyptiek is dus één type van ‘a.lètheia’.

C. Kappler e.a., Apocalypses et voyages dans l’au-delà, Paris, 1987, 17 en 30, bevestigen Reinach’s algemene definitie.

Een Apocalyps is een onthulling, bloottrekking, d.m.v. reizen - zielereizen - in de andere, de onzichtbare werelden. Het is “te zien geven”. “Apocalyps betekent onthulling of zo’n onthulling nu al of niet slaat op het einde der tijden” (o.c.,30).

Opm.: -- M.a.w.: er zijn apocalypsen en er zijn eindtijdapocalypsen”.

Opm.:-- De stelling, verdedigd door *Danièle Vazeilles, Les chamanes* (Paris, Cerf), luidt als volgt.

1. M. Eliade beweert dat het sjamanisme “een sacraliseringsproces is van de profane werkelijkheid”. Het oertype van sjamanisme zou het noord Siberische sjamanisme zijn.

2. Vazeilles weerlegt die stelling. Sjamanisme is een transcultureel fenomeen te midden van andere fenomenen: het is een techniek - om in contact te komen met “de wereld der geesten”. Vandaar het belang van het begrip ‘(ziele)reis’ van de sjamaan/ sjamane die in de andere werelden doordringt dankzij een soort vervoering (trance) of een soort van toestand van verruimd bewustzijn.

Sjamanisme als geloof en riten werd in vele streken vastgesteld: Siberië, Midden-Azië, Noord-Europa, Korea (Noord- en Zuid-K.), Noord- en Zuid-Amerika.

Opm.: -- Het is duidelijk dat sjamanisme één naam is voor ‘apocalyptiek’.

Overigens: al wat echte mantiek, zien(st)ersvaardigheid,is, is apocalyptische vaardigheid. Daarom leggen wij hier de nadruk op het brede begrip 'apocalyptiek' als basiselement van iedere religie.

ERF7

1.7. De zielereis van een indiaan (7)

Een voorbeeldje van apocalyptiek.-- *Th. Achelis, Die Religionen der Naturvölker im Umriss*, Leipzig, 1909, 36ff..

Achelis geeft dit als een model van (etnologisch te begrijpen) 'openbaring': "Die wonderbare toestand van buiten zichzelf zijn waarin de sterfelijke mens een vat van goddelijke krachten wordt zo dat hij/ zij b.v. in de toekomst kan kijken of ziekten genezen". Zo typeert Achelis.

Terloops: de sjamanen/ sjamanes beoefenen dergelijke 'uittredingen' van de ziel in de onzichtbare werelden als een soort beroep. Achelis haalt een tekst aan (*Bastian, Zur naturwissenschaftlichen Behandlungsweise der Psychologie*, 139).

"De levensdroom van een jonge indiaan".

De inwijdeling vertelt.

De conditionering.

Om uit te treden met de ziel heeft men een stel technieken nodig.-- De grootvader nam mij bij de hand. Hij bracht mij diep in het woud. Hij zocht er een hoge dennenboom. Bereidde er mij een legerstede in: dààr moest ik gaan liggen! Om te vasten. Wij kapten twijgen en vlochten ze in de dennentakken ineen. Daarop de grootvader: "In geen geval eten of drinken, bessen plukken, regenwater dat gebeurlijk neerdruppelt, oplikken! In geen geval Uw legerstede verlaten: almaar door stilliggen." Dag en nacht mij tot mijzelf beperken". En geduldig de dingen afwachten die op til zijn!".

De overgang (transitio, trance).

De eerste drie of vier vastendagen waren verschrikkelijk. Van de honger en de dorst kon ik 's nachts niet slapen. maar ik beheerste dit. De vijfde dag voelde ik geen last meer.

Toen verviel ik in een dromerige en halfverstarde toestand en sliep in. Mijn ziel kwam vrij en was wakend.

De geest openbaart zich.

De eerste nachten toonde zich niets. Alles lag in diepe stilte. Maar de achtste nacht vernam ik plots een ruisen en waaien in de takken. Het was alsof een zware beer of eland door de struiken en de wouden vaart. Mij overviel grote vrees. Ik had de indruk dat er zo vele dieren waren - een hele menigte - en ik wou wegvluchten.

Degene echter die op mij toekwam, doorzag mijn gedachten. Van verre 'zag' hij mijn vrees. Zacht en mild daalde hij op de takken van mijn boom - tot aan mijn hoofd - neer.

ERF8

"Waarom hebt gij schrik, mijn zoon?"
"Nu niet meer."
"Waartoe bevindt gij u hier?"
"Om te vasten".
"Waartoe dient dat vasten?'.
"Om levenskracht te verwerven en mijn levensloop te kennen".
"Goed zo! Alles valt voortreffelijk samen met wat elders voor u geschiedt: uitgerekend deze nacht heeft men zich over u en uw heil beraden. Ik ben gekomen om u mee te dien dat het raadsbesluit wat u betreft, zeer gunstig uitviel. Ik heb tot opdracht u uit te nodigen zo dat gij zelf kunt zien en vernemen. Kom en volg mij".

Op de bergtop: de raad der beschermgeesten.

De geest zweefde voor mij uit oostwaarts. Ik volgde hem. Na een lange tijd kwamen wij op een bergtop: dààr stond een wigwam. Wij gingen er binnen. De wigwam was zeer groot en vol wezens: er was een uitzonderlijke raadsbijeenkomst aan de gang.

De vier mannen bij de steen.

Eén van de vier mannen bij de steen zei: "stijg hogerop!" Hij wees op de leuning van mijn stenen zetel echter mij: ik zag dat de leuning zich de onmetelijke hoogte in uitzette. Ik ging hoger en hoger almaar door.

De vier ouden.

Ik kwam op een plek aan waar, rondom de zuil, vier bejaarden met wit haar in open lucht zaten. Een verblindend glanzende koepel welfde zich boven hen.-- Ik voelde mij dermate licht dat ik nog hoger wou stijgen. "Halt! Hoger moogt gij niet gaan! Er zijn al voldoende schone en grote dingen voor u

voorzien! Kijk hier rond: hier vindt gij alle goede gaven van god. Gezondheid, levenskracht, lang leven en alle schepselen der natuur.

Om ziekte te voorkomen neem deze doos met geneesmiddelen in aan. Maak er in nood gebruik van.- Indien gij in de problemen geraakt, herinner u uw vervoering. Denk aan ons en aan al wat gij hier ziet. Bidt gij tot ons, dan zullen wij u helpen en u bijstaan bij de heer van het leven. Gij zult een geducht jager worden en alle prooien treffen". - Uw tijd hier is afgelopen. Ga terug".

Opnieuw de raad en de vier mannen bij de steen.

Zij waren nog altijd in vergadering. "Goed zo! (…). Vergeet niets van wat men u gezegd heeft. Die hier zetelen, zullen u gedenken. Wij zijn allen uw beschermgeesten. Wij zullen voor u bidden".-

Opm.: -- Hij daalt neer en komt bij, vermoeid en met verstard lichaam.

ERF9

1.8. De vervoering als 'onthulling' (9)

Wij knopen aan bij *W. Lederer, La peur des femmes ou gynophobia*, Paris, 1980, 276 / 281 (*Erzulie, tragique maîtresse*). Steller is Californisch psychiater.

Als dusdanig geeft hij een stukje voudoe religie weer maar zeer 'psychiatrisch', d.w.z. zonder echt begrip, tenzij zijdelings, voor het sacrale.

Vodoe (vaudou).

De religie der meerderheid op Haïti.-- De ziel, als tot 'possession' (vervoering) in staat, en de loa (geest) zijn de twee opvallende elementen. Als een ruiter zijn paard zo 'berijdt' de loa, volgens riten die aan zeer strenge voorschriften onderworpen zijn, het medium (man of vrouw) dat zijn ziel daartoe leent. In wat volgt, gaat het om een medium dat de zichtbare tegenwoordigstelling is van de loa Erzulie.

Erzulie.

Deze loa (lwa) is typisch 'demonisch' in de godsdienstwetenschappelijke zin, nl. harmonie der tegengestelden.

Zij is ware liefdesgodin en maagdelijk. Zij crepeert van weelde en rijkdom maar mist alle goederen. Zij rooft kinderen en sleurt ze in de diepten van de zee maar haalt ze er weer uit. Zij is smoorverliefd op mooie mannen maar als Erzulie Mapionne verslindt zij ze.

De onthulling.

Het medium is omgeven van de duurste toiletbenodigdheden (om Erzulie's weelde te vertolken). - Eens in trance (vervoerdheid) gedraagt het medium zich als volgt.

Zij omgeeft zich met de mooiste mannen uit de schare der aanwezige gelovigen. Gul groet zij ze. Tikt enigszins minachtend de vrouwen met de pink. Heeft oog voor al wat bloemen is. Danst op de maat van haar geliefde liederen. Zeer gracieus. Eet het zeer uitgelezen voedsel (vooral taarten) en neemt de dranken tot zich.

Zij omhelst de mannen, drukt ze tegen zich aan, en streelt ze! Zit graag tussen twee mannen die zij met kunst- en vliegwerk vertroetelt.

Opm.: Lederer brengt toch zoveel sacraal begrip op dat hij zegt: een buitenstaander zou geërgerd zijn, maar geen enkel gelovige ziet daarin iets verkeerds.

Terloops: voor haar/ hen is Erzulie 'leven', 'goddelijk' versta: goed-en-kwaad mengend) leven (van een hoger wezen). Van een wezen dat zich 'gewaardigt' onder hen/ haar te verwijlen om haar gunsten uit te delen.

ERF10

1.9. Het doorboorde hart (10)

Een embleem van Erzulie is een doorboord hart (denken wij aan de Mater dolorosa, de Moeder van smarten). Haar doorboord hart wordt plots duidelijk wanneer het medium - te midden van weelde en amoureuze doorlevingen - de 'kosmische' teleurstelling uit.

Opm.: Eén detail van haar mythe luidt dat zij, de maagd, een enig kind had, Ursule, dat in het water verdronk. Wanneer plots de kosmische (*opm.*: haar frustratie is die van het kosmische leven met zijn opgang maar ook met zijn neergang) droefenis losbreekt, let zij enkel op de fouten in de infrastructuur die haar onthaalt: een fout in een parfumflesje ziet zij, maar het geheel dat ten koste van soms heel veel geld tot stand werd gebracht, ontgaat haar dan totaal.

Klaaglijk zucht zij. Beklaagt zichzelf. Hoe rijk en weelde omgeven ook, hoe amoureus benaderd ook: zij mist a.h.w. alles! Als een nooit genoeg rijke, nooit genoeg vertroetelde. Barst in tranen uit.

De gelovigen op dat moment komen met grote vertedering haar troosten: met taarten, juwelen, geloften. Waarbij zij steeds dieper in troosteloosheid verzinkt,-- als in de afgrond. Vooral een aantal vrouwen leef dit aspect diep mee.

Het valt voor dat - nog steeds lijdend aan de kwetsuren uit haar verleden (beledigingen, tekorten) - zij razend van woede wordt en een spectaculaire wanhoop onthult.

Het medium is dan met dichtgeknepen knieën één en al wanhoop. Haar vuisten zijn gebald. De kaakbeenderen staan op elkander geklemd. Doorheen de gesloten oogleden perst zij tranen.

Tot wanneer een ontspanning optreedt.

De tranen en klachten van Erzulie vallen stil. Haar lichaam, alsof het radicaal uitgeput was, toont zich slap. De armen worden letterlijk overgeleverd aan de sterke schouders van de mannen die ondersteunen. Het hoofd neigt.

Men draagt ze daarop naar een kamertje. Legt ze zachtjes op een bed. Zij slaapt in. De aanwezigen blijven er stil bij, -- hoogstens fluisteren ze de nodige woorden.

Opm.: Hiermee eindigt de 'vervoering'. Wat men zo goed als altijd vergeet, is dat Erzulie, vanuit de andere wereld, zich met het mana van het medium en de aanwezigen 'opgeladen' heeft. Dan pas kan zij gunsten uitdelen. Dat heet 'offermagie'.

ERF11

1.10. De mantische theorie (11)

Het kan verwondering wekken maar zo goed als geen der bekende specialisten inzake religiewetenschappen, is mantisch begaafd. Nochtans allen weten uitstekend dat iedere religie die naam waard (de Bijbelse inbegrepen) staat of valt met een klasse van zien(st)ers ('profeten/ profetessen).

Dat is de reden waarom wij stelselmatig *G. Hodson, Les fées au travail et au jeu*, Paris, 1966 (// *Fairies at Work and at Play*, London, 1957), aan het woord laten. Als ziener is hij zeer degelijk en als geen ander in staat om in

reine beschrijvingen zonder veel eigen(zinnige) interpretaties (wat de meeste zien(st)ers wel doen) weer te geven.

Opm.: -- Dit aspect is des te belangwekkender daar New Age (Nieuw Tijdperk, Nouvel age) de mantiek zoveel mogelijk waardeert en zelfs in de hand werkt, o.m. in de vorm van 'channels' (mediumnieke 'kanalen' waarlangs "kosmische machten" tot de huidige wereld 'spreken) en sjamanen (een herstichting of actualisering van het noord Siberische sjamanisme). Deze beweging is bezig overigens wat men 'religie' heet volop in onze (post)moderne wereld in te voeren dermate zelfs dat een religie-theorie "er niet nevens kan zien".

Opm.: Het loont overigens de moeite het plan van Hodson's boek even te overlopen.

E.L. Gardner, in de inleiding, zegt dat de termen "natuurgeesten/ deva's (in Hodson's taal een aan het Hindi ontleende term om de hogere en hoogste geesten aan te duiden)/ feeën (in de brede en de engere zin)/ elementalen (in de bredere zin)" verschillende namen zijn voor hetzelfde.

Gardner verwijst overigens naar vier bronnen:

a. de zien(st)ers, natuurlijk;

b. de fotografie (b.v. de Kirlianfotografie die de aura kan opnemen op plaat);

c. de volkstradities (er zijn mensen, doodgewone mensen, die uitstekend "zien' maar meestal ongevormd);

d. de occulte tradities (waaronder de moderne theosofie b.v.).

Hodson zelf overloopt naeen de feeën (breed genomen), de in een plechtigheid betrokken geesten (kunstmatige elementalen, echte natuurgeesten die meewerken met mensen), de 'deva's' (een oosterse term die "schitterende wezens", onbegrensd in gedaanten en rollen, aanduidt) waarbij Hodson vooral stilstaat bij de natuurverbonden 'deva's' (vooral die welke als domein de planten hebben).

ERF12

1.11. Aretalogie (12)

Een aspect dat, samen met de apocalyptiek, fundamenteel is inzake religie, is aretalogie.

S.Reinach, Cultes, mythes et religions, III, Paris, 1913-2, 293/301 (*Les arétalogues dans l' antiquité*), toont zeer overtuigend aan dat de term

'aretalogie' "harmonie der tegengestelden" is: hij wordt nu eens neutraal dan weer pejoratief (spottend) of melioratief (waarderend) gebruikt.

Aretè.

'Aretè' (lat.: virtus) betekende "dat waardoor iets zich superieur, verhevener, deugdelijker dan de doorsnee toont".

'Aretalogia' betekende dan ook "het ter sprake brengen van wat superieur is".

Reinach vermeldt een antiek opschrift.

Daarin luidt het dat de godheden die de stad beschermen, Zeus panhèmerios (de oppergod Zeus die de dag door actief is) en Hekatè (de oppergodin die in de verte treft), de stad gered hebben uit vele, grote en slepende noodsituaties. Waarin "de allerevidentste machtsdaden ('aretas'), eigen aan de goddelijke levenskracht ("tès theias dunameos") duidelijk worden.

Opm.: M.a.w.: aretalogie is een dynamistische term en verwoordt - wat M. Eliade heet - een kratofanie, een zich tonen van macht(sdaad).

Reinach verwijst overigens naar *Matth. 13: 58*: "Dààr veroorzaakte Jezus niet veel 'dunameis', lat.: virtutes, machtsdaden, mirakels of wonderen, om reden van hun ongeloof".

Een andere Latijnse term i.p.v. virtus luidt 'fortitudo', kracht(sdaad). Het feit dat 'aretalogos'; mirakelverhaler, soms ineenloopt met 'oneirokrites', droomduider, verraadt dat het telkens weer om …voor het gros der mensheid verborgen, occulte, machtsdaden gaat. En dus dat de term 'aretalogie' met de term 'apocalyptiek' gedeeltelijk identisch is.

Reinach's besluit.

Het staat vast dat de term 'aretè', wonder, gebruikt werd lang vóór de triomf van het christendom in de zin van "mirakel, d.i. een boven de natuur uitreikend uitwerksel".

Opm.: In de taal der traditionele katholieke theologen: een buitennatuurlijk (= paranormaal) of zelfs een bovennatuurlijk (een direct van de H. Drie-eenheid uitgaand) feit.

Besluit.-- Met *Th. Achelis, Die Religionen der Naturvölker im Umriss*, Leipzig, 1909, 35/65 (*Offenbarung und Wunder*), zeggen wij dat apocalyptiek-en-aretalogie een koppel uitmaken dat fundamenteel is.

ERF13

1.12. Wat opvalt, stemt tot nadenken (13)

Indien er één volzin is die telkens weer de dragende grond van al wat echt 'religie' ('re.ligio', aandacht schenken aan) is, dan wel deze.

Wanneer *Mark. 6:1/6* het over Jezus' optreden in zijn eigen vaderstad, Nazareth, heeft, haalt hij de vraag aan die zijn stadsgenoten stellen n.a.v. zijn opvallend, ongewoon, niet banaal optreden:

"Waarvandaan komt hem dit alles? Welke is de wijsheid ('sofia') die hem gegeven is? Van welke aard zijn de wonderen ('dunameis') die doorheen zijn handen geschieden? Is deze immers niet de timmerman, de zoon van Maria?".

Opm.:-- Louter 'aards' (= seculair, seculier, wereldlijk, werelds) komt Jezus voor als "de zoon van Maria". Die kennen zij want zij kunnen hem thuiswijzen in hun gewoon kader van denken. Maar zijn wijsheid en machtsdaden kaderen niet meer met dat denkkader. Gevolg: "Van welke aard" zijn die wijsheid en die daden?".

Markus voegt eraan toe: "en zij ergerden zich in hem". M.a.w.: hun duiding van die wijsheid en die wonderdaden bleef steken in hun lokale sfeer: "Het is onmogelijk dat die timmerman zoiets kan doen!" Zo tekent zich ongeloof af (= neg.ligio) tegenover geloof (= re.ligio).

Opm.:-- Het koppel "wijsheid en kracht(sdaden)" is een gemeenplaats, in *Kor. 1:1: 25* zegt immers Paulus: hij predikt Christus als iemand die "voor Joden en Grieken - voor zover zij geroepen zijn (*opm.:* geloven) - Gods kracht en Gods wijsheid (dunamis en sofia)" is.

Wij zullen ons in deze cursus dus houden aan dit basiskoppel als één van de axioma's die iedere echte religie onderscheidbaar maken van niet-religie en van schijn-religie.

Opm.: -- Zelfs de radicale sceptieker *Ernest Renan* (1823/1892), de positivist, in zijn *Vie de Jésus* (1863), een 'kritisch-rationalistische' duiding van het nieuwe testament, heeft het in zijn inleiding over de ingeving ('l' inspiration'), - het cognitief of kenniselement, (wijsheid) en het mirakel ('le miracle') - het dadelijk element, als karakteristieken van religie.

Religie die hij, sceptisch als hij is, verwerpt als op geen 'kritische' argumentatie gesteund fenomeen.

M.a.w.: “Wat opvalt, stemt tot nadenken zo dat het tot het niet-opvallende herleid (‘reductionisme’) wordt”. Wat op ‘kritisch’ ongeloof neerkomt.

ERF14

1.13. Religie is en openbaring en wonder (14)

De met klem verdedigde stelling dat religie én apocalyptiek én aretalogie is, blijkt uit *Th. Achelis, Die Religionen der Naturvölker im Umriss*, Leipzig, 1909, 39f..

Ter inleiding.

Achelis, o.c., 43, zegt: “De stichter van de Islam - Mohammed - die vaak aanvallen van vallende ziekte kreeg, gold bij het gewone volk als bezetene die met demonen omging en uitgerekend daardoor als profeet kon optreden. Mohammed zelf verzette zich natuurlijk tegen dergelijke duiding: hij wou als Godsgezant aangezien worden”.

Opm.:-- Ofschoon beide religies, -- de Bijbelse en de islamitische, door de specialisten “monotheïstische religies” genoemd worden, ja, tot de “hogere godsdiensten” gerekend worden,- is er toch een grondig, ja, zeer grondig verschil tussen de stichters ervan: Jezus geeft nergens ook meer enig teken van ‘bezetenheid’. Dit belet niet dat zoiets hem wel toegedicht werd, ja, dat hij als “niet wel in zijn hoofd’ afgedaan werd.

Wij geven dit ter inleiding omdat dit erop wijst hoe moeilijk levende personen met begaafdheden te beoordelen waren, zijn en zullen zijn.

In de lange tekst die nu volgt wordt soms een taal gebruikt die insinueert dat steller ervan wat hij ziet, demoniseert. Dit nemen wij niet voor onze rekening. Het kan immers dat iemand zeer goed is, ja, zeer godbevriend, en toch in een dodelijke wurggreep van boosaardige wezens soms een gedrag vertoont dat ‘stoort’ in de ogen van mensen die met zo’n sacrale worstelingen niet bekend zijn.

Want de genezers die wij straks aan het werk zien, beginnen met (de oorzaak van) het kwaad, de ziekte of wat het ook zij, in zich te trekken en in zich te verwerken totdat zij het beheersen.

Achelis haalt *Bastian, Deutsche Expedition an der Loangaküste* 1:55 ff., aan die wat hij beschrijft, zelf ter plekke meemaakte.

“Volgend tafereel - aldus Achelis - geeft de sacrale genezing weer, d.i. een wonder (aretalogisch) dat duidelijk direct samenhangt met een openbaring (apocalyptiek): het is nl. de praktische verwerkelijking van een boodschap “uit den hoge” (*opm.*: -- afkomstig van hogere geesten)”. (O. c., 39).

M.a.w.: apocalyptiek en aretalogie zijn wel onderscheidbaar maar tegelijk onscheidbaar. Zo en niet anders funderen zij religie.

ERF15

1.14. Het verhaal van de ganga (15)

In een geëigende ruimte zat de zieke tussen zijn vrienden die achtergrond vormden. Voor hem een reeks muzikanten die lustig op hun instrumenten erop los speelden en een hels lawaai veroorzaakten.

De voldoende reden of grond.

Ook primitieven denken streng logisch maar met gedeeltelijk andere axioma’s dan b.v. westerlingen (behalve de huidige etnomedici en etnopsychologen of -psychiaters die vaststellen dat louter westerse methoden bij zo’n tachtig procent van de wereldbevolking niet of niet voldoende resultaat boeken).

Bastian.

Ingaande op de ingeving van de demon waren de genezers de nacht te voren tot het besluit gekomen dat “de ziekte” veroorzaakt werd doordat de zieke een door de quixilles (vastengeloften) van zijn familie verboden spijs (*opm.:* een sacrale taboe) gegeten had en zo de fetisj (*opm.*:-- de geest) die hem nu strafte, beledigd had.

Aan de zijde van de hut - links en voor de zieke - zat de ganga (= wijman) gehurkt: hij was bezig met zich het gezicht te beschilderen. Voor de hut brandde een groot vuur.

Uit de verte zag men doorheen de donkerte de wiegelende lichten van een fakkelstoet naderen: een tweede ganga werd naderbij gebracht wiens begeleiders met een van fantasie getuigende hoofdversiering uitgerust waren.

Toen de beide auguren (*opm.*:-- Latijns woord voor zieners) in de hut bijeen waren, werden om te beginnen de tover- en geneeszakken van beiden geopend en de kleuren ter beschildering getoetst.-

Daarop zwaaide men op feestelijke wijze de met magische kracht gevulde huidenbundels boven het vuur waarin wierookmiddelen geworpen waren, en hing ze, terwijl zij opnieuw aangeblazen werden, aan de wand nevens elkander op.

Ondertussen werden de afgodsbeelden ordentelijk op hun plaatsen gezet. Hiermee was alles in orde voor de demonische manifestatie.

De ene ganga.

Dit was duidelijk te zien aan de ene wijman: onder een door het koor beantwoord gezang werd hij 'gegrepen' door een stuiptrekkend heen en weer geslingerd worden van zijn lichaam. In wilde rukken sprong hij de hoogte in, dansend en stampend, terwijl hij de fetisjen (*opm.:* én de voorwerpen én de geesten der genezing erin aanwezig met hun levenskrachten) voor de zieke rammelde en schudde.

ERF16

1.15. De tweede ganga (16)

Zijn medewerker zat op de grond. Hij bootste de bewegingen van de eerste na en begeleidde ze met gelijkaardige bewegingen. Toen de draaiingen en wendingen sneller, heftiger en heftiger werden, werd ook hij omhoog gerukt.

Beiden tolden nu onder het al maar door luider geluid van een bedwelmende muziek in de kleine hut over en tussen de vuren, tussen en over de potten, kisten en kasten, tussen en over de toeschouwers heen en weer. Zonder dat zij zichzelf of iemand onder de aanwezigen bezeerden

Opm.:-- Wat bewijst dat zij zichzelf trots alle schijn beheersten. Plots renden zij de hut uit en verzwonden in het nachtelijk donker om daar een geheime beraadslaging door te voeren.

Op zoek naar de ware oorzaak.

Want ondertussen was de eerste diagnose niet heel en al zeker aangezien bij de raadpleging van drie genezers een aantal meningsverschillen aan de dag gekomen waren.

Gevolg.

De volgende nacht begon de duivelsdans opnieuw. De morgen daarop was alles nog volop aan de gang: de hele diagnose van de eerste nacht was onjuist gebleken. Er waren helemaal geen quixilles in het spel! Wel was de ziekte door

de chimbinde, de ziel van een onlangs gestorvene, veroorzaakt. Het 'spook' (*opm.*: de schim) was immers "uit het graf" (*opm.*: de schim hangt gewoonlijk rond niet ver van het graf) teruggekeerd. Zij was in het hoofd van de zieke getrokken.

Opm.:-- Men ziet dat dergelijke 'primitieven' met hun 'duivelsdans' wel degelijk nadenken en niet zomaar als onfeilbaren te werk gaan: ook zij kennen een 'hypothese': toetsen ze - weliswaar op hun sacrale wijze - en, indien 'gefalsificeerd' (onjuist bevonden), door een andere vervangen die op haar beurt getoetst wordt.

Dit wijst duidelijk op een geest van methode. Het waandenkbeeld dat "primitieven" niet logisch denken, is met zo'n voorbeelden niet bevestigd!

Opm.:-- ***Ethnopsychiatrie.*** -- Wie wat meer wil weten over de etnologische genees-kunden, leze b.v. *Ch.J. Wooding, Geesten genezen (Etnopsychiatrie als nieuwe richting binnen de Nederlandse antropologie*), Groningen, 1984.

"Ieder arts of psychiater die in contact komt met Caribische, Noord-Afrikaanse, Aziatische patiënten, kent het probleem dat diagnostiek en vooral therapie op zijn westers niet aanslaan".

ERF17

1.16. Een uittredende magiër (17)

Wij halen aan omdat P.H.Trilles, een missionaris in West-Afrika, in Gabon, ervaringen opdeed die hem mettertijd tot weergeven aanzetten. De methode is die van het erbij zijn en toetsen.- *H. Trilles, Een verschrikkelijk avontuur*, in: *J.Teernstra, uitg.-vert., Schetsen en verhalen uit Afrika*, Weert, 1922, 72/ 81. Wij geven verkort weer.

Ngema izogo was een magiër met een ergens minimale gewetensvolheid zo dat pater Trilles met hem 'bevriend' kon zijn. Hij woonde op vier uur afstand van de katholieke missie in Aveng, een dorp, aan een rivier en in de nabijheid van wouden. Hij was er opperhoofd van de yebikonis, een stam. Hij was gehuwd.

Beeldindruk.

's Nachts in zijn magische kledij met een masker van dierenhuid,-- met ook een opschik "meestal besproeid met mensenbloed" (o.c., 73), is Ngema huiveringwekkend.

Sinds lang is hij een beroemdheid onder de magiërs: zijn 'macht' (*opm.*: -- dynamisme) wordt door niemand betwist, -- bezorgt hem grote aanhang.

1. Genezen van 'kwalen': "Hier zag ik verwonderlijke dingen (*opm.*: -- aretalogie)". Zo b.v. plotselinge genezingen. - O*pm.*: -- Trilles schrijft ze dikwijls aan 'hypnose' toe. Wat betwistbaar is.

2. Maken van afgodsbeelden. Zo b.v. om een 'godheid' te contacteren die rijkdom verschaft.

3. Onthullen van "wie vijanden zijn". Dit laatste is typisch 'mantiek' (waarzegging).

De 'prijs'.

"Do ut des"! Ik geef u, magiër, opdat gij geeft! Een zwarte kip voor de offerande is de minimale prijs. Een geit is beter. Twee geiten nog beter. Een kruikje brandewijn is uiterst welkom.

"Ik wees hem ooit op zijn waarlijk verregaande eisen. Ngema: "Hebt gij de bodem van mijn maag gezien? Deze vertoont een gat!".

Opm.: -- Dit toont het 'primitieve' cynisme.

'Vriendschap!

Ngema is Trilles' vriend: "Hier in Afrika is dat iemand die mij dikwijls nodig heeft". Praten komt hij bij de missionaris, bij valavond, uren en urenlang. Rokend "als een turk".

Opm. -- Dergelijke vertrouwelijkheid waarborgt een veel betrouwbaarder kennis van vreemde culturen dan de 'vlugge', door universitaire vooroordelen bedorven contacten van etnologen die ternauwernood de mensen en de culturen ter plaatse kunnen kennen.

ERF18

In het kader van zo'n diepgaande vertrouwelijkheid ondervroeg Trilles Ngema vaak omtrent magie. Zo o.m. of hijzelf geloofde in zijn magie". "Het antwoord was meestal ontwijkend maar bij herhaling nodigde hij mij uit om zelf eens bij zijn geestenoproeping aanwezig te zijn' (wat erop wijst dat de negro-afrikaan weinig hecht aan 'theorie').

Ngema vraagt hem zekere dag hem te komen opzoeken. "de meester (*opm.* - de meester der heksers) heeft ons allen uitgenodigd voor morgenavond. (…). De meester, hij die alles kan. (…).

Alle medemagiërs uit de omtrek en van tamelijk ver komen. Er zijn er die meer dan dertig dagen moeten 'lopen' (*opm.:* dat 'lopen' slaat op de zielereis)". (o.c.,75). De samenkomst geschiedt op het plateau van Yemvi, bij het oude verlaten dorp.

Opm.: -- De profeet Isaias (Jesaia) heeft het over "de puinen van een cultuur waar de godin Lilith huist". Jezus zegt dat uitgedreven geesten ronddwalen "in dorre oorden". Alle zwarte magieën de wereld rond zoeken methodisch puinen op. Als het maar uitgestorven cultuurpunten geldt.

Het verwonderlijke (aretalogische) begint.

Trilles: "Hoe is dat mogelijk? Hoe zijt gij nog hier! De plaats is toch vier dagreizen ver hier vandaan. Morgenavond? Gij komt er nooit". Ngema kijkt Trilles verontwaardigd aan: "Blanke collega, kunnen de magiërs bij u dan niet reizen?".

Opm.: -- Hieruit blijkt dat uittredingsreizen als gemeenplaats opgevat worden in de archaïsche culturen. Wat het animisme als theorie (Tylor) zal valoriseren. Het geloof aan de ziel steunt daarop.

De overgang.

Ngema laat het hoofd tussen de handen rusten en "lange tijd denkt hij na".

Opm.: -- Trilles duidt dit als nadenken: het is bewustzijnsverruiming, ter voorbereiding van de zielereis.

Ngema "Morgenochtend komt gij mee. Eet bij mij. 's Avonds ziet gij dan hoe wij, negro-Afrikaanse magiërs kunnen reizen" (o.c., 76).

Opm.: -- Men ziet het: de methode om een westerling te overtuigen bestaat niet in (lange en/ of geleerde) uiteenzettingen maar in demonstreren. Op voorwaarde, natuurlijk, dat zo'n westerse intellectuelen willen 'zien'!

De dag daarop "met lichte en korte kleren aan" - vooral Ngema - trekken Trilles en Ngema er vroeg op uit naar zijn dorp. Tegen zes uur 's avonds kan Ngema beginnen.

ERF19

Bij heldere Afrikaanse sterrenhemel zei Ngema op zeer plechtige toon: “Aanstonds vang ik de toebereidselen voor mijn vertrek aan. Wanneer ik hiermee bezig ben, stoor mij dan niet. Tenminste indien uw leven u dierbaar is. Voor mij en voor u zou overtreding een zekere dood betekenen”.

Trilles. “Gij gaat toch naar het tafelland Yemvi?”

Ngemi: “Ja. Zeker”.

“Wilt gij meteen een boodschap overbrengen?”

“Heel graag”.

“Onderweg naar Yemvi komt gij toch doorheen het dorp Nshong?”

“Wat dan?”

“Kent gij daar niet een rubberhandelaar?”

“Esaba bedoelt gij?”

“Juist”.

Opm.: -- Esaba is christen: geeft catechese, doopt in stervensnood. - “Welnu, als gij zijn deur voorbijgaat, zeg hem dan dat hij dringend tot bij mij komt en een ijzeren kastje met patronen dat ik laatst bij hem liet staan, meebrengt”. -

“Uw boodschap zal ik overbrengen. Vanavond nog krijgt hij bericht. Morgen begeeft hij zich op weg”. En nu geen woord meer!” -

Trilles is aan de grond genageld: “Vier dagreizen afleggen in enkele minuten! Maar ik had een uitstekende toetsing in Esaba: drie dagen zijn nodig om tot bij hem te geraken (en dan mag men onderweg geen tijd verliezen)”.

Het verschrikkelijke avontuur.

Ondertussen waren Trllles en Ngema in diens hut aangekomen. De afgodsbeelden stonden uitgestald. Middenin was een vuur waarin aromatische kruiden en riekend hout in grote hoeveelheden smeulden. Heldere vlammen verlichtten van tijd tot tijd de gehele hut. Trilles zet zich in een hoek neer. Ngema was al een tijdje een melodie beginnen neuriën.

Opm.: -- Dat is het magische lied.

De beeldjes.

Hij ontdeed zich van zijn profane kledij. Bekleedde zich met de afgodsbeeldjes.

Bij het nemen van elk ervan hield het neuriën even op om een nieuwe melodie aan te vatten. Erg eentonig, een lied dat aanbidding uitdrukte èn een smeekgebed dat op de hulp der geesten beroep deed.

Opm.: -- Hier is echte magie aan het werk maar niet zonder gebed.

De wijdans.

Eens in de gewijde kledij begint Ngema traagjes rond het vuur te dansen terwijl hij tegelijk om zijn as draait. Elke beweging is nauwkeurig afgemeten.

Opm.: -- Dat herinnert aan de oude pythagoreeërs die elke beweging 'arithmos': numerus, structuur, toedachten.

ERF20

Maar het tempo versnelt steeds meer.

Op het einde is Ngema zingend en dansend omhangen met al zijn afgodbeeldjes. -- Nog lang, zeer lang, danst hij rond het vuur. Net zolang totdat het bijna verbrande materiaal nog enkel een zwak licht afwerpt, niet sterk genoeg om de zich opdringende duisternis te verdrijven.

De 'elangela'.

Opm.: -- De 'elangela' is een soort 'nahual' of individuele geest. Dit bewijst dat het dierlijke element steeds een open of bedekte rol speelt in primitieve magieën en magische riten. -

Plots staat Ngema stil: aan de zoldering hoor ik een scherp gesis. Kijk omhoog: een gladde, lichtbeweeglijke wezenheid komt ritselend naar beneden. Ik sidder van angst (*opm.*: -- Trilles is een massieve Normandiër die van niet veel vervaard is): het is een zwarte slang van het gevaarlijkste soort. Zij kronkelt langs de grond, richt toornig de kop in mijn richting. Terwijl zij haar 'angel' met ongelooflijke snelheid heen en weer beweegt, richt zij zich op - ziet mij vaag aan - , kronkelt verder en werpt zich op de roerloze magiër, omknelt hem en strengelt zich om hem heen.

Hekserszalf.

Onberoerd neemt Ngema een flesje, begiet de handen met een rode vloeistof en wrijft het hele lijf in: te beginnen met de voeten.

Daarop maakt de zwarte slang zich van het onderste lichaamsgedeelte los, wikkelt zich om Ngema's nek, zwaait met de kop rondom diens hoofd op de maat van zijn magisch lied.

Opm.: -- Volgens Trilles voert de slang Ngema's doodsvonnissen uit. Trilles ontsteekt een toorts om alles duidelijker te zien.

De uittreding en de zielereis.

Het vuur geraakt geleidelijk uitgedoofd. -- “Een scherpe geur vult de hut. Een verdoving over al mijn leden overmant mij. Ik sta op. Met moeite blijf ik rechtop. Stil nader ik Ngema. De slang is verdwenen èn de magiër ligt in diepe slaap. Zijn lijf is gevoelloos. Het opengetrokken oog is wit en glazig. Een opgetilde arm of been vallen als dood krachteloos terug. Op een speldenprik volgt geen beweging. Alleen in de mondhoeken een witachtig schuim. De hartkloppingen zijn nauwelijks hoorbaar. Ngema ‘slaapt!

Opm.: -- Alle verslagen over de Europese heksen/ heksers, -- tot op heden, hebben het telkens weer over die schijndood. C. Ginzburg net als alle andere historici van het hekserijwezen zijn formeel.

ERF21

De hele nacht blijft Trilles bij Ngema: niets aan deze laatste geeft nog enig teken van leven.

“Terug van weggeweest”

Het is rond acht uur ‘s anderendaags. Ngema beweegt lichtjes. Geleidelijk keert het leven in hem terug. Eerst zijn de bewegingen krampachtig. Daarna als die van iemand die ontwaakt. Ngema staat op. Kijkt Trilles aan “met een paar onnozele ogen” alsof hij zich afvraagt “wat ik daar kom doen”. Enkele ogenblikken later beschikt Ngema over zijn volle bewustzijn**.**

Opm.-- Hier tast men a.h.w. het fenomeen waarop de begrippen “ziel/ leven/ bewustzijn/ ik” bij archaïsche mensen gesteund zijn.

Ngema: “Wat ben ik moe!” Wat later: “Wij waren met heel wat op de hoogvlakte en hebben ons terdege vermaakt”.

Trilles: “Meer kon ik er niet uitkrijgen”.

Opm.-- Voor wie seksuele magie kent, lijdt het geer twijfel dat het om een ‘hek-serssabbat’ - versta: jolige maar ook tragische seksuele riten - gaat, die als bron van levenskracht fungeren.

Trilles vraagt of hij aan Esaba de boodschap overbracht: “Ik lag niet op bed maar enkel mijn lichaam. Maar: wat is mijn lichaam?” Ik was op de hoogvlakte van Yemvi”.

Opm.: -- Men ziet dat ook primitieven een zeer duidelijk maar occult gefundeerd begrip ‘ik’ hebben.

Opm.: -- ***Uitsluitsel.***

Drie dagen daarop komt Esaba op de missie aan: “Pater, hier zijn de patronen die gij via Ngema hebt laten vragen.

“Wanneer is Ngema bij u geweest?”

“Drie dagen geleden. Tegen negen uur”.

Trilles verbaasd: “Juist op het ogenblik dat Ngema ingeslapen was!”.

Onzichtbaar en toch ‘aanwezig’

Trilles tot Esaba: “Hebt gij hem gezien?”

Esaba: “Nee, pater! Gij weet toch dat wij een afschrik hebben van ‘s nachts wandelende geesten! Ngema klopte op mijn deur en zo bracht hij de boodschap over. Maar ‘gezien’ heb ik hem niet”.

Opm.: -- Dat is het fenomeen waarop primitieven zich het begrip ‘geest’ en “nachtelijke wandelende geest” vormen.

M.a.w.: ook primitieve religies steunen op fenomenen d.i. zich tonende ‘zijnden’ of werkelijkheden. Daarop steunend vormen zij zich begrippen die die fenomenen in termen die denkbeelden weergeven, in talige vorm vastleggen. Primitieven denken als wij maar verdringen een aantal fenomenen niet.

ERF22

1.17. ‘Rationaliteit’, “wetenschappelijke rationaliteit” en religie (22).

Er is vooral sinds de moderne tijd enorm gediscussieerd over wat rationaliteit (en o.m. wetenschappelijke rationaliteit) is. Laat ons zeggen dat ‘rationeel’ te werk gaan betekent verstand en rede(neervermogen) aanwenden om werkelijkheid te ontdekken en te beheersen.

Opm.: -- Rationaliteit heeft twee hoofdvormen.

1. *Deductie*. -- Indien A (= vooropstelling, axioma), dan B (begrijpelijk). Welnu, A. Dus B.

2. *Reductie.* -- Indien A (vooropstelling), dan B (begrijpelijk). Welnu, B (het te begrijpen gegeven). Dus A (de voorop te stellen zin).

Sciëntisme.

‘Scientia’, wetenschap. -- Sciëntisme bestaat daarin dat men uitsluitend geldigheid inzake kennen en beheersen toekent aan wetenschappen zoals deze

in feite gegroeid zijn sedert de antieke Grieken en vooral sedert de moderne epistemologie.

Het is duidelijk dat, indien de pretentie van de sciëntisten houdbaar is, deze veronderstelt dat de moderne wetenschappen (en haar rationaliteit) - niettegenstaande haar eindig aantal vooropstellingen" (axioma's) - toch alle werkelijkheid kan 'verklaren' (ontdekken en beheersen), begrijpelijk maken.

Klaarder

B verklaren vereist als noodzakelijke en voldoende voorwaarde dat men alle en enkel alle A, vooropstellingen, van B kent en beheerst.

Indien nu B betekent "alle werkelijkheden" (de totaliteit van het zijn), dan moet A alle (en enkel alle) axiomata of vooropstellingen van B vertegenwoordigen.

De eindigheid van de (moderne) wetenschappen en haar rationaliteit.

Er is geen enkele bekende (moderne of niet-moderne) wetenschap die alle vooropstellingen (A) van alle werkelijkheden (B) bevat. Iedere rationaliteit van dat type staat of valt met een eindig aantal vooropstellingen.

De wetenschappelijke methode.

Zij wordt gedefinieerd aan de hand van een eindig aantal axioma's. Zo b.v.: vatbaar zijn voor onderzoek door "de onderzoeksgemeenschap" zoals zij in feite is (mét b.v. haar rationele of rationalistische mentaliteit). Zo: voor herhaling vatbaar zijn (wat voor meteorieten al ondoenlijk is). Zo: technisch-fysisch toetsbaar en operationeel zijn.

ERF23

Indien ooit bewezen wordt dat dat eindig aantal axioma's volstaat om over alle werkelijkheid geldig te oordelen, dan pas kan de sciëntist(e) haar pretentie doen gelden.

Want dan beschikt zo'n wetenschap over al wat een encyclopedisch uitgewerkte ontologie (werkelijkheidsleer) zou omvatten! Men denkt daarbij aan Hegel's encyclopedische rationele filosofie. En haar mislukking.

Methode en ideologie.

Een methode is een ideologie (een uitgewerkte mening) die weet dat zij op een eindig aantal vooropstellingen gesteun is.

Een ideologie is een methode die, ofschoon op een eindig aantal vooropstellingen steunend, toch meent alle werkelijkheid te kunnen ontdekken en beheersen.

Het scientisme is zo'n ideologie.

Toepassing.

Lezen wij *A. Chalmers, Wat heet wetenschap*, Meppel/ Amsterdam, 1981-1, 170 / 173 (*De wetenschap is niet noodzakelijk superieur aan andere gebieden*).

Steller heeft het daar over één punt uit de epistemologie of wetenschapsleer van *P. Feyerabend* (1924/1994) - o.m. in zijn *Against Method*, London, 1975 - dat onze religieuze problematiek direct raakt. Ziehier wat Feyerabend zegt.

1.-- Vele wetenschapstheoretici stellen dat wetenschap het paradigma (*opm.*: methode) van rationaliteit is (bij sommigen lijkt dat zelfs de natuurkunde te zijn) zonder meer.

2.-- Wel stellen deze vele epistemologen die voorzin of axioma voorop maar bewijzen dat nergens; - Vooropstellen wel, Aantonen niet.

Imre Lakatos (1922/1974).

Van deze epistemoloog zegt Feyerabend dat hij wel moderne wetenschap 'reconstrueert' (herdefinieert) maar zonder te bewijzen dat die wetenschap geldiger is - als kennis - dan alle andere kennistypes, -- zonder te bewijzen dat die wetenschap geen illusorische resultaten oplevert.

Toch doet Lakatos "een aanval" op andere kennistypes als aristotelische wetenschap (*opm.*: -- die door de modernen als achterhaald geminacht wordt) of als magie.

Hij toont niet aan dat wetenschappelijke wijsheid "beter is dan de fundamentele wijsheid van heksen en tovenaars". (*Against Method*, 205). Maar valt aan!

Het oordeel van Chalmers.

"Feyerabend klaagt terecht erover dat verdedigers van de wetenschap typisch van oordeel zijn dat wetenschap superieur is aan andere vormen van kennis zonder die andere vormen voldoende te onderzoeken". (O.c., 170).

ERF24

Chalmers.-- “Feyerabend merkt op dat “kritische rationalisten” (*opm.*: o.m. aanhangers van K. Popper) al wat b.v. Lakatos zegt, zeer gedetailleerd hebben onderzocht. Maar wanneer het over marxisme of astrologie gaat, dan “worden

a. het oppervlakkigste onderzoek en

b. de ondeugdelijkste argumenten voldoende geacht”.

Hoe vaak komt men die gesloten, dogmatische houding tegen!

Chalmers treedt zulks “in beginsel” bij. Zo zegt hij, o.c., 172: “Het is onterecht het marxisme te verwerpen om de reden dat het niet in overeenstemming is met een of ander vooropgezette idee van de wetenschappelijke methode zoals Popper dat doet, of om het te verdedigen om soortgelijke redenen zoals L. Althusser dat doet”.

Opm.: -- Popper was antimarxist, Althusser promarxist.

Meer nog, - aldus Chalmers - de foute vooropstelling dat er een algemene wetenschappelijke methode is waarmee alle vormen van kennis moeten overeenstemmen, speelt een schadelijke rol in onze maatschappij, hier en nu,-- in het bijzonder om reden van het feit dat de versie van die wetenschappelijke methode waarop men gewoonlijk een beroep doet, een of andere ruwe vorm van empirisme of inductivisme is.

Opm.: -- M.a.w.: Chalmers trekt er de aandacht op dat niet al wat zich als echtewetenschap aandientt, meteen al echte wetenschap is.

Sociale theorie.

Hij meent dat die misvattingen inzake wetenschap - marktonderzoek, behavioristische psychologie b.v. - vooral in maatschappijopvattingen aantrefbaar is.

De uitvlucht.

Maar kijk: Feyerabend stelt dat vodoe, astrologie e.d. niet van ernstig onderzoek kunnen uitgesloten worden door zijn toevlucht te nemen tot een algemeen begrip ‘wetenschap’ als superieur.

Chalmers vindt dat Feyerabend zich beter met sociale theorie had beziggehouden: “hoewel ik moet toegeven dat dit enigermate een vooroordeel is omdat ik de analyse (*opm.*: -- van b.v. vodoe of astrologie) niet heb uitgevoerd”.

Chalmers vindt zelf dat vodoe of astrologie “geen nijpend sociaal probleem” is in onze maatschappij hier en nu.

Opm.: -- Hij lijkt van het neo-sacralisme en inzonderheid New Age niets af te weten! Uit deze cursus kan b.v. blijken dat er wel van een nijpend sociaal probleem sprake is: denk aan de macht van de sekten b.v..

ERF25

1.18. Pater Bochenski en “the logic of religion” (25)

Lezen wij even *I.M. Bochenski. The Logic of Religion*. New York.’1965. Deze dominicaan neemt de religie bij haar “religious discourse” (religieus taalgebruik), d.i. de uitspraken die religieuze mensen, als religieuze mensen, uitzeggen.

Daarvan wordt **a.** de structuur (o.c.,52/88), **b.** de betekenis (o.c., 89/ 117), **c**. de verantwoording of ‘justification’ (o. c.,118/155) uiteengezet in zeer geleerde termen (logistisch).

De verrechtvaardiging van religieuze uitspraken.

1. Blinde sprong (wat enigszins aan Kierkegaard doet denken),
2. Rationalistische verantwoording (inzicht en redeneringen),
3. Inzicht,
4. Openbaring (in theïstische religies: een ‘godheid’ die zich onthult),
5. Deductivistische redenering (inzichten waaruit men deduceert),
6. Hypothese (gegevens worden vanuit de religie als hypothese ‘verklaard’).
Ziedaar de reeks ‘verantwoordingen’ van religie. Voeg daaraan toe:
7. Gezagsverantwoording (via middelaars/middelaressen met ‘gezag’ gelooft men in iets hogers, b.v. God).

Bij deze laatste verantwoording staat Bochenski stil bij “de gezagscrisis” (o.c., 145/148). “In religie en in andere domeinen stoot men vaak op de kwestie van de gezagscrisis. Dit is “een proces” waarbij een subject dat tot op zeker ogenblik volkomen op gezag betrouwde, “feels doubts”, twijfels doorleeft, en tracht tot een meer” rational justification”, rationele verrechtvaardiging, te geraken. (O.c., 145f.).

Opm.: Heden twijfelt daaraan wel niemand dat onze ‘rationele’, ja, rationalistische cultuur aan gezagscrisis toe is. De rationele, ja, rationalistische religie inbegrepen.

Opm.: Merkwaardigerwijze staat Bochenski niet stil bij de verantwoordingscrisis zelf die onze rationele, ja, rationalistische cultuur "het vuur aan de schenen legt". Want heden huldigen de deconstructionisten (verantwoordingsafbouwers) meer dan gezagscrisis: zij huldigen de afbouw van iedere mogelijkheid universeel geldende uitspraken simpelweg te 'verrechtvaardigen'.

Opm.: ***Inzichtstheorie.***

"De gelovige beschikt, volgens die verantwoordingstheorie, over een inzicht in de waarheid van zijn geloof. Geloof dat Bochenski 'supernatural' (beter ware: buiten- en/ of bovennatuurlijk) heet". "Deze theorie werd blijkbaar nooit ernstig verdedigd en verdient dus geen nader onderzoek".

Opm.: Zeer merkwaardig!

ERF26

1.19. Een eerste globaal contact met religie(s) (26)

Nemen wij een boek, *M. Haugen, Oerwoud, Bantoe en … vrouw*, Leuven, 1951, 203v..

Niettegenstaande de baluba, bakwa mputu- en basongebevolkingen reeds tamelijk gevorderd zijn inzake moderne beschaving, toch zijn zij aan zovele dingen die het kenmerk van de niet westerse beschaafde zijn, trouw gebleven, -- vooral inzake mythen en psyché. Hoewel die bevolkingen grotendeels katholiek of protestants geworden zijn, hebben noch de rozenkrans noch de Bijbel het fetisjisme, het totemisme, de invloed van de heksenmeesters en het bijgeloof eruit gekregen.

Opm.: -- M.a.w.: een archaïsche religie houdt grotendeels stand te midden van modernisering of Bijbelse missionering. De schrijfster legt uit.

Fetisjisme.

Er zijn nog steeds fetisjen (*opm.*: -- voorwerpen met levenskracht geladen) die het dorp of de kudden moeten voor onheil behoeden.

Taboeïsme.-- Opm.: -- 'Taboe' betekent "te mijden!". -- Er zijn de witte hen en de witte hond die taboe zijn omdat zij levende fetisjen zijn. Er is de rode slang die "niet mag" gedood worden omdat zij fetisj is.

Amulettengeloof. -- De bevolkingen dragen nog steeds amuletten (*opm.*: -- met levenskracht geladen voorwerpen) die iedere enkeling tegen onheilen

(ziekten b.v.) moeten beschermen: hoe vaak gebeurt het niet dat de negro-afrikaan - naast de medailles van 'mompè' (= mon père, de missionaris of zendeling) - een kikondolo, een gazel-lenhoorntje, hangen heeft dat opgevuld is met allerhande geheimzinnige dingen ("gri-gri" geheten) die de fetisjeur (*opm.*: -- wijman, wijvrouw) erin gepropt heeft?

ERF27

Totemisme.

De totems! Steeds zijn hier nog lui - vooral stamhoofden - die zich verwant met de luipaard, de panter, de gazelle, de krokodil heten.

Opm.: -- Een totem is een werkelijkheid (voorwerp, plant of dier) die geldt als 'naamgever' of 'eponiem'.

Hoe dikwijls heb ik niet gezien dat - in geval van tegenspoed of van ziekte van de mfumu - eetwaren aan deze dieren (totemdieren) geofferd worden?

Manisme (voorouderverering).

Opm.: -- 'Manes' is de oude Romeinse term voor de zielen der voorouders.

De cultus van de overledenen wordt nog altijd in ere gehouden. -- Dit blijkt uit de verschillende 'geestbomen' die men in de dorpen aantreft. De bekendste zijn de volgende.

Opm.-- Let erop hoe de geslachten een hoofdrol spelen, doordat de levenskracht van een vrouw, een man of een koppel niet dezelfde is.

1.-- *De kapuluaiyi.*

Enkel de mannen planten dit type voor de grootmoeder. Intenties: opdat de geest (*opm.*: -- ziel) van oma blijve beschermen tegen alle onheilen; opdat de vrouwen goed zouden baren; opdat de handel goed lukke.

Opm.: -- Let erop dat de sacrale handelingen en werkelijkheden er zijn om een opgave (een onheil vermijden of verwerken, gelukte baring, wellukkende handel) aan te kunnen. M.a.w.: zij zijn probleemoplossend en in die zin 'cultuur', waarbij 'cultuur' = als het geheel van alle probleemoplossingen geldt.

2.-- *De muabi en de mumbu.*

Zowel mannen als vrouwen planten deze soort.

3.1.-- *De mulemba.*

Alleen de dochter van een opperhoofd alsook de mannelijke opperhoofden planten deze boom. Hij dient vooral om een gedane mafiku (gelofte, d.i. gewijde belofte) te voldoen.

3.2.-- *De malengo, de bituputupu, de nkongolo.*

Deze worden enkel door vrouwen geplant.

Opm.: -- De door de mannen geplante geestbomen staan op het erf; deze der vrouwen meestal bij het water.

Opm.: -- De levenskracht der geslachten is niet zonder geheimzinnig verband met onderdelen van de biotoop.

Opm.: -- De kapulaiyi is onder al deze geestbomen de voornaamste en de 'krachtigste'.

Opm.: -- 'Krachtig(ste)' slaat op de dosis en kwaliteit van de levenskracht die erin aanwezig is. Men ziet dat het geloof aan levenskracht - dynamisme geheten - van doorslaggevend belang is om dergelijke religieuze werkelijkheden te verstaan.

Zo b.v. indien de waarzegger (*opm.*: -- (mantis, in oud Grieks) zegt dat "de kapulaiyi wil dat het dorp verplaatst wordt" (een metonymische uitdrukking voor "de geest van de kapulaiyi"), dan wachten de negro-afrikanen er zich wel voor nog één dag langer ter plaatse te blijven.

Opm.: -- Hiermee beroeren wij de mantiek of waarzeggerij, een alom verspreid onderdeel van alle archaïsche of traditionele religies.

ERF28

De geestbomen oefenen zo'n grote invloed uit doordat de bevolkingen (de baluba vooral) geloven dat de afgestorvenen te midden van de levenden vertoeven.

Opm.: De vooroudercultus staat of valt met de opvallende graad van wijsheid-en-levenskracht (wezen van iedere religie) eigen aan b.v. de grootmoeder. De grondslag is dus 'dynamistisch'. - Juist daardoor kan zij problemen helpen oplossen en meteen cultuur stichten. Zij is, om met N. Söderblom te spreken, 'Urheberin' (veroorzaakster).

Opm.: -- ***Animisme.***

'Anima' betekent 'levensbeginsel', 'ziel'. Animisme is de overtuiging dat er zielen en niet-belichaamde geesten bestaan. Manisme is er één vorm van. Geestengeloof is er een andere.

Geestengeloof

Overal en in alles zien de negro-afrikanen "de geesten". Allerlei onverklaarbare (wat opvalt) - hoewel alledaagse - gebeurtenissen worden aan "de geesten" - bakishi - toegeschreven.

Zo is dat geloof zo intens dat b.v. indien - door vreemdelingen - het tshitetela, het tshisongo, het lukuba in het dorp als taal gesproken wordt, zij tot hen zeggen: "Spreekt die taal hier niet want gij zult "de geesten" verjagen".

Wijdans

De dans, ogenschijnlijk alledaags, is in feite sacraal. Denk aan de choreia der oude Grieken.

Volle maan, bezoek, sterfgeval, geboorte in de harem van "le chef": alles kan tot dansen leiden. Heel Belgisch-Kongo danst.

1. *Vrouwelijke dansen.*

Deze dans is niet onstuimig (de voeten bewegen haast niet) doch wel wulps. Het is buikdans. Wel is er één dans vooral prikkelend wegens de - wat schrijfster als westerlinge heet - "brutale onkiesheid" van de gebaren en de bewegingen: de tubalesha uma lumila die de geslachtsdaad uitbeeldt.

2. *Gemengde dansen*

Nooit wordt door mannen en vrouwen samen gedanst. Behalve in de - door de blanken verboden - schaamteloze dansen.

Opm.: -- Letten wij op de rol der geslachten (mèt hun levenskrachttypes). Letten wij er ook op dat, voor de lokale bevolkingen, wat wij, westerlingen, aanstotelijk vinden, voor hen/ haar niet aanstotelijk is gezien hun/ haar andere cultuurvooropstellingen (die maken dat een gedeelte van onze 'beschaafde' porno voor hen/ haar wel aanstotelijk is).

ERF29

3.-- *Mannelijke dansen.*

Bij de baluba hebben de mannen eigen dansen die onstuimig en wild zijn als archaïsche krijgsdansen. Zelfs de inwoners van het dorp dat door Mama

Kusama gestuurd wordt, en die voor het merendeel gewezen soldaten zijn - dus zeker 'évolués' (*opm.:* -- verwesterst) - , zijn deze wilde dansen blijven beoefenen.

Maanreligie.

Lunaire erediensten zijn zowat overal aantrefbaar. M. Heugen, o.c., 61v., geeft als volgt weer.

1.-- Deze avond is het volle maan: zij stond nog nooit wellicht zo helder - zo monsterachtig groot - aan de hemel.

In het kabondodorp is, zoals in alle andere dorpen en vlekken van gans Kongoland, een soort razernij losgebroken. De danstrommen gonzen, gonzen,-- onophoudelijk, woest. Al de vrouwen - kusha masha - voeren de bloeddans uit die niet anders bedoeld is dan om van de maan een goede regeling van de maandstonden af te smeken.

2.-- Het is alsof een vreemde beheksing van de maan uitgaat die zowel de mensen als de natuur aangrijpt. Een onuitsprekelijke gemoedsstemming maakt zich van mij meester: een gevoel van leegheid, voosheid, doen vooral van onverklaarbare angst. Het is alsof ik betoverd ben!

Voor de eerste maal ween ik. Waarom? Ik weet het niet. Mijn man is erdoor aangedaan. Hij maakt zich echter niet boos omdat hij veel te goed mijn zielereacties begrijpt. (...). Ik ben hem er vooral dankbaar voor dat hij het bamboegordijn helemaal neerlaat.

Opm.: -- Men ziet dat wie als westerling(e) de maannachten der primitieve culturen doormaakt, op zeker ogenblik in de ban van de sfeer kan komen.

Synkretisme.

Van het antieke Grieks 'sunkrètismos', Kretenzische vorm van verbond (van twee tegenstanders tegen een derde). Vandaar: mengeling van eigenlijk tegenstrijdige leer-punten.

In de religieleer: verbinding van een vorige, onderworpene religie met een ingevoerde, overheersende religie.

In Heugen's weergave staan wij voor een syncretisme: de negro-afrikanen zijn katholiek of protestant maar blijven in de grond geloven in de 'superstitio', de getuigerest, van hun voorouderlijke religie. Zij 'combineren' wat meermaals

zelfs onderling onverenigbaar is. De koloniale overheid heeft een overheersende - sterk verwesterste - Bijbelse religie ingevoerd maar de ziel der gekoloniseerden blijft grondig voorbijbels.

ERF30

1.20. Een godsbegrip in Belgisch-Kongo (30)

Lezen wij *M. Haugen, Oerwoud, Bantoe en ... een vrouw*, Leuven,1949, 82/86 (*Het Godsbegrip*). Mevrouw geeft weer als gewezen koloniale wat zij aan Opperwezen-geloof ondervonden heeft.

"Wel vereren ze de geesten, de geesten van hun overledenen, evenals de plaatsen, de gewassen waar - naar hun opvatting - die geesten vertoeven. (…). Ze vereren ook voorwerpen en beelden - de amuletten en de fetisjen - die naar hun opvatting een genezende of beschuttende kracht bezitten. (…)." (O.c., 86).

Maar "Wij hebben al die paters en presbyterianen niet nodig om God te vrezen". Zo beweert Ali. Wellicht doordat hij als kleine jongen de Arabieren nog gekend heeft van wie hij het geloof in Allah overerfde.

"Ook vóór de komst van de Arabieren geloofden wij reeds in God" beweert Ali.-- "Ja, de Bantoe hebben een godsbegrip, hoe vaag dit ook is Zij erkennen een opperwezen". (O.c., 84). Dat Opperwezen is én oorzaak (*opm.*: -- veroorzaker) van hun bestaan en van het bestaan van alle dingen èn richtsnoer van hun leven èn rechter.

Namen.

Naar gelang van taal en plaats heten zij het Opperwezen: Ozakoma, Ymana, Kamana, Kalunga, Elima, Leza ofwel - zoals de baluba en aanverwante volkeren - Mvidi Mukulu, Mulofo, Maweja. "Mvidi Mukulu is de oude geest". Zo zeggen zij het. "Mvidi Mukulu udi Mukalenge": "ufukile bintu bionso" ("De oude geest is de meester die alle dingen schiep": zo leert de overlevering).

Van in zijn kinderjaren leert de negro-afrikaan dat "de mensen geschapen zijn om God te gehoorzamen. Zoals het eten geschapen is om de mensen sterk te maken en zoals het gras er is om de hutten te bedekken". Want "Maweja wetu mutue mupungila makuni" (God is de meester van alle mensen).

"Eet God ter ere! Indien hij de maniok niet schiep noch de maïs, wat zoudt gij dan te eten hebben?".

"Wij weten het niet".

Wie is God? De Bantoe weten het niet. De begrippen “godheid, natuurkrachten, noodlot, neigingen” lopen allemaal doorheen in hun geest.

Toch treft men in Kongo talrijke volksstammen aan die geloven in een ‘transcendente’ (alles overschrijdende) God die boven de wereld en de natuurkrachten staat: zij aanbidden geen zon, geen maan, geen sterren, -- geen afgoden!

ERF31

Ze zijn monotheïstisch. Zij verschillen onder dat oogpunt dus bijna in niets van de joden en de christenen. “En van de mohammedanen”. Aldus beweert Ali die een fanatieker is.

Gebed

Dat beoefenen zij eveneens. Dat deden zij voordat de islam, de katholieken, de verschillende protestantse sekten hun het gebed aanleerden.

Zo b.v.: “God, Heer en Meester, Schepper van alle mensen, alles is aan u en voor u. Eet ik, ik eet te uwer ere. Te uwer ere beplant ik mijn veld. Al wat is doe, is u ter ere.

Versmaden kan ik u niet. Hier op aarde is alles aan u, mensen en dingen. Aan u, de Maweja-nangila. Er is niets dat een andere Meester erkent dan u”.

“God is te groot”.

Maar ze bidden niet alle dagen! “God is te groot dan dat men hem elke dag met woorden zou lastigvallen! Men bidt in bijzondere en grote omstandigheden: in tijden van lijden en van rampspoed.

Beeldloos.

Hun gebed richt zich in die uitzonderlijke situaties niet tot een beeld. Aan ‘God’ hebben zij geen vorm, geen stoffelijke afbeelding, gegeven. Geen materiële vorm waarin hij zou wonen of verblijven.

Ali, die soms ‘venijnig’ kan zijn, nl. wanneer het een andere godsdienst dan de zijne betreft (*opm.*: -- Ali is islamiet), oppert: “Gij, de volgelingen van Christus, zijt toch ook maar ‘fetisjisten’, want gij vereert ook beelden!”.

Opm.: -- Dat Ali niet simpelweg islamiet is, blijkt uit wat o.c., 58v. gezegd wordt.

“Hun heelal is erg beperkt. Het bestaat alleen uit wat zij zien: zon, maan, sterren, -- aarde. De zon - aldus Ali - heet ‘Diba’ en is een vuurbol.

Veel meer weet hij over ‘Ngondo’ of ‘Muenyi’, de maan, die in het leven der negro-afrikanen zo’n grote rol speelt. Ze beweren dat de maan geschapen is om goed te doen: ze versterkt de veldvruchten, doet ze rijpen; ze sterkt ook de zuigelingen, geeft de jongemannen kracht maar vooral ze maakt de vrouwen vruchtbaar.

Daarom moet de maan geëerd, bezongen en toegejuicht worden. Bij volle maan wordt er gedanst in heel Kongo (…) om de maan gunstig te stemmen: “Ditendela dia ngondo”!

ERF32

1.21. Opperwezengeloof (theïsme. Monotheïsme. Oermonotheïsme) (32)

Staan wij stil bij *H. Hochegger, De afrikanen en het Hoogste Wezen*, in: *P. Schebesta, red.,* Tielt/ Den Haag, 1962, 180/185.

De termen kunnen verschillen: “high god”, ‘Hochgott’, Opperwezen.

1.-- *Onzichtbaar.*

Toen aan de directeur van het Koninklijk Museum te Tervuren gevraagd werd of er, ander de duizenden sculpturen en plastiekjes uit Belgisch - Kongo, geen beeld van god te vinden was, moest hij ontkennend antwoorden. -- In feite bestaan er - van een losstaand geval in Togo afgezien - geen beelden of plastische voorstellingen van God in heel Negro-Afrika.

De reden.

De negro-afrikanen: “God is onzichtbaar en iets onzichtbaars kunt gij niet uitbeelden!”. Bantoe-stammen als de ngombe, de akongo, de ouambo (Z.-W.-Afrika), de batonga (N.-Rhodesië), de bakongo (W.-Zaire) sluiten zich daar uitdrukkelijk bij aan. Hamietische stammen als de galla (= oromo) (Ethiopië, Kenia), hamietoïede stammen als de lotuka, nilotische stammen als de atyoli of de langoo stellen zich God als van nature onzichtbaar voor. Hetzelfde geldt vaar West-Afrika: de yoruba, de ewe, de ashenti, de fan, de akyem, de setwi.

2.-- *Alomtegenwoordig.*

“Verberg u voor een mens! Voor God kunt gij u niet verbergen!”. Zo zegden de bakuba. Zo de rest in negro-afrikaanse religies.

3.-- *Alwetend.*

Nauw verbonden met de voorstelling van Gods alomtegenwoordigheid is het geloof aan zijn alwetendheid.

Zo wordt God door Negro-Afrika als getuige aangeroepen. “God weet alles. Hij kent de geheimen van ons hart ook”. Zo zeggen de nuer.

4.-- *Schepper.*

In bijna heel Negro-Afrika wordt God als schepper van alle dingen beschouwd. Zijn namen getuigen ervan: maker, bewerker, schepper, bezitter, heer van alle dingen.

Over het ‘hoe’ van Gods scheppingdaad horen wij maar weinig. Aldus althans Hochegger.

Opm.: -- De schepping van de wereld wordt - meestal - niet als een historische daad gezien.

Opm.: -- In de Bijbel b.v. schept God “in het begin”. Wel kent de archaïsche mentaliteit de historische tijd (als opeenvolging van verleden, heden, toekomst). Maar, wanneer zij het heeft over de oorsprong van alle dingen, situeert zij deze in de mythische tijd. (*Opm.:* -- zou beter zeggen: de eeuwigheid!)

ERF33

Vanuit de eeuwigheid - “de mythische tijd” geheten door wetenschappelijk denkenden - voltrekt zich het scheppingswerk. “Van daaruit zet het zich op ieder ogenblik van de geschiedenis (*opm.*: -- de historische tijd, zoals wetenschappers zeggen) voort”.-

Opm.: -- Omdat de mythen, d i. de sacrale of gewijde verhalen der religies, vanuit die eeuwigheid denken als vanuit de altijddurende aanwezigheid van de oorsprong, heten wetenschappers dat type van ‘tijd’ of ‘duur’ “mythische tijd”.

Terloops: dat type van oorsprong die een altijd aanwezig heden is, komt ter sprake in de lofprijzing “Eer aan de vader, de Zoon, de H. Geest, zoals het was in het begin en nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen” (waarbij de term ‘eeuwen’ betekent “afgewerkte tijdperken”).

Vruchtbaarheidsreligie.

Het 'hoe' der schepping is dus zo dat de altijd aanwezige oorsprong van alles die God is, als kenmerk dient.

Een ander kenmerk van het 'hoe' der schepping is het veroorzakingsgeloof (N. Söderblom).

De negro-afrikanen zien in de mensheid en in de natuur het worden van ieder nieuw wezen, -- kind, dierenjong, plantenkiem. Daarin zien zij Gods scheppingskracht (levenskracht die doet ontstaan) aan het werk.

Gevolg: "Steeds weer wordt God als de Heer, de Bezitter, de Bewerker der vruchtbaarheid aangeduid" (aldus steller).

De regen als zinnebeeld.

Zinnebeeld van de vruchtbaarheid - in haar door God uitgestorte overvloed - is de regen. Zo is de titel 'regen' een eretitel van God.

Het ontstaan van het kind.

Seksualiteit als verwekking van het kind is het model van de steeds doorgaande werkdadigheid van God als schepper.

Dit blijkt uit gezegden over het worden van het kind in de 'moederschoot: "Het is Nzambi (God) die het lichaam van het kind in de moederschoot vormt en ook het bloed waarin de ziel woont" zeggen de bakongo. De banyarwanda (Burundi) noemen een kind zonder meer "een geschenk van God", "een ding van God".

Opm.: -- ***God is geen "deus otiosus",***

Deus otiosus (Lat.: God met vakantie, niet-actieve God, verwaarlozende God) is God dus niet. De vadsige God (zoals er vadsige vorsten bestonden) is een begrip dat zeker in Negro-Afrika niet geldt, tenzij voor zover God zijn heelalbestuur aan zielen en geesten en dergelijke gedeeltelijk overlaat.

ERF34

2. Teksten (34/64)

2.1. Gods eredienst (34)

"Waarom zouden wij een tempel bouwen voor hem die overal aanwezig is?" Zo vragen de banyarwanda zich af.

Het Opperwezen van de Bantoe is een God zonder tempel of altaar, zonder priesters of plechtigheden. De door westerse mensen als 'offers' beschouwde

gaven ter ere van de voorouderzielen ziet de negro-afrikaan zelf als God onwaardig.

De niet erg veruiterlijkte verering van eerbied en liefde als offergave uit zich in gebeden, spontane uitroepen en gekoesterde zegswijzen. Zo lezen wij van de baluba: “Ondanks de sfeer van vrees waarin de negro-afrikaan - o.g.v. voortdurende bedreiging door sommige afgestorvenen, magiërs en occulte krachten - leeft, bewaart hij steeds een innerlijke vrede en rustige gelatenheid.

Grondslag van deze houding is het kinderlijke vertrouwen dat hij tegenover God - als tegenover een vader - aan de dag legt”. Tot daar wat de Bantoes betreft.

Deze Bantoe houding geldt niet in dezelfde mate voor West-Afrika noch voor de noordoost-Afrikaanse herdersvolkeren. Bij laatstgenoemden wordt God hier en daar in een vaste gebeds- en offercultus vereerd. Bij verscheidene West-Afrikaanse volkeren (ewe, akan) houdt men er zelfs tempels en priesters op na.

Opm.: -- Hochegger wijst erop dat het negro-Afrikaanse opperwezengeloof betrekkelijk laat ontdekt werd.

Opm.: -- De reden is o.m. het vooroordeel dat ‘wilden’, ‘natuurvolkeren’, ‘primitieven’, niet een zo hoogontwikkeld geestesleven kunnen hebben om tot de idee van een Opperwezen te komen (dat vele westerse mensen als resultaat van abstractief verstand opvatten).

Ook valt de cultus t.e.v. het Opperwezen, vooral bij de Bantoes, minder op vergeleken met de opvallende religieuze praktijken die wij hoger even overliepen.

Opm.: -- Wij hebben in dit en vorig hoofdstukje vooral het Afrikaanse type van religie even nader bekeken. De reden: wij hebben door de kolonisering door België van Kongo, Rwanda en Burundi een nauwer contact.

Andere culturen nochtans vertonen gelijkaardige religieuze kenmerken. Beschouw dus beide kapittels als steekproeven die kunnen - hetzij veralgemeend hetzij veralgeheeld (aangevuld) worden.

ERF35

2.2. De ethiek binnen primitief denkkader (35)

Daartoe nemen wij het uitstekende werk van *Pl. Tempels: La philosophie bantoue.* Présence africaine. 1949 (Bantoe-filosofie, Antwerpen,1946. Wij volgen de hoofdlijnen o.c., 77 / 91 (*Ethique bantoue*).

I.-- *De objectieve ethiek.*

'Objectief' betekent hier "op de werkelijkheid gesteund". -- Wanneer een oudste, een aartsvader, een hoofd een oordeel over een feit geveld hebben, zullen de Bantoe zeggen: "i aye mwine" (Hijzelf wil het en weet waarom/ waardoor). M.a.w.: het is zijn recht maar ook zijn verantwoordelijkheid. Gezagscrisis in onze huidige zin is onbekend. -- Nochtans, indien de Bantoe grondig van hun goed recht overtuigd zijn, -- indien zij er zeker van zijn dat het oordeel onrechtvaardig is, dan zullen zij:

a. zich wel onderwerpen

b. maar zich op de schepper, het Opperwezen, beroepend zeggen: "Gij, oudste enz., zet wat gij wilt, door. Gij beschikt over de macht om mij b.v. te doden. Maar ik ben "de muntu van God" (ne muntu wa vidye). Hij zal ons beiden oordelen.

Dus is het u, aanzienlijk mens, niet toegelaten naar willekeur te oordelen over een mens want deze is niet zonder meer "uw mens" dan wel "de mens van God".

Niet gij zijt "het recht"! Gij zijt enkel een afgevaardigde, een mandataris, van God".

M.a.w.: de mens op deze aarde is niet de uiteindelijke norm, want God en diens scheppingsorde overstijgen hem o.g.v. een hogere levenskracht (*opm.*: heiligheid).

Opm.: -- Om het in het spoor van M. Heidegger uit te drukken: de moraal is 'ontologisch' d.i. steunt op al wat is voor zover het is; zij is 'theologisch; d.i. steunt op godheid. Samengevat: zij is onto-theo-logisch.

Er is **a.** zijnsorde, **b.** op God gevestigde zijnsorde.

De muntu van God.

"In ieder ding is er een ander ding". Op de mens toegepast: " In

a. ieder mens (die wij zien en tasten) is er

b. een kleine mens (muntu) (die wij niet met de zintuigen zien)".

Bij de dood b.v. houdt de levensadem op, sterven het lichaam en diens schaduw weg, maar overleeft muntu, het 'ik', de persoon, -- de kleine mens. Dat is de mens zelf, hij of zijzelf, aye mwine.

Opm.: -- Steeds theologisch: God is de grote muntu (persoon), d.i. grote, machtvolle levenskracht: vide i muntu mukatampe. Wij, mensen, behoren niet enkel aan de aanzienlijken toe! Uiteindelijk behoren wij aan God toe als "de mensen van God".

ERF36

Opm.: -- Wie de door God gefundeerde zijnsorde niet eerbiedigt, wordt, ja, maakt zich definitief "wa malwa", een onheilstichtende levenskracht.

Met de rangorde binnen de maatschappij stijgen de rechten maar ook de plichten o.g.v. het begrip 'levenskracht' want aanzienlijken - oudsten, hoofden, de vorst (in later stadium) - stralen levenskracht uit over hun onderhorigen wier heil met het hunne samenhangt. Daarvandaan de bijzondere taboes (mijdingen) die er de heiligheid of levenskracht van afschermen.

a.-- *Goed verschilt in wezen van kwaad.*

"I bibi" (Dat is slecht). - Zo drukken de Bantoe hun oergrondige afwijzing van wat zij als "zondige act" afkeuren.

Het 'zijn' zelf, voor zover op God gesteund, van een gewetenloze daad is bedorven levenskracht. Zo zijn zwarte (= gewetenloze) magie - muloji - die onheilslot werpt, -- leugen en bedrog, -- diefstal, -- overspel, zelfs veelwijverij (ofschoon sterk verspreid) en huwelijk van onvolwassenen en andere seksuele misbruiken intrinsiek, d.i. als levenskracht, slecht en meteen onheiluitstralend.

Zoals Tempels opmerkt, kennen de heidenen die de Bantoe zijn, op hun wijze de tien geboden, die het kernstuk van het Oude testament van de Bijbelse openbaring uitmaken, zeer goed en principieel, d.i. als staande boven iedere menselijke mening terzake. Leven, waarheid, bezit, seksualiteit e.d. zijn hoge, onschendbare ideeën die in Gods geest en wil gefundeerd worden.

b.-- *Ontotheologische wijsheid.*

Een moraal op zich, los van de zijnsorde en los van God, kennen de Bantoe niet. Hun moraal is niet 'autonoom', los van God en zijn gebod.

Dat drukken zij niet in een westerse 'theorie' uit maar in wijsheid die in mythen en vooral in spreuken gekregen en doorgegeven wordt.

"Vidye uyukile" (God weet het en hij weet ook meteen waardoor/ waarom).

"Ba-vidye", de voorouders, en lager maar ook maatgevend de dode of nog levende oudsten "weten het en meteen weten ook waardoor/waarom.

De 'jongsten' weten het niet, weten meteen ook niet waardoor/waarom.

Ziedaar de gezagsorde die niet op onderjukking maar op levenskracht en uitstraling van levenskracht steunt.

Een menselijke daad zal dus, indien ontotheologisch 'goed', meteen ook ethisch 'goed' en dan ook gebeurlijk juridisch 'goed heten.

Deze keten van verantwoording (verrechtvaardiging) is fundamenteel.

ERF37

Opm.: -- Wat westerlingen "het stellige of positieve, d.i. door mensen ingevoerde recht" heten - inzake eigendom, grondbezit, erfenis, clanordening, interclanale verhoudingen, staat(recht), gewoonten - baadt in de kosmische en menselijke levenskracht-orde(ning).

Een geit stelen is meteen de levenskracht van haar bezitter onrecht aandoen, beschadigen.

De door westerlingen zo gevreesde palavers gaan, in de grond, over "mijn recht" want "mijn levenskracht".

II.-- *De subjectieve ethiek.*

'Subjectief' betekent hier "wat op muntu, de persoon, als levenskracht slaat".

De muntu, de mysterieuze persoon(lijkheid), kan of goed of slecht zijn. Dit op meer dan één wijze.

1.-- *De bezonken 'duisternis'*

De ergste graad van slechtheid, d.i. van bedorven en bedervende levenskracht, is bya malwa, onheilstichtende levenskracht.

Zo'n grondig bedorven, in het wezen zelf bezonken levenskracht kan:

a. in de anorganische (een landschap), plantaardige (een aromatische plant), dierlijke (een roofdier)-natuur of

b. in de muntu, de menselijke persoon(lijkheid) aanwezig zijn. Is bezonkenerwijze bedorven al wat de wortel zelf van de ontotheologische zijnsorde verstoort, deconstrueert, afbouwt.

Opm.: -- Wij heten zo'n kwaadaardigheid 'bezonken' omdat zij enkel na lange boosheid mogelijk is en dus resultaat, - in het wezen zelf van de levenskracht 'bezonken' en onderbewust geworden.

Iemand wordt, in een gemeenschap van Bantoe, veroordeeld als oorzaak (veroorzaker/ veroorzaakster) van b.v. een ziekte, een sterfgeval van een medemens. Zonder enig - volgens westerse begrippen geldig - bewijs dat op een daad of een wilsact zou gesteund zijn. Zo'n 'onheilsfiguur' verdedigt zich dan ook nauwelijks, onderwerpt zich aan waarzegging terzake of aan een ordalie (een krachtproef), aan het oordeel van ouderen en 'wijzen'.

Opm.: -- Deze wijze van onthullen van het occulte wezen verraadt dat wij met zuivere 'apocalyptiek' te doen hebben. Wat het voor verlichte, verwesterste of westerse mensen onbegrijpelijk maakt.

Enkel sensitieven en heldergevoeligen of helderzienden bij ons gaan op dat type van "slecht mens" in, lijden eronder (net als de Bantoe), verdragen het om hetzij humanitaire hetzij Bijbelse redenen.

Model. -- Van een mismaakte geit zeiden de Baluba: "De eigenaar zou het dier beter ombrengen want het gaat onheil uitstralen over alle kudden van het dorp".

ERF38

Merkwaardig: een bya malwa, een "porte-poisse" of onheilbreng(st)er, wanneer het een muntu, een persoon(lijkheid), is,

a. is met de beste bedoelingen bezield,

b. en is toch 'nefast' (zoals occultisten in het Frans zeggen), d.i. straalt onheil rondom zich uit.

Kort: de verschijningswijze is 'goed', ja, stichtelijk, maar het verborgen wezen is verderfelijk.

Enkel mantisch begaafden - zien(st)ers b.v. - stellen dit dubbelhartig of tweesnedig zijnde vast en … ook zij zijn niet zonder meer terzake onfeilbaar, zoals Tempels met de negro-afrikanen opmerkt.

Opm.: -- Zo'n mensen dragen namen als 'evoe' (Trilles), 'kumo' (Sterly), 'Lorelei' (Duitse romantici) e.d.m.

Opm.: -- Tempels vermeldt in dit verband in de streek van Milambwe, ten noorden van Kamina, doodden jagers een vijfpotige antilope. Geen enkele negro-afrikaan durfde ervan eten. Het dier werd - onaangeroerd - tot op de protestantse missie gedragen!

Opm.: -- Men lette hierbij op wat 'abnormaal' is (monsterachtig, mismaakt, gehandicapt wanneer het mensen zijn), lokt al te gemakkelijk het begrip 'onheilbreng(st)er' uit. De Afrikaanse volksmens verwart dan ook meermaals 'fysisch abnormaal' met 'onheilbrengend'. Tempels legt daar o.i. veel te weinig nadruk op. Zijn tekst toont duidelijk aan dat hijzelf niet ziener is!

Opm.: -- Waarom gebruik en wij de term "bezonken duisternis"? Omdat die term, bij de Bantoe, de geestesverwarring, oorsprong van gewetenloos gedrag, weergeeft. De geestesverwardheid van de onheilbrengende is 'bezonken' d.i. tot tweede en dus onderbewuste natuur, geworden. Bezonken duisternis dus!

2.-- *De bewust gewilde duisternis.*

De tweede graad van erge zedelijke afwijking of bedorven muntu heet 'buloji', de zwart-magiër(in). Ook deze is 'verrot' (sic) in zijn levenskracht! Hij/ zij wil kwaad stichten eigenmachtig - bewust. Hij/ zij heet nkisani, verdorven opzet, verderfelijke voorbedachte raad. Of mfwisi, ndoki.

Opm.: -- Aangezien de zwarte of gewetenloze magie nog meermaals ter sprake komt, staan wij er hier niet verder bij stil.

3.-- *De overmande duisternis.*

"Mu meso mufita fututu" (De duisternis komt voor de ogen). "Bulobo bwamukwatwa" (De opgewondenheid overweldigde hem). "Nakwatwa nsungu" (Ik ben door woedeaanval gegrepen).

Uitwendige factoren veroorzaken verkeerd gedrag.

ERF39

Van de zwart-magiër(in) zegt men dat hij/ zij 'slecht' (duister) is. Niet, zoals in het overmande geval, dat de slechtheid (duisternis) zich van hem/haar meester maakte.

M.a.w. opgewondenheid, woedeaanval, “verduistering van het oog” zijn geen moreel kwaad en dus niet misdadig (en juridisch vervolgbaar). Wel kunnen zij ertoe leiden.

In alle geval is zo’n verduistering schadelijk voor de levenskracht van medemensen, -- op haar wijze.

De herstelmethodes.

Tempels staat stil bij de wijzen waarop de schade aan de levenskracht in de vorige drie gevallen kan hersteld worden.

1.-- *Bya malwa. -- Het bezonken type.*

De plicht - wij zeggen wel… ‘plicht’ - om het zo diepgaand schadelijke wezen te neutraliseren neemt de vorm aan van een hele reeks ‘reinigingen’ (wasriten b.v.) en mijdingen (taboe’s). Desnoods tot en met doding. Want, overal waar de bya malwa komt, ontstaan op mysterieuze wijze misrekeningen op allerlei terreinen (kwalen, ziekten, ongelukken, falingen, ruzies enz.). Indien een misgeboorte als bya malwa aangevoeld wordt, dan wordt zij in rivier, moeras of wildernis geworpen. Om één model te vermelden.

2.-- *Buloji.-- Het welbewuste type.*

De gewetenloze magiër(in) staat buiten de gemeenschap o.g.v. nsikani, kwaad met voorbedachten rade. Hij/ zij is zelfs schuldig t.o.v. God, gever van alle levenskracht.

Ook hier de plicht van wettige zelfverdediging: d.m.v. genadeloze uitschakeling (doding, verassing na de dood (want eens gestorven is de zwart-magiër/ zwart- magiërin gebeurlijk nog gevaarlijker voor de gemeenschap)) met medeleven van de hele (overigens door hem/ haar bedreigde) gemeenschap.

3.-- *Het overmande kwaad.*

Dit type wordt grondig anders aangepakt. - Is kufinga (een vloek) uitgesproken (in woede b.v.), dan moet ontvloeking (kufingulula) door de dader(es) geschieden. Heeft beschuldigde een lotsworp (kulowa) gepleegd, dan volgt kulobolola, ontkrachting van de lotsworp.

Is een onheil van een of andere aard gewild, dan volgt kusubula, ontkrachting van dat onheil. Werd de collectieve jacht bedreigd, dan volgt kutuia mwifyaku, herroeping van die onheilswil.

In alle vier de gevallen is kupela mata, d.m.v. uitspuwen van speeksel betekend uit zich verwijderen van het 'opgedrongen' kwaad plicht.

Ziedaar één steekproef in de dynamistische of levenskrachtmoraal van primitieven.

ERF40

2.3. Fenomenologie der religie(s) (40)

Edmund Husserl (1859/1938) is de stichter van een wijsgerige methode die 'fenomeno.logie' (het ter sprake brengen van het fenomeen) heet.

Het wezen ervan - tot zijn simpelste vorm herleid - bestaat erin dat, door zijn aandacht te richten (wat 'intentionaliteit' van het bewustzijn heet) op een gegeven, de mens dat gegeven doet 'verschijnen' aan zijn bewustzijn. Dat zich tonen binnen de confrontatie met onze oplettende aandacht of intentionaliteit heet 'fenomeen'.

Er zijn dus drie aspecten.

Het gegeven of object op zich, de aandacht besteed aan dat object, het zich tonen dankzij die aandacht van het object.

Zo kan 'religie' fenomenologisch omschreven worden als het feit of gegeven, nl. het heilige (hoe men dat ook verder definieert), dat zich toont (hiërofanie: 'hiëro-' (heilig) en '-fanie' (verschijnen)) aan de mens voor zover deze erop let, er rekening mee houdt.

1.-- *Fenomenologische reductie.*

Voor de Nederlandse theoloog Van der Leeuw (1890/1950) b.v. is het klaar dat "de fenomenologie enkel let op fenomenen, d.i. op wat zich toont. Achter wat zich toont is er niets!" Van der Leeuw 'reduceert' dus wat religie is b.v. tot wat zijn bewustzijns-aandacht ervan snapt. De rest wordt 'eingeklammert' (tussen haakjes gezet), ja, als niets geduid.

2.-- *Eidetische reductie.*

Van der Leeuw vat de vorstelijke gewoonten in Melanesië en op Madagaskar, wat de sagas (Scandinavië) over de vorst zeggen, het getuigenis van de oudtestamentische profeet Jeremias terzake, het begrip Shogunaat' (Japan), het Romeinse begrip 'imperium', de riten die de radjah van Borneo betreffen en nog verscheidene gegevens rond de aardbol samen in het begrip "sacraal koningdom".

I.p.v. zich te verliezen in de grenzeloze veelheid èn verschillen inzake heiliging van de vorst, tracht hij het eidos, het samenvattend begrip vast te leggen in zijn fenomenologie van de sacrale vorst(en). Hij reduceert de veelheid in haar onoverzichtelijkheid tot de eenheid van de samenvatting.

Deze methode mèt haar reducties heeft vele aanhang(st)ers gevonden. Zo inzake religie Max Scheler (1874/1928), G. van der Leeuw, C.J. Bleeker, W.B. Kristensen, M. Eliade om er enkele te vermelden.

Goed begrepen staat deze methode als loutere beschrijving aan het begin van iedere verdere studie van de religie.

ERF41

2.4. De religie als waardering (41)

Het aanvoelen van het heilige - of men dat nu definieert zoals R. Otto dat doet of anders - is en blijft een type van waarderen en dus van waardevoelen.

Daarom staan wij kort stil bij *A.O. Bettermann, Psychologie und Psychopathologie des Wertens*, Meisenheim am Glan, 1949. In deel 1 komt steller tot een waarderings-typologie. Daarin vermeldt hij o.m. het 'religieuze' waarderen (zoals hij dat opvat).

Steller definieert vanuit psychologisch en psychopathologisch 'standpunt' bestaan en zijnswijze van een (al of niet ziekelijke) waarderingsact. In deel 1 ontwerpt hij een typenleer inzake grondhoudingen van de mens t.o.v. waarden.

Opm.: -- Het is duidelijk dat Bettermann stelling neemt in de lijn van Herm. Lotze (1817/1881), die behalve 'positieve' (door de louter beschrijvende wetenschappen 'vaststelbare') feiten een onafhankelijk rijk der waarden, buiten, ja, boven die stellige feiten, ontwerpt als producten van de menselijke geest.

Het is ook duidelijk dat Bettermann stelling neemt eerder tegen Ed. Spranger (1882/1963), die als cultuur- en opvoedingspsycholoog een typenleer ontwierp inzake de houdingen die de mensen kunnen aannemen t.o.v. waarden als op zich geldende 'werkelijkheden', met een inhoud op zich.

Zo is er het godsdienstige type dat 'God' (wat Spranger daar ook onder mag verstaan) dient, ja, "leeft om God te dienen".

Voor Bettermann is 'waarde' al wat aanspraak maakt -- als 'transcendent' (versta: hoger dan de waarderende) - op een subject dat zich, omdat er transcendentie of "hoger zijn" meer gemoeid is, tot inzet in dienst van die aanspraak makende 'werkelijkheid' verplicht voelt.

Opm.: -- Men ziet dat Bettermann - en niet alleen hij: de meeste huidige 'axiologen' ('waardenleer' beoefenaars) - waarde zo definieert dat zij zeer dicht bij "al wat de religie 'heilig' heet", komt.

Want het heilige is altijd "hoger dan" (de religieuze mens), maakt altijd aanspraak op dienende inzet!

Opm.: -- Dit verklaart waarom axiologen 'God' en 'godheden' en al wat 'heilig' heette in de religieuze traditie, willen vervangen - als grondslag van een moderne of postmoderne samenleving, door "waarden, onder een of ander oogpunt".

B.v.: waarden als dat waarover kritisch oordelende mensen "het eens kunnen worden".

ERF42

Bettermann voert een eenvoudige typenleer in die de houding t.o.v. de waarden weergeeft. Waarbij de objectieve inhoud 'eingeklammert' is.

1.-- *De naïeve waardering.*

Al wat zo gewaardeerd wordt, wordt op zelfzekere, probleemloze wijze naar zijn waarde geschat. Meteen wordt deze waardering van voorgang(st)ers overgeërfd (traditiegebondenheid)' zo dat het gezag van de waarde 'evident' is.

Deze houding is zeer frequent. Een kind waardeer op die wijze. Men leeft in die houding om op ondoordachte wijze in onvoorwaardelijke overgave een waarde te dienen.

2.-- *De emfatische waardering.*

'Emfase' is 'klem', "o.g.v. gevoelsnadruk".-- Op compromisloze, ja, irrationele wijze, "met klem" wordt de waarde gewaardeerd. Want de met volle en beredeneerde inzet gediende waarde komt over als "het centrum van de wereld". Onbewust of bewust verheft de emfatische mens tot "iets goddelijks".

Deze houding is kenmerkend voor alle ware liefde, alle ware godsdienstigheid. -- Men leeft om in volle overgave de waarde te dienen.

3.-- *De taxerende waardering.*

Het gewaardeerde wordt enkel "naar waar de geschat" als "dienstig tot iets anders" (instrumentele waarde). Zo b.v. fungeert de maatschappelijke positie of aanzien, het gewin als doelwaarde in dienst waarvan de andere waarden staan. Niet spontaan maar vanuit het berekenende redeneervermogen wordt gewaardeerd.

De bourgeois leeft om zich aanzien te verwerven, om het gewin waar te maken.

4.-- *De afstandige waardering.*

Wat naïef, emfatisch of zelfs taxerend gewaardeerd wordt, is 'nihil', niets. Wat gewaardeerd wordt, is de beleving naar aanleiding van waarden! Deze beleving wordt zo kritisch mogelijk doorleefd.

Zo de estheticus die n.a.v. iets schoons een beleving heeft. Zo de kritische intellectueel die alle waarden "in vraag stelt" (aan kritisch onderzoek onderwerpt). Zo de humorist, zeker als ironist of sarkast, die het negatieve als 'waarde' beleeft.

Opm.: -- Men zal zien dat, in de religies, alle vier de waarderingstypes voorkomen. Voor de naïeve en de emfatische waardering is dat evident.

Maar vooral voor de magiër/ magiërin binnen de religies en de aanzienlijken is de taxerende en zelfs de afstandige waardering zeer typisch.

Het 'heilige is voor meer dan één waardering vatbaar.

ERF43

2.5. 'Nervositeit' en 'cynisme' volgens p. Diel (43)

Wij steunen ons op *Paul Diel* (1893/1972) Oostenrijks psycholoog-psychotherapeut die in Frankrijk school maakte), inzonderheid op zijn *Psychologie curative et médecine*, Neuchatel (CH). 1968 (onder de tittel *Psychologie, psychanalyse et méde-cine*, Paris, 1987, uitgegeven). Steller schrijft zeer moeilijk. Wij herschrijven in een leesbare stijl.

Wezen en vormen van de ijdelheid.

O.m. o.c., 133ss ... -- De Latijnse term 'vanitas', ijdelheid, betekende gewoonlijk - aldus Diel - een kenmerk eigen aan karakter - en temperamenteigenschappen als fatuité, opgeblazenheid, -- prétention, pretentie, orgueil, hoogmoed, arrogance, aanmatiging e.a..

Opm.: -- In het Nederlands betekent 'ijdel':
a. leeg (wat op zich niets is) en
b. zelfingenomen (wie zichzelf voor meer neemt dan hij/zij is). Maar ook
c. wat op niets uitloopt (zo een ijdele poging).
Hier gaat het over zelfingenomenheid (eigendunk) maar niet zonder de leegheid en het op niets uitlopen.

(A). ***De behaviorele en verbrokkelde kijk.***
Diel. -- Schijnbaar hebben genoemde trekken van het gedrag geen gemeenschappelijke oorsprong. Ja, indien men ze als van buiten uit waargenomen gedragsvormen waarneemt, vertonen zij geen enkel verband met ondermaatse gedragsvormen als woede(aanvallen), luiheid, schuchterheid e.d.m..

(B). ***De motivationele en synoptische kijk.***
Diel is als psycholoog gecentreerd op de bewuste beweegredenen (motieven) en de onbewuste drijfveren en houdt de totaliteit van het gedrag in het oog.
En dit als vooral op (gezonde, kritische) introspectie (zelfwaarneming) steunend psycholoog.

Diel. -- De wezenlijkste oorzaak van psychische afwijkingen (endopsychisch) zou misschien bloot komen indien men besefte dat de ijdelheid - ver van één karaktertrek tussen andere te zijn - in feite een zieletoestand is die het geheel van het psychische leven, althans voor zover dit afwijkingen vertoont, veroorzaakt.

Definitie. -- IJdelheid is
a. ondermaats zijn (beneden het ideaal zijn),
b. voor zover dit het niet wil geweten hebben.

Het is een overdrijvende mening omtrent zichzelf die de werkelijke eigenschappen van zichzelf overschat.

Zo begrepen is ijdelheid het tegengestelde van de waarheid (omtrent zichzelf op de eerste maar niet enige plaats).

ERF44

Kortom: Diel meent dat de ijdelheid, zoals gedefinieerd, de wortel zelf van scheefgegroeide zieletoestanden is.

De rol van de menselijke geest.

Onze geest is niet enkel het waardevattende vermogen op theoretisch gebied maar ook en uitermate op praktisch terrein.

Immers hij dient ertoe iedere begeerte afzonderlijk en alle begeerten gezamenlijk naar haar waarde(n) te beoordelen: zo b.v. de juiste plaats van de begeerte naar materieel bezit of die naar seksuele doorlevingen, op zich en binnen het geheel van het zieleleven.

Onze geest, eens aangetast door ijdelheid, schiet juist daar te kort. En wel door onder - of overschatting met als gevolg dat het hele zieleleven ontregeld geraakt.

In de mate dat de mens in zijn waardeschattende geest door ijdelheid aangetast is - en niemand is daar volledig vrij van - , is hij/ zij ertoe geneigd zijn door ijdelheid bepaalde waardeoordelen als onbetwistbare waarheden te duiden en het gedrag dat daaraan ontspringt, als onfeilbaar juist te bestempelen.

De gestoorde psyche.

Seksualiteit en materieel winstbejag worden door een aantal duid(st)ers van het gestoorde zieleleven als de oorzaken ervan aangewezen dààr waar zij - aldus Diel - er enkel de zichtbare tekens (symptomen) van zijn.

De gestoorde psyché - tot en met de zenuw- en de zielsziekte - als geheel en in haar onderdelen (psychosomatisch, psychopathisch), voor zover er sprake is van een psychogene kwaal (*opm.:* een kwaal die uit de ziel zelf voortkomt, -- niet door een lichamelijke kwetsuur of door een drug b.v.), is het gevolg van een waardeoordelen dat door ijdelheid vervalst is, -- waardeoordelen dat er de eigenlijke en geheime oorzaak vanis, --- oorzaak die de meest gevarieerde vormen kan aannemen.

Ontdekbaarheid.

Dat is moeilijk bloot te trekken

a. doordat het van buiten uit waarnemen van ziek(elijk) gedrag niet zo diep doordringt,

b. maar vooral doordat het kenmerk bij uitstek van de ijdelheid is “te allen prijze alle bloottrekken te verhinderen”.

Introspectie.

IJdelheid gelukt erin zich aan zelfwaarneming te onttrekken door onophoudelijk van gedaante te verwisselen.

Zo wordt een negatief waardeoordeel inzake introspectie weliswaar begrijpelijk maar niet zonder meer verrechtvaardigd.

ERF45

Het onuitroeibaarste vooroordeel - aldus letterlijk Diel - uit ijdelheid bestaat erin uit ijdelheid iedere zelfwaarneming als bloot trekking van waarheid (omtrent zichzelf op de eerste plaats) onmogelijk te achten (*opm.*: -- geregelde introspectiekritiek). Wat meteen iedere mogelijkheid om de verblinding in zichzelf te genezen uitsluit.

Want - aldus steeds Diel zelf - in onze menselijke geest is er, behalve onderhevig-heid aan ijdelheid, tegelijk de nood aan door de werkelijkheid gecontroleerd en gewaardeerd te worden.

Deze behoefte zet ertoe aan iedere vervalsing van de gegevens aan onderzoek te onderwerpen. - Zodat Diel’s introspectieve methode hier haar fundament vindt. Zelfkennis steunt op de nood aan werkelijkheid en waarheid in onze geest.

Uitweiding.

Diel schrijft zeer theoretisch. Om wat hierboven gezegd wordt, concreter te maken het volgende.

1.-- *De School van Yale*

(J. Dollard e.a.) - 1937+ - verwoordde een soort psychologische wet: “Indien frustratie, dan agressie”.

M.a.w. indien strevingsbelemmering, dan aanvalsgezindheid. Deze wet werd later (1941+) gemilderd tot “Indien frustratie, dan onder meer agressie”.

Het is duidelijk dat, in Diels zienswijze, de frustratie (het falen als teleurstelling) direct met onze ijdelheid iets te zien heeft: wij hebben onze kansen tot lukken overschat! Wij waren 'onwerkelijk'!

2. *Elisabeth Kübler-Ross, Lessen voor levenden*

(*Gesprekken met stervenden*), Bilthoven, 1970, stelt inderdaad stadia en vormen van reactie op (erge) frustratie (men wordt gewaar dat men terminaal wordt) vast.

Onze ijdelheid die onze levenskansen overschatte, ontkent ("Dat kan niet. Nu nog niet"), ergert zich ("Het is dan toch waar: waardoor nu juist ik?"(woede)), dingt ("Er zal toch nog wel een uitkomst zijn"), schept depressie ("Ik kan het niet meer weglachen"), aanvaardt ("Ik zal het wel verwerken").

Het zich ondermaats weten ('falen' in het aangezicht van de dood raakt direct maar subtiel heel ons zieleleven maar inzonderheid onze ijdelheid die zich misrekent).

3.-- *A. Ellis/ E. Sagarin. Nymfomanie*

(*Een studie over de hyperseksuele vrouw*), Amsterdam, 1965, verwoordt het als ABC-theorie (o.c., 137v.). A is het teleurstellende gegeven; B is de persoonlijkheid die verwerkt. C is de reactie op het teleurstellend gegeven.

ERF46

Om daaraan te verhelpen verkondigen Ellis/ Sagarin een "rationeel - emotieve" therapie volgens de regel "Indien ik in het verleden faal, wat kan ik er dan in de toekomst aan doen?". (O.c., 165).

Centraal staan 'zinnetjes: die 'irrationele' (versta: onwerkelijke, 'ijdele') vooropstellingen inhouden die de oorzaak van een emotionele stoornis blootgeven.

Zo b.v.: "Ik moet onder alle mogelijke oogpunten (b.v. in zaken en in bed) terdege bekwaam, aangepast en geslaagd zijn". "Zo niet, word ik door mijzelf (*opm.*: -- als ijdel wezen) en door de anderen (*opm.*: -- zo denk ik als ijdel wezen) als niet waardevol afgeschreven".

De term 'zo niet' (het tegenmodel) verwoordt de teleurstelling, het falen, het onder de maat (ideaal) blijven. Maar die maat is in meer dan een geval 'ijdel', onwerkelijk, tot niets tenzij teleurstelling leidend.

“Indien ik faal, dan is dat een ramp, iets afschuwelijks”. M.a.w.: ijdele overschatting van het falen. “Opdat het niet zo zou zijn, moet ik mij onophoudelijk daarom bezorgd maken (stress, faalangst)”.

Ziedaar enkele van de ‘zinnetjes’ (die stuk voor stuk waardeoordelen zijn). Zij verklaren prestatiedrang en -dwang in bed en in zaken, want dat ‘presteren’ voedt de ijdelheid, vermijdt en voorkomt het falen.

Tot daar enige illustratie om Diel’s abstracte uiteenzetting tot leven te brengen.

Diel. -- De kwalen van de geest - nervositeit (neurose) en banalisering (cynisme) - zijn in haar oorzaak beschouwd ‘ethische’ ondermaatsheden. De ‘nerveuze’ mens leidt aan moralisme. De ‘banaliserende’ mens leidt aan amoralisme.

Opm.: -- ‘Ethisch’ betekent hier allereerst al wat de verwezenlijking van een (ijdele) maat of ideaal betreft.

De ‘nerveuze’ mens.

O.c., 163ss. -- De nerveuze mens vergelijkt zich onophoudelijk (meestal onbewust) met zijn ideaal of maat. Maar kropt op, doet dat pathetisch en verinnerlijkt.

Als ondermaats koestert hij schuldgevoelens tot het scrupuleuze toe. Als ondermaats is hij of zij in zichzelf teleurgesteld en ‘wrokkig’ (ressentiment) van waaruit hij anderen - revanchistisch - aanklaagt en beschuldigt.

Maar opgelet: de innerlijke haat die de ijdele koestert t.o.v. zijn omgeving, kan zich vermommen in (overdreven en ijdelheid voedende en strelende) ‘goedheid’ uit ijdelheid. Zijn luim is aan onvoorspelbare omslagen in het tegendeel onderhevig. Tuk op wat anderen ‘lovend’ zullen zeggen, stoort de nerveuze mens zich voortdurend aan “wat anderen van hem/ haar denken”.

ERF47

Opm.: -- Weinig staat Diel stil bij het somatische (lichamelijke) aspect. Wel zegt hij dat gebaren, stembuigingen o.m. de ijdelheid ‘verraden’. Zo verraadt de obsessie om steeds weer de handen te wassen het ijdele verlangen als mens ‘rein’, onberispelijk, perfect, te zijn.

Opm.: -- Wat opvalt in religies, is dat én hogere wezens én middelaars (stichters, wijmensen, zien(st)ers) o.g.v. “het hogere” dan het profane een typische ijdelheid - met - nervositeit ontwikkelen.

De cynische mens.

O.c., 162ss.. -- De nerveuze aanvaardt de maat of ideaal. Lijdt eraan. De banaliserende identificeert ze met zijn ondermaatsheid. De onvolmaaktheden die de ijdele mens vaststelt in en rondom hem/ haar, worden als feitelijk ideaal vooropgesteld.

Zo is er geen reden meer om zich te schamen in het feit dat men niet aan het ideaal beantwoordt: het bestaat gewoon niet tenzij als menselijke fictie. Angstig zijn om het eigen verleden, huidige of toekomstige ondermaatsheden is zinloos.

Een eigenaardige gemoedsrust typeert de schaamteloze of cynicus/ cynica. M.a.w.: de mens die het hogere ideaal banaliseert, is niet ‘nerveus’ om reden van dat ideaal!

Het bereiken van de begeerde doeleinden (bezit, seks b.v.) geschiedt dan ook via list en gebrek aan scrupules. Het cynische ideaal bestaat erin amoreel medemensen te verschalken, terwijl men ervoor zorgt dat men de in een samenleving geldende sancties vermijdt door eraan te ontsnappen.

Deze sancties overigens zijn de enige die te vrezen zijn. Het lukken - uitwerken van begeerten - achter een goede façade is het enige doel. Wie banaliseert, is een, koel berekenend mens. Hij/ zij nihiliseert iedere maat die hem/ haar stoort.

Opm.: -- De religies creperen van ijdelheden! De hogere wezens lijden aan het ‘Geschapenheidscomplex’: zij kennen God, het Opperwezen, maar willen, ijdel als zij zijn, zich voor hem doen doorgaan. Dat is het probleem van het (oer)monotheïsme.

De religieuze middelaars/ middelaressen worden toch zo gemakkelijk ijdel (o.m. in de vorm van autoritarisme) - Religieuze mensen, gelovigen, kunnen vaak de eisen niet aan van de religie en worden ‘nerveuzen’ of ‘cyniekers/ cyniekerinnen’ doordat het falen hen/ haar daartoe via de ijdelheden allerhande noopt. - Wie aan studie van religie(s) doet, stoot daar voortdurend op.

ERF48

2.6. "Zij is erin voor altijd" (48)

H. Trilles, Een vreselijke tovenaarsgeschiedenis, in: *J.Teernstra*, uitg./ vert., *Schetsen en verhalen uit Afrika*, Weert, 1922, 50 / 55.

De geschiedenis toont het primitieve cynisme dat fel contrasteert met J.J. Rousseau's "goede wilde" ("bon sauvage").

Trilles was jarenlang missionaris in Frans Kongo. Daar vernam hij op zekere dag dat in een dorp een vrouw zwaar ziek lag. Zij was, als de vrouw van een magiër, echter zeer ontoegankelijk.

Trilles maakt van de afwezigheid van de man gebruik om de vrouw "de elementen van het christelijk geloof" bij haar te brengen en stelt voor zich te laten dopen. Waarop zij onmiddellijk instemt.

"Ik was bezig toebereidselen te maken voor het doopsel toen de man verscheen. In één oogwenk had hij de situatie door. Zijn woede is onbeschrijfelijk: met een blinkend mes in de hand stormt hij op mij los, grijpt mij bij de schouder en heft de arm omhoog: "sterven zult gij" (brulde hij). Ik kneep de ogen dicht maar hij bedacht zich". Trilles wordt hardhandig buiten de hut gezet.

(A). -- *Theologische informatie.*

Trilles blijft op enige afstand van de hut.

"Mijn vrouw is zeker nogal ziek?".

"Ja, heel erg".

"Zou zij ervan sterven?".

"Voor zover ik kan oordelen, ja".

"Ik, ik ben er zeker van: de geest heeft het mij gezegd. Ja, niets liever dan dat!"

"Waarom?".

"Dat zijn mijn zaken. Maar zeg eens: waarover hadt gij het met mijn vrouw? Zeker over het middel om na de dood gelukkig te zijn?".

"Inderdaad".

"Dat wist ik! Gij, blanken, hebt een andere god dan wij: na de dood, indien men gewetensvol was, neemt hij u met zich mee, maar, indien men kwaad deed, dan straft hij met een eindeloze straf".

"Ja, zoiets is zeker".

“Goed zo! Nu ga ik naar mijn vrouw. Blijf hier even op mij wachten”. Haastig was hij weg.” Ik wachtte, onophoudelijk biddend. In de verte hoorde ik het ruisen van een waterval”.

(B). -- *De theologische informatie toegepast.*

Eén uur, twee uren gingen voorbij. Plots was de man daar terug:

“Kom, mijn vrouw wacht op u”.

Ik volg hem de donkere hut binnen. Op het bed ligt roerloos een zo goed als vormeloze massa. Op de modderige grond glijd ik uit en val.

ERF49

Aan mijn witte toog veeg ik mijn handen af. -- Aan het hoofdeind stond de magiër. Bewegingsloos lag daar de vrouw. Ik noem ze bij haar naam, geen antwoord. Ik neem ze bij de hand: zij is koud! Ik buig mij over haar heen: een dolk steekt tot het gevest in haar borst.

“Morsdood is zij! Er is niets meer aan te doen”. Aldus de man. Glimlachend. Terwijl ik hem alle mogelijke verwijten maak, glimlacht hij al maar door. Eindelijk spreekt hij: “Luister eens. Deze vrouw die gij hier ziet, haatte ik. Ik kon ze niet meer luchten. Omdat zij evoe had zo dat zij het hart van mijn twee kinderen opat die ervan gestorven zijn”.

Opm.: -- ‘Evou’ (evoe) is een afgodsbeeldje dat, indien men erover beschikt, veroorzaakt dat men ‘s nachts kan uittreden, in het lijf van anderen dringen om er het hart uit te vreten en het bloed te drinken. Aldus de uitleg van Trilles.

Terloops: dat fenomeen komt over de hele planeet voor waar men nog oog heeft en aanvoeling inzake occulte schadelijke werkingen. Op Nieuw-Guinea b.v. heet dat ‘kumo’.

De magiër: “Van dan af had ik het recht ze te doden. Maar mijn god heeft mij aangeraden hiermee te wachten tot uw komst. “Omdat - zo zei mijn god - de wraak des te zoeter zou zijn”. En antwoord mij nu eens op het volgende: zou mijn vrouw, indien gedoopt, niet in de hemel gekomen zijn?”.

“Niets zekerder dan dat”.

“Wel, ik heb ze gedood juist voordat het doopsel werd gegeven! Opdat zij eeuwig in de hel zou branden”.--

“Waarin gij u vergist, want alvorens te sterven volstaat het verlangen naar het doopsel”.

Opm.: -- De traditionele theologie der katholieke kerk onderscheidt het doopsel met water en heilige geest (het liturgische type), het doopsel met bloed en heilige geest (wanneer iemand om reden van een hoge zedelijke en/ of religieuze waarheid tot bloedgetuige of 'martelaar' wordt), het doopsel uit verlangen en heilige geest (wanneer iemand goed leeft en dus in Gods medewerking en vriendschap is).

"Dat wèèt ik! Heel goed weet ik het! Maar zeg eens: indien men na een moord begaan te hebben (*opm.*: -- de magiër denkt aan de occulte doding van de twee kinderen o.g.v. evoe), sterft, waarheen gaat men dan? Naar de hel? Of is daar soms één uitzondering op?".

"Nee! Niet altijd. Alvorens te sterven kan men er berouw over hebben".

ERF50

"En indien men sterft terwijl men iemand doodt of terwijl men iemand verlangt te doden?".

Opm.: -- De magiër denkt aan wat hij deed toen hij de dolk in de vrouw plofte.

"Dat is niet zomaar duidelijk: God is immers danig goed".

"Luister dan naar wat ik gedaan heb. -- Mijn enige verlangen was: die vrouw brandt eeuwig in de hel. Toen ik dus bij haar terug was, begon ik ze uit te schelden en te slaan. Eerst verdroeg zij alles gewillig. Daarna werd zij echter woedend. Toen ik ze eenmaal goed woedend zag, heb ik ze uitgelachen om haar onmacht. Daarop zocht zij zocht zij iets om mij te treffen: ik gaf haar een mes in de handen "Tref mij maar!" zei ik toen. En, uitgerekend op het moment dat zij wilde toeslaan, heb ik ze doodgestoken.

Zoals gij ziet: op de slag is zij op de grond gevallen dààr waar gij uitgegleden zijt. Bekijk uw kleed maar eens".

En echt: ik stond te midden van het halfgeronnen bloed. Mijn toog vertoonde twee rode vlekken. Dààr waar ik de handen had gereinigd.

"Wat zegt gij ervan? Is mijn wraak niet perfect gelukt? Want nu kan uw god mijn vrouw niet meer met zich meenemen!"

"Alleen God weet waar uw vrouw nu is".

"Deze avond zal ik het ook weten. Ik zal het aan mijn god vragen en hij zal het mij zeggen". Hij greep een andere dolk: "Maak u hier weg of…".

Heel en al onthutst sprong ik de hut uit. Doch niet zonder aan het ontzielde lichaam een laatste zegen gegeven te hebben. Een ontzield lichaam waarvan de ziel - wie weet? - toch misschien “in de hemel” was. Want zij had tenslotte toch naar het doopsel verlangd.

Enige uren later - in een donkere nacht - hoorde ik de stem van “de vervloekte” (*opm.*: -- Trilles spreekt over zo’n magiër als over een vervloekte) voor mijn hut schreeuwen: “Zij is erin. Voor altijd, hoor! Voor altijd. Voor altijd. Hoort gij het? - … Voor altijd!’

Opm.: -- Men ziet dat geloofsverkondiging voor meer dan één duiding vatbaar is. Deze vervloekte steunt er zich op om iemand die ‘evoe’ is, voor eeuwig in “de hel” (wat dat ook zijn mag) te werken.

Met een psychologische kennis van de gevoelsreacties van zijn vrouw die menig westers mens hem zou benijden. Men zegge dus niet te gemakkelijk dat “de primitieven” mensen zijn van “een lager cultuurniveau”.

ERF51

2.7. De cynische magie (51)

Eén der duidingen van S. Freud inzake religie luidt dat religie een ‘neurose’ is. Wat zeker gedeeltelijk waar is (P. Diel’s psychopathologie bevestigt dat). Maar er is ook en zelfs veelmeer dan men vermoedt, cynische religie.

H. Trilles, Chez les Fang (Quinze années de séjour au Congo français), Lille, 1912, 174ss., heeft het over de ‘ngil’, de zwart-magiër. O.c., 190 zegt hij wat volgt.

1.-- Iedere ngil vormt een opvolger die hij gewoonlijk uit zijn eigen stam kiest. Dat is een kind van ongeveer tien jaar. Van dat ogenblik af vormt hij het volgens zijn axiomata en brengt hij het de eerste geheimen bij.

Hij leert het spreken met die grafstem die a.h.w. uit het keelgat opstijgt. -- Dat kind vergezelt hem op al zijn tochten, treedt als edelknaap op en het gaat, met de ‘fetisjistische’ bel klingelend, voor hem uit, langs berg en dal, in de dorpen of langs de woudwegen.

Cynisme.

Dergelijke kinderen hebben voortdurend “slechte voorbeelden” voor de ogen, -- leven te midden van het afzichtelijkste zedelijk verderf, -- zijn op korte

tijd tot in het merg verloederd. Want zij hebben “alles gezien”, weten zich thuis in alle afgronden waarin de menselijke perversie afdaalt, - zijn tot alle misdaden bereid.

2.-- Vaak zijn dergelijke kinderen op de katholieke missie beland. Meegetrokken door een kameraadje, door de tover van het onbekende aangelokt.

a. Zij zijn er gebleven - soms tot aan het doopsel - door daarbij hun oversten te bedriegen met een vanuit de diepten van hun ziel actieve huichelarij.

Opm.: -- De mentale restrictie is één van de kenmerken bij uitstek!

b. Altijd zijn zij van dezelfde missie weggegaan nog slechter dan zij er aangekomen zijn. -- “La formation chrétienne n’ a sur eux aucune emprise”. De christelijke vorming heeft op hen geen enkele vat.

Opm.: -- Dat lijkt erop te wijzen dat die “christelijke vorming” als opvoedingsgrond hetzij de gezonde hetzij de ‘nerveuze’ mens vooropstelt, maar niet de cynische.

Deze laatste komt “onder de indruk” van heel wat anders dan de normale of de neurotische mens. Zonder dat “onder de indruk komen” voedt men dan ook de cynische mens - zij het een kind dat door zwarte magie ‘gevormd’ is - in het geheel niet op.

ERF52

2.8. De onmacht van de religie geconfronteerd met het huidige cynisme (52)

Ernst Jünger (1895/1998) in zijn *Strahlungen*, dagboeknotities, op 29. 09.1942, in Parijs, schrijft wat volgt.

Deze avond: uiteenzetting door een mauretaniërtje (*opm.*: -- kleindenkend man) die met veel welbehagen en overigens nogal cynisch uitweidde over de propagandatechnieken inzake beïnvloeding van massa’s. Dit soort mens is ongetwijfeld nieuw t.o.v. de XIX-de eeuw. Inzake echt uitstralingsvermogen weet dat type ongeveer evenveel als de man die de coïtustechniek beheerst, van echte liefde.

Maar de voorsprong die zij hebben (…) bestaat erin dat zij, nog voor … de meeste anderen, de draaglast van de moraal van zich afwierpen, -- dat zij de wetten van de machines in samenlevingszaken invoerden.

Maar deze voorsprong wordt hun ontnomen - niet door de mens die nog moraal huldigt (…) maar - door diegenen die hun leerlingen zijn. Op de duur zegt zelfs de domste op zijn beurt: "Indien hij aan alles zijn kont veegt, waarom eist hij van de anderen dat zij hem enige eerbied bewijzen?".

De onmacht van de doorsnee religie.

Geconfronteerd met zo'n losgeslagen geweldpleging (op al wat morele aanvoeling is), is de morele mens noodzakelijk in een zwakke positie.

Het is een dwaling te hopen dat "de religie" en "de religiositeit" orde op zaken zullen stellen. Dierlijke wezens zijn aan dierlijke wetmatigheden onderworpen.

Demonische wezens worden enkel geconditioneerd op hun demonisch terrein. Wat behelst dat de haai door de achtarmige inktvis (octopus) beheersbaar is en de duivel door Beëlzeboeb

Overigens zich verontwaardigd voelen bij het zicht van het volstrekte cynisme (*opm.*: -- schaamtevrijheid) is zinloos. Dat is iets dat ik persoonlijk nog moet leren. (…).

In zo'n situatie moet men 'concreet' denken. In uzelf berekenen hoeveel spek en talgvet die botterik van een spreker inhoudt, -- hoelang zijn 'vet' zou kunnen meegaan bij verbranding ervan om kamers te verlichten of hoeveel paren laarzen men ermee zou kunnen inwrijven. Pas op deze wijze bevindt gij u op zijn cultuurniveau.

Opm.-- Wij zullen echter zien dat menige vorm van 'religie' allang op dat niveau werkzaam is. Wat Kristensen zegt over "de harmonie der tegengestelden" in de "hogere wezens" der religies, bevestigt wat Jünger hier vooropstelt.

ERF53

2.9. Rudolf Otto: het heilige als "het gans andere" (53)

R. Otto (1860/1937), vooral in zijn hoofdwerk *Das Heilige* (1917), tracht het wezen van (inzonderheid de joods-christelijke) religie te 'suggereren' door er de psychologische indrukken van weer te geven.

1.-- *Mysterium tremendum.*

'Het heilige' (het 'goddelijke') wordt als ontoegankelijk en dus mysterieus ervaren. Dat geheimzinnig karakter roept, in de psyché, de huivering op in vele varianten.

Iets dat vooral schrikwekkend is, komt over.

Zo duidt Otto b.v. "de woede van God" in de Bijbel.

Let wel: zo is God niet. Zo komt hij over.

2.1.-- *Fascinans (fascinosum).*

Het schrikwekkend mysterieuze wezen dat God is, komt tegelijk over als liefde, medelijden, welwillendheid. Weerom zo is God niet. Zo komt hij over.

2.2.-- *Augustum.*

Het schrikwekkend geheimzinnige wezen dat God is, laat zijn objectieve werkelijkheid aanvoelen in zijn verhevenheid.

Deze wordt vooral ervaarbaar in het besef van zondigheid: de zonde is het miskennen van het mysterie.

Otto zegt: "Indien ik beweer dat God goed is, dan is dat onwaar. Ik, ik ben goed. Maar God niet. Indien ik beweer dat God een wezen is dan is dit onwaar. Hij is een Wezen boven het zijn. (…). God is zonder naam, want niemand kan van hem iets zeggen of verstaan".

Opm.: -- Er is, in de westerse theologie, een strekking die men de apofatische of 'negatieve' theologie of godsleer heet.

Zij onderstreept voortdurend het gans andere dat God is. Overdreven zelfs want de termen zelf "gans anders" vooronderstellen dat er iets is waarvan het gans andere verschilt.

Hoe kan men weten dat 'iets' - in dit geval God of het heilige (het sacrale) - gans anders is indien men dat gans andere niet te voren en afhankelijk van dat waarvan het grondig verschilt, ergens waargenomen en gedefinieerd heeft? Het verschil kan maar doorkomen indien beide, "het gans andere" en "dat waarvan het zo grondig verschilt", elk afzonderlijk waarneembaar en tot op zekere hoogte definieerbaar zijn.

Otto's definitie (indien men het zo mag zeggen) vergelijkt. Dat is haar basis. Wanneer één de termen onwaarneembaar is en wel als onafhankelijk van de andere, is er geen vergelijking mogelijk.

Wij spreken dan nog niet van al wat in de religies wel 'heilig' of zo is, maar niet de hoge God van de joods-christelijke traditie is.

ERF54

2.10. Taboeïsme (54).

Onze term 'taboe' komt uit de Stille Zuidzee, -- van het woord 'tapu'. Lezen wij *R. Thurnwald, Die Eingeborenen Australiens und der Südseeinseln*, Tübingen, 1927, 37ff. (*Meidungsbann* (Tapu))

Het getuigenis komt van *Tregear, The Maori Race* (1904).Wij geven een uittreksel voldoende om de betekenis te snappen.

De term 'tapu' (tapoe).

In de taal der Maori (N.-Zeel.) betekent 'tapu' "wegens heiligheid of volgens de zede (gebruik) verboden". Tapu kan ook wel 'heilig' of 'bezoedeld' betekenen (o.g.v. metonymie).

Bepaalde dingen of personen zijn te mijden (tapu) doordat zij hogere wezens in zich bergen. Vooral vooroudergeesten. Dit doordat deze hogere wezens "met heiligheid geladen" zijn.

Opm.: --Tapa. --- Als een afzonderlijk type van tapu is het 'tapa' te duiden: wanneer persoonsgebonden heiligheid op een onbezield voorwerp werd overgedragen (*opm.:* door een sacrale handeling), werd het onbezielde ding naar een lichaamsgedeelte van de persoon genoemd.

Zo zei b.v. een hoge aanzienlijke man: "Deze berg is mijn ruggengraat" of "Deze kano is mijn hoofd". Berg en kano verwierven in zo'n geval de heiligheid van het in zijn nieuwe naam uitgesproken lichaamsgedeelte.

Meermaals ook werd een berg of een stroom naar een voorouder genoemd: deze werden daardoor tapa, geheiligd.

De gevaarlijkste taboe.

Deze ontstond door de aanraking van lijken. -- In ieder dorp bevond zich gewoonlijk een man die bestendig als 'onrein' door de omgang met lijken gold: stil, eenzaam en met rode oker ingewreven leefde hij als een 'melaatse'. Hij nam op een of andere wijze de slechte gezindheid van de geesten op zich.

De naam 'is' de persoon.

'Is' in de zin van "is occult in verband te brengen met de persoon die de naam draagt".

Het uitspreken van de naam van een vooraanstaande in het profane (noa) taalgebruik was tapu. Zelfs een lettergreep ervan was het! Zo: een vooraanstaande heette 'upokoroa' (langhoofd). Zijn begeleiders meden de term upoko (hoofd) of gebruikten vervangtermen. Zo kon de eigenlijke naam heel en al in vergetelheid geraken!

Opm.: -- Volgens steller krioelde het maorileven van taboes zo dat men er altijd 'overschreed' (met de soms rampzalige gevolgen vandien).

ERF55

2.11. Het heilige en het eenzelvigheidsbeginsel (55)

"Logica en religie"! Zij lopen veel sterker ineen dan men gewoonlijk denkt. Nemen wij het eenzelvigheids- of identiteitsbeginsel. De term luidt: "Al wat is, is". Alle toepassingen luiden: "Al wat zo is, is zo".

1.-- *Iedereen is het erover eens.*

Uit geen enkele zin die vooropgesteld wordt, is dat axioma van alle redeneren afleidbaar. Het is enkel door direct inzicht kenbaar.

Wat bewijst dat het voor alle redeneren ligt. Dit is: in alle waarneming voor zover deze tot onze geest doordringt.

Het is dan ook allereerst een ontologisch beginsel of axioma: "Al wat is, is". De term 'zijn(de)' is én onderwerp (origineel, d.i. wat om informatie vraagt) én gezegde (model, d.i. wat informatie verschaft).

M.a.w.: voor zover er 'zijn(de)' is, is de enige informatie 'zijn(de)'! Het ontologisch karakter legt uit waardoor het axioma radicaal algemeen (transcendenteel, alomvattend) is: niets dat hoe dan ook niet-niets, 'iets' is, ontsnapt eraan.

2.-- *Eerlijkheid.*

"Het is lente en zonnig buiten". Indien dat zo is, dan is het zo! De toedracht - dat het lente is en zonnig buiten - is zo dat zij onze geest als geweten, d.i. als bekend met morele regels, aanspreekt.

Pas indien iemand eergevoel heeft als intellectueel-moreel wezen (d.i. over geest beschikt, ja, geest is), vat hij/ zij de absolute ernst die doorheen die louter toevallige toedracht - dat het buiten lente is en zonnig - aanspraak maakt op onze beaming, instemming. Met nl. het 'zijnde' dat erin bestaat dat het buiten zonnig en lente is.

3.-- *Eerbied.*

Wie beaamt, neigt zich eerbiedig voor werkelijkheid of zijnde. Zijnde dat als "zijnde daar", als gegeven, noopt in geweten te erkennen dat het daar is, dat het gegeven is.

Iets hogers, iets absoluut onschendbaars, spreekt ons aan doorheen dat gegeven.

Wel kan het geschonden worden. Want 'onschendbaar' betekent enkel dat er niet mag - in geweten - geschonden worden, -- niet dat er niet kan geschonden worden.

Vrijheid van mogen verschilt van vrijheid van kunnen! De leugenaar b.v. - uit ijdelheid in de ene of andere vorm - "wil niet geweten hebben" dat "het buiten zonnig en lente is". Maar deze loochening is dan ook oneerlijk en toont gebrek aan eerbied voor al wat is, voor zover het is. In dat axioma spreekt het heilige, beginsel van alle religie, ons aan, -- maakt op ons aanspraak.

ERF56

2.12. M. Eliade: het profane wordt zinvol o.g.v. het heilige (56)

Wij verwijlen even bij een grootmeester inzake godsdienstwetenschap, *M. Eliade* (1907/1986).

Zijn hoofdwerk: *Traité d'histoire des religions (Morphologie du sacré*), Paris, 1953.

Enkel al de titels der hoofdstukken zijn welsprekend: de hemel (hemelse riten en zinnebeelden) de zon en de zonnecultussen; de maan en de lunaire 'mystiek'; de wateren; de gewijde stenen; de aarde, de vrouw en de vruchtbaarheid; de plantengroei (vernieuwingsriten en -zinnebeelden); de gewijde ruimte; de heilige tijd en de mythe van de eeuwige terugkeer; de rol

van de mythen; structuur van de zinnebeelden.-- Ziedaar de hoofdelementen die telkens weer terugkeren in de religies.

Traité, 39. De opgesomde elementen zijn voor combineringen vatbaar. Eliade beschrijft deze als volgt.

1.1.-- *Het koppel "profaan/ heilig".*

Men ziet de nawerking van R. Otto.-- Het heilige of sacrale is kwalitatief onderscheiden van het profane. Toch is het ertoe in staat zich om het even hoe en om het even waar binnen de profane wereld te 'tonen' (wat 'hiërofanie' heet) en wel zo dat om het even welk 'kosmisch' gegeven (denk aan de zon of de wateren of de stenen) dankzij een hiërofanie 'sacraal' wordt.

1.2.-- *Het koppel "heilig/ profaan" is universeel.*

Wat zo-even gezegd is, geldt zowel voor de zgn. 'primitieve' of minder geëvolueerde (denk aan de cultus der stenen of der bomen) als voor de zgn. 'hogere' en meer geëvolueerde (denk aan de avatar in India of de menswording in de Bijbel) religies.

2.1.-- *Eenzijdigheid van het evolutionisme.*

Nergens stoot men enkel op 'elementaire' (lagere) hiërofanieën (zo b.v. de kratofanie of verschijning van de macht in het manaisme) maar ook op 'hogere' hiërofanieën (hoogste wezens, zedenwet(decaloog), mythologieën) of althans op sporen daarvan.

2.2.-- *Iedere religie is een systeem.*

Overal stoot men op een samenhangend geheel waarin genoemde 'elementen' een plaats vinden. Wel is het zo dat één element overheerst: totemisme (Australië), manaisme (Melanesië), manisme (voorouderenredienst) (Afrika). Ziedaar een vogelvluchtinzicht in wat Eliade 'religie' heet.

ERF57

2.13. Eliade omtrent de ritus (wijhandeling) (57)

Traité, 40s.. -- De ritus bestaat altijd in een herhaald toonbeeldig ('archetypisch') gebaar dat "in illo tempore" (in die tijd) - in het begin van de geschiedenis voltrokken werd door de voorouders (*opm.:* manisme) of door de goden.

Met dat voor ogen tracht de religieuze mens de banaalste en meest betekenisloze daden (*opm.:* die zijn dagelijks leven uitmaken) tot werkelijkheid te maken ('ontiser') door middel van de hiërofanie.

Die ritus valt samen door de herhaling met zijn toonbeeld ('archetype').

Daarbij wordt de profane tijd afgeschaft. M.a.w.: de religieuze mens woont om zo te zeggen dezelfde daad die "in illo tempore" in die tijd (*opm.:* voordat de menselijke geschiedenis begon), gesteld werd, bij. Hij woont wat voorgedaan werd door voorouders of goden op het moment van de dageraad van de kosmos, bij.

Voor Eliade is de religieuze mens wezenlijk de 'archaïsche' mens.

M.a.w.: niet enkel situeert zich het model van het leven zich voor (en boven) de dagelijkse menselijke geschiedenis; ook de 'eerste' of 'primitieve' mens staat model voor alle latere generaties.

Zo zegt Eliade: de archaïsche mens vormt alle fysiologische daden als eten of seks om tot plechtigheden. Zo overschrijdt hij "de tijd" (term die in Eliade's taalgebruik gewoonlijk de dagdagelijkse menselijke geschiedenis voor zover deze niet geheiligd wordt, betekent) en situeert hij zich in de eeuwigheid ('l' éternité').

Wanneer hij zich voedt of liefdespel pleegt, schakelt de primitieve mens zich in in een domein dat in geen geval het domein van de voeding of de seksualiteit is.

Dat toont zich in de 'aanvankelijke' ervaringen (eerstelingen der vruchten, eerste geslachtsgemeenschap) of in alle andere daden die voeding of erotiek zijn.

Een theoretisch element bij de primitief.

Zinnebeelden (symbolen) ideogrammen (tekens die begrippen aanduiden), mythen (over heelalontstaan b.v.) zijn vooropstellingen voor de archaïsche mens. Zij zijn, in zijn ogen, hiërofanieën doordat zij het heilige bloot trekken èn vooral aan het profane leven dat op zichzelf nietig en betekenisloos is, tot 'iets' maken en betekenisvol maken.

Waarbij het profane een uiterst vergankelijke, ja, illusorische (on)werkelijkheid is.

ERF58

M. Meslin: "Een wetenschap der religies".

Wij staan nu stil bij *M. Meslin, Pour une science des religions*, Paris, 1973, en wel daar waar Meslin zich distantieert van de fenomenologie der religie (inzonderheid van Van der Leeuw en Eliade). Want dààr typeert hij zichzelf het zuiverst. O.c., 139 / 152.

Meslin vat Eliade samen. Wij geven beknopt weer.

1.-- *Waar R. Otto, zich a.h.w. opsluit in één religie.*

Waar Otto blijft bij de joods-christelijke (niettegenstaande zijn vertoeven in India in 1911), daar beweegt Eliade zich weliswaar in Otto's spoor, maar onderzoekt zoveel mogelijk alle religieuze fenomenen en wel in de loop van de geschiedenis der religies.

Dit om tot een typenleer te komen. Maar, zoals in Otto's geval, het object is het heilige.

2.a.-- *Religie situeert zich.*

De profane mens staat voor een wanordelijke wereld,-- vol illusies en voortdurend evoluerend. Hoofdindruk: die profane wereld is op zich zinloos.

De religie als zingeving.

Een of andere hiërofanie (het zich tonen van het heilige) trekt de aandacht te midden van het profane existeren. Een boven het profane, boven het illusorische, boven het verglijdend evoluerende uitreikende werkelijkheid toont zich. Die als veel werkelijker, ja, als pas de ware werkelijkheid overkomt.

In Eliade's termen: "een metahistorische werkelijkheid" rijst uit boven "de geschiedenis: die als (eerder) onwerkelijkheid ervaren wordt.

Vanuit dat heilige kan de mens een echte zin ontwerpen. Vanuit vele types van het heilige toont zich zin.

2.b.-- *Religie evolueert.*

Het heilige is er van in het begin der profane geschiedenis.

Meer nog: de oudste religies zijn pas de ware. Want ("de geschiedenis" - versta:) de culturen desacraliseren (ontheiligen, verwereldlijken, seculariseren) de werkelijkheid voor zover gefundeerd in het heilige.

“De geschiedenis” ontneemt mettertijd de zingevende rol aan de (archaïsche) religies.

Zodat wij heden nog enkel getuigenresten van de oerreligie of oerreligies ervaren kunnen. Zodat wij heden in het zinloze van het louter profane verzinken.

Blijft voor Eliade dat het heilige - doorheen de getuigenresten - bereikbaar is en blijft voor een fenomenologie van het heilige in de religies te midden van de geschiedenis der religies en de culturen.

ERF59

Meslin’s stellingname.
Zoals hijzelf zegt, is deze drieledig.

1. *Eliade is meer fenomenoloog dan historicus.*
Met ‘fenomenoloog’ wil Meslin zeggen “eidetisch-fenomenoloog”: hij herleidt - aldus Meslin - de religieuze ervaring tot iets ‘metahistorisch’, tot een invariant, het heilige, dat in de veelheid der hiërofanieën identisch is.

M.a.w.: indien ooit de spreuk “stat sacrum dum volvitur saeculum” “stabiel rijst het heilige uit terwijl de wereld verder rolt”, waar is dan van (Eliade’s theorie inzake) het heilige.

Opm.: Meslin, o.c., 144, ridiculiseert Van der Leeuw als volgt.
“Van der Leeuw stelt in eenzelfde analyse naast elkander - alsof het om gelijke en identische termen ging - de vorstelijke gewoonten van Melanesië en Madagaskar, het getuigenis der Scandinavische sagas en dat van de profeet Jeremias, het Japanse begrip ‘shogunaat’ en het begrip “imperium romanum” (het Romeinse rijk), de rituelen van de radja van Borneo, het opperhoofd der natchez, de plechtigheden aan het Frankische hof en die van de Engelse monarchie onder Karel II, de opvatting omtrent de macht van de monarch in het hellenistische tijdvak en die van het Heilige Roomse Rijk, de psalmen en Confucius om tenslotte te eindigen met het begrip “rijk Gods”. Wij bereiken daarmee de grens van de absurdheid van de fenomenologische reductie (*opm.*:-- de eidetische reductie) tot de kleinste gemene deler.

Opm.:-- Wanneer wij echter *G. van der Leeuw, Phänomenologie der Religion*, Tübingen, 1956-2, 114/133 (*Macht und Wille im Menschen: der König*), lezen, dan komen wij tot een andere conclusie.

Van der Leeuw zegt daar letterlijk: “Macht en wil verenigen zich niet zoals voor ons (*opm.*:-- gedesacraliseerden) tot een ‘persoonlijkheid’, een karakter (*opm.*:-- een koning die aanvaardbaar is binnen een seculaire samenleving o.g.v. louter profane eigen-schappen) maar tot een ambt dat door een mens uitgeoefend wordt.

Onze uitdrukking “Zijne Majesteit” drukt nog die onpersoonlijke waardigheid uit eigen aan de macht die de mens opgelegd wordt en met zijn wil samenvloeit”.(O.c., 114).

Dat is één. En nu twee. “Die “macht’ werd “von anderswoher” (van ergens elders) gedacht en zo doorleefd”. “De koning is in de primitieve wereld ‘machtdrager’, ‘heiland’!.” (Ibid.).

M.a.w.: hij is sacraal. In het heilige gesitueerd. Dàt is in alle dergelijke gevallen identisch.

ERF60

M.a.w.: Van der Leeuw wil zeggen dat in de archaïsche samenlevingen wie koning (in de brede zin) wordt, dit steeds wordt o.g.v. een heiligheid die hem eigen is,-- dat later, bij cultuurevolutie naar secularisme toe, resten van die heiligheid naleven, waarbij dus het begrip ‘heilig’ de kleinste gemene deler (versta: het altijd aanwezige kenmerk of eidos) is.

Wie veralgemeent, doet dit logischerwijze noodzakelijk. Ook wanneer Meslin ergens veralgemeent, gaat hij op identische wijze te werk. Maar blijkbaar bij hem is dat dan niet het benaderen van de grens der absurdheid!

Meslin.-- Meslin parafraseert: “Enkel dat metahistorisch heilige laat - volgens Eliade - toe te ontsnappen aan de illusie van “de geschiedenis” die bovendien als een onomkeerbaar proces van secularisering geduid wordt. Als godsdientthistoricus trekt dus Eliade bloot wat nog rest van het sacrale verleden waaruit de moderne mens niet loskomt doordat hij er het product van is”.

2.1.-- *De tweeledigheid “heilig/ profaan” bij Eliade.*

Eliade zegt dat de tweeledigheid “heilig/ profaan” alle religie verklaart en dat het profane enkel het ontheiligde heilige is.

Waarop Meslin.-- De gegevens der geschiedenis vertonen die tweeledigheid niet. Er is niet de tegenstelling “ofwel heilig ofwel profaan”.

Humanisme.

Meslin: “De mens beslist over die tweedeling. Het heilige is een element van mens zijn, maar enkel doorheen ervaringen die werkelijk als hiërofanieën doorkomen volgens het oordeel van de mens. “De mens is de maat van de heiligheid van de wezens en de dingen”.

Opm.:-- Men hoort de variante op Protagoras van Abdera, de humanist van de Griekse oudheid die de mens “de maat” d.i. de beoordelende instantie, van alle dingen heette.

Indien m.a.w. het heilige op zich zou bestaan, dan heeft de mens nog het laatste woord omtrent het doorkomen ervan in het keiharde domein van het profane.

M.a.w.: het accent verplaatst zich van het heilige op zich in de ervaringen ervan naar de ervaringen zelf en wel deze in haar veelheid en verscheidenheid.

2.2.-- *Eliade huldigt een cyclische tijdsopvatting.*

Nauwkeuriger: hij beweert dat telkens weer oorspronkelijke (van in den beginne aanwezige archetypes (archaïsche toonbeelden)) terugkeren in het gedrag der religieuze mensen.

ERF61

Dit perspectief gaat gepaard met een andere tijdsopvatting, nl. dat naarmate de tijd (“de geschiedenis” der culturen) vordert, de ontheiliging (secularisering) vooruitgang maakt.

a. *Cyclische historiologie.*

De archaïsche culturen weigeren “de geschiedenis” niet zozeer o.g.v. conservatisme (bewaarzucht) als wel o.g.v. de collectieve wil om alle daden te regelen volgens een toonbeeld dat zich “in de oertijd” (“in illo tempore”) situeert - de voorouders of de godheden hebben iets gedaan dat als toonbeeld geldt en dat op mythische wijze vernomen wordt - en redt uit de profane zinloosheid.

b. *Lineaire historiologie.*

Volgens Eliade geven de lineaire, onomkeerbaarheid vertonende religies die dus de menselijke geschiedenis op zich zinvol vinden, de indruk het heilige te verraden.

De echtste religies zouden dus gesitueerd zijn in het verste verleden van de mensheid, -- mensheid die het dichtst bij “de oertijd”staat, --- oertijd waarnaar de mens, de religieuze mens, zijn daden - de geschiedenis regelt en zinvol maakt.

Meslin: het christendom heeft de absolute rol van de (heidense) archetypen of sacrale modellen achter zich gelaten. Indien men volgens Eliade redeneert, dan is het christendom de religie van de ‘historische’ (versta: in de zinvolheid van de profane geschiedenis gelovende) mens en dus o.m. van de moderne mens die radicaal lineair en progressistisch denkt en leeft.

Maar meteen is dat christendom een verraad aan de rol van het heilige dat de werkelijkheid bij uitstek is, “want enkel het heilige is op absolute wijze, gaat doeltreffend te werk en waarborgt de duur de dingen” (*M. Eliade, Le mythe de l’ éternel retour*, Paris, 1949, 29).

Meslin: “Het is niet zeker dat - zelfs in het kader van de archaïsche maatschappijen - de mens “de doorleefde tijd” enkel opvat als een eeuwige herhaling van de mythische toonbeelden en dat hij zich niet zelf (*opm.*: -- als mens thuis in de zinvolheid van het profane op zich) voor zijn geschiedenis verantwoordelijk wee”. ((Meslin, o.c., 149s.).

De mens vindt riten uit om de ruimte en de tijd waarin hij leeft, optimaal te organiseren. Zo o.m. door magisch te werk te gaan zo dat het leven doeltreffender verloopt.

Niet zozeer om, los van iedere profane situatie, mordicus “het heilige” uit de oertijd waar te maken als wel om de grootst mogelijke doeltreffendheid voor zijn toekomstige daden zeker te stellen, sacraliseert de (primitieve) mens.

ERF62

Meslin. -- O.c., 1505s. -- In sommige meer geëvolueerde religies regelt de gelovige zijn daden (“de geschiedenis”) volgens de liturgische kalender die hem eraan herinnert dat een aantal heilige gebeurtenissen als toonbeelden gelden voor zijn leven. Maar daarom ziet die mens nog niet af van zijn ‘historisch’ (*opm.*: -- profaan) leven om te vluchten in een ander, gesacraliseerder leven.

Het is het hem eigene leven dat hij zo meer kan sacraliseren en niemand kan de religieuze waarde van een leven dat vrijwillig en algeheel de 'historische' lotsbestemming op zich neemt, loochenen.

"Het lijkt mij ondoenlijk de menselijke geschiedenis met "het profane" gelijk te stellen daar waar die geschiedenis het instrument en het middel kan zijn om het heilige te ervaren! -- Aldus letterlijk Meslin.

Opm.:-- Meslin lijkt ons te worstelen met zichzelf: hij wil de volle het heilige duidelijk aflijnende macht van de fenomenologie maar ondergedompeld in de vele, vele gegevens van de geschiedkundige feiten.

Hij verwijt Eliade fenomenologie maar vergeet dat Eliade dit juist wil! Eliade sluit nergens uit dat men bij de varianten kan stilstaan en de ène essentie, het heilige, tussen haakjes zetten en historicus zijn.

Alleen wil Eliade er zich niet in verliezen, in al dat 'historische'. Dat Eliade eenzijdig "het oergebeuren" vooropstelt, lijkt ons zeker. Er is én neergang (desacralisering) én ook opgang inzake het heilige en diens hiërofanieën.

Er zijn b.v. de sterk seculaire religievormen die verre van de mythen leven. Er zijn nieuwe mythen die opduiken lang na het oerbegin. Het heilige is eeuwig, in het begin en nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen.

Wat opvalt, is dat én Eliade én Meslin het demonische en duale in het heilige zelf eerder verwaarlozen.

Wat ons aan W.B. Kristensen en diens theorie over "het kosmische, sacrale leven" mèt zijn opgang en zijn neergang, mèt zijn gewetensvol en zijn gewetenloos gedrag der godheden en entiteiten èn … gelovigen doet denken. Waarover in een ander hoofdstuk.

Het profane is in feite vaak demonisch en/ of duaal en dus onderhevig aan sacralisering maar dan niet weer een demonische of duale.

ERF63

2.15. Het begrip 'goddelijk' (63)

Om even te laten voelen hoe moeilijk het is een ware definitie te vinden van "het goddelijke" (dat vaak met het heilige verwisseld wordt), staan wij stil bij

Ludw. Feuerbach (1804/1872) die in 1841 *Das Wesen des Christentums* publiceerde, een werk dat groot succes kende.

Feuerbach is op dat ogenblik radicaal 'humanist', d.i. voor hem is "de mens" het ware wezen van de hoogste werkelijkheid. In die overtuiging schrijft hij over "het wezen van het christendom" dat hij onderwerpt aan een "intellectuele (het aandeel waarheid opzoekende) en morele (het gewetensvolle gehalte bedoelende) kritiek.

1.-- *"De ware atheïst (godloochenaar).*

Deze is niet diegene die God loochent. Het is diegene die de attributen (wezenlijke kenmerken) der godheid - liefde, wijsheid, gerechtigheid …- niets acht".

De term 'attribuut' moet hier strikt geduid worden: als de niet-toevallige kenmerken van wat God als God onderscheidbaar maakt van al wat niet God is. Door te zeggen dat de ware atheïst diegene is voor wie eigenschappen als liefde, wijsheid, gerechtigheid 'niets' zijn, definieert Feuerbach onrechtstreeks het "ware atheïsme" als nihilisme. Immers in het Latijn betekent 'nihil' (soms samengetrokken tot 'nil') 'niets: niet-zijnde, onwerkelijkheid.

Gevolg.-- Er zijn duidelijk voor Feuerbach twee graden van ontheiliging, beter: ontgoddelijking ('Entgötterung'), van de mens en de wereld.

a. *Het 'gewone' atheïsme*.

Deze loochent wel God maar blijft geloven in eigenschappen als liefde, wijsheid, gerechtigheid. Hij maakt deze kenmerken los van het begrip 'god(heid)' en beschouwt ze als 'waarden' op zich bestaande, los van ieder religieus - zeg maar: goddelijk - fundament.

b. *Het radicale 'atheïsme'*

Voor de radicale 'ontgoding' beogende denker behelst het loochenen van God meteen het op losse schroeven zetten van genoemde 'attributen'. Heten wij dat, met anderen, nihilisme.

2. - Enkel de mens is goddelijk, niet God.

"Niet de God van het christendom is 'goddelijk', maar "de mens" is goddelijk.

Om "de mens" te kunnen als hoogste werkelijkheid huldigen heeft Feuerbach het begrip 'goddelijk' nodig. Hij wil dus wel atheïst zijn in de mindere graad maar geen nihilist.

ERF64

2.16. Een 'seculaire' (en dus paradoxale) definitie van het heilige (64)

Dat, in ons tijdsgewricht, "God dood" is, belet niet dat er een aantal mensen zijn die, te midden van onze 'geloofsafval: zoals een welomschreven christelijke traditie zulks heet, toch "een rest" aan heiligheid of sacraliteit trachten te 'redden'.

Zo *Luc Ferry* in zijn *L' Homme-Dieu ou le sens de la vie* (Grasset). In een vraaggesprek met A. Bosshard (*Luc Ferry: le divin sans Dieu*, in: *Journal de Genève/ Gazette de Lausanne* 11/ 12. 05. 1996) vat steller de hoofdstelling bevattelijk samen.

De huidige achtergrond.

Gegeven: de mens gaat regelrecht, al levend, naar de dood. Gevraagd: welke zin geven aan zo'n structuur?

1. De 'hemel' zegt niets. **2.** de media hebben niets te bieden, de denkers zwijgen, de kerken zijn leeg.

Opm.:-- Merken wij op dat Ferry niets schijnt te weten van de religieuze heropbloei, o.m. in de vorm van New Age. M.a.w.: hij kiest zijn informatie uit een geheel dat meer dan dat omvat. In een vrije, westerse democratie is dit toegelaten, natuurlijk. Want Ferry is uitdrukkelijk: hij is agnosticus, d.i. inzake al wat deze aarde te buiten en te boven gaat, "weet hij niets".

De verlichting.

Sedert John Locke (1632/1704), de Angelsaksische baanbreker van the Enligthenment (Lumières, Aufklärung), is, zoals Ferry zeer nadrukkelijk zegt, het heilige louter een kwestie van "l' individuel et l' intime", het individueel-intieme, van de moderne en postmoderne mens.

1. Voor de Verlichting golden de theologie en de metafysiek (ontologie) en de eraan aansluitende moraal als algemeen geldende denkbeelden, die 'dogmatisch' (in Ferry's taalgebruik betekent dat "voor geen enkele discussie vatbaar") voorgeschreven werden.

2. De rationalistische XVIII- de eeuw zet de cultuurrevolutie van de verlichte geesten door: alles wordt geseculariseerd (verwereldlijkt,

gedesacraliseerd) en gelaïciseerd (in de handen van leken i.p.v. kerkelijken gelegd), waarbij vrij onderzoek en vrije discussie over alles beslissen.

Dat deze rationalistische geest danig onze huidige cultuur, ook de katholieke, beheerst, leidt Ferry o.m. daaruit af dat, volgens een opiniepeiling, enkel 8% van de katholieken de pauselijke boodschappen onvoorwaardelijk als leefregel nemen.

M.a.w.: de vrijzinnigheid der XVIII-d' eeuwse rationalisten beheerst onze cultuur.

ERF65

3. teksten (65/100)

3.1. Het 'heilige' volgens Ferry (65)

De vraag is tweevoudig:

a. Bestaan heden, in onze vrijzinnige context, nog "sporen of resten van het heilige"?

b. Indien ja, welke zijnswijze moeten zij vertonen om verenigbaar te zijn met het axioma van de onbeperkte bediscussieerbaarheid ('gewetensvrijheid' heet Ferry dat), de grondslag bij uitstek van onze samenleving?

M.a.w.: de metafysische of ontologische vraag: existentie ("Bestaat het heilige nog?") en essentie ("Hoe bestaat het heilige nog?") van het heilige. Of:

a. hoe werkelijk is het heilige nog en

b. hoe is het werkelijk? Door zo te redeneren bewijst Ferry dat hij werkelijk wijsgeer is.

De verdeeldheid der vrijzinnigheid.

Uit het hele vraaggesprek is duidelijk dat Ferry afrekent met één gedeelte van zijn denkgenoten.

(A).-- ***De reductieve vrijzinnigen***.

'Reductief' betekent hier (niet zoals in de husserliaanse fenomenologie maar in rationalistische zin) "wat tot iets anders herleidt". In casu: die meningen die het heilige (doordat het eigenlijk een illusie, een 'niets', is) tot iets anders dan het heilige herleiden of 'reduceren'. Waartegen Ferry stelling neemt.- De menswetenschappen spelen hier een hoofdrol.

1 .-- ***De biologistische reductie.***

Een aantal biologen, darwinisten inbegrepen (Ferry vernoemt J.-P. Changeux), 'verklaren' wat Ferry 'transcendentie' (het heilige) heet, als herleidbaar tot een aantal biologische mechanismen.

Opm.:-- Verdere uitleg wordt in het interview niet gegeven. Het komt echt er hierop neer dat, voor de biologist inzake religie, de traditionele religies met haar 'sacraliteiten' o.g.v. evolutionair te verklaren mechanismen of processen een illusie aanbidden.

2.-- ***De psychologistische (o.m. psychanalistische) reductie.***

Voor een aantal psychologen, resp. psychanalisten (S. Freud) is wat Ferry 'transcendent' heet, enkel ("niets meer dan") "een onbewust element" in onze psyché of ziel.

Zo is "de duivel" herleidbaar tot een projectie (een afbeelding van wat in ons 'zieleleven 'duivels' is, buiten onze ziel gesitueerd),-- een projectie van ons vermogen 'fantasmen' te produceren.

3.--*De sociologistische reductie.*

Voor een aantal sociologen is wat Ferry 'transcendent' heet enkel ("niets anders dan") een verkeerd begrepen sociaal gegeven.

ERF66

'Fetisjisme' zeggen K. Marx en Durkheim: wat 'heilig' heet, is de sacralisering ('heiligverklaring') van een op zich niet heilig gegeven! Zoals een fetisj een doodgewoon voorwerp is, waaraan naïeven 'krachten' toeschrijven en 'heiligheid', zo is het hele heilige al wat doodgewoon is, maar o.g.v. de druk van een niet-geëvolueerd maatschappij 'heilig' verklaard wordt. Meer niet.

(B).-- ***De instauratieve vrijzinnigen.***

Wat Ferry voorstaat, is wat gaandeweg meer vrijzinnigen aanvoelen, nl. de "grote leegte" die het wegvallen - rationalistisch wegredeneren - van het traditionele heilige schept.

Opm.-- Hegel, het toppunt van westers rationalisme, zei ooit dat "een ontwikkeld volk zonder 'metafysiek' (*opm.*-- de religie en de traditionele metafysiek of ontologie als de verantwoording van de religie) neerkwam op een voor het overige zeer versierde tempel zonder 'Allerheiligste'.

W.G. Hocking (1873/1966; Amerikaans denker) schreef in 1922 dat "de oordelen van zijn tijd over religie een eigenaardige tegenspraak of contradictie

vertoonden : enerzijds kon zijn tijd niet zonder religie; anderzijds wist hij niet hoe religie in leven houden".

Welnu, een Ferry, blijkbaar, lijdt aan de door Hegel en Hocking verwaarde 'contradictie'

1.-- Ferry's definitie van het transcendente of heilige.

Om al wat sacraal is, te kunnen definiëren, vertrekt Ferry van Fr. Nietzsche's definitie.

Voor Nietzsche was "het leven" (biologisch-materialistisch) "de werkelijkheid zonder meer. 'Heilig' heet hij al wat inzake waarden "hoger dan" het leven gewaardeerd wordt .

Het offer.

Het offer is het prijsgeven van het leven in dienst van 'iets'. Daardoor wordt het offer het uitwendig waarneembaar teken van (het geloof in) het heilige.

Wanneer m.a.w. iemand zich opoffert, dan toont hij dat hij iets transcendente, iets dat het leven te boven gaat, vooropstelt. Zo niet zou hij/ zij er zich niet voor opofferen.

Mentaliteitsevolutie.

De duidingen van dat 'transcendente' evolueren.

1.-- Vroeger, enkele jaren geleden, offerde men zich op voor b.v. het vaderland (wereldoorlogen 1914/1918 en 1940/1945) of voor de revolutie (de leninistische revolutie in 1917 b.v.).

2.-- "Heden zijn mijn studenten er niet meer toe bereid zich "voor al zo'n dingen" op te offeren'. Aldus letterlijk Ferry.

Opm.-- M.a.w.: binnen onze op vrijzinnigheid gestelde maatschappijen evolueert "het transcendente" tamelijk snel! M.a.w.: waarvoor wil men nu nog zijn leven geven?

2.-- Ferry over het 'overleven' van het heilige.

"De enige 'zaak' waarvoor wij heden nog bereid zijn ons leven te geven, zijn medemensen". Onder 'medemensen' verstaat Ferry niet de mens zonder meer maar onze naastbestaanden of degenen die humanitaire acties willen helpen.

Dat bestempelt hij als “het goddelijke dat er nog steeds is maar enkel in de mens zelf”. Dat betekent de titel van zijn werk: “*L’homme-Dieu*”. Daarin ligt “de zin van het leven”.

Opm.: -- Dit is een typisch humanistische definitie van het heilige: eigenlijk situeert het het leven overstijgende of transcendente zich in de mens (althans in een gedeelte ervan). Reeds Feuerbach, verleden eeuw, dacht in die zin.

“Heel dicht bij de christelijke naastenliefde”.

Hier voelt men de wil om de grote leemte die het wegvallen van de religie(s) schiep, te dichten! Schakel de traditionele religies uit maar behoud het humanistisch houdbare.

Opm.:-- Iets waarmee b.v. J.-P. Sartre niet akkoord ging: voor hem was het uitschakelen van God als persoonlijk wezen meteen het ondergraven van iedere hogere zingeving.

Ferry.-- Het grote verschil met het christendom ligt in het feit dat “het goddelijke” (transcendente, heilige) in het menselijke is,-- dat de liefde, zoals zo-even omschreven, de manier is om zich voor het goddelijke in de mens, de medemens, open te stellen, dat dit een louter menselijke ervaring is en geen goddelijke openbaring die de naastenliefde als het tweede gedeelte van het hoofdgebod van het christendom als absolute eis oplegt “van buiten uit en van boven af”.

Ferry’s waarneming a.h.w. van het heilige.

Behalve de humanitaire bezorgdheid is er dus die om onze naasten.

Welnu, dat de vergoddelijking van het menselijke - zo zegt Ferry het letterlijk - dat goddelijke uitgerekend waarneembaar maakt, blijkt o.m. uit “het uitzonderlijke fenomeen (in Europa waarneembaar) van het moderne gezin en de moderne huwelijkslief-de, nl. in Europa trouwt men uit liefde”.

ERF68

Bewijsvoering.

De mentaliteitsgeschiedenis leert ons dat het huwelijk, tot aan de XVIII - de eeuw, gevestigd werd op economische noodwendigheden, op de “toekomst van het huis” op de voortzetting van de stamboom. Niet op “le sentiment” het gevoel.

Immers het huwelijk, net als de religie, werd aan de enkelingen “van buiten uit” opgelegd.

Vanaf de XVIII-de eeuw

Dan echter - de eeuw van het zich doorzettend modern rationalisme met zijn accent op de enkeling en diens innerlijk leven ("le sens intime" van Descartes, de vader van het moderne denken) - vestigt men "de allerkostbaarste verhoudingen tussen mensen" niet meer op de traditie of het gewicht der gemeenschappen maar op "les sentiments" de gevoelens, of de "vrije partnerkeuze".

Ferry ziet van die cultuurrevolutie b.v. één opvallend teken in het feit dat M. Montaigne (1533/1592), bekend om zijn Essays (1595) - "om enkel hem te vermelden" (aldus Ferry) - "niet eens het juiste aantal van zijn eigen kinderen kende". Wat nu, volgens Ferry, nu niet meer mode is of zo.

Opm.:-- Op te merken zij dat J.-J. Rousseau, nochtans een der verlichte geesten bij uitstek, ook niet het juiste aantal van zijn kinderen zo nauw nam (zoals blijkt uit de geschiedenis van zijn privé leven).

Meer nog: of Montaigne nu het voorbeeld van prerationalisme is, kan sterk betwijfeld worden: als radicaal sceptisch gezind denker trok hij zowel de gegevens van "le sens commun" (het gemene verstand) als van de filosofische systemen in twijfel. Als dusdanig behoort hij veel meer tot de XVIII - d' eeuwse cultuurrevolutie dan tot de traditie. Wat hem niet belet, de 'heiligheid' van het huwelijk niet zo nauw te nemen!

Besluit.

Voor Ferry staat het vast: "Het enige heilige is dat heilige dat in de menselijke liefde zichtbaar wordt".

Opm.:-- Ferry spreekt niet over een wending in de menswetenschappen die van die van de boven vermelde sterk verschilt: een *A.D. Hirschmann*, prof aan het Institute for Advanced study, Princeton (als economist), in zijn essay *Morality and the Social Sciences (A durable Tension*), overschrijdt 'emfatisch' het louter positieve analyseren der feiten en mengt "moraal' en zo in zijn studiearbeid … mèt een verwijzing naar S. Kierkegaard, de vader van het christelijk existentialisme.

ERF69

3.2. Een fundamenteelontologische theorie: kumo (69)

J. Sterly, Kumo (Hexer und Hexen in Neu-Guinea), München, 1987, 348ff. laat een man aan het woord die zich specialiseert in ethnogeneeskunde en die vijf jaar lang een gedeelte van Nieuw-Guinea (tussen Mount Wihelm en Kundiawa) onderzocht op planten en vooral op de kumo of heksenpraktijk aldaar.

Van achtergrond is hij aanhanger van M. Heidegger (1889/1976; existentieel denker), die de "hele westerse ontologie van Platon tot Nietzsche" op losse schroeven stelt en de grondslagen (de 'fundamenten') van die ontologie, in een 'Fundamental-ontologie' zoekt te herstichten.

In 1971 verneemt Sterly voor het eerst iets over de "ongelooflijke vermogens" van de met kumo begaafde mensen. Pas wanneer hij later zelf de nachtelijke lichtfenomenen van "vliegende heksen" (versta: met hun ziel uitgetreden magiërs) met eigen ogen zag, begon hij zich met het hele fenomeen bezig te houden. Dat was in de zomer van 1980.

"Ik wist niet heel goed wat ik moest geloven, wat ik als werkelijk moest aannemen. Ondertussen weet ik dat "onze werkelijkheid" een begrensd gebied is en dat wij geen benul hebben van wat "buiten deze, onze beperktheid" geschiedt".

Deze uitspraak typeert het hele boek dat bestaat uit schijnbaar losse steekproeven,-- zo nauwkeurig mogelijk bij de ongeduide gegevens blijvend. Wat zeker is, is dat de moderne wetenschap en haar pretenties voor deze heideggeriaan afgeschreven zijn.

De heks Mayugl.

Op 29.11.1983 stoot Sterly bij een politiekantoor op een groep mensen in een grote kring. In het midden zat een vrouw van ongeveer veertig jaar op een taboeret. Aan haar verschijningswijze viel niets op.

Op tien meter van haar was een kip vastgebonden. Deze zat er rustig bij. Ook de vrouw was rustig maar staarde vóór zich uit. Achter haar, Mayugl, stonden twee agenten en verscheidene aanzienlijken der giglkane (een stam der simbu). Niemand zei iets. Nauwelijks werd er gefluisterd.

Muglua, iemand die Sterly kende, zei: "Ambu kumo" (d.i. ambu = vrouwelijk, kumo = heks).

De kumo (of door magie) gedode kip.

De kip zat met ingetrokken hals op de grond. Na enkele minuten begon zij te sidderen.

ERF70

Zij trachtte zich op te richten en met de vleugels te slaan. Dan tuimelde zij en viel neer. Bleef liggen. Scheen dood.

Eén der agenten raapte ze op: “De kip is dood” zei hij. Daarop sneed een numbulsi (een stam) de kip open. De mensen verdrongen zich om naderbij te geraken maar vermeden het dicht bij de kumo vrouw te komen.

“Ye konduagl demkane bolkwa” (Zij heeft de ingewanden van de kip in stukken gesneden). Waarop een agent de vrouw ondervraagt: “Zij zegt dat zij drie keren ‘geschoten’ heeft” zei hij.

“Dat is waar want de lever (*opm.*:-- die het binnenste van de kip vertegenwoordigt) vertoont drie scheuren”. “Het volstaat” zei een ander agent. “Werp de kip weg”. Zij werd door iemand weggeworpen.

O***pm.***:-- “Dat heksen over “het kwade oog” beschikken,-- dat zij levende wezens door “haar blik” kunnen schade toebréngen en doden, lijkt uit verslagen van de politie omtrent de toetsing van twee heksen (1982/1985) te blijken. Aldus Sterly, o.c., 133.

Opm.:-- Een dubbelganger die er als een dier uitziet, die het eigenlijke kumo is (***opm.***:-- het vermogen om in uitgetreden gedaante in het mikpunt te trekken en te beschadigen, resp. te doden), zou uit de heks/ hekser trekken en ‘s nachts (*opm.*:-- maar blijkbaar ook overdag) grote afstanden afleggen. Aldus steller, o.c., 51.

Opm.:-- Het kumo zou zich in het hoofd der heksers en heksen nestelen, achter het voorhoofd tussen de ogen, hoe groot het ook mag zijn eens dàt het te voorschijn komt. Aldus steller, o.c., 101. Tot zover iets over de boze blik en het heksendier.

Opm.:-- Kumo treedt uit de heks(er) en trekt in het mikpunt (slachtoffer) om “het binnenste” (*opm.*: de levenskracht, meestal samengebald tot één gedeelte van de fysiologie (b.v. de lever)) op te eten, te ‘vreten’ (o.c., 48).

Hier is het kumo van de vrouw in de kip getrokken en heeft het binnenste, de levenskracht of zielestof, van de kip 'gevreten'. Wat enigszins toetsbaar wordt doordat - bij het openen van het (fysiologische) binnenste - scheuren of zo vaststelbaar zijn. Zoals hier in het geval van de kip.

Ziedaar 'iets' over het mysterieuze mechanisme der doding der kip.

Sterly's navraag.

Ik vroeg Muglua wie die kumo vrouw was. "Het is een komkane (een stam). Zij heet Mayugl en was met de numbulsi Ginbogl gehuwd die verleden week gestorven is. Zij heeft hem met kumo getroffen en gedood".

ERF71

"Hoe weet gij dat?". "Een heks van de kuglkane uit onze clan die met een man der siambuglakane gehuwd is, heeft het uitgebracht. En mayugl heeft het toegegeven". Men heeft Mayugl naar de clan van haar vader teruggestuurd.

Tot daar Sterly's eerste tekst.

Opm.:-- Men ziet dat Sterly allereerst grondig of zo grondig mogelijk de inlanders beluisterd. Zelf komt hij als fenomenoloog zo weinig mogelijk tussen: een fenomenoloog beschrijft. Zonder meer.

Wat verklaringen betreft, beluistert hij de inlanders. Alsof er een afgrond bestond tussen hem, de man, etnomedisch specialist uit Hamburg die hij is met zijn westerse achtergrond, en de mensen in Nieuw-Guinea. Hij gaat het heksen - en hekserswezen na. Het 'wezen', in heideggeriaanse taal, is dat wat zich toont o.m. buiten onze westerse vooroordelen om.

Buiten ieder vooroordeel om. "Das Sein sein lassen". Het zijn laten zijn. Sterly gaat in op wat de inlanders zelf met die hekserijtoetsing bedoelen.

Zijn methode getrouw heeft hij het over wat de numbulsi zelf willen wanneer zij de politie te Gembogl vragen om te toetsen.

1.-- ***Wilden zij voor het gerecht rechtvaardig beoordeeld worden?***

Neen! Zeker niet! Want dan hadden zij zich tot het plaatselijk gerecht moeten wenden.

Wilden zij iets dat boven de natuur uitging, bewijzen? Neen!

Wilden zij een psychokinetische ervaring opzetten? Neen.

Een parapsychologisch bewijs zoeken voor het feit dat de mens met zijn psyché (psycho-) een materieel lichaam, een kip, b.v. kan treffen (-kinetisch), wilden zij niet.

2.-- Wat zij wel wilden, was een geval van kumo doding publiek maken.

Zij wilden aantonen dat kumo methode hun leven in gevaar brengt. Want, zoals kumo lieden kippen, honden, varkens kunnen doden, zo doden zij ook mensen. "Kumo si golkwa" (De macht van de heks(er) slaat en doodt).

De nieuwsgierigheid van de blanke naar hoe dat 'functioneert" interesseert hen niet. Voor de simbu is kumo iets dat slecht is. Dat in de (individuele) 'natuur' van sommige mensen als aanleg aanwezig is. Meteen iets onguurs en overmachtigs dat hun schrik inboezemt.

Wat missionarissen, vreemde functionarissen, geleerden denken, geldt niet voor hen. Het feit dat kumo er is en dat het uitermate machtvol is, dat geldt.

ERF72

3.3. Nina kulagina doodt een kikker (72)

O.c., 349f .. -- "Wat zou ik, J. Sterly, als blanke die tegelijk "een broeder van de kugelkane" ben, daarvan zeggen? Noch met de stellingen der verlichte (= 'aufgeklärte: rationalistische) missionarissen noch met de theorieën der etnologen of de hypothesen der parapsychologen ben ik het eens". (O.c., 349).-

Opm.:-- Dit is natuurlijk een 'massieve' stellingname die wij nu - gezien haar draagwijdte voor de hele cursus - gaan preciseren. Want op S. 183 zegt Sterly het duidelijk: "Onze voorstellingen omgeven ons als een schild waarachter wij enkel waarnemen wat wij met onze 'Vernunft', versta: de (moderne, althans westerse) rede, kunnen verklaren".

M.a.w.: onze axiomata beperken onze waarneming tot wat onze axiomata aankunnen. De rest valt daarbuiten. Heideggeriaans: niet het zijn van b.v. kumo maar wat er van kumo o.g.v. onze westerse rede kan begrepen worden. Maar dat is "het zijn van kumo niet laten zijn wat het is". De verklaring bepaalt de waarneming. En niet omgekeerd.

Nina Kulagina.

In *A. Stelter, Parapsychologie und Medizin*, München 1985, 105, leest Sterly dat het befaamde Russische medium ('medium' betekent paranormaal begaafd) ertoe in staat was dankzij psychische concentratie het hart van een kikker (door het gecontroleerd) tot stilstand te brengen. Pogingen om het diertje weer tot leven te brengen waren vruchteloos. De kikker werd 'psychokinetisch' gedood. Dit experiment werd geleid door Dr. Sergeiev.

Sterly over parapsychologie.

Parapsychologie is

a. zo streng wetenschappelijk (op zijn westers natuurlijk) mogelijk

b. maar riskeert zich op het terrein van de wetenschappelijk zeer moeilijk te controleren fenomenen, die daarom de naam 'para.normaal' dragen.

Sterly. -- Parapsychologen voeren reeksen experimenten in mèt namen als 'psi' (voor paranormale fenomenen), 'PK' (psychokinese), 'LD' (levende doelen) en dergelijke meer.

Zij willen de indruk wekken dat het in dergelijke fenomenen gaat om 'objectief' (***opm***.:-- wetenschappelijk vaststelbaar) gegeven dankzij experimenten toetsbare processen.

Dat het begrip 'object' waarmee zij werken, het 'verstehen' (het ontologisch begrijpen) van paranormale processen onmogelijk maakt, weten zij niet.

Zij verwarren 'Anwesenheit' (vooroordeelloos gegeven zijn) met 'Objektivität', objectiviteit, d.i. wat onze westerse, inzonderheid wetenschappelijke mentaliteit "objectief gegeven zijn" heet.

ERF73

De parapsychologen - dat toont het experiment met Nina Kulagina - leven in dezelfde wereld als de heksen/ heksers "doch schijnen daarover niet na te denken" (o.c., 350).

Opm.:-- M.a.w.: Sterly geeft toe dat het object der paranormologie (een betere naam dan parapsychologie, want paranormale fenomenen zijn meer dan louter psychisch) minstens gedeeltelijk identisch is met dat wat hij als weernemer in N.-Guinea vaststelt inzake religie en inzonderheid hekserij of zwarte magie.

In beginsel dus zou zo'n paranormologie geldig zijn en "het zijn van b.v. kumo" bloot trekken. Maar Sterly stelt vast dat het hele en gave fenomeen

'kumo' nooit in zijn heelheid en gaafheid in de wetenschappelijke methode kan doorkomen gezien de westerse vooroordelen.

Dat kan wel in Sterly's fenomenologie die "zu den sachen selbst" naar de gegevens zelf, gaat.

Opm.:-- Occultisme.

Over occultisme, dat uiteraard paranormale dingen kent en beoefent, is Sterly zeer zwijgzaam. Occultisme is geen paranormologie: occultisme beperkt zich niet tot de axiomata van de westerse wetenschap in de strenge zin van dat woord. Zelfs wanneer het zich - ten onrechte - als 'wetenschap' betitelt.

Mantiek (paranormale kennis) en magie (paranormale veroorzaking) zijn schering en inslag in occultisme.

Terloops: de term 'occult' betekent enkel "wat voor de meeste mensen duister blijft".

Sterly over de verlichting (modern rationalisme).

O.c., 14f .. - Daar zijn nu eenmaal de verlichte geesten.

Opm.:-- Die denkers die sedert het einde der middeneeuwen de liefst zo wetenschappelijk mogelijke rede als absolute norm van denken en zijn vooropstellen.

M.a.w.: wat niet 'rationeel' (liefst op wetenschappelijke wijze) is, is niet en is niet eens denkbaar.

Sterly.-- Zij loochenen het bestaan van heksen/ heksers zonder meer. Hun beweegredenen zijn ofwel 'christelijk' (*opm.*:-- het gaat om een rationalistisch christendom) ofwel humanitair.

Zij geloven in de vooruitgang en de wetenschap. Of "zijn simpelweg modernistisch" (*opm.*:-- wat telkens weer met het nieuwe meegaat om 'modern' te zijn).

ERF74

3.4. "Heksen in het atoomtijdperk!" (74)

De strijd der verlicht(st)ers richt zich tegen "de duisternis" "het bijgeloof " "het occulte".

Vele vorsers nemen in hun 'ijver' de houding van de inquisitoren (*opm.*:-- de kerkelijke rechters - vervolgers der heksen/ heksers) over: zelfs als sprookjesfiguren mogen de heksen niet meer optreden! Heksen zijn ofwel arme, verblinde dwalenden wanneer zij zelf in haar hekserijen geloven ofwel onschuldige slachtoffers van laster. Wie ze dus vreest, is op zijn middeneeuws 'bijgelovig', slachtoffer van 'heksenwaan'.

Wij ontmoeten dergelijke opvatting in wat missionarissen en zendelingen over kumo beweren. Weliswaar in een genuanceerde vorm want de kerkelijke 'duivel' was bekend.

Opm.:-- Inderdaad: Sterly stelt vast dat de meeste missionarissen en zendelingen eigenlijk een rationalistische duiding huldigen terzake.

Opm.:-- Uit dit alles blijkt dat Sterly - zonder het te zeggen - eigenlijk het moderne denken in zijn vooringenomenheden afgezworen heeft en dus postmodern denkt. In Heideggers spoor overigens.

De 'voorgestelde' heks(er).

O.c., 13ff .. -- Met de vooruitschrijdende verlichting in de XVIII- de eeuw begon men de ervaring der heksen als waanvoorstellingen te duiden. Onder 'heksenwaan' verstond men in de XIX- de eeuw twee dingen:

1. de 'dromen' en 'inbeeldingen' van zogezegde heksen/ heksers en de laster die vrouwen als heksen bestempelde,

2. de voorstellingen inzake beheksing en het bedrijf der heksenbanners (bestrijders). De 'voorgestelde' heks d.i. de heks voor zover zij in onze (westerse) voorstellingen bestaat - hier te lande, d.i. het beeld dat men zich van haar maakt, trekt de aandacht naar het buitengewone en wekt zodoende belangstelling doch verbergt de heks zoals zij is.

Wat wel waar is, is dat wij meteen beschikken over informatie niet omtrent de heks maar omtrent de denkwijze der heksenvorsers!

Waarbij Sterly o.m. *J.p. Müller, Ueber die phantastischen Gesichtserscheinungen*, Koblenz, 1826 (Nachdruck 1967) aanhaalt, die de seksuele omgang van de heks met de duivel totaal naar het rijk der inbeeldingen verwijst. Daarbij is de heks het product van degenen die heksenjacht ernstig nemen: omdat men het bestraft, gelooft zij er zelf in!

ERF75

3.5. Sterly en de etnologie (volkenkunde) (75)

O.c., 16f .. -- De vooringenomen gedachte dat men van zichzelf een heks(er) kan maken,-- de voorstelling dat sjamanisme (*opm.*:-- een noord Siberisch fenomeen) en heksenwezen 'maakbaar' zijn, is absurd. Deze stelt voorop dat er niets is dat wij niet kunnen verklaren en ons eigen maken.

Zo ziet men in sjamanen en heksen niets anders dan (*opm.*:-- reductief denken) "objecten van wetschappelijk onderzoek" die onder "algemeen geldende begrippen en gemeenplaatsen" vallen. Zonder waar te nemen dat zich hier 'afgronden' voordoen die wij nooit zullen begrijpen. Men ziet "de rationaliteit in de waan" zoals een historicus der hysterie de heksenvervolgingen betitelt (*opm.*:-- *G. Schwerhoff, Rationalität im Wahn (Zum gelehrten Diskurs über die Hexen in de frühen Zeit*), in: *Saeculum* 37 (1986):1, 43 / 82).

Maar men ziet niet de nonsens van onze rationaliteit. Het heksenwezen (*opm.*:-- de heideggeriaanse term voor "dat wat de heksen zijn wanneer men ze laat zijn wat zij zijn) wordt (in de etnologie) opgedeeld in zijn 'bestanddelen' - vegetatiecultussen, priesterschap, kruidenkunde, rol van de vrouw, sociale laag, duivelsvoorstellingen, psychosomatisch complex - zonder dat "das wesen der hexe" (het wezen der heks zoals zij is,-- niet zoals zij in de wetenschappelijke 'bestanddelen' voorgesteld wordt) te voorschijn komt.

Hoe moeten mensen die niet kunnen weten dat zij zichzelf niet verstaan, andere mensen - Sterly bedoelt inzonderheid de heksen/ heksers - verstaan?

Opm.:-- Tot daar wat Sterly zegt over paranormologie, rationalisme en etnologie voor zover deze binnen westerse voorstellingen blijven hangen. Wij staan er bij stil omdat wij in het hele vervolg van deze cursus zullen af te rekenen hebben met de 'voorgestelde' religie en niet met het wezen der religie zoals zij is wanneer men ze laat zijn wat zij is.

Opm.:-- Voor de actuele vrouwen die zich als 'heksen' aanstellen veelal in feministische zin -- geldt, volgens Sterly, dat zij wellicht niet weten wat een heks is.

Zij leven van een voorgestelde heks die enkel in haar geest bestaat. De ware heks - zegt hij - stelt zich niet aan: "geen enkele heks zou van zichzelf

beweren dat zij een heks is". Geen heks zou het nodig hebben als feministe op te treden!

ERF76

Te weinig van heel nabij onderzocht.

J. Sterly, Kumo (Hexer und Hexen in Neu-Guinea), München, 1987, 29 (Sanguma), toont ons heel nauwkeurig hoe zelfs missionarissen, doordat zij 'kumo' als "heidens bijgeloof", als "waandenkbeeld van onwetende, ruwe mensen" (in de geest der rationalisten) afdoen,-- doordat zij enkel op hun missiepost leven en niet eens overnachten bij de mensen, zelf in waandenkbeelden vervallen.

J. Nilles, Kuman, in: English Dictionary, Kundiawa (N. -G.), 1969, 145, beweert dat kumo hetzelfde is als sanguma. Hij was een katholiek missionaris die in 1937 in het simbu-gebied arriveerde.

Sterly. -- De simbu weten zeer goed wat "zwarte magie" is, want de naburige bundi of de kustbewoners beoefenen ziekte- en doodsmagie.

Wel heeft Sterly gezien dat in het brongebied van de simbu (rivier) waar bundi- vrouwen gehuwd zijn, soms magie met kimagl (kimaru), d.i. afval van het lichaam (haren, nagels e.d.), gepleegd wordt. Maar nooit is dit met kumo gelijkgesteld.

Sanguma.

Dit is een pidgin term, afkomstig van de noordkust van Nieuw-Guinea. Het is een soort rituele overval met dodelijke afloop. Het mikpunt wordt in het geheim overvallen, onder een soort hypnose gebracht en meteen bewusteloos gemaakt. Dan brengt men het inwendige kwetsuren toe. Zo b.v. dunne naalden van bamboe in het achterwerk gestoken.

Zo: wervels die verzwikt worden. Eens weer tot bewustzijn gebracht zendt men het naar huis zonder dat het weet wat hem overkomen is. Na enkele dagen sterft het slachtoffer.

Sterly stelt vast dat er tot op heden (1987) getuigenissen beschikbaar zijn, afkomstig van de noordkust, Sepik, het oostelijk hoogland van Nieuw-Guinea en van andere gebieden in Melanesië. Niet echter van het centrale en westelijke hoogland waar men enkel kumo vreest.

Ook H. Aufenanger, missionaris en etnoloog, heeft nooit horen beweren dat sanguma als kumo bestempeld werd. Ook in het oosten van Nieuw-

Guinea, waar rituele moorden nevens hekserij gepleegd worden, onderscheidt men beide.

Opm.:-- Meteen weten wij dat “de goede wilde” van J .-J. Rousseau, de sentimentele rationalist, misschien zijn ‘voorstelling’ was. Zeker niet te veralgemenen.

ERF77

3.6. Verraderlijke vrouwelijkheid.

De inzet van ieder gelukt leven - zowel op deze aarde als in de andere wereld - is de levenskracht (gr.: dunamis; lat.: virtus). Dat wat ieder echt boosaardig wezen - mens op deze aarde,-- entiteit in de andere wereld - als mikpunt kiest om iemand te ‘kelderen’ in zijn tijdelijk en eeuwig geluk, is de levenskracht.

Als middel daartoe is, voor een waarlijk boosaardig wezen, “alles toegelaten” indien het maar de begeerde levenskracht ontneemt - steelt - en naar de begerige overdraagt.

Eén van de verraderlijkste types daarvan wordt in - wat de Duitsers heten - de lorelei aangetroffen.

Opm.: -- De ‘Lure’ is een (gevaarlijke) vrouwelijke elf of natuurgeest. De ‘Lei’ is de rotssteen. Zodat ‘Lurelei’ (Lorelei) eigenlijk betekent: “aan een rotsgesteente verbonden vrouwelijke natuurgeest”.

Joseph von Eichendorff (1788/1857) heeft ons één van de mooiste gedichten terzake bezorgd. Wij geven het in een zo letterlijk mogelijke vertaling.

“Het is reeds laat. Het is reeds koud. Wat rijdt gij eenzaam door het woud?
Het woud is uitgestrekt. Gij: gij zijt alleen. Gij, mooie bruid: ik leid u naar huis”.
“Groot is der mannen bedrog en list! Van smart is mijn hart gebroken.
Wel dwaalt de waldhoorn heen en weer.-- Vlucht! gij weet niet wie ik ben!”.
“Zo rijk versierd is ros en vrouw! Zo wondermooi het jonge lijf!-
Nu ken ik u: God, sta mij bij! gij zijt de heks lorelei!”.
“Gij kent mij wel! Van omhoog kijkt mijn slot diep in de Rijn.
Het is reeds laat. Het is reeds koud. Gij komt nooit meer uit dit woud”.

Opm.:-- Men ziet het de heks Lorelei projecteert hààr boosaardigheid in de ridder die zij ontmoet in het woud. “Der mannen bedrog en list” is hààr bedrog en list. Zo culpabiliseert zij de ontmoete en op de slag verliefde ridder. Maar iets in haar verplicht haar ertoe te verwittigen, nl. het kat-en-muisspel dat zij speelt, want zij weet al wat hij - die nog steeds aan haar charme kleeft - nog niet beseft, nl. “Gij komt hier nooit meer uit!”.

Opm.:-- Louter seculair is dit het zoveelste banale voorbeeld van wederzijdse verleiding, typisch voor alle erotiek. Maar sacraal komt het hierop neer: zij ontneemt door haar vrouwelijke aantrekkelijkheid zijn levenskracht zo dat zijn levensgeluk meteen weggezogen wordt en hààr toegemeten.

ERF78

Wat tenslotte het wezen van de “zwarte (gewetenloze) magie” is. De Lorelei is dan ook terecht ‘heks’ geheten, d.i. een vrouw die de levenskracht der wezens ‘manipuleert’, d.i. naar haar zin zet,-- zo dat hààr leven een gelukt leven wordt.

De manipuleerbaarheid van de levenskracht (als een soort fijne of ijle stof) is de vooropstelling bij uitstek van magie of ‘hekserij’.

Door iemand erotisch te maken opent de heks diens of dier levenskracht en zuigt ze letterlijk naar zich toe op een vlotte manier want de aandacht van de leeggezogene gaat naar de aantrekkelijkheid van de magiërin en niet naar haar magie!-

Opm.:-- Het woud als een gesloten ruimte waarin zij de slachtoffers ‘vangt’, is een metafoor voor haar werkterrein dat haar als een aura of uitstralingssfeer omgeeft.

Een vergelijking.

Van Eichendorff maakte een tweede gedicht waar in de heks centraal staat als levenskrachtdievegge. Maar weerom metaforisch.

Die Waldfrauen.

Net als de ‘Waldmann’ (Adalbert von Chamisso (1781/1838) is de ‘Waldfrau’ een (vrouwelijke) natuurgeest maar te situeren in het woud.

En waar geen trekker ooit gegaan is,-- hoog boven jager en ros, hangen de rotsen in het avondrood. Als een slot (kasteel) in de wolken.

Dààr tussen de tinnen en de spitsen - van mooie anjelieren in bloei omgeven - zitten de mooie woudvrouwen en zingen in de wind haar lied.

De jager kijkt naar het slot omhoog. “Die daarboven is mijn geliefde!”. Hij sprong van het opgeschrikte ros. Niemand weet waar hij gebleven is.

Opm.:-- Het spoorloze verdwijnen is metafoor voor “zonder levenskracht” en dus reddeloos prijsgegeven aan de wilde lotsmachten; geen geluk meer hebben.

Opm.:-- ***Terloops***: het hoge slot is een gemeenplaats.- Heinrich Heine (1797/ 1856), in zijn Die Lorelei, situeert de Lorelei 132 meter boven de Rijn (st. Goarshausen) en laat de Lorelei ook zingen,-- verleidelijk zingen (magisch zingen) zo dat de naïeve visser omhoogkijkend en meegesleept in de Rijnstroom ‘vergaat’.

De dichter Immanuel in zijn Lorelei zegt: “De Lorelei, de Lorelei: toverliederen zingt zij op hoge toon. (…). De schippers lokt het gezang. Zij keren nooit weer”.

Opm.:-- Er zij ook verwezen naar een oude ballade “Die Nonne”, waarin “de jongste non” van het klooster in feite een Lorelei is.

ERF79

3.7. Demonische schoonheid (79)

W.B. Kristensen, Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten, Amsterdam, 1947, 122.

(A).-- ***De mythe van pandora.***

Volgens *Hesiodos, Theog*. 571, is Pandora (letterlijk: allesgeefster) de eerste vrouw.

Prometheus ontrooft “het goddelijk vuur” aan de godheden. De mensen beschikken dus over een uitstekend cultuurgoed, het vuur. Maar de godheden wreken zich. Onder meer door Pandora te sturen.

De god Hefaistos maakt het beeld van een mooie vrouw, samen met Athena. De andere godheden schenken haar elk haar gave. Maar Hermes legt de verschalking in haar ziel,-- brengt haar naar de aarde. Blij onthalen ze de

mensen: uit haar kruik, bakermat van alle kwalen, ontsnappen de onheilen. Voortaan kennen de mensen onheil en dood. Enkel de hoop restte hun nog.

(b).-- ***De duiding.***

De mythe beschrijft het 'goddelijke' - versta: demonische - wezen dezer aardgodin. "de schoonheid van het leven der aarde is goddelijk bedrog" (aldus Kristensen). Kora (Kore).

Kora, beter: Persefonè, wordt door Hades, de onderwereldgod, geroofd.

De jonge Kora speelt met andere meisjes op het veld. Allerlei bloemen groeien er: krokussen, hyacinten, viooltjes, lelies, rozen. Ook de wonderschone narcis. die Gaia - volgens Zeus' raadsbesluit en volgens de wil van Hades - 'veroorzaakte'. Tot vreugde van godheden en mensen. Zij zou voor de jonge Kora 'dolos', valstrik, worden: zij wou de mooie bloem plukken maar "de aarde" (*opm.*:-- de onderaardse godheid) opende zich. Hades steeg op en voerde ze mee de onderwereld in (neergang). Niemand hoorde de kreten van de ongelukkige (*opm.*:-- volgens één de vele versies althans).

Kristensen: "Het mooie product van de aarde onthulde zich - in de mythe - als noodlottig bedrog". Gaia onder de leiding van Zeus en Hades (de hemel- en de aard-goden) had het 'veroorzaakt!

Opm.:-- Deze mythe 'onthult' letterlijk, d.i. trekt bloot, het ware demonische wezen van de hemel - en aardgoden, resp. -godinnen, die, volgens de Bijbel (*Gen. 2:17* (de kennis van goed-en-kwaad), *3:5* (de godheden thuis in goed-en-kwaad) én goed én kwaad bergen.

ERF80

3.8. De 'goddelijke' bedrieg(st)er (80)

W.B. Kristensen, Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten, Amsterdam, 1947, 103/124 (*De goddelijke bedrieger*), leert ons hoe "al wat heilig, resp. goddelijk is" buiten de strikt geduide Bijbel die Kristensen zelf misduidt) met de grootste omzichtigheid. moet benaderd worden. Immers de hoofdindruk - door de ervaringen bevestigd - is: onbetrouwbaarheid, onvoorspelbaarheid, verraderlijkheid e.d..

Kristensen begint zijn hoofdstukje als volgt.

In verschillende antieke godsdiensten treffen wij de merkwaardige voorstelling aan van een 'goddelijke' bedrieger:

1. hij heeft de mensen bedrogen met noodlottig gevolg voor alle tijden;

2. Toch werd hij - in de meeste gevallen - niet als een vijand van de mensen beschouwd! Hij behoorde tot de hoogste en meest vereerde goden en was, volgens de oudste opvatting zelfs de bijzondere heer der mensheid.

Tot daar letterlijk steller.

Hermes.

Het bekendste voorbeeld van dit type 'godheid' is wel Hermes, de listige bedrieger en dief, de vriend der donkere nachten.

Hermes **1**. die zegen en overvloed onder de mensen brengt
2. maar die ze ook bedriegt en ze eens voor goed bedrogen heeft.

Opm. -- Kristensen heet dat harmonie (ineenvoeging) der tegengestelden.

In de Babylonische religie is dat Ea, in de vedische religie is dat Varuna, in de Egyptische religie is dat Set en de slang Apap. In de Bijbelse religie is dat de slang.

Kristensen:

a. niemand beweert dat deze bedriegersfiguren historisch verwant zijn, - een gemeenschappelijke oorsprong hebben, -- intercultureel verbonden zijn.

b. Toch is de overeenkomst niet toevallig, niet zonder wezenlijk belang. In ideële zin zijn zij verwant. De 'idee' luidt: "Door hun goddelijke heer zijn de mensen bedrogen".

Hermes de goede.

O.c., 140vv., geeft Kristensen een beeld dat wij samenvatten.

Hermes beheerst het geheim of 'mysterie' van het dodenrijk of onderwereld van waaruit hij de 'goddelijke' zegen - denk aan Pandora, die hem vertegenwoordigt - onder de mensen brengt

Hij leidt de drie Chariten, de zegenbrengsters, "uit de grot" (versta: onderwereld) om de zegen der aarde tot de mensen te brengen.

Hij is de psuchopompos, degene die de zielen der doden naar de onderwereld (en met de toverstaf uit de andere wereld) leidde.

ERF81

Met de naam 'futalmios', verwekker, de god die het plantenleven doet verrijzen, wordt hij in de mysteriën (*opm.:* mysteriereligie) op Samothrake vermeld.

Als bemiddelaar tussen de andere wereld en deze wereld onthulde hij de wil der godheden. Hij was de goddelijke heraut. Als 'logios', welbespraakte, was hij de god van de welsprekendheid. Bezat hij de gave van het toverwoord.

Hermes de boze.

Hij is ook de verschalker, de dief. Op vele plaatsen wordt hij zo geschetst. Zo o.m. in de derde Homerische hymne.

Geen projectie.

Een stel kenners zien daarin het feit dat de archaïsche mensheid haar eigen moraliteit 'projecteert' (afbeeldt) in de goddelijke moraliteit zodat wij via de godheden eigenlijk leren wat de mensen zijn.

Kristensen wijst deze duiding af: de antieke gelovige en vrome Griek - of hij tot het ongeletterde volk behoorde ofwel b.v. dichter was - heeft Hermes objectief, zonder de omweg van de projectie, als bedrieger geduid.

Pausanias 7:27, 1 vertelt dat te Pellene in oostelijk Achaia een beeld van Hermes staat die daar als dolios, "de bedrieger" vereerd werd. Hij voegt er bij: "maar hij is bereid tot het verhoren van de gebeden der mensen"!

Kristensen: "Wij mogen wel aannemen dat deze bedrieger een andere is dan de menselijke bedrieger die zeker niet geneigd is de wensen van anderen te vervullen" (o.c., 118v.).

Hermes de chthonische god.

Met zekerheid is Hermes aardgod. De bijnaam 'chtonios', die van de aarde is, of 'eri.chthonios' ('eri-' betekende 'zeer') is zeer frequent. Hij had, in die kwaliteit, de gedaante van een slang en werd in het Erechtheion vereerd.

De 'ithyfalle' steenzuilen met het hoofd van Hermes stellen hem voor als de god die het leven der aarde in de vorm van plantengroei doet opgaan.

Waarbij 'ithus' 'recht', 'rechtop', 'opgericht' betekent. 'Ithu.fallos' betekent "met de fallus in erectie". Daardoor heet hij ook "dotèr eaon", gever van goede dingen, en 'charidotes', schenker van gunsten. Hij wordt dan ook met de drie Charites: zegenbrengsters, afgebeeld die hij uit "de grot", het huis der aarde leidt. Maia, de aardmoeder, baarde hem daar.

ERF82

Als aardgod of chtoniër doet hij het leven uit de onderwereld opgaan: in die rol leidt hij Kore, Kora, uit het rijk van de god Hades wanneer zij, in het voorjaar, met al haar geschenken (de graanoogst b.v.) hier, bij ons, op aarde, terugkeert.

Maar hij leidt dezelfde Kore terug wanneer zij, in het najaar naar de onderwereld terugkeert.

De mythe van Pandora.

Via haar heeft Hermes de mensen op bedrieglijke wijze - hij nam "ze beet bij hun naïeve bewondering voor al wat schoon is - de dood ingelokt.

Waarbij Kristensen opmerkt dat niet de vrouw als verleidster of zo, maar Pandora als wezenlijk dezelfde als Ge, de Aarde, of Kore, d.i. als godin, door de mythe bedoeld werd.

"Er is maar één Pandora, nl. de godin der aarde. Haar bedrieglijke natuur (versta: gedragswijze) is niet door een vrouwenhater verzonnen (en in Pandora 'geprojecteerd') maar behoort tot haar wezen als godin der aarde". (O.c., 121).

Om met Heidegger te spreken: niet de voorgestelde (in een (moderne of verlichte) voorstelling verzonnene) maar de 'zijnde' Pandora wordt in de echte mythe ter sprake gebracht. Haar 'wezen', d.i. Pandora die is wat zij is, laat de mythe zijn!

Kristensen over Hermes én Pandora.

Pandora en Hermes zijn verwante figuren. Hààr bedrog is zijn bedrog. De antieke gelovigen hebben de tweesnedigheid van het mysterie van de aardgod(in) ingezien en aanvaard.

De overeenstemming tussen bedrog en diefstal.

Ook als dief werd Hermes vereerd én door dieven en oneerlijke kooplui (in die zin is hij de god van de mammon (oneerlijk verdiend geld) in het evangelie) èn door de grote menigte van gelovigen die blijkbaar heel goed wisten: dat Hermes als "goddelijke dief" een waarlijk goddelijke figuur was.

Ploutarchos vertelt dat bij het offer t.e.v. Hermes op Samos aan "Hermes Charidotes" (de gever van gunsten) -- iedereen mocht stelen en roven! Dit was één der 'heilige' of 'sacrale' handelingen bij het offer: zij beeldden de natuur van de god uit als een eredienst.

Zoals de mythe zijn 'wezen' (en niet de voorstelling ervan in de geest van rationalistisch redenerenden) 'uitbeeldde'. Door zo cultueel te handelen, overigens, werd de god zichtbaar tegenwoordig gesteld èn tot het verlenen van gunsten van die aard 'overreed' (retoriek).

ERF83

Op die achtergrond begrijpen wij de bekendste diefstal van Hermes de roof der runderen (Hadesrunderen, "de onsterfelijke runderen der goden") die hij de goden als offer bracht (O.c., 147), als de vertegenwoordiger der gelovigen.

Als dief zou hij zich rijkdom verwerven (zo verzekerde zijn moeder in de grot). Hij is nl. de god van de rijkdom en de winst. De 'grot' (onderwereld, aarde) waar Acheloös met de horen van de overvloed woont, stelt de schatkamer der aarde voor waaruit Hermes de rijkdom haalt. Hij is immers aardgod.

'Kleptein'.

De term betekende behalve stelen allereerst "iemand tij de zwakke plek nemen", verschalken.

Appl. model.

Orestes vermoordt zijn moeder. Geraakt daardoor in de macht der Erinyen (wraakgodinnen). Maar Apollon, de lichtgod, en Hermes, de aardgod, redden hem. Door een 'heilige' handeling geneest Apollon hem van de waanzin die de Erinyen Orestes aandeden (om hem "iemand van de andere wereld te maken") (wat catharsis, reiniging, heet). Hermes brengt hem onder de levenden terug.

De Erinyen zijn razend: "Gij, Apollon en Hermes, hebt ons de moordenaar 'gestolen' (ek.kleptein)" d.i. op geheime (occulte) wijze, door reiniging, is Orestes uit "de dood" teruggebracht. Dat is 'diefstal'.

Zo ook wat volgt.

Ares vermoordt Adonis. Daarvoor brengt hij dertien maanden "in een metalen vat" (het dodenrijk) geboeid door. Om er te bezwijken.

Hermes echter 'ex.eklepsen', ontstal hem door zijn geheime, occulte, vaardigheid.

Kristensen: "Weer de voorstelling: wat tot "de dood" behoort, kan alleen door 'diefstal' tot leven gebracht worden" (o.c., 123v.) .

Opm.:-- Men ziet het schema "neergang (dood van het kosmische leven) / opgang (leven eigen aan het kosmische leven") Of: de harmonie der tegengestelden binnen dat éne, eeuwig op- en neergaande 'goddelijk' (kosmisch, 'absoluut ') leven dat het zijn van de antieke religies uitmaakt.

'Zijn' dat niet met onze westerse, rationele' (versta: rationalistisch verlichte) 'voorstellingen' (= denkbeelden) overeenstemt. Maar dat - het begrip "kosmisch leven" dat enkel occult te begrijpen is - is de grondgedachte der mysteriereligies, zoals Kristensen, o.c., 314, zegt.

Zo is ook de rijkdom der aarde (veelal de boze mammon) in zijn wezen, d.i. wat hij is, niet voor westerse, rationalistische 'voorstellingen' vatbaar.

ERF84

3.9. De 'soevereine' (autonome) lotsbepaling (84)

De term 'soeverein' betekent hier "wat zich van de (Bijbelse) God en zijn Tien geboden niets aantrekt", ofschoon het gebonden is door het "eeuwig verbond" (*Is. 24:1/6*).

Kort gezegd: is soeverein al wat ervan uitgaat dat God dood is en de decaloog dode letter.

Lezen wij nu *W. Kristensen, Verzamelde bijdragen tot kennis van de antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, 231/ 290 (*Kringloop en totaliteit*).

1.-- *Deel 1.*

Handelt over de rituele kringloop.

Heet 'kringloop' (antiek Grieks: periodos) de rondtrekkende beweging waarvan het einde met een nieuw begin samenvalt.

Kristensen's hoofdthema is het "*onvergankelijke leven*" (hij zegt ook "het absolute leven" of "het goddelijke (in de niet-Bijbelse zin) leven") dat in de kosmos en in de mensheid vaststelbaar is en dat het wezen van de religies uitmaakt. Welnu, dat absolute leven wordt afgebeeld in de kringloop doordat het bestaat uit ondergang (vernieling, dood) èn opgang (schepping, verrijzenis).

Deze tegenstelling heten de ouden 'totaliteit' (o.c., 243), d.i. harmonie (ineenvoeging) der tegengestelden.

De lotsbepalers.

De ‘veroorzakers’ van deze structuur zijn de hogere wezens - Kristensen heet ze meestal ‘goden’ - die de totaliteit der tegengestelden zo willen. Soeverein.

De beschikbare energie in het absolute leven van het heelal zoals zij dat organiseren, vertoont neergang en opgang doordat zij de ondergang tot voorwaarde van de opgang ‘maakten’ (veroorzaakten).

Terloops: de godheden van de onderwereld spelen daarin - volgens Kristensen - een hoofdrol.

Opm.:-- Het offer - Kristensen zegt het niet zo duidelijk - heet de neergaande fase waaruit het kosmische leven ergens zijn kracht tot opgang en verrijzenis haalt. Dat ligt aan de levenskracht van het slachtoffer, dat in die zin de rol van ‘oorzaak-door-onderwerping’ speelt, waarin de onderwerping de vernieling behelst.

Demonisch.

De wezens die het lot zo regelen, houden met de rationaliteit en het geweten geen rekening (althans zoals wij dat opvatten). Zij scheppen een irrationele (bizarre) en gewetenloze orde. Daarom bestempelt Kristensen ze als ‘demonisch’ (in de goddelijke zin). De feitelijke religies, indien grondig onderzocht, zijn demonisch.

ERF85

2.-- *Deel 2.*

De totaliteit.-- Kristensen vat eerst samen.-- De kringloop, in tijd en ruimte, drukt het begrip ‘onvergankelijkheid’ uit.

Opm.:-- Let wel: de term ‘onvergankelijkheid’ in Kristensen’s taalgebruik betekent het feit dat wij - tot nog toe - het leven in kosmos en mensheid niet zien vergaan: “Deze onvergankelijkheid betekent - voor het godsdienstig bewustzijn der ouden - niet een gelijkmatig, eentonig voortbestaan: zij omvatte ondergang en opgang en haar wezen was zelfvernieuwing, verrijzend leven”.

Opm.:-- Kristensen denkt zo het ‘soevereine’ leven.

1. Deze ‘mystieke’ werkelijkheid werd in mythen en riten uitgedrukt, in de ring aanschouwelijk gemaakt.

2. De andere formulering ervan treffen wij aan in het begrip ‘totaliteit’, Het wordt aangetroffen in de meeste ons bekende antieke godsdiensten. De

Babylonisch-Assyrische gegevens zijn daarbij bijzonder talrijk en grotendeels ook heel duidelijk.-- Aldus Kristensen o.c., 267.

Anu, de oppergod.

Wij bevinden ons in volle polytheïsme.-- Anu, de Babylonische god van het heelal, behelsde alle - totaliteit - goddelijke energieën: heil maar ook onheil ging van hem uit.

"Zijn natuur (*opm.:* -- ethische keuze) was demonisch in de godsdienstige zin van het woord, d.w.z. ondoorgrondelijk en onberekenbaar". (O.c., 272).

Opm.:-- ***De Zevengoden.***

'Zeven' (aldus steller) betekende 'totaliteit'. -- De Zevengoden - zij worden als één ononderscheidbaar complex genoemd - waren de Babylonische orakelgoden en goddelijke rechters.

Maar deze Zevengoden waren niet te scheiden van de bekende "Zeven boze goden". Zij zijn de Zevengoden voor zover deze boosaardig, vernielend zijn.

In rang staan zij met de hoogste goden gelijk.-- Anu is "de vader der zevengoden": zij zijn even demonisch als hun Vader!

Veralgemening.

Dit type van 'god' was bij de meeste antieke volkeren bekend: de Griekse Zeus, de dubbele Fortuna in Rome, de Indische Varuna, zelfs de Perzische Ahura Mazda voor zover hij de beide hemelgeesten omvat heeft: alle vertonen als soevereine lotsbepalers de 'natuur' van de Babylonische Anu.

Aldus steller die er ook Jahweh in het Boek Job aan toevoegt. Waarop moet gezegd worden dat, volgens de Bijbel zelf, Jahweh die demonie duldde zonder zelf demonisch te zijn. Wel integendeel: hij onderhield zelf zijn Tien geboden. Wat Kristensen niet lijkt te beseffen.

ERF86

3.10. Demonistische en dualistische duiding van 'soevereine' religie (86)

Wij lezen verder in *W.B. Kristensen, Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, 273 2 75.

Kristensen stelt vast.

De soevereine godheden leggen de mensheid (met hun aanhang(st)ers) hun wet op.

Twee maten en twee gewichten.

Van hun aanhang(st)ers eisen zij absolute gehoorzaamheid. Zelf onderhouden zij diezelfde wet niet voor zover het in hun kraam past.

De Bijbel terzake.

Van meet af aan neemt de Bijbel klaar stelling want *Gen. 2:17* vermeldt dat te midden van het aards paradijs "de boom der kennis van goed-en-kwaad" stond. Let wel: 'kennis' in de Bijbel betekent theoretische kennis maar vooral "zich thuis weten bij het gekende", Hier "zich thuis weten in goed én in kwaad".

Gen. 3:5 de slang - vertegenwoordigster van de soevereine leefwijze - tot Eva zegt dat, indien zij van de boom der kennis van goed - en - kwaad eet, zij dan zal zijn als godheden die goed-en-kwaad kennen.-- De slang, later als Satan geduid, negeert God en zijn gebod,-- is soeverein.

1.-- *De vrome mens.*

Kristensen zegt dat de vrome mens in de oudheid wel zijn eigen rationeel-gewetensvolle duiding van begrippen als rechtvaardigheid of wijsheid had,-- basisbegrippen van alle ethiek. Maar, zodra het de godheden en de feitelijke kosmische gang van zaken betrof, wijzigde diezelfde vrome mens diezelfde begrippen tot 'goddelijke' ('kosmische') begrippen,-- versta: demonische begrippen.-- Hij was zich van die tegenstrijdigheid bewust.

Ten bewijze: de Babylonische klaagliederen, de mythe van de Gebonden Prometheus,-- op zijn Bijbelse wijze het Boek Job. In diepe nederigheid hebben de stellers ervan ondanks alle bezwaren de demonische werkelijkheid aanvaard. Zonder twijfel was dat ook de houding van de grote menigte.

2.-- *De verlichte mens.*

Rationeel-ethische mensen als Plutarchos van Chaironeia (45/125) - "en zijn geestverwanten in alle tijden" (Kristensen) - hebben dit type van vroomheid - blinde onderwerping - als minderwaardige religie afgekeurd.

Opm.:-- Zoals de Bijbel trouwens.

3.-- *De dualistische mens.*

1. De demonistische godheidsduiding stelt dat alle godheden "harmonie der tegengestelden" zijn.

2. De dualistische echter ziet dit anders: enerzijds zijn er goede godheden en anderzijds zijn er gewetenloze

Zoals er - onloochenbaar - op deze aarde goede en boze mensen zijn.-- Deze oplossing van het raadsel van de demonische godheid komt vooral tot uiting - aldus Kristensen - in de magie. De Babylonische magie biedt er talloze voorbeelden van.

"Herhaaldelijk worden de boze goden door aanroeping van andere, gunstig gezinde goden bezworen". (O.c., 274).

Opm.:-- Het is dus in de bezwering of exorcisme dat die duale duiding naar voren komt: niet verwonderlijk want wie kwaad ondergaat, verdeelt spontaan de werkelijkheid in twee gebieden en zoekt dekking bij gunstig gezinde wezens! Niet de gehele magie dus komt daarvoor in aanmerking.

Meissner, Babylonien und Assyrien, is daarvan de woordvoerder: hij stelt het dualisme voorop als hoofdkenmerk van de Babylonische religie.

Kristensen's kritiek.

1. Magische teksten en praktijken zijn altijd troebele bronnen voor onze kennis van het godsdienstig geloof.

Opm.:-- Steller geeft daarvan geen enkel begin van bewijs.

2.a. De religies (met haar mythen, erediensten, symbolen) zijn onderling zeer verscheiden doordat zij onderdelen zijn van even verscheiden culturen.

2.b. Maar de magie is overal en altijd dezelfde: de magische praktijken en bezweringen ter afwering van boze geesten en gevaarlijke invloeden zijn overal ter wereld opvallend gelijk. Dermate zelfs dat er van een Babylonische of Griekse of Egyptische of hedendaagse magie nauwelijks kan gesproken worden.

Gevolg.-- Magische gegevens kunnen niet als bewijzen dienen t.v.v. een dualistische opvatting bij de Babyloniers. Wel integendeel: het feit dat zowel de boze als de goede goden "kinderen van Anu" zijn èn tezamen de wil van de hoogste wereldleider (Anu) uitvoeren, bewijst dat het dualisme in deze godsdienst niet principieel was.

Met name: de boze goden waren voor het Babylonisch godsdienstig gevoel niet vijanden zonder meer maar - evenals hun Vader Anu - heilanden, d.i. redders uit het onheil dat zij zelf veroorzaakt hadden.

Opm.:-- Dat Kristensen gelijk heeft met zijn demonistische duiding voor Babylonië, is duidelijk. Maar dat de magie overal en altijd dezelfde is, is nergens bewijsbaar: zij weerspiegelt evenzeer de variëteiten inzake cultuur waarin zij zich situeert.

En: in Babylonië gold meer dan juist één duiding! Er waren ook dualisten! Vooral in de middens van het exorcisme, natuurlijk.

ERF88

3.11. Het beginsel van reden of grond volgens twee maten en gewichten (88)

Het axioma van (noodzakelijke en liefst voldoende) reden of grond luidt: "Alwat is, heeft hetzij in zich hetzij buiten zich een reden of grond" (die begrijpelijk maakt dat het is zoals het is). Men kan het dus het zinnigheidaxioma heten.

Twee maten en twee gewichten

De demonische heelalmachten vooral huldigen voor zich de mentale restrictie inzake haar axioma's of spelregels terwijl zij voor de rest van het heelal allereerst kijken naar de axioma's die een wezen huldigt.

Wij illustreren.-- Terloops: dit is slechts één toepassing van Kristensen's stelling inzake demonie.

De gnosis van princeton.

'Gnosis' is een antiek woord voor 'occultisme'.-- De term "Gnosis van Princeton" slaat op een stel Amerikaanse intellectuelen van hoog (inzonderheid universitair) niveau die ofschoon wetenschappelijk gevormd toch geloven in een occulte zijde van het heelal.

Het Eleusiskaartspel.

Om in een praktisch model duidelijk te maken hoe, volgens hen, het heelal 'bestuurd' wordt, hebben zij een kaartspel ontworpen. Eén van de vier spelers stelt, voor zichzelf en in alle geheim, een stel spelregels (axioma's) op. De drie anderen moeten al spelend de spelregels ontdekken. Zo trekken zij de voldoende reden of grond van het gedrag van de regelopsteller bloot.

Het heelalkaartspel.

De princetongnostiekers zijn ervan overtuigd dat het heelal - met inbegrip van ons leven - beheerst wordt door instanties (wezens, energieën) die het Eleusiskaartspel als model hebben: zij kiezen, autonoom, de axioma's - zonder ons te verwittigen - die het heelal, onze omvattende biotoop, en meteen ons lot beheersen.

Zodat wij, al levend, hun mentale restricties moeten ontdekken. Want wat zij bij ons, armzalige aardse stervelingen, het eerst nagaan en toetsen wanneer zij ons contacteren en leiden, nl. de vooropstellingen van theoretische en praktische - vooral onze ethische vooropstellingen (zij toetsen allereerst onze gewetensvolheid of gewetenloosheid) - aard, dàt verbergen zij wat henzelf/ haarzelf betreft.

Opm.: -- Dit verklaart waardoor moderne,rationele, --- al of niet gewetensvolle wetenschappen (paranormologie inbegrepen) nooit wegwijs worden inzake religies en occulte fenomenen.

ERF89

3.12. Spiritisme met voorbehoud (89).

Definiëren wij 'spiritisme' als "de methode om onzichtbare wezens - velen denken daarbij aan "dierbare doden" - te contacteren". Het fameuze oui-jabord (of zelfs een omgekeerd drinkglas) dienen daarbij als 'infrastructuur' en minstens één daartoe begaafd 'medium' of 'channel' ('kanaal') als oproep- en doorgavepersoon is noodzakelijk. Jeugdbewegingen, kappersscholen bij ons 'amuseren' zich met 'spiritisme! Dermate is het ingeburgerd, niettegenstaande kerk en rationalisme..

Uw individuele vooropstellingen.

Gina Govina. The Ouijabook. London, 1979, is het werk van een Amerikaanse die, zich steunend op een traditie die beweert dat reeds de paleopythagoreeërs (Pyagoras van Samos (-580/-500" aan spiritisme deden, strijdt voor een "openminded skepticism, a critical optimism"(o.c.,22).

Want zij beseft, dankzij ervaringen blijkbaar, dat de gecontacteerde entiteiten (die terloops gezegd lang niet altijd "dierbare doden" zijn) harmonie der tegengestelden zijn.

"Let op! De door u opgeroepen entiteiten zullen u bij uw individuele vooropstellingen nemen! Zij zullen u gebeurlijk misleiden, indien uw vooropstellingen - bewuste maar vooral onbewuste - niet met de objectieve

werkelijkheid stroken. O.m. indien zij niet met Gods vooropstellingen stroken".(O.c., 22).- Aldus letterlijk een geroutineerde spiritiste met haar denkgenotes!

"Voordat wij kunnen vragen waarvandaan de antwoorden van het ouija-bord komen, moeten wij vragen waarvandaan onze vragen komen. (…). Uw drijfveren, uw verwachtingen zullen afgebeeld worden in de antwoorden!" (O.c., 21).

M.a.w.: zichzelf situeren in de occulte wereld vooraleer zich in die occulte wereld te riskeren! Govina is formeel "your hidden assumptions", uw voor uzelf verborgen (onbewuste) vooropstellingen, zullen zich afbeelden in de aan de entiteit(en) gestelde vragen èn meteen in de gegeven antwoorden.

Daarbij is duidelijk dat sommige entiteiten - niet alle - u bij uw zwakke plekken - waaronder uw ijdelheid in al haar vormen - zullen nemen. Want zij plegen mentaal voorbehoud (zeggen niet wie en wat zij zijn) maar nemen u bij uw ware, d.i. occulte wezen dat vaak zeer zwak uitvalt. Zoals de feitelijke geschiedenissen van vele spiritisten aantonen.

ERF90

3.13. Astrologie is geen astronomie (90)

Staan wij eerst stil bij *Rianne van der Smitte-Groenendiik, Als het licht duisternis is…(Een aangrijpend getuigenis en onthullende feiten over new-age en occultisme*), Hoornaar, 1989, 91 / 93 (Astrologie).

Schrijfster zegt over zichzelf: "Ik heb vroeger (*opm.*: toen zij nog volop New-Age was) mensen in mijn praktijk gehad die zo naar hun horoscoop leefden dat zij elke beslissing uitstelden als zij "slechte aspecten" (*opm.*: lijnen van planeet naar planeet) hadden.

Pas als de horoscoop 'veilig' aangaf, kochten zij een huis, gingen zij op vakantie, namen zij een nieuwe loopbaan aan".

Opm.:-- M.a.w.: wij hebben hier niet een rationaliste of een wetenschappelijke die enkel steunt op oppervlakkige argumentatie en afwezigheid van ernstig onderzoek. Wij hebben hier iemand "van het vak" maar die achteraf, om reden van balladeske ervaringen, in een protestantse versie van de Bijbel terzake (d.i. afwijzing) beland is.

Die dus geen vooroordelen koestert inzake astrologie die astrologie a.h.w. verabsoluteren. Wel integendeel.

Definitie.

Astrologie is sterrenwichelarij.-- O.g.v. constellatie (onderlinge positie van hemellichamen) meent deze vorm van waarzeggen het menselijk lot op deze aarde (o.m. op gezondheidsgebied) te kunnen doorlichten.

Maar de constellatie bij de geboorte is enkel een infrastructuur (onderbouw): de constellatie moet geduid worden door een medium of paranormaal begaafde. Pas de twee samen (geboorteconstellatie èn channeling) geven echte sterrenwichelarij.

De horoscooptekening.

Deze verschilt van individu tot individu. De dierenriem (twaalf tekens) en de 'planeten' (tien van zon tot Pluto) zijn het grondkader. Binnen de horoscoopcirkel situeren zich twaalf 'huizen' ('sectoren' of 'partjes' geheten). De 'planeten' worden onderling verbonden door 'aspecten', (lijnen van planeet tot planeet).

De duiding slaat o.g.v. of liever n.a.v. deze tekening op:

a. temperament en karakter van de enkeling en

b. diens lotgevallen. Zodat men b.v. het toekomstige lot kan 'voorafschouwen' vanuit de geboortetekening.

Opm.:-- Op computer gemaakte horoscoopberekeningen geven aan het wichelen of waarzeggen "een wetenschappelijker uitzicht"(O.c.,91). Meer niet.

ERF91

De paradox van de (professionele) astrologie.

'Professioneel' staat tegenover "kranten- en tijdschriftengebonden". Deze laatste laten wij voor wat zij is: een schijnbaar onschuldige melding inzake karakter en lot. -- Hier gaat het om de beroepsastrologie.

1.-- *Radicaal onwetenschappelijk.*

Astrologen die wijzen op de invloed van de maan op eb en vloed, vergissen zich: het is louter een kwestie van wetenschappelijk vaststelbare aantrekking.

De sterrenwichelaar/ sterrenwichelares werkt met de schijnbare banen der hemellichamen,-- niet met de wetenschappelijk controleerbare banen en betrekkingen.

"Bovendien is het zo dat de tekens van de dierenriem waarmee de astroloog werkt, al lang niet meer zo staan zoals aan gegeven in de astrologie". (O.c., 92).

Immers door een astronomisch fenomeen, nl. de precessie, zijn zij uit de samenhang met de astrologische kalenders geschoven. Oorspronkelijk, overigens, wisten de astrologen niets van een later ontdekte planeet (Pluto b.v.). En toch werkten zij met "de planeten"!

"Bovendien is het geocentrische beeld waarbij de aarde als middenpunt van het heelal fungeert, - beeld dat in de astrologie nog steeds opgeld doet, al eeuwen geleden opgegeven". (Ibid.).

M.a.w.: astrologie is, louter de constellaties betreffend, door en door onderscheidbaar en te onderscheiden van de wetenschappelijke astronomie.

2.-- *Radicaal mediumniek.*

"Opmerkelijk is echter dat - al klopt de achtergrondinformatie (*opm.*:-- wetenschappelijk gesproken) van de astrologie niet met wat zich werkelijk (*opm.*:-- in de wetenschappelijke zin) afspeelt aan het firmament, de astroloog toch verbluffende conclusies kan trekken uit de horoscooptekening.

Maar dit is geen conclusie vanuit de wetenschap (…) maar het is een conclusie die tot stand komt met behulp van een paranormaal talent. De astroloog heeft een paranormale begaafdheid nodig om de horoscoop te kunnen duiden. (…..) Een 'invoelend vermogen', (o.c., 92).

Opm.:-- M.a.w.: astrologie is afhankelijk van de entiteiten die karakter en lot mede (nooit alleen) bepalen, -- entiteiten die, als demonische "harmonie der tegengestelden" seksueel-magisch en niet in net minst misarchisch (anarchisch) zijn.

ERF92

Grondslagenkrisis der astrologie.

R. van der Smitte-Groenendijk, Als het licht duisternis is … , Hoornaar, 1989, 92, zegt: "Naast de gewone astrologie - de karakter - en lotsanalyses - kan de beroepsastroloog/ beroepsastrologe zich specialiseren. Zo o.m. in de medische astrologie

In de alternatieve geneeskunde wordt deze vorm van diagnose stellen veel gebruikt: vele mensen komen tegenwoordig ook bij irisscopisten, magnetiseurs en voetreflexologen terecht die - om een diagnose te stellen - ook astrologie bedrijven.

Uit de horoscoop is dan op te maken welke ziekten er spelen, de oorzaak ervan en welke ziekten eventueel nog zullen komen".

De grondslagencrisis.

Dat medische horoscopen degelijke resultaten boekt, staat buiten twijfel. Dàt - niet enkel naïefheid of bijgeloof is er de oorzaak van dat zij een degelijke cliënteel heeft.- De hele vraag is: "Op welke axiomata steunt zich de medisch astroloog?".

Dr Margaret Millard. Gevallen uit de praktijk van een medisch astroloog, Amsterdam, Schors, 1984.-- Dr Millard is kindercardiologe. Zij stelt de axioma's der traditionele astrologie voorop èn toetst ze aan de gevestigde, streng wetenschappelijke medische wetenschap. Dit in actieve samenwerking met het hele medische korps van de kliniek waar zij werkt.

Gebeurlijk verbetert zij de axioma's. Wat erop wijst dat er een grondslagen of axiomatacrisis aan de gang is,-- ook bij een overtuigde astrologe als Millard.

J.M. Addey, in de inleiding van Millard's werk (o.c., 7/9), samen met een stel astrologen, meent: te veel twijfelachtigheden, te veel vertekeningen bederven de traditionele astrologie!

Gevolg: "Wij beginnen weerom van voren af. Nemen niets als vanzelfsprekend aan. Toetsen alle vooropstellingen op haar verifieerbaarheid".

Addey: "Een drastische herwaardering en fundamenteel onderzoek" (o.c., 8).

Opm.:-- Als men weet dat astrologie (ook de medische) een kwestie van waarzeggen is, dan hebben de axiomata niet zoveel belang.

Pas indien men er een (pseudo)wetenschap wil van maken, begint men de axioma's ernstig op te nemen.

De kosmische geesten (binnen de aarde, rondom de aarde, in de atmosfeer, in de siderale of astrologische wereld, ja, in de extrasiderale sfeer (het heelal is eindig) gaan door met hun ingevingen als men maar in hun gunst staat.

ERF93

3.14. Apokalyptiek (openbarings- of onthullingswijsheid) (93)

'Apo.kalupsis', in antiek Grieks, is 'bloottrekking' (onthulling, openbaring).

Apocalyptiek is de literatuur die de onthullingen bevat van wat 'verborgen' (ononthuld, mysterieus, geheim(gehouden)) is. Het archaïsch-religieuze begrip 'wijsheid' staat of valt met het onthullen van het 'occulte' of 'verborgene', d.i. dat wat voor de meeste mensen (totaal) raadselachtig blijft maar via waarzegging (mantiek, godsspraak of orakel) kenbaar wordt.

Al wat religie is in de ware zin van dat woord behelst apocalyptiek. En wel wezenlijk, d.i. als doorslaggevend element zonder hetwelk er van religie geen sprake meer is. Daarom staan wij stil bij *W.B. Kristensen, Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, 275/278 (*De Grote Goden als mysterie-goden*).-

Steller begint met te zeggen dat een mysterie d.i. een religie die frontaal en uitdrukkelijk ofschoon in zeer gesloten kring (om reden van het onbegrip der meeste mensen) plaats heeft, het mysterie van het blijvend (absoluut, demonisch) leven als harmonie van ondergang en opgang, dood en leven, gevaar en uitredding, tot mikpunt heeft.

De waarzegster te Delphi.

De pythia of waarzegster in het antieke Griekenland werd door zelfs de meest aanzienlijken geraadpleegd of zij nu politiekers of intellectuelen of wat ook waren. Zelfs de zeer rationele en ethische denkers (neem b.v. Socrates of Platon) schatten de pythia zeer hoog. Haar gezag duurde eeuwen en eeuwen. Laat ons dit even met Kristensen van naderbij bekijken.

Situatie.

Op de kritieke (alle mogelijkheden open latende) momenten van het leven - b.v. dreigend gevaar, groot onheil e.d.m. - wist de antieke vrome gelovige dat Themis, die de Godin Aarde vertegenwoordigde, die de ondergang (dood enz.) brengt als lotsbepaling, aan het werk (aan het 'veroorzaken') was.

Uitweg.

Diezelfde antieke mens, in alle vroomheid, wist ook dat de uitredding kwam van dezelfde godin aarde (ge, gaia) die redt uit de ondergang die zij zelf als lot had bepaald' en kon geraadpleegd worden via de pythia of een andere waarzegger/ waarzegster.

Waarzegging.-- Mantiek is het (kunnen en mogen) onthullen van de voor de doorsnee mens verborgen (occulte) lotsbepalingen der godheden.

ERF94

Opm.:-- Kristensen's duiding wordt klaar en duidelijk bevestigd in *C.A. Meier, Antike Inkubation und moderne Psychotherapie*, Zürich,1949, 17: "De goddelijke genezer (…) is én ziekte én geneesmiddel. Van deze god geldt het orakel van Apollon "Ho trosas iasetai", degene die kwetst, geneest ook".

Opm.:-- Dat ook joden dat heidens en dus soeverein axioma kenden, blijkt uit *Matth. 12: 24*. Jezus geneest een blinde en stomme bezetene. Waarop de Farizeeën - met minachtende bedoelingen - zeggen: "Hij daar drijft enkel de duivel uit door Beëlzeboel, de vorst der duivels".

Opm.:-- Daardoor werd Jezus door zijn aartsvijanden tot 'heiden' verklaard: de soevereine god Beëlzeboel (Baal) als soeverein god, was ertoe genoopt het kwaad dat hij zelf veroorzaakte, ook zelf - autonoom, soeverein - te herstellen! Men is soeverein of men is het niet!

De Babylonische wijsheid.

Onder de Babylonische godheden der totaliteit (harmonie van goed en kwaad) worden vooral de grote goden met nadruk mysteriegoden geheten.

De "Grote goden" - zeven, soms twee of drie - zijn samen met de Zevengoden (waarover hoger) "kinderen van Anu, de oppergod". Soms zelfs worden zij met Anu geheel gelijkgesteld: de ziektedemone Labartu heet in dezelfde tekst "de dochter van Anu" èn "de dochter van de Grote goden'.

In alle gevallen treden zij op als soevereine, demonische goden die zegen brengen maar ook de Zevengoden helpen bij vernieling.

Het mysterie van het leven.

In het oud Babylonisch: piristu ilani rabuti.

1. Normaal wordt met "mysterie van het leven" de waarzegging bedoeld, de vaardigheid die mensen van de godheden leren.

2. Maar waarzegging is allereerst onthulling van de gang van zaken (het lot, het noodlot) in kosmos en mensheid zoals godheden hem bepalen.

In het orakel (godsspraak, goddelijke onthulling) tonen de godheden zich als ilani dajjane, rechters, die de wet (gedragscode) die kosmos en mensheid beheerst, bepalen en handhaven. Wet die staat of valt met het mysterie van het leven dat, zoals wij zagen, doorheen ondergang en opgang 'eeuwig' leven is.

Zodat dezelfde uitdrukking én de zaak zelf èn de onthulling in het orakel weergeeft.

Opm.:-- Men ziet dat de obscure werkelijkheid belicht wordt via waarzegging.

ERF95

Dit verklaart waardoor b.v. moderne wetenschappers nooit inzicht krijgen in de juiste werking van waarzegging.

Als model kan gelden de natuurwetenschappelijke theorie omtrent de deterministische chaos of wanorde: ofschoon de rook van een sigaret volgens keiharde deterministische wetmatigheden verloopt, toch blijft het nauwkeurig verloop ervan 'onvoorspelbaar' volgens wetenschappelijke methodes doordat men over te weinig gegevens beschikt.

Evenzo de waarzeggingsinhoud: de godheden houden te veel factoren van het lot geheim zodat, ofschoon zij streng logisch te werk gaan (volgens hun axioma's natuurlijk die demonistisch zijn), hun lotsbepaling louter modern-wetenschappelijk ondoorgrondelijk en onvoorspelbaar, want onbeheersbaar is èn blijft en dus enkel via waarzegging, d.i. door geëigende informatiemethode toegankelijk is en blijft.

Wat godheden e.d. willen onthullen via een medium (waarzegger/ waarzegster) dat bij hen/ haar "genade vindt" (dat is de juiste uitdrukking), dàt enkel komt men van de geheime structuur van een lot(sbepaling) te weten.

Gilgamesj.

Gilgamesj is de 'held' van een kringloop van mythen in Mesopotamië (daterend van de soemerische tijden: -4000 /-3000).

Kristensen neemt hem als toepassing van zijn demonistische theorie.

Noodlot.

Gilgamesj ziet zijn vriend sterven. Hij geraakt daardoor in dreigend levensgevaar.

Uitweg.

Hij doet alle moeite (verre reizen b.v.) om te vernemen hoe hij aan de dood kan ontsnappen en het eeuwig leven bereiken. Hij begeeft zich naar Utnapisjtim, de held uit de zondvloed: deze geraakte in doodsgevaar (noodsituatie) maar werd gered en was onsterfelijk geworden (uitweg).

Utnapisjtim: “Ik zal u onthullen wat verborgen is en het mysterie der goden (grote goden) onthullen”. Want zijn redding was het “mysterie der Grote goden”. Maar kijk: Utnapisjtim zegt: “Het kwam in het hart der Grote goden op om een zondvloed te veroorzaken”.

M.a.w.: de Grote goden zijn ‘totaliteit’, d.i. harmonie (ineenvoeging,-- demonisch) van ondergang en opgang van Utnapisjtim’s leven. Deze keerde niet meer naar de aarde terug maar werd onder de onsterfelijke en eeuwig levende goden opgenomen.

Opm.:-- Men ziet dat Kristensen waarheid zegt wanneer hij de Babylonische “hogere wezens” demonie toeschrijft.

ERF96

Utnapisjtim, de verheven wijze.

Dat verklaart waardoor Utnapisjtim “de hoog-wijze” geheten wordt, ‘atrahasis’. Want het inzicht in het mysterie (op- en neergangstructuur) is de wijsheid.-- De oorsprong van dat type van wijsheid dat ware religie verwekt, had hij doorgekregen van Ea, de god van alle wijsheid (ook: de bijzondere beschermer der mensen), in de vorm van een droom onmiddellijk voor de zondvloed.

Ea had hem “het mysterie der goden” onthuld, nl. dat een zondvloed algemene dood (ondergang) over de wereld zou brengen, maar dat een ark het leven daaruit weer kon doen opgaan (verrijzenis). Dat inzicht was Utnapisjtim’s wijsheid.

Opm.:-- Ea was de god van de onderwereld (zijn biotoop waren de wateren) waarin het heelalbestuur reeds "voor de schepping" (aldus Kristensen), d.i. "in den beginne" aanwezig was. Onder alle goden was hij daardoor "de eerste inzake wijsheid".

O***pm***.:-- Het valt op dat in meer dan één religie uitgerekend de hogere wezens uit de onderwereld over de mysteriënwijsheid beschikken. Meteen is duidelijk dat waarzeggers/ waarzegsters (zieners/ ziensters) geïnspireerd worden door wezens uit de onderwereld. Dezen kunnen dus de veroorzakers/ veroorzaaksters van de 'wijsheid' inzake de lotgevallen binnen de kosmos en de mensheid zijn, nevens de 'hemelse' hogere wezens.

Opm.:-- Herakleitos van Efesos (-535/-465), een der 'duisterste' denkers bij de antieke Grieken, met als bijnaam "de duistere" wordt door Kristensen geduid als op de hoogte van de mysteriën. Hij verraadt dit in enkele fragmenten die wij nog van hem bezitten.

Zo *Fr. 51*: "Het tegenstrijdige is in harmonie met zichzelf". Wat de demonische totaliteit uitdrukt. Maar vooral *Fr. 102*: "Bij god is alles schoon en goed en rechtvaardig maar de mensen vatten het ene als onrechtvaardig het andere als rechtvaardig op" spreekt boekdelen.

M.a.w.: de godheden, wanneer het erop aan komt, begaan het kwaad om hun doel te bereiken, zonder scrupels: zij zijn, zoals Genesis zegt, "thuis in goed en niet-goed", terwijl zij de mensen het onderscheid tussen goed en niet-goed op rationele en ethische manier laten uitwerken en denken.

Ook andere Griekse denkers worden door Kristensen als door de mysteriënwijsheid beïnvloed geduid: zo Puthagoras van Samos (-580 /-500).

ERF97

3.15. Demonisme (satanisme) axiomatisch bezien (97)

Hoe grillig ook demonische (waaronder de satanische van de Bijbel) wezens huldigen vooropstellingen (axioma's, 'principes'). Deze komen bloot wanneer wij de waarden die hun/ haar doen en laten beheersen, nagaan.

1.1.-- *Misarchie.*

Fr. Nietzsche liet ons de term 'mis.archisch' na. Hij betekent (radicale) afwijzing en verachting (mis-) inzake vooropstellingen (van hogere aard) (-archisch).

Zichzelf uitleven, zichzelf uitwerken, hoe dan ook, is de hoogste, ja, enige waarde van een type van demonische (satanische) wezens. Zij erkennen noch gezag (anarchie) noch hogere ideeën, idealen en waarden (nihilisme).

2.1.-- *Harmonie der tegengestelden.*

Het beheersen van het eigen lot en dat van de anderen (die tweedeling is typisch) is de hoogste, ja, enige waarde. Hier betekent de term 'waarde' eigenlijk nog iets hogers, behalve waar het gaat om de absolute voorrang van het eigen lot voor dat van alle andere wezens in de kosmos (daarin gelijken zij op de misarchen).

Het 'absolute' of 'kosmische' leven - zoals W.B. Kristensen dit heet - is het domein dat dergelijke demonische (satanische) wezens interesseert. Daarin scheppen zij, voor zover zij daarin niet door God, het Opperwezen, gehinderd worden, een 'dialectische', tegengestelden behelzende orde(ning): dàt is de "harmonie der tegengestelden" van W.B. Kristensen. Waarover in een ander hoofdstukje.

2.2.-- *Seksuele magie.*

Dit type van demonie (satanie) stelt als axioma voorop het houden van liefdespelen als middel tot verwerving van levenskracht (energie). Hoe grillig ook deze wezens ons overkomen - zo b.v. in de vruchtbaarheidsreligies waar de sacrale seks centraal staat - , zij huldigen 'waarde'. Behalve waar zij misarchisch te werk gaan.

2.3.-- *Offermagie.*

Deze demonie (Satanie) huldigt het axioma "vernietigen als offergave van levenskracht", -- desnoods door doding van wat leeft (plant, dier, mens),-- in alle geval door vernietiging van anorganische materies) om een doel te bereiken".

Deze laatste axiomatiek toont zich schrijnend duidelijk in de alom verspreide praxis van de mensenoffers. Wij zeggen wel 'alom verspreid' want zulks is veel meer verspreid dan heel wat 'deskundigen' willen toegeven (om zeer diverse redenen).

ERF98

De pot en de ketel.

Demonie, resp. satanie pleegt een tactiek die wij nu kort schetsen. 'Satan' in het Hebreeuws betekende 'tegenstander' inzake schuld (op een gerecht b.v.) en dus 'aanklager' (cfr *2 Sam. 19: 23; 1 Kon. 11: 14; -Ps. 109 (108): 6*). In *Job 1:6* en *2:1* behoort een satan tot de godszonen (hogere wezens die God nabij zijn in zijn heelal-bestuur als 'hofraad') maar met alle kenmerken van het demonisme in de godsdiensthistorische zin.

Mettertijd gold de slang in *Gen. 3:1/24* als satan-in-den-beginne als typisch 'demonisch' wezen praktiseert de slang (satan) de volgende tactiek.

1.-- *De pot veroorzaakt dat de ketel zwart ziet.*

Godszoon als satan is maar demonisch, misbruikt hij zijn aandeel in Gods heelalbestuur om cynisch te verleiden en zo 'zwart', d.i. met satan medeplichtig, medeschuldig, te maken.

Dierlijkerwijze spiegelt de slang (satan) Eva en Adam, de mensheid als collectief, het 'kennen' (Hebreeuws: thuis zijn) inzake goed en kwaad (*Gen. 2:9; 2:17; 3:5; 3:21*), als God, resp. de godheden (van demonische aard), voor.

Zij neemt de mensheid bij haar zeer zwakke plek, de ijdelheid (cfr P. Diel). Met als gevolg: medeplichtigheid en medeschuldigheid. "De pot veroorzaakt dat de ketel zwart ziet" (de originelen van deze modellen zijn Satan en de mensheid). Dat is de tactiek der verleiding.

2.-- *De pot verwijt de ketel dat hij zwart ziet.*

De veroorzaking verandert nu van tactiek: zij veroorzaakt nl., schuldgevoel als aanklacht voor Gods gerecht. Deze omslag in het tegendeel is typisch "harmonie der tegengestelde tactieken"! Dat komt neer op de tactiek der kulpabilisering.

Dierlijkerwijze zet de slang (satan) de mensheid die zich laat verleiden, schuldgevoelens aan. Cynisch. Met als gevolg - het duidelijkst bij 'nerveuzen' (neurotiekers) - onuitroeibare schuldcomplexen die psychotherapeuten, psychiaters e.a. dagdagelijks ondervinden: "Ik heb misdaan. Ik ben wezenlijk schuldig. Ik verdien gestraft te worden. Men zal mij met de vinger wijzen. Ik zie geen vergiffenis" e.d.m..

De biechtstoel was 'indertijd' de plaats waar de "zwartzienden" te recht kwamen. Nu weet men er nergens weg mee en is iedere naaste die een beetje wil luisteren, tot 'klaagmuur' geworden!

ERF99

3.16 Satanisme (99)

Een klein woordje over satanisme (luciferisme).

Toen in ons land, in augustus 1996, de zaak Dutroux een vorm van agressief-cynische pedofilie aan het licht bracht, onderging al wat dat vernam, over de hele planeet, en bovendien nog een laatste rest van geweten bewaard had, een schokgolf die maandenlang bleef duren.

Er was klaarblijkelijk in die kinderen - opvallend veel meer meisjes dan jongens - iets heiligs, iets onschendbaars (*opm.*:-- in de zin van "wat niet mag geschonden worden maar wel kan: geschonden worden) misbruikt. Wat heilig is, is voorwerp van taxerende en afstandig-cynische 'waardering'! In dienst van zelfuitleving in seks en in dienst van winstbejag.

1.-- *De onenigheid in de intelligentsia.*

Mèt de zaak Dutroux kwam aan het licht dat dàt type pedofilie wel eens met satanisme uitstaans kon hebben. Zo werd Abrasax, een vereniging die ervoor uitkomt aan satanisme te doen, aan de tand gevoeld door middel van huiszoeking e.d.m. (volgens kenners/ kensters veel te laat want Abrasax was goed ingelicht vooraf, al was het maar doordat zelfs mensen van de politie lid waren (geweest)).

Zo zouden de speurwerken in Jumet voor een deel ingegeven zijn door 'verhalen' (*opm.*:-- de term 'verhalen' duikt telkens weer op) omtrent kinderen die, in satanische kringen, opzettelijk verwekt worden om ze aan Satan als offers aan te bieden.

De reacties der intellectuelen.

Sinds jaren wordt heen en weer gediscussieerd. -- Psychotherapeuten, politie - en rijkswachtmensen e.d.m. - die stuk voor stuk beweren ermee geconfronteerd te zijn geworden - zijn overtuigd van het feitelijke bestaan van satanische erediensten met inbegrip van seksmisbruik en mensenoffers.-

Anderen beweren dat zo'n 'verhalen' producten zijn van verwarde verbeeldingen.

"Het gerecht vond nooit bewijzen".

Met de regelmaat van een klok wordt het ons ingeprent: "Nooit is enig juridisch bewijs gevonden".--

(1) ***Indien men goed nagaat hoe een "juridisch bewijs" geconstrueerd wordt,***

dan weet men dat veel 'feiten' (ook onloochenbare) aan zo'n bewijsvoering ontsnappen. Immers de methode, met haar axioma's (vooropstellingen), is zo dat heel wat gegevens niet in haar denkkader passen.

M.a.w.: dat een gerecht geen bewijzen vindt is geen bewijs van het niet bestaan van satanistische kinderoffers.

ERF100

(2) Daartegenover staat ...

Dat in de VSA. Canada, Nederland en elders er een aantal mensen zijn - inzonderheid - therapeuten en mensen van de politie of rijkswacht - die o.g.v. directere contacten hetzij met slachtoffers hetzij met getuigeresten die onmiskenbaar in de richting van o.m. kindermisbruik en dergelijke wijzen, ervan overtuigd zijn dat de 'verhalen' een minimale en essentiële grond van waarheid bevatten.

Maar telkens weer wijzen dezen erop dat

a. satanisten perfect weten wat hun te doen staat "om alles te doen verdwijnen" en juridische bewijsvoering ondoenlijk te maken (zij zijn absoluut niet de intelligentieel minderbegaafden waarvoor rationelen ze willen doen doorgaan),

b. dat satanisten blijkbaar op bescherming en doofpot kunnen rekenen tot in zeer hoge kringen toe.

Opm.:-- Wie daarover een werk wil raadplegen dat de moeite waard is, leze *D. Cellura, Les cultes de l'enfer*, Paris, 1993 (waarin vooral toestanden in de VSA ter sprake komen).

2.-- ***Een toepassing van wat de intelligentsia doet.***

Torey Hayden, L'enfant qui ne parlait pas, Paris, 1992 (// *Ghost Girl* (1991)) is het werk van een psychologe met wereldfaam, die in Canada een Jade, een meisje dat de tekens van satanistische praktijken vertoonde, behandelde.-

Ofschoon intellectuele is Hayden eerlijk. Wat uit het hele boek blijkt maar o.m. uit o.c., 219 heel duidelijk naar voren komt.

1. Als rationaliste gelooft zij niet in occulte fenomenen. Meteen bekent zij - wat P.Feyerabend bij zovele intellectuelen vaststelde - dat zij zich niet

ingelicht heeft inzake occultisme, o.m. inzake satanisme waarmee zij bekent geconfronteerd te zijn.

2. Zij bekent "un certain aveuglement" (een zekere verblinding) want "ik had de gewoonte alle gedrag te duiden in termen van wetenschappelijk gevestigde psychologie en psychiatrie: "je ne voulais pas voir" (ik wilde niet zien). Letterlijk: o.c., 219.

3. "Aangezien ik nog jong was in mijn carriere kwetsbaar, onderging ik de druk van het 'professionalisme': het leek gevaarlijk mijn statuut van specialiste op het spel te zetten door denkbeelden die als zonderling (*opm.*:-- in rationele en rationalistische middens) doorgaan, au sérieux te nemen".

Aldus letterlijk Hayden! Niet verwonderlijk dat zij bewust een onmiskenbaar gedeelte der feiten verwaarloosde!

ERF101

4. Teksten (101/127)

4.1. De godbevriende en gewetensvolle mens te midden van demonie 101)

Wie *E. von Petersdorff, Daemonologie, München, 1/11*, 1956 / 1957, leest, krijgt een nieuw licht op wat b.v. W.B. Kristensen over demonologie zegt. Zo I: 89 / 106 (*Die Menschenwelt*). Een katholiek standpunt.

1.-- *De afvallige engelen door mensen te vervangen.*

De mensen zijn ertoe bestemd de demonen te vervangen, -- de in de engelkoren ontstane leemten weerom op te vullen en zodoende de gedeeltelijke "ruina angelica" (ramp in de wereld der engelen) te herstellen.

Deze grondwaarheid (…) is één van de weinige uitspraken die zo goed als nooit aangevochten werd doch zowel door kerkvaders als theologen in zeldzame eenstemmigheid voorgestaan werd en wordt.

2.-- *De afgunst der demonen.*

De onstilbare haat der demonen en hun rusteloze vervolgingsdrang vinden zo de overtuigende reden in de exhaustieve nijd t.o.v. de mensen die zij "het hemelse kleinood dat zij zelf verloren", niet gunnen, -- die zij dan ook met nooit aflatende aanvechtingen en bekoringen trachten te beletten dat de mensen niet, in de hemel, de plaats innemen waaruit zij verstoten werden

De ganse demonologie staat, sedert de schepping van de mens, in het teken van dit uit afgunst geboren gevecht van de demonen tegen het schepsel 'mens' en, sedert de eerste aanvang, is de mensheidgeschiedenis één worsteling, met wisselend resultaat, om de verloren engelplaatsen in de hemel.

Met de bestendige afweer van de aanvallen der demonen, -- met de tijdelijke nederlagen en de definitieve overwinningen.

Opm.: -- Von Petersdorff voegt aan deze tekst het volgende toe: "Nu is het zeker niet zo dat de schepping van de mens pas na de afval der demonen door God beslist werd enkel om een vervanging daarvoor te scheppen of dat de mensen kortweg niet zouden geschapen zijn, indien de demonen niet afvallig geworden waren.

Wij staan hier weerom als blinden voor het mysterie van de schepping waarover niets nauwkeurigers geopenbaard is".

Opm.: -- Men kan deze traditioneel-katholieke tekst als b.v. mythologie afwijzen. Eén ding is zeker: wie, zoals *Van der Leeuw, Phänomenologie d. Religion*, Tübingen, 1956-2, 773, zegt, "het fenomeen 'religie' (met "het heilige" erin) "in het eigen leven inschakelt", zal mettertijd de waarheid van die 'mythe' ervaren.

ERF102

4.2. De Bijbelse godheid en het demonische in de schepping (102)

God, in de Bijbel, bestuurt het heelal maar niet alleen. Verre Van. Het boek *Job b.v. (1:6* (De godszonen, d.i. hoge geesten); *2:1*) heeft het in beeldspraak over Gods hofraad.

Lezen wij nu Theologische Summa van de H. Thomas van Aquino, V (Over het heelalbestuur), Antwerpen,

'1939, 164v. De gehele orde van het leiderschap (*opm.*: -- over het heelal) is allereerst in God en wordt door de schepselen gedeeld naarmate zij "dichtbij God" staan: die schepselen immers die volmaakter en God meer nabij zijn, oefenen invloed uit op andere schepselen.

1.-- *De hoogste volmaaktheid,*

waardoor men meteen God het dichtst nabijkomt, is die van die schepselen die "God genieten" (***opm.***: -- in zijn intieme vriendschap leven). Zo de heilige engelen.

2.-- *De duivels zijn van die volmaaktheid beroofd.*

Daardoor hebben de goede engelen leiding over de boze (…).

Antwoord op bedenkingen.

Sint Thomas van Aquino (1225/1274; de typisch Vaticaanse denker) gaat in op opwerpingen.

1.-- *Goddelijke geheimen*

Veel goddelijke geheimen worden door de heilige engelen aan de duivels onthuld. Reden: de goddelijke gerechtigheid eist dat door middel van duivels sommige dingen geschieden hetzij tot afstraffing van gewetenlozen hetzij tot oefening der gewetensvollen.

Zo b.v. maken bij menselijke aangelegenheden de bijzitters (assessores) van de rechters (iudices) aan de beulen (tortores) een uitspraak bekend.

Indien dergelijke onthullingen (revelationes) vanuit het standpunt der engelen bekeken worden, zijn het verlichtingen (illuminationes). Gezien vanuit het standpunt der duivels zijn het geen verlichtingen (…).

2.-- *De heilige engelen*

Deze zijn de dienaars van de goddelijke wijsheid.

Zoals dus die goddelijke wijsheid toelaat dat er door gewetenloze engelen of mensen kwaad geschiedt, om reden van het waardevolle dat zij eruit trekt, zo verhinderen ook de goede engelen de gewetenloze niet helemaal in het stichten van kwaad. Ziedaar een tekst van het kerkelijk gesproken hoogste gezag. Men zal toegeven dat het kwaad in het heelal door God geduld maar niet gewild wordt.

ERF103

4.3. "De wraak" (103)

Van Ludwig Uhland (1787/1862) bestaat een gedicht "Die Rache" dat de idee 'rechtsherstel' weergeeft in de vorm van wat men heet "immanente sanctie" d.i. een afstraffing die eigen is aan het begane onrecht zelf. De nare gevolgen zitten in het oneerlijk, gewetenloos, bereikte resultaat zelf. Zij zijn 'immanent', ingewerkt.

De tekst.

De knecht heeft de edele heer doodgestoken: de knecht wou zelf een ridder zijn. In het donkere bos heeft hij hem doodgestoken en het lijk laten verzinken in de diepe Rijn.

Hij heeft de blanke wapenrusting aangedaan, -- is frank op het ros van de heer gesprongen. En, als hij over de brug wil springen, dààr schrikt het paard en steigert het, -- onwillig. En, als hij het de gouden sporen gaf, slingert het hem wild in de stroom. Met de arm, met de voet roeit hij, worstelt hij: het zware pantser dwingt hem de diepte in.

Het antiek-Griekse begrip 'atè', rechtsherstel.

Een eerste betekenis luidt: om reden van een begane fout veroorzaken "de godheden" een gesel. Aangezien één der opvallendste 'gesels' de verblinding, d.i. het niet inzien dat men een fout beging die een sanctie zal uitlokken, is, betekent 'atè', ordeherstel, rechtzetting, 'terugkoppeling' (deze laatste term werden wij gewoon sedert de recente stuurkunde of cybernetica), verblinding (als immanente sanctie vanwege god heden).

De tweede betekenis luidt: ten gevolge van geestesverbijstering (verblinding o.m.), afwijking van de gedragscode, een fout begaan (zo o.m. bedrog, leugen, misdaad).

De derde betekenis luidt: ongeluk, onheil, puinhoop als gevolg van fout en goddelijke ingreep.

Zoals in alle religies zo ook in de antiek-Griekse: 'Atè' is de godin die de sanctie doorzet, -- die zelf alle afwijkingen en fouten ingeeft. Verder: de godin die diezelfde afwijkingen zelf afstraft, 'wreekt"! Zo heten de Erinues (Erinyen) als wraakgodinnen 'Atai'.

Opm.: -- Het gedicht, doordat het geen enkele sacrale instantie vermeldt, is eigenlijk een atheïstisch gedicht.

De louter seculaire voorgrond wordt in deze ballade blootgegeven zonder de macht, numen, de numineuze macht, die zich van het seculaire mechanisme van de immanente sanctie bedient, ook maar te laten vermoeden. Religie doet dat niet.

ERF104

4.4. "Heer god in de hemel: gij oordeelt!" (104)

Het begrip "oordeel van God" ('godsoordeel') illustreren wij aan de hand van een Duitse ballade van *Emmanuel Geibel* (1815/1884): Die Goldgräber (*De goudzoekers*).

De structuur is er een van wederzijdse nabootsing, zoals b.v. G. Tarde of R. Girard ze opvatten: “Wat gij doet doe ik na”. ‘Mimèsis’! Lat.: ‘imitatio’. Deze structuur neemt God soms als middel om zijn ‘oordeel’ (ingreep in aardse zaken) uit te voeren,

De religieuze basisgedachte wordt door één van de actanten (handelende personen) verwoord op het ogenblik dat hij - tragische ironie - inziet dat God d.m.v. wederzijdse nabootsing oordeelt: “Ook ik”!

Opm.: -- Wij vertalen de Duitse tekst zo letterlijk mogelijk.

1.-- *De aanloop.*

Zij waren de zee overgestoken. Op geluk-en-goud het begeren gericht. Drie wilde kameraden, door het weer gebruind. Met elkander welbekend en bevriend.

Gegraven hadden zij dag en nacht. Aan de rivier, in de groeve, -- op de berg in de schacht. Te midden van zonnegoed en regengebruis. Bij honger en dorst hielden zij, het uit.

En: eindelijk, eindelijk, na maanden gezweet: plots in de diepte zagen zij wenken het loon. Plots gloeit het hun tegen, door de donkerte zo mooi. Met de blikken van een slang: het vuurgelijke goud.

Zij braken het los uit de duistere ruimte. En, als zij het vast hadden, konden zij het nauwelijks optillen! En, als zij het wogen, juichten zij tegelijk

“Nu zijn wij geborgen! Nu zijn wij rijk!”.

Zij lachten en krijsten met jubelend geschal. Zij dansten in ‘t rond, rondom het blanke metaal. En, had eergevoel de wellust niet getemd, dan hadden zij met bronstige lip het gekust.

Tom, de jager: “Laat ons nu rusten! Tijd maken om, na inspanning, ons goed te doen. Ga, Sam, en haal ons spijs en wijn. Een lustig feest moet worden gevierd”.

2.-- *De gelegenheid.*

Als dronken slenterde Sam weg. Naar het gehucht neerwaarts. Met betoverde geest. Het hoofd omnevelend beslopen hem zachtjes gedachten zoals hij ze nimmer had gehad.

De anderen zat en op de berghelling. Zij toetsten het erts: en het schitterde en het klonk. Will, de roodharige:

“Het goud is fijn. Enkel spijtig: dat wij het gedrieën delen”.

“Gij meent dat?”.

“Pas op: ik meen het enkel zo: met tweeën zouden wij aan de schat beter vreugde beleven”

ERF105

“Maar, indien”,

“Indien wat?”

“Namen wij aan dat Sam er niet was!”

“Ja, natuurlijk, dan. Dan”.

Zij zwegen lang. De zon glom en fonkelde rond het goud. Plots mompelde Tom:

“Ziet gij de bergkloof daar beneden?’

“Waarom?’!

“Haar schaduw is diep en stom zijn de rotsen”.

“Versta ik u goed?”‘

“Waarom vraagt gij nog veel?”

Wij dachten het beiden en voeren het uit: een duchtige stoot en een graf in het gesteente! Zo is het afgelopen en delen wij getweeën alleen!

Zij zwegen opnieuw. De gloed van de dag verzwond als bloed over het goud lag het late avondrood. Daar komt hij terug, -- hun jonge kameraad. Van het bleke voorhoofd stroomde het zweet

“Kom hier met de korf en de bolle kruik!’! En zij aten en dronken met diepe teug en slok. “Hei! Lustig, broeder! Uw wijn is sterk: hij rolt als vuur door been en merg”.

“Kom: beantwoord onze heildronk”.

“Ik dronk reeds van tevoren: van de slaap zijn mijn ogen loom. Ik leg mij in een of andere kloof”.

“Goeie rust nu! En neem deze steek en deze erbij”.

Zij troffen hem met de messen zo goed dat hij wankelde en afgleed in walmend bloed. Nog juist een keer hief hij het bleke gezicht naar omhoog:

“Heer God in de hemel: gij oordeelt. Om reden van het goud wellicht sloegt gij mij neer. Wee u: gij zijt verloren als ik! Ook ik! Ik wilde de schat voor mij alleen: ik mengde dodelijk vergif in uw wijn”.

Opm.: -- Was het niet dat de gedode en doder op zijn beurt het klaar uitspreekt, dan zou de ballade met haar somber - dodelijke sfeer er uitzien als een gewoon misdadigersverhaal.

Maar de ‘apocalyptiek’ of de onthullingstructuur van iedere religie die naam waardig komt even bloot in dat ene zinnetje: “Heer God in de hemel: gij oordeelt”.

Louter seculair (seculier, wereldlijk) is dit een banaal gebeuren in de menselijke jungle. Religieus echter gaat achter dit echt tragische gebeuren een macht schuil,-- de goddelijke macht, die een oordeel velt en in aardse termen vertaalt. De termen hier zijn zoals gezegd de wederzijdse nabootsingsneiging die het menselijke existeren (bestaan in deze wereld) menigmaal typeert.

In sacrale (= religieuze) termen uitgedrukt: God, de Hemelgod van de Bijbel heel zeker, bedient zich van louter seculaire structuren om zijn doel te bereiken.

ERF106

4.5. Fetisjisme (106)

De term 'fetisjisme' als wezensdefinitie van religie dateert van *Ch. de Brosses, Du culte des dieux fétiches*, Paris, 1760. A. Comte en J. Lubboek hebben de term bekend gemaakt bij intellectuelen.

1.-- *Fetisjgeloof.*

De term zelf 'fetisj' wordt afgeleid van het Latijn 'factitius', wat herhaaldelijk gemaakt wordt. Ook en vooral van het Portugees 'feitiço', dat:

a. magische handeling en

b. magisch voorwerp betekent.

De Portugezen, in hun contacten met zwart West-Afrika, - troffen 'gri-gri' aan: tanden, poten, staarten, pluimen, hoorns, vodjes, stukjes ijzer enz. aan in de zakjes die als fetisjen golden. Aan deze 'rommel' besteedden de negro-afrikanen gebeden en offers (om ze van levenskracht te voorzien) alsook grote eerbied.

Steeds weer diende de omgang met zo'n fetisjen om problemen op te lossen. De nadruk werd erop gelegd dat de eigenlijke waarde niet het materiële voorwerp zelf was. Zo stelt *A. Gl. Leonard, The Lower Niger and its Tribes*, London, 1906, vast dat het om "de vergoddelijkte voorouders van families, groepen, stammen" ging.

2.-- *Fetisjisme.*

De stelling van de Brosses was de volgende. Het fetisjisme - product van het gevoel van huivering ('vrees') - en het 'sabeïsme' (versta: hemellichamenverering) - product van bewondering - zijn de tweeledige oorsprong van iedere religie.

Opm.: -- De mening van *Vl. Soloviev* (1853/1900; Russisch denker), *La justification du bien*, Paris, 1939,88. --- De meest verspreide vorm van fetisjgeloof, de stenencultus, staat onweerlegbaar in verband met de dodenverering

Bij de Sápmi (inwoners van Lapland) , de boeriaten e.a. houdt men, de namen van voorouders en magiërs in ere die, na hun dood, "wijstenen" geworden zijn," (zoals Kharoezin zegt over de Sápmi).

Deze 'omvorming' tot steen is niet zo dat de geest (ziel) van de overledene een steen, d.i. een zielloos ding, geworden is! Wel integendeel: hij behoudt de levenskracht (*opm.*: -- dynamistische basis) die hij had gedurende het leven en dit zelfs in een hogere graad.

De steen is de zichtbare zetel van de overledene. Het instrument ook van zijn werkdadigheid. -- In de Bijbel heet zo'n steen dan ook 'beth.el', d.i. woonplaats van el, God. Hetzelfde geldt ook voor b.v. de bomen. Aldus steeds Soloviev.

ERF107

4.6. De aanmaak van een fetisj (1047)

Fr. Balsan, Le capricorne noir, Paris, 1968, 292s. (*Une coutume effrayante*), beschrijft de structuur van een 'talisman' ten gerieve van een lokaal 'hoofd' in Lesotho (het land der sotho; vroeger Basutoland, Z.-Afrika). De sotho zijn Bantoe. -- Ieder aanzienlijke als hoofd bezit een door een magiër aangemaakte fetisj.

1. *De hoorn van een antilope.*

Deze wordt gevuld met vet, planten, geraspte wortels, onderdelen van dieren.

2. *Het doorslaggevend element*

Dat is echter van menselijke oorsprong. De 'hekser' duidt in de loop van de aanmaak heel nauwkeurig aan welk gedeelte van een levend lichaam hij nodig heeft.

In alle geheim duidt het hoofd daarop een onderdaan aan die als slachtoffer zal dienen. Het 'offer' - een mensenoffer - wordt dus overvallen, afgezonderd en vastgehouden. De magiër ontneemt hem het noodzakelijke gedeelte: tong, oog, ooglid, galblaas e.d. Na wegneming van dat gedeelte, indien

het mensenoffer nog leeft, snijdt men het de keel over en werpt men het van een rots. Om een ongeval te simuleren.

Wanneer het stoffelijk overschot gevonden wordt, uiteengereten door roofvogels of roofdieren -, wordt met veel misbaar “een rouwplechtigheid” gehouden om “dit ongeluk” te betreuren.

Heel wat mensen zijn - volgens prof Kruger, kenner der sotho, door Balsan aangehaald - wel degelijk op de hoogte maar zelden brengt iemand de moed op om de aanstichter van zo’n doding aan te klagen èn zich meteen bloot te stellen aan de wraak van het schuldige hoofd, hierin gesteund door de hekser.

Van 1938 tot 1949 - het land was toen nog kroonkolonie van Engeland - werd de Engelse politie geconfronteerd met zo’n zeventig gevallen waar “rituele moord” vermoed werd. Telkens weer verscheen geen enkele getuige ten laste!

De geëvolueerde minderheid - steller schrijft in 1968 - begint te protesteren tegen de oudere generatie die zo’n getuigerestreligie trouw wil blijven. Maar de mensen in de brousse - zelfs kristen geworden - zwijgen: misschien dat in de griezelige gewoonte toch iets goeds schuilt! Het is voor het “algemeen welzijn”.

Hoofden hoeven toch nooit rekenschap af te leggen. En ook: “ons land bleef onafhankelijk, terwijl de buurstammen onder vreemde voogdij kwamen”.

ERF106

4.7. Naturisme (natuurmythologie) (108)

Het brossiaanse ‘fétichisme’ is één type van religiefilosofie die de naam ‘naturisme’ of ‘natuurmythologie’ kreeg, zoals *W. Schmidt, Origine et évolution de la religion*, Paris, 1931, 51/64 (*L’école de la mythologie de la nature*) zegt.

Zij omvat een heel stel strekkingen, maar in de strikte zin zijn het Adelbrecht Kuhn en Max Müller die ze stichtten:

A. Kuhn, Die Herabkunft des Feuere und des Göttertranks, Berlin, 1859;

M. Müller, Introduction to the Science of Religion, 1873.

Mythologische figuren - zelfs als godheden vereerde wezens - waren voor de natuurmythologische strekking natuurdingen (vooral de hemellichamen of weerfenomenen (donder, bliksem)) die verpersoonlijkt werden door naïeve wilden of natuurmensen.

Vooral de mythen natuurmythen dan - der Indo-Europese volkeren werden bestudeerd: de aarde, de zon, de maan, - het vuur, het onweer werden bij uitstek gezien als thema's der natuurmythen bij de indo-Europeeërs.

Soloviev's kritiek.

In *La justification du bien*, Paris, 1939, 84 ss., staat *Soloviev* stil bij de wording in de menselijke geest van het begrip "hoger wezen" (en zelfs 'godheid').

"Indien ik niet vooraf en onafhankelijk ervan het begrip 'slang' bezat, dan zou ik niet bij vergissing een koord als een slang duiden". Zo stelt het Soloviev.

En nu de analogieredenering: de stoffelijke voorwerpen waar men fetisjen en afgodsbeelden van maakt, bezitten in zichzelf, in hun zintuiglijk waarneembare werkelijkheid, niet de kenmerken of de tekens van een "hoger wezen".

"Gevolg: het begrip "hoger wezen" is niet uit die materiële voorwerpen afleidbaar". Aldus letterlijk Soloviev.

M.a.w.: dat begrip heeft een andere oorsprong dan de materiële voorwerpen zelf. De vraag rijst: 'Waarvandaan haalt de mens - ook de natuurmens - het begrip "hoger wezen" wanneer hij het op b.v. een fetisj of een afgodsbeeld toepast?"

Soloviev wil zeggen dat een gans eigen ervaring (waarneming... gewaarwording), de oorsprong is van het religieuze basisbegrip "hoger wezen".

Opm.: -- Meteen wordt overduidelijk dat het louter materialistisch 'bekijken' van een fetisj of een sacraal beeld nooit het religieuze begrijpen ervan kan verantwoorden.

De materialist als materialist ziet immers enkel het materiële gegeven en snijdt zich daardoor de pas naar verstaan van religie af.

ERF109

4.8. Soloviev's kritiek (109)

Men beweert ook dat het begrip "hoger wezen" aangeboren is en dus aan het denkende subject ontspringt.

Waarop Soloviev antwoordt: alles wat de mens aan begrippen huldigt, is in zekere zin 'aangeboren', d.i. aan zijn begripsvermogen ontsprongen. Maar dat is de juiste vraag niet!

Deze vraag is: "Op grond van wat kent de mens het begrip 'hoger wezen" toe aan b.v. materiële werkelijkheden?". De feitelijke waarneming van een stuk hout (paal b.v.) is wel een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde. Onder dat oogpunt b.v. gaan van "materiële werkelijkheden" als de zon en de maan, de sterrenhemel, de donder, de oceaan, de bloemen sterkere indrukken uit dan van een stuk hout dat als fetisj geduid wordt. Maar ook deze zijn als voldoende reden ontoereikend.

M.a.w.: men moet reeds over het begrip "hoger wezen" beschikken voordat men een materieel object als 'fetisj' of 'godheid' bestempelt. Onafhankelijk van die materiële objecten.

Soloviev's oplossing.

Niet 'verpersoonlijking' b.v., zoals de naturisten menen, van louter materiële objecten. Wel een eigen ervaring waarin het begrip "hoger wezen" toetsbaar, ja, operationeel ervaarbaar is.

Dat ziet hij in het fenomeen "ouderlijke voorzienigheid" ervaren vanuit het kind. -- Volstrekt onbetwijfelbaar is voor ieder kind - dat waren wij ooit allen - is dat het zich afhankelijk weet en voelt, toetsbaar, ja, operationeel van de moeder en de vader. Heeft het b.v. honger, dan zoekt het onbewust de borst van zijn moeder. Is de moederlijke borst niet onmiddellijk beschikbaar, dan 'protesteert' het door schreien b.v. om de ouderlijke voorzienigheid uit te lokken. Na een tijd weet het dat dat protest 'werkt', d.i. operationeel is.

Op die wijze ervaart het kind de ouders als "hogere wezens" waarvan het afhangt. "Dit gaat normaal gepaard met gevoelens van eerbied en liefde" zegt Soloviev.

Dit ervaren is de aanloop tot het veralgemenen van "vaderlijke, moederlijke voorzienigheden" buiten de enge levenssfeer van de eerste kinderjaren. Dit is pas mogelijk wanneer het kind volwassener wordt en zijn ervaringskring uitbreidt tot b.v. zijn hele omgeving, ja, het hele heelal.

Opm.: -- Naar analogie van de kinderlijke afhankelijkheid van de ouders in de eerste levensjaren ontwerpt de mens op latere leeftijd een begrip "hoger wezen".

4.9. Oeranische en chthonische godheden (110)

R. Pettazzoni (1883/1959), in zijn *La religione nella Grecia antica* (fr.: *La religion de la Grèce antique*, Paris, 1953, 85) zegt: de Helleense cultuur en religie stoelen op twee wortels:

1. de laag der oerbevolking die akkerbouw en veeteelt beoefende en religieus sterk op de moedergodin gericht was en

2. de laag der geïmmigreerde indo-Europeeërs, die oorspronkelijk een trekkend volk waren dat de olympische, in hoofdzaak mannelijke godheden vereerde.

De eerste laag is chthonisch (tellurisch), naar de aardgodheden gericht, de tweede is oeranisch (olympisch), naar de hemelgodheden gericht.

Opm.: -- *J.-P. Vernant, Mythe et pensée chez les Grec*s, I, Paris,1971, 19s., onderscheidt met oude Grieken:

1. 'hupochthonioi' (onderaardse wezens),

2. 'epichthonioi: aardse wezens (letterlijk: juist boven de grond aanwezige wezens),

3. 'ouranioi' (hemelse wezens). Zoals er biotopen zijn, zo zijn er numina, sacrale wezens, die zich in die biotopen of kosmische gebieden situeren.

Twee types van altaar.

Ed. des Places, La religion grecque (Dieux, cultes, rites et sentiment religieux dans la Grèce antique), Paris, 1969, 368, zegt wat volgt.

In tegenstelling tot het op een verhevenheid opgerichte altaar der olympiërs, 'bomos' geheten (*opm.:* hoogaltaar) en bestaande uit een vierkantige offerandetafel, besproeid met hetzij bloed hetzij met plengoffers, zijn hetzij de 'bothros' (opening in de grond) hetzij de 'es.chara' (vuurhaard) de offerplaatsen van de chthoniërs. Zeggen wij: laagaltaar. Met name: de bo.thros of aardopening is slechts een kuil, gegraven in de aarde, en vooral bruikbaar met het oog op de dodenverering.

Deze offerkuil heet men soms 'eschara', offervuurhaard. Doch gewoonlijk betekent bothros een niet op een verhevenheid ongericht altaar (daarvandaan als vertaling 'laagaltaar') maar met als globaal uitzicht dat van een vuurhaard.

Opm.: -- Men hechte niet te veel belang aan Pettazzoni's nadruk op de bedrijvigheid der twee lagen: de godheden zijn in beide gevallen soms dezelfde maar zij passen zich aan aan de problemen die de gelovigen, - akkerbouw, veeteelt of trekkerscultuur - haar voorleggen. Het eigenlijke van religie zit in de sacrale wezens, -- niet in de beroepen. Dat is voer voor sociologen die religies bestuderen.

ERF111

4.10. Een 'naturistische' geest (111)

G. Hodson, Les fées, Paris, 1966, 130s. -- *Een karmijnrode natuurdeva* (*opm.*: -- hogere natuurgeest) *te Close Quarters, Lake District*. Juni 1922. -- Het gaat om een soort 'samenvattend' wezen.

Zodra wij ons op de hoogvlakte bevonden, werden wij ons plots bewust van de aanwezigheid van een grote natuurdeva die zich gedeeltelijk in de berg zelf leek te situeren. De eerste indruk was die van een reusachtige, schitterende en karmijnrode 'vleermuis' die haar vlammende ogen op mij richtte. - De gedaante was niet tot een echt menselijke vorm ineengevoegd doch uiteen bestaande als die van een vleermuis.

Hij had een menselijk gezicht met mensenogen. Zijn vleugels waren over de berg gespreid. - Zodra hij besefte dat wij hem waarnamen, begon zijn gedaante te schitteren alsof hij zich met ons wilde confronteren: hij richtte zijn doordingende ogen op ons. Daarna dook hij onder in de zijkant van de berg en verzwond.

Toen wij hem zo-even zagen, omvatte zijn aura (*opm.:* uitstralingssfeer) wel enkele honderden meter.

Doch iets later toonde hij zich met een andere gedaante.

Zijn werkelijke gedaante mat niet meer dan 3,20 tot 3,80 m. hoogte. De sliert van de aura was uiterst schoon en borrelde achter het lichaam op in vleugelvormige dwalen die naar achter en naar buiten gericht waren in golvende en bevallige kromme lijnen. Dit wezen had mannelijk uitzicht, machtvol, duidelijk mannelijk.

Deze deva leek belast met deze plaats: hij was ermee bezig ze tot ontwikkeling te brengen. Zij machtvolle trillingen (*opm.:* occulte beïnvloeding) leken een versnellende inwerking te hebben op het anorganische, plantaardige en dierlijke leven, -- op het natuurgeestelijke leven, binnen zijn invloedssfeer.

Mijn lichaam heeft urenlang gezinderd van de kracht van het contact en de verhouding die tussen ons beiden was ontstaan. -

Opm.: -- Wat wijst op het dynamisme van de geest.

Opm.: -- *Kurt Leese, Recht und Grenze der natürlichen Religion*, Zürich, 1954, breekt een lans t.v.v. een naturistische religie in het spoor van J.G. Herder (1744/ 1803), in diens Bückeburgerperiode (1771/1776), en Van Fr. Schleiermacher (1768/ 1834 (*Reden über die Religion* (1799)).

Zonder de eisen van de Bijbel te minimiseren. Wie dat doet, komt terecht in het werkterrein van boven vermelde natuurgeest of -godheid.

ERF112

4.11. Pyrolatrie (vuurreligie) (112)

A. Lefèvre, La religion, Paris, 1921, 120/144 (*Pyrolatrie*), heeft er een heel kapittel over. 'Pur' (vuur) en 'latreia' (dienst).

De oudste Iraniërs vereerden het vuur, Atar, als hoge godheid, zoals Herodotos vermeldt. Zelfs het mazdeïsme (eredienst van Ahura Mazda) dat een hervorming doorvoerde, kon die pyrolatrie niet uitroeien.

1.-- *Het (haard)vuur als 'dier'*

Pigafetta vertelt dat voor de inwoners der Marianneneilanden (ten oosten van de Filippijnen) de haard "een levend dier" liet verschijnen. Terloops: Cicero heette de haard "ignis änimal" vuurdier. En wij weten dat, voor de Romeinen, in de haard 'fascinus', de sacrale fallus, verscheen.

2.-- *Het vuur der brandende kaars als ziel.*

O.c., 142, vertelt Lefèvre zelf dat hij "enkele jaren geleden" (voor 1921) in de omgeving van Coulommiers (een stad in Seine-et-Marne) een plechtigheid bijwoonde op de buiten waarvan de actanten de sacrale betekenis zelf niet eens verstonden: achter de lijkkist vormden de aanwezigen een tweeledige rij met brandende kaarsen in de hand die overigens snel uitgeblazen werden.

Lefèvre, kenner der religies, duidde deze stoet als een getuigenrest: de kaarsen waren de zielen der doden die haar afstammeling stoetsgewijze onthaalden, waarbij de aanwezigen die onzichtbare stoet zichtbaar tegenwoordig stelden.

3.-- *Het vuur en godinnen.*

Op de Sandwich- of Hawai-eilanden is er een vuurberg. De mythe vertelt dat vijf godinnen hem 'bewonen': de woeste Pele, Ma-korè-wawai-waa met haar vonken schietende ogen, Noi-te-pori-a-Pele, zij die de borst van Pele kust, Jaboe-ena-ena, de ontvlamde berg, Opio, de jongste der gezusters.

Pele is de grote godin. Zij heeft ooit met Tama-Poeaa, een goddelijk varken, een afgrijselijk monster hevig gevochten. Zij raakte gedurende een verwoestende tocht met haar vuurtong bijna Kahavari, de held. Ook hielp zij koning Tame-ha-meha, de Hawaiiaanse veroveraar, in een beslissende veldslag.

Tot daar enkele steekproeven van vuurnaturisme of vuurmythologie die ons aantonen dat het vuur - sacraal gesproken - veelduidig is zoals alle materiële werkelijkheden - planten, dieren, dode materies - zodra zij in de sfeer van "het heilige" opgenomen worden.

ERF113

4.12. Heilige vuren (113)

Attilio Gatti, een Italiaans etnoloog, in zijn werk *Bapuka*, Zürich, 1963, 130ff., beschrijft deze religievorm zoals hij bij de pedi, een volk in Zuid-Afrika (sesuto sprekende negro-afrikanen) aantrefbaar is.

1.-- De pedi of ba pedi geloven dat het geestelijke welvaren van de stam van het zorgzame onderhouden van de heilige vuren afhangt. Deze - voor vrouwen ten strengste verboden (*opm.:* in tegenstelling b.v. tot de Romeinse religie die het heilige staats-vuur enkel liet verzorgen door vestalinnen) - vuren branden doorlopend in hun met schalen omheinde kralen van ronde leemhutten met kegelvormige strodaken.

Dit duurt totdat het opperhoofd een stamechtgenote bij zich neemt, d.i. de vrouw die hem zijn afstammelingen moet schenken.

Opm.: -- Men lette erop dat ook hier zoals elders rond de aardbol de vruchtbaarheid met "heilig vuur" samengaat. Het onderhouden van het heilige vuur is dus een vrucht-baarheidsritus.

Het oude heilige vuur wordt met het huwelijk uitgedoofd en een nieuw vuur wordt - door het snelle wervelen der twee rituele vuurstokken aangestoken.

Terloops: de ene stok is mannelijk, de andere vrouwelijk waarbij het huwelijk 'verzinnebeeld' wordt. Het nieuwe vuur wordt met het koninklijke kind dat moet geboren worden, vereenzelvigd. Alle mannelijke leden van de stam ontsteken dan hun eigen huisvuur aan de heilige vlam aan die door uitgelaten wachters eerbiedig in leven wordt gehouden, -- een heel geslacht lang, d.i. tot aan het huwelijk van de volgende stamechtgenote.

2.-- De pedi geloven in een ander vuur als noodzakelijk voor regenmagie die door het opperhoofd, die ook stamregenverwekker is, beoefend wordt. Dit vuur wordt dan aangestoken wanneer regen nodig is: men neemt groen hout en vochtige bladeren opdat vanuit dat vuur een grote rookwolk ten hemel opstijgt.

Opm.: -- Ter aanvulling: in een afzonderlijke geheime hut bereidt het opperhoofd ook een regengeneesmiddel dat - in de lente - op de velden die bebouwd worden, gesproeid wordt.

Opm.: -- Meteen een prachtvoorbeeld van sacraal koningschap, waarover o.m. *G. Van der Leeuw* in zijn *Phänomenologie der Religion* schreef.

ERF114

4.13. Het 'hemelvuur' (114)

Lezen wij nu *M. Harrison, Le feu qui vient du ciel (Etude de la Combustion spontanée chez les êtres humains*), Paris, 1980. Steller, o.c., 15, definieert als volgt: gehele of gedeeltelijke beschadiging van het menselijk lichaam door "een vuur" waarvan de oorsprong niet met zekerheid vaststelbaar is.

Opm.: -- Dit is, om met J. Sterly te spreken, een 'voorgestelde' (versta: door moderne voorstellingen bepaalde) definitie die "het wezen" (dat wat dat eigenaardige, voor de moderne wetenschap, gezien haar axioma's, ongrijpbare vuur in werkelijkheid is) verbergt i.p.v. het te tonen. Immers zelfs hooggeschoolde wetenschappers zijn onderling tegenstrijdig: alcoholgebruik, vuurnabijheid, dodende straling, "psychische zelfmoord" e.a. worden als 'hypothesen' vooruitgeschoven.

De natuurlijke houding der slachtoffers (die verraden dat het vuur ogenblikkelijk toesloeg), de hoge hitte (minstens 1.650° C. volgens Kragman (Univ. of Pennsylvania)), de omgrensdheid van het vuur (de onbeschadigde bedden, zetels, kleren der slachtoffers zijn ontelbaar), de volstrekte zwijgzaamheid der zeldzame overlevende slachtoffers die gewoonlijk totaal sprakeloos achterblijven: ziedaar wat uitgaande van de zeer beperkte mogelijkheden der moderne natuurwetenschappen onduidbaar blijkt. Mysterieus.

Nina kulagina.

O.c., 17. -- Het om zijn telekinetische proeven bekende Russische 'medium', Nina Kulagina, bezit het vermogen om zichzelf te doen ontbranden. Op 'spontane' wijze.

Prof. Genady Sergeiev, sovjet paranormoloog aan het militair Fysiologisch Instituut te Leningrad (nu: Petrograd): "Zij is ertoe in staat "op een of andere wijze".".

Soms heeft de "kracht die zich in haar lichaam stortte" brandwonden - tot tien centimeter lang - op armen en handen nagelaten. Ik was erbij toen op zekere dag haar kleren vuur vatten door die energievloed: Zij zijn letterlijk 'ontvlamd'. Ik heb ze geholpen het vuur te doven en heb enkele verbrande lompen als bewijsstuk bewaard".

Opm.: -- Zoals een pad met haar ogen een mens kan 'fascineren', zo kan zeldzamerwijze maar werkelijk "dood vuur" een energie ontwikkelen en sturen op een wijze die tot de mysteriën behoort.

ERF115

4.14. Ondines (waternimfen) (115)

A. Lefèvre, La religion, Paris, 1921, 97/119, heeft het over de hydrolatrie (waterreligie).

O.m. zegt hij: "De nimfen (in oudste Latijn 'lylmphae') 'verpersoonlijkten' ook de aardbodemwateren". Als rationalist meent hij dat het om louter verpersoonlijkingen gaat.

G. Hodson, Les fées, Paris, 1966, 79ss., licht toe.

De ondine hoort bij het element water. Nooit is zij te zien ver van rivieren, bergstromen, watervallen. Zij vertoont een welomschreven vrouwelijke

gedaante. Is altijd helemaal naakt. Gewoonlijk vleugelloos en draagt zelden een sieraad. Steeds is zij verrukkelijk schoon.

1.-- *Haar geliefde verblijfplaats is de waterval.*

Daar vermaakt zij zich, gewoonlijk samen met andere nimfen. Maximaal genietend van de magnetische (*opm.*: -- occulte) kracht van het vallende water.

2.-- *Gedurende de rusttijd*.

Dan ziet men ze in plassen, beneden watervallen in frisse, rustige diepe vijvers maar ook in de stillere zijlopen van rivieren alsook in meren en zeeën.

Dynamisme.

'Dynamisme' betekent "geloof in levenskracht" (magnetisme).

O.c., 80.-- Opname, verwerking en afgifte. Evenwichtig hangend middenin stofregens of bruisende watervallen:

a. neemt de nimf traag het 'magnetisme' (levenskracht) van het zonnelicht en het bewegende water op.

b. Zij bereikt zodoende de opnamegrenzen.

c. Dan geeft zij met een verblindende licht - en kleurenflits de energie waarmee zij verzadigd was, af.

Gedurende dit magisch ogenblik van energievrijgave doorleeft zij een vervoering. De uitdrukking van haar gelaat en vooral van haar ogen is heerlijk, onbeschrijfelijk.

Vooral haar ogen zenden schitterend verblindende stralingen uit. Dadelijk daarop beleeft zij een dromerige blijheid. Haar gedaante wordt tijdelijk vaag en onduidelijk

Daarna - na verwerking van de hele belevenis - verschijnt zij opnieuw. Het proces herneemt.

Opm.: -- Het dynamisme, inzonderheid door G. van der Leeuw verdedigd, blijkt telkens weer het ware wezen te zijn van het naturisme in al zijn vormen (pyrolatrie, hydrolatrie, fytolatrie, zoölatrie e.d.m.).

Dat uitgerekend miskent totaal het simpele 'verpersoonlijken' dat de aanhangers van de verpersoonlijkingstheorie voorstaan als 'verklaring' i.p.v. na te gaan wat er eigenlijk gebeurt.

ERF116

4.15. Sylfen (116)

Volgens *G. Hodson, Les fées,* Paris, 1966, 111/119, zijn sylfen wind - onweers - en wolkgeesten die onder de naam 'luchtgeesten' gekend zijn.

Dion Fortune, Psychische zelfverdediging (Eng.: *Psychic Self-Defence*), een werk van nogal diepgaand occultisme, geeft kort weer wat men kan beleven wanneer men sylfen oproept.

Zij had - buiten iedere magische context - op hooggelegen punten zeer gauw last van hoogtevrees. Zij beweert dat een inwijding daaromtrent 'vergezichten' opent.

Met name: twee van de voornaamste mede-ingewijden, een man en een vrouw, beslechtten, te midden van een plechtigheid (die uiterst delicaat was), een huiselijke twist: zij gooiden de boel ondersteboven, allerlei voorwerpen werpend. Zijzelf ondervond - de eerste veertien dagen na de inwijding - in haar huis dat het letterlijk spookte: porselein en stukken op de schoorsteenmantel vielen, terwijl zij erbij stond, naar beneden in scherven.

Opm.: -- Wat men 'poltergeist' of 'spookverschijnselen' heet.

De uitweg.

Een vriendin raadt haar aan zich op sylfen af te stemmen -- ; Maar zij woonde in Londen: in een stad kan men enkel vuurelementen contacteren.

Gevolg: de spookfenomenen duurden voort. -- Wat later gaat zij naar de buiten. -- Op zeker ogenblik bevindt zij zich - bij helder zonneweer en vrij sterke wind - op een hoge, eenzame heuvel. Als sensitieve (*opm.*: -- heldergevoelige) voelde zij de elementen sterk aan: de lucht was vol schitterend zilver. Een paar vriendinnen waren bij haar.

Zij voert een ritus uit. Zij keert het gezicht naar de wind en heft de armen omhoog. Plots zien de drie vrouwen iemand in het dal zich doorheen heggen werken, over sloten springen, de heuvel in wilde vaart oprennen. Het was één van haar vrienden! Boven gekomen vertelde hij dat hij - beneden in het dal - plots een stroom van kracht door zich heen voelde gaan, -- onmiddellijk gevolgd door een overweldigend impuls om naar de heuvel te rennen!

De sterdans.

Opeens begonnen de vier allen de sterdans te dansen. Allen waren in een soort roes! Dion zelf 'zag' de lucht vol goud dat op de wind werd meegedragen. -- Ieder der vier draaide afzonderlijk in een wijde kring rond, om de eigen as.

ERF117

Als wild ronddraaiende derwisjen wervelden zij om de heuveltop heen! Dion Fortune zegt dat zij "nooit heerlijker ervaring" heeft gehad.

Merkwaardig: vanaf die 'inwijding' in de sylfenwereld nam de destructieve spokerij af en verdween volkomen. Tijdelijk zelfs was haar hoogtevrees bijna verdwenen.

Opm.: -- Wij halen deze occultistisch ervaring aan om te suggereren dat "wilde dansen" - in primitieve religies schering en inslag zijn: wie zich aan 'geesten' overlevert, gedraagt zich, tijdens de 'intreding' dezer geesten - noem het 'bezetenheid' - net zoals deze wezens zich zouden gedragen, waren zij mensen op aarde.

Het huidige occultisme en aanverwante fenomenen verraden ons heden wat indertijd tot het volksleven behoorde. Als getuigenresten.

Opm.: -- Zieners als G. Hodson kunnen ons ook heden verraden wat indertijd archaïsche zieners en mythenvertellers zagen. In *Les fées,* 111s., schrijft hij wat volgt.

Bowland. Juli 1921. -- Hoog in de lucht ziet men luchtgeesten zich aan de kracht van de wind te goed doen. -- Zij zijn kleiner dan mensen doch volkomen menselijk van gedaante ofschoon zonder mannelijk of vrouwelijk geslacht. In groepjes van twee of drie suizen zij doorheen het hemelruim, -- luidruchtig vreugdescheppend.

Een zekere wildheid is in die 'vreugde' wanneer zij onderling scherpe kreten uitwisselen die gelijken op het woeste fluiten van de wind. Daarbij doen zij aan de walkuren denken in R.Wagner's muziek.

Opm.: -- ***Onweersgeesten.***
O.c., 114ss. -- Duivels en schrikwekkend bovenmate zijn de onweersgeesten! Zij jubelen in de lucht wanneer de lichtschichten van de bliksem en het oorverdovend gebrul van de donderslagen, uur na uur,

voortduren de hele nacht door. Hun gedaante gelijkt op die van reusachtige vleermuizen.

Hun lichamen hebben weliswaar een menselijke gedaante doch geen menselijke geest schittert doorheen hun grote scheve ogen die als bliksems stralen. Hun kleur is donker als de nacht. De aura eromheen is rood als een vlam en splitst zich in twee reusachtige vleugels achter hun lichaam. Hun haar dat op vuur gelijkt, golft als vuurvlammen achter hun hoofd. Duizenden vermaken zich zo te midden van het onweer.

Opm.: -- Niet verwonderlijk dat wie ze oproept, ook 'wild' doet!

ERF118

4.16. Gewijde bossen en bosjes (118)

Fr. J. Lipp, Les plantes et leurs secrets, Paris, 1996, 162(Des lieux sacrés).-- Eliade vermeldt dat de religies sacrale ruimten huldigen.

Steller vat samen. Meteen zijn wij in volle natuurmythologie. Overal ter wereld bestaan wijbosjes, -- met als taboe het verbod er hout uit te halen voor profaan gebruik of er in te jagen.

In Ghana, Nigeria en elders in Afrika huldigen alle gemeenschappen een sacraal bosje. Als 'woonplaats' der beschermgeesten en der voorouderzielen. Als plaats voor riten en (geheime) inwijdingen.

Bij de Atongas (W.-Afrika) staan de wijbosjes onder het gezag van geheime vrouwengenoot schappen: indien een man er ooit in geraakt, dan is hij ertoe verplicht 'wijvrouw' te worden en voor de rest van zijn leven te leven en zich als vrouw te kleden.

In India waren de wijbosjes de eerste heiligdommen. Nog heden vieren gelovigen er op vele plaatsen jaarlijkse vieringen en gaan de mensen er privé in om er te bidden en offers te brengen.

De Karens en de Akhas in Thailand vieren in hun wijbosjes het nieuwjaarsfeest waar bij offers gebracht worden t.e.v. de geesten die de bomen 'bezitten'. Men treft wijbosjes aan in Sri Lanka, Birmanië, Zuid-China, -- op Samoa en andere eilanden van de Stille Zuidzee. -- Ook in Syrië en Turkije.

Opm.: -- De oude Grieken en Romeinen richtten gewijde omheiningen op met een tempeltje (Latijn sacellum,- letterlijk: heiligdommetje) rond bosjes vijgenbomen.

Bij de Germaanse, Slavische en Fins-Oegrische stammen waren de gewijde bossen centra van religieus en politiek leven.

Opm.-- In Litauen, in de XI- de eeuw, was het de christenen, verboden de wij-bosjes te benaderen omdat zij - door hun reine aanwezigheid - deze zouden 'ontwijd' hebben.

Opm.: -- *A. Lefèvre, La religion*, Paris, 1921, 48/71 (Phytolatrie), ziet de wijbossen als één enkel onderdeel van 'planteneredienst': wouden en bossen, bomen, maretak, stokken, -- geneeskrachtige planten, voedendeplanten, --- pasta's en likeuren, -- toverdranken, -- de kosmische boom: allemaal elementen van de plantenreligie(s)!

ERF119

4.17. Het mysterie der planten (119).

G. Hodson, Les fées, Paris, 1966, 10655., vooral 99s., belicht als helderziende het biologisch proces van de planten voor zover dit beheerst wordt door "een occult toonbeeld" ('dubbelganger') dat o.l.v. plantenfeeën even occult uitgewerkt of althans begunstigd wordt.

Een gouden fee.

17.10.1921. In de tuin in het midden van een hoop chrysanten. -- Van een heldere, blije, tot blijheid aanzettende kleur is deze fee. Ziet er mededeelzaam en onbevreesd uit.

Haar aura (*opm.*: -- uitstralingssfeer) is goudgeel. Binnenin die aura is de omtrek van de vleugels zichtbaar. (…). Ineens (…) wordt zij ernstig.

1. Zij strekt de armen ten volle uit, -- doet dankzij sterke concentratie haar aura inkrimpen en de erin aanwezige energieën (*opm.:* levenskracht) naar haar geslacht vloeien. Dit gedurende ongeveer vijftien seconden.

2. Daarop laat zij heel deze opgehoopte energie vrij. Deze spreidt zich in alle richtingen in de vorm van gouden krachtstrengen en zet zich blijkbaar vast op elke stengel en elke bloem. (…).

Zodoende versterkt zij een al aanwezige 'trilling' (*opm.:* energie). (…). Meer nog: deze magnetiseren (*opm.:* het uitstralen van levensenergieën) heeft tot

gevolg de versterking van de uitstraling van de astrale (*opm.:* fijn- of ijlstoffelijke) dubbelganger van de bloemen. Iets dat tot in haar wortels zichtbaar is.

Opm.: -- Niet verwonderlijk dat archaïsche zien(st)ers dergelijke wezens die zo'n 'macht' (levenskracht, 'magnetisme', 'trillingsvermogen') bezitten en uitstralen, als numina, sacrale wezens, vereerbaar achten.

Opm.: -- O.c.,32. --- Het 'natuurlijke' lichaam van natuurgeesten gelijkt op een door een soort polsslag gedragen, rond lichtkrachtveld krachtstromingen die van het geslacht uitgaan, bouwen doorschijnende vormen die een vaag-menselijke gedaante aannemen, op alsook golvende vormen a.h.w. vleugels, van stralende energie.

In de gedaanten van de meer ontwikkelde natuurgeesten zijn het hoofd en de ogen altijd duidelijk afgetekend. Dikwijls is de schim (fluïdieke gedaante) van het lichaam volledig, -- met een flikkerende lichtkern in de streek van het hart of het hoofd.

Opm.: -- Ziedaar de plantenwezens in hun structuur (vol levenskrachten) en in hun werking (energetische werkingen).

ERF120

4.18. Dendrolatrie (boomeredienst) (120)

Het oude testament: in *Recht. 4:4v.*, luidt het: "In die tijd oefende Debora, een profetes, het ambt van rechter uit over Israël. Daarbij zetelde zij onder de debora-palmboom".

A. Bertholet, Die Religion des alten Testaments, Tubingen, 1932, 30, d, zegt daarbij: "De oorspronkelijke mening is dat van de boom, resp. de boomgeest de inspiratie in diegene trekt die zich in het bereik van de boom, resp. van diens geest bevindt".

Daarbij wordt verwezen naar *Gen. 12:6, 1 Sam. 22:6* en *Recht. 9:39* waar sprake is van "de voorschriften gevende eik" of "de waarzeggende eik".

Duiding.

In *Osee 4:11/14* wordt die praxis als 'afgoderij' afgedaan. -- Waarbij *A. Van Hoonacker, Les douze petits prophètes*, Paris, 1908, 49, commentarieert.

De boomreligie verraadt twee aspecten:

a. als schuilplaats is het bereik onder de boom “een schaduw vol mysterie en

b. dat bereik is ‘embleem’ van weldadige inwerking van de godheid in haar zelf-openbaring in de vruchtbaarheid van de natuur.

Van Hoonacker.

De religieuze betekenis, toegekend aan bomen, kon op zich genomen niets onverenigbaars hebben met de zuiverste ‘spiritualistische’ (*opm.*: -- van een bovennatuurlijke religie getuigende) opvattingen. In *Osee* zelf vergelijkt Jahweh zich met “een groene cipres”. (*14:9*).

Maar in feite - in de heidense religies - kreeg de boom een “caractère sacré” (een heilig karakter) en werd hij een voorwerp van afgodendienst. -- Het is aan de ‘bijgelovigheid’ inzake “heilige bomen’ dat inzonderheid de ‘ascherim’ - die men nevens de altaren plantte - (*Mik. 5:13*) ontspringen.

Opm.: -- Een aschera(h) is een soort stok die een vrouwelijke godheid vertegenwoordigt (zoals koning Achab er een had doen oprichten: *1 Kon. 16:33*).

Luisteren wij dus naar de profeet *Osee (Oseah) - 4:12v.* -: “Mijn volk raadpleegt zijn boom (*opm.*: -- het stuk hout dat hielp bij het waarzeggen). Zijn stok licht het in.

Want een geest van ‘ontucht’ (*opm.*: -- Bijbelse term om ‘geloofsafvalligheid’ uit te drukken) misleidt het: het volk levert zich aan ‘ontucht’ over en verwijdert zich zo van God. Hun God. Op de top van de bergen brengen zij offers. Op de heuvels branden zij wierook. Onder de eik, de populier en de terebint want de schaduw ervan brengt heil.

ERF121

4.19. Zoölatrie (dierenverering) (121)

Wij illustreren wat *A. Lefèvre, La religion*, Paris, 1921, 1/47, ‘zoölatrie’ heet. -- *Elie Reclus, Primitifs,* geeft de apaches (indianen) weer - aldus Lefèvre, o.c., 2 - wanneer zij bij maanlicht ‘keffen’.

Zodra het hemellichaam zich toont, janken zij in koor, bootsen de coyote na die een kreng opspoort. De dierenbenden antwoorden weldra in de verte. Meerdere streektalen hebben enkel eenzelfde woord voor “het lied van de mens” en “het krijsen van de prairiehond. “Geleidelijk nemen de stemmen in

kracht toe, bruisend van kefgeluiden: men zou zeggen “een meute op jacht of huilend bij maanlicht”.

Het gaat door met schor gebrul - denk aan de wolf - met geloei - denk aan het hert - in één woord de kreten van al de broeders en verwanten van de dierenwereld. Niet zonder het gehinnik van het paard en het mannetjesmuildier (mulet), -- zelfs niet zonder het gebalk van de ezel. Wanneer de apaches hun deelname en nabootsing beëindigd hebben - aldus steeds Lefèvre - leveren zij zich over aan grijnslach om zich uit te leven in een waanzinnige orgie. -- Zo vertelt men.

Lefèvre.

De apachen vereren de maan en het is uitgerekend ter gelegenheid van één van haar fasen dat zij “keffen en krijsen”. Zoals zovele volkeren huldigen zij een religie der dieren. In hun geval: de religie van de beer. Meteen zijn de uil, witte vogels, vooral de arend (die zij de grootvader van hun voorouders heten) “heilige dieren”.

Verschalkingsreligie.

Lefèvre - die als rationalist veel beter de minder stichtende aspecten van de religies ziet en wil zien - zegt terecht: indien de apachen zich zo gedragen, dan speelt in hun gedachten de herinnering mee aan de vele keren dat zij, op jacht, de beer, de coyote, de bizon, het hert “in de luren gelegd” hebben, -- o.m. door ze na te bootsen.

Zodat én verering én verschalking tegelijk hun religie typeert. - Hier zien wij het mentale voorbehoud (“la restriction mentale”).

Terloops: één der vormen van het antiek Griekse werkwoord ‘ek.kleptein’ of ‘kleptein’ (beetnemen) - , d.i. de gewoonte om op loze wijze de waarheid te verbergen, zo’n grote rol spelen in de betrekkingen tussen “de heilige machten” en de religieuze mens”. (O.c., 3).

En die heilige machten lijken daarbij “het spel mee te spelen”: zo althans denken b.v. de apachen erover, -- met vele andere culturen.

ERF122

4.20. De levenskracht van een dier (122)

R. Montandon, De la bête à l’homme (Le mystère de la psychologie animale), Neuchâtel/ Paris, 1942, 142ss.

Montandon heeft het over de ‘fascinatie’, (boeiing) die, in tegenstelling tot de magnetisering (die van het hele lichaam, inzonderheid van de handen of de voeten, uitgaat) van de ogen uitgaat. In beide gevallen is het de levenskracht die al of niet gewild op een andere werkelijkheid overgaat.

Steller haalt *Ch. Lafontaine, L’art de magnétiser (Le magnétisme animaI),* Paris/ Genève, 1880, 338, aan. -- Wij vertalen.

De macht van het oog op de mens is onmetelijk maar de werking ervan op het dier is nog groter. Zij is zo groot dat zij gaat tot en met het doden. Maar soms ook heeft het oog van het dier zijn uitwerking op de mens die niet het overwicht haalt.

Er is immers wederkerigheid inzake werking - magnetisme in één woord - van de ene naar de andere en omgekeerd. Het is een gevecht op leven en dood waarbij het leven het bezit van de sterkste blijft.

Lafontaine geeft een voorbeeld.
September 1817. In Champagne, bij Étoges. Een arts (min of meer vijfentwintig), professor Bouvrain en een derde persoon. Zij hadden in een oud boek over necromantie (dodenoproeping, spiritisme) dat magiërs een pad doodden door de blik alleen.

Zij wilden dit toetsen. Een pad werd op een tafel gezet in een geschikt recipiënt van glas. De pad hield zich stil. De arts kruiste de armen, leunde met de ellebogen op de tafel en begon de pad strak te bekijken van omtrent twee voet afstand. In aanwezigheid van professor Bouvrain en de derde persoon die nagingen wat er zou gebeuren.

Geen verandering gedurende de eerste tien minuten. Gedurende die tijd leek de blik van de arts niets anders te zijn dan een blik van nieuwsgierigheid. -- Daarna was het anders.

Bij de tiende minuut scheen zijn blik een soort mistevredenheid of spijt uit te drukken. Van de tiende tot de vijftiende minuut verschoof de arts geleidelijk en a.h.w. onwillekeurig zich tot bij de pad tot op ongeveer twee tot drie duim.

Bij de vijftiende minuut veranderde hij de positie van zijn armen: hij kruiste ze niet meer. Sloot de handen en steunde erop.

ERF123

De handen leken zich samen te ballen. De blik kreeg het uitzicht van woede. -- Van de vijftiende tot de achttiende minuut werd het gelaat eerst rood, dan zeer bleek en vol zweet. -- Op de achttiende minuut spatzweet. --d uiteen.

Opm.: -- “Zeer bleek en vol zweet” betekent de doodsstrijd van de arts. De pad echter hadden beide waarnemers niet zien veranderen: de blik was standvastig gevestigd op de arts.

Deze verzekerde dat hij eerst een algeheel onbehagen had doorgemaakt en dat--beetje voor beetje -- het leven in hem zich had ‘opgespannen’ zodanig zelfs dat - indien de proef nog enkele ogenblikken langer had geduurd - hij niet zou geweten hebben of hij ze had kunnen doorzetten, aangezien het hem onmogelijk was de toestand van levensopspanning uit te houden waarin hij verkeerde. Hij zou - zo zei hij nog - ofwel omvergevallen zijn ofwel erg onwel geworden zijn ofwel nog iets ergers te verwerken gehad hebben.

Hierna voelde de arts zich ernstig ongesteld. Wat hij aan de afkeer - op de eerste plaats - en aan de verschillende innerlijke doorlevingen in de loop van het experiment toeschreef. Gevolgen had de ongesteldheid niet. Zij was het gevolg van het geleverde gevecht. De pad is een zeer sterke fascinator. De arts had de werking van zijn tegenstrever aan den lijve ondervonden: gelukkig had hij zijn hele levenskracht gemobiliseerd en had hij het gehaald.

Opm.: Lafontaine. -- Dit alles is des te merkwaardiger dat het experiment gepleegd werd door lieden die geen gram kennis inzake magnetiseren bezaten. Geroutineerde magnetiseurs bezitten inzichten inzake fluïdum en uitstraling van fluïdum.

Doch ook ervaren magnetiseurs zouden bij zo’n ervaring gevaren opgelopen hebben: wanneer de blik van het kruipdier op uw blik gevestigd is, dan, indien gij verzwakt, dringt het fluïdum van het dier overweldigend in u. Wel kunt gij, in nood geraakt, de wederzijdse confrontatie verbreken: één enkel gebaar volstaat.

Elementaire voorzichtigheid zet ertoe aan zoiets nooit alleen te riskeren, want het dier kan sterker uitvallen dan gij! Eens in zijn greep geraakt gij er alleen niet meer uit.

Opm.: -- Dit verklaart voor een deel waardoor primitieven ertoe geraken dieren te vereren.

ERF124

4.21. Elfen (124).

'Elfen' zijn natuurgeesten. Zij zijn "harmonie der tegengestelden" zoals zovele dingen in Gods schepping: nu eens goed dan weer niet goed! Zij hebben, volgens sommige tradities, een 'koning', de elfenkoning (Ellerkönig: 'Erlkönig'). Wie op haar/ hun voorstellen niet ingaat, zuigen zij leeg in hun levenskracht. Met alle gevolgen vandien.

Lezen wij een oude Duitse ballade, Herr Olof, waarin zo een gebeuren poëtisch weergegeven wordt.

De tekst.

Herr Olof rijdt zo laat en zo ver over het land. Om de gasten uit te nodigen op zijn huwelijksfeest. -- Plots dansen de elfen op het groene land. -- De dochter van de elfenkoning bood hem haar hand aan. "Ach, Olof, lieve Olof, kom, dans met mij: een paar zilveren sporen wil ik u schenken. Een zakdoek van zijde zo wit en zo fijn. Mijn moeder bleekt hem in de maneschijn".

"Ik kan niet dansen; dansen mag ik niet, want morgen is mijn trouwdag". "Luister, lieve Olof, kom, dans met mij: een hoop goud geef ik u".

"Een hoop goud neem ik wel aan, doch dansen doe ik nimmer: ik mag noch kan!" "En wil dus Herr Olof niet dansen met mij, dan treffe hem de dood, de ondergang ter plaatse". Zij kust hem, drukt hem aan borst en hart. "Wat is er met mij? Wat gewordt er uit mij? O jammer en smart!".

Zij heft hem - bleek wordend - op het schuimende paard: "Rijd nu maar! Bezoek maar uw lief meisje!". Hij reed, -- kwam tot voor de huisdeur: daar stond zijn beangstigde moeder voor hem. "Ach! Zoon! Lieve Olof! Hoe zijt gij zo bleek? Hoe is het met u? Wat overkomt u? Zeg het mij dadelijk!"

"Ach! Moeder! Lieve moeder! Ik reed in het bos rond middernacht wou ik bij haar zijn!" "Ach! Zoon! Gij sterft van mij weg! Ach! Zoon! Gij trouwt: wat zeg ik dan morgen aan uw bruid?" "Ach! Moeder! Ik reed in het bos: ik wou bij haar zijn!".

Hij kreunt. Hij sterft. Als het morgen was, kwam zingend de bruid met het gezelschap: "Ach! Moeder! Lieve moeder! Waarom weent gij? Waar is mijn geliefde? Ach! Olof! Gij!"

“Ach! Dochter! Lieve dochter! Hij reed in het bos: om middernacht wou hij bij u zijn!”. Zij hief het scharlakenrode deksel op: dààr lag haar geliefde! Hij was bleek en dood.

Opm.: -- De gefrustreerde elf, op zoek naar levenskracht, had hem aan zich dodelijk aangedrukt en van zijn levenskracht beroofd.

ERF125

4.22. Een kunstmatige ‘natuurgeest’ (‘elementaal’) (125)

G. Hodson, Les fées, Paris, 1966, 151ss., beschrijft het zien van wat gewiekste occultisten zeer goed kennen, nl. een door menselijke levenskrachten, in groep liefst, tot stand gekomen ‘natuurgeest’. De term ‘elementaal’ herinnert aan de ‘elementen’ (uit natuur en mensheid en ook het onzichtbare) waaruit zo’n wezen bestaat.

Whitendale. April 1922.

Wij hebben een mensachtige ‘elementair’ (*opm.*: -- dienende geest, ‘handlanger’) gezien die tot aan de schouders in de helling van een heuvel verzonken was.

Volkomen zwart en met satanische trekken geleek hij - meer dan wat ik tot nog toe gezien heb op “de duivel” van het traditionele, christelijke geloof. Hij ziet er als “in de aarde gevangen” uit. Zijn hoofd, schouders en armen reiken boven de aarde uit.

Zijn gelaat vertoonde een grijnslach, duivels en kwaadaardig. Hij worstelde om zich vrij te maken. Zijn uitzicht was dat van een bejaarde met een verminderde levenskracht.

Opm.: -- **1**. Dergelijke half boven half onder de begane grond gesitueerde ‘wezens’ komen overal ter wereld voor.

2. Dit exemplaar is toevallig een product van zwarte magie maar vele andere zijn b.v. biotoopgebonden oerwezens of gewoon natuurgeesten die te chthonisch zijn om het licht der zon te verwerken.

Hodson’s duiding.

Let wel: wanneer wij zeggen ‘duiding’, betekent dat niet dat wat hij terzake zegt, pure rationele verklaring is. Neen, zijn verklaring ontspringt voor het grootste gedeelte aan zijn zienersgave.

Het 'wezen' was een elementaal, overschot van oude magische riten. In een ver verleden was hij een 'vrije' en boosaardige geest die de gedaante had van een reusachtige vampier (*opm.*: -- een wezen dat de levenskracht, vooral die welke in het bloed zit, wegzuigt en dus als 'bloedziel(estof)zuiger' kan bestempeld worden.

Hij werd 'geschapen' (*opm.*: -- 'veroorzaakt) en aangewend door een groep 'priesters' (*opm.*: -- wijmannen) die "de heren van het zwarte gelaat" aanbaden om hun gewetenloze plannen uit te voeren.

Opm.: -- Deze "Heren van het zwarte gelaat zijn één exemplaar van wat S. Paulus heet "de elementen van de kosmos".

ERF126

Ik zie - in een verleden tijdvak - onheilstichtende en onvrome riten niet ver hiervandaan. Een groep magiërs.

Rondom hen ziet men een groot aantal ondergeschikte geesten. Allen volstrekt zwart. Over hen lijkt het hierboven beschreven wezen te heersen. Deze dienende demonen bewegen ononderbroken: zij verlaten de kring en keren er daarna in terug.

Zwarte magie.

Schrikwekkend zijn de riten van deze eredienst, -- te schrikwekkend om ze te beschrijven. Onder meer wentelen zij zich letterlijk in het bloed en in "afgrijselijke daden".

Het 'geheugen' van de plek.

Zelfs na zo'n lange tijdsduur is het griezelige 'magnetisme' (*opm.*: -- uitstraling) en de afschuwelijke stank van hun plechtigheden bestendig in het astrale licht aanwezig.

Het wezen.

Het leidende wezen gelijkt op een reusachtige pikzwarte man. -- Het werd kunstmatig - d.m.v. bloedige riten en een magische plechtigheid - 'geschapen' (*opm.:* veroorzaakt). Zijn gedaante is die van een mens. En toch is hij een niet-menselijk wezen. Hij heeft immers een staart en iedere voet heeft slechts twee reusachtige tenen. Het onderste gedeelte van het lichaam - inzonderheid de voeten - van de gevangen gehouden 'handlanger' is nog steeds doortrokken

van de uitwasemingen en de voorwaarden die door de bloedige plechtigheid geschapen zijn.

Zijn ontbindingsproces.

Het wezen is tot een ontbindingsproces veroordeeld waartegen het - met al wat hem aan energie die overigens afneemt, rest - vecht.

Sinds duizenden jaren is dit proces aan de gang. Daarbij viel zijn 'etherische' (*opm.*: -- fijnstoffelijke) dubbelganger (*opm.*: -- occult model) traag uiteen, -- verticaal: van de voeten naar het hoofd. Indien zijn ontbindingsproces niet kunstmatig bespoedigd wordt, moeten blijkbaar nog talrijke honderden jaren verlopen voordat de ruwe geest die in het lichaam van de dubbelganger opgesloten zit, volledig zal bevrijd zijn.

Met sterke opluchting onderbreek ik er het onderzoek van. Om mij te wenden naar de heerlijke en welwillende geestjes die druk aan het spelen zijn, kunsten maken en her en der lopen op de zijkant van de met heide begroeide heuvel.

ERF127

4.23. Satan's bedrieglijke verschijning (127)

G. Hodson, Les fées, Paris, 1966, 121/150, heeft het over de 'devas' of hoogste natuurgeesten. O.c., 127ss., beschrijft hij te midden van een aantal bekende wezens "een veel groter natuurgeest".

Lake District. Mythburn, 26.'11.1921. Voor Helvellyn, op de heuvelflank. Heerlijke zon. Vriesweer. Vanuit een plek, enkele honderden meter hoger, rees hij op, -- schoot als een bliksem doorheen het dal: een geest van hoge schoonheid. Hij vertoont een 'vrouwelijke' verschijningswijze. Met zeer grote vleugels. De hoofdkleuren waren helrood en goudgeel.

Opm.: -- Dit ter inleiding.

Een geest.

Eén geest heb ik ontmoet die ik nauwkeuriger kan beschrijven. Dit edele en mooie wezen heeft vrouwelijk uitzicht.

1. Toen ik hem het eerst zag, bleef hij een ogenblik in evenwicht stil hangen, naar ons gekeerd: voeten samen en armen uitgestrekt. Zijn

uitstralingskleed zag er volkomen vast uit binnen een duidelijk gevormde driehoek.

2. Nu vormt hij zich tot een ander zinnebeeld om: hij heft de armen in twee bevallige krommen omhoog met de vingertoppen boven het hoofd bijeen, -- vormt een kring op een omgekeerde, duidelijk zichtbare driehoek. Daarbij is de driehoekige uitstralingsvorm gewild onveranderd niettegenstaande de armen verplaatst zijn. Zijn gelaat, dat doorheen de gevormde kring kijkt, zet het zinnebeeld kracht bij. In het middenpunt van de uitstraling of aura nemen de zwaarste lijnen van het lichaam de vorm van de tau 'T' der oude Egyptenaren aan.

3. Nu strekt hij de bijeengebrachte armen horizontaal voor zich uit en buigt het hoofd tussen de beide armen. Deze moeten door een verder reikende uitstraling verlengd zijn want van terzijde gezien ziet men een gelijkzijdige driehoek die op de spits rust. Zodat de aura die er nu verdichter (ingekrompener) uitziet, zich ophoopt. Rood overheerst nu. - Deze bewegingen zijn uiterst bevallig en lijken iets te willen uitbeelden in verband met de zich openbarende natuurkrachten. (…).

Opm.: -- Men voelt, doorheen Hodson's tekst, dat hij niet weet wat dat betekent, -- hij die anders zo vlot duidt. Het zij opgemerkt dat, wanneer men deze tekst voorlegt aan echte zien(st)ers, zij, indien zij Bijbels gelovig zijn, onmiddellijk aan Satan denken, de afvallige 'demonische' geest die de Bijbel ons leert kennen.

ERF128

5. Teksten (128/)

5.1. De mysterieuze wereld der natuurgeesten ('elfen') (128).

Het naturisme geeft niet enkel uit op goden/ godinnen, al of niet verbonden met voorouders. Het laat ons ook het oneindig gevarieerde rijk der natuurgeesten - in het Engels meestal 'fairies' (elfen) geheten - zien.

Dat dit 'rijk' ook tot de religie behoort, blijkt overvloedig uit *Christina st. Hole, Fairy, in: Encyclopaedia Britannica*, Chicago, 1967, v. 9: 39/40 (dat wij samenvatten). Maar beginnen wij met een concreet verhaal, mythe, terzake.

Mélusine.

Zij gaat door als de beschermende natuurgeest van de dynastie van Lusignan. Zij was de dochter van Elinas, een wreedaardig koning van Albanië èn van een fee, natuurgeest, Pressine.

Mélusine - verkorting van Mère Lusigne - sloot haar vader op in een berg. Gevolg: zij werd ertoe veroordeeld vanaf de heupen en lager iedere zaterdag in een slang te veranderen.

Zij huwde Raymondin van Poitiers (Poitou) op voorwaarde dat hij haar 's zaterdags nooit zou zien. Zij bouwde voor hem Lusignen en andere kastelen.

Raymondin verbrak echter zijn overeenkomst en ontdekt haar metamorfose (gedaanteverandering). Sedertdien is zij voor altijd verdwenen en hoort men ze weeklagen op de torens van Lusignan telkens wanneer een sterfgeval in haar familie op komst is. Daarvandaan de Franse spreuk "pousser des cris de Mélusine" (spreuk die soms ook betekent "klagen van de pijn").

Opm.: -- Mélusine werd mettertijd 'vereenzelvigd' met Mater Lucina, "de moeder die het levenslicht schenkt" (één der rollen die de Romeinse godin Juno speelde als bevallingsgodin in het oude Rome).

De natuurgeest. Het artikel van Chr. Hole beperkt zich tot de fairy, elf of fee. Maar het geldt evidenterwijze ook voor alle andere natuurgeesten, waarvan de elfen of feeën juist één type uitmaken.

"Een vroeger gehuldigd geloof". Hole distantieert zich zo van de ware wezensinhoud! Ofschoon zij toegeeft dat het een wijdverspreid en taai geloof is!

Typering.

Heet 'fairy' een omvattende verzameling van buitennatuurlijke (zij zegt 'supernormal') wezens die ofschoon ergens verwant toch naar soort en karakter zeer verschillend zijn. Zij zijn ergens als de mensen op deze aarde maar zijn geen mensen. Zuivere geesten (in de immateriële zin) zijn zij ook niet.

ERF129

Naar gedaante en kledij zijn zij zeer verscheiden.

De enen vertonen een normaal menselijk uitzicht en gestalte; de anderen zijn klein tot minuscuul (vanaf een twaalfjarig kind en kleiner).-- Naar bezigheden zijn zij zeer verscheiden: akkerbouw/ veeteelt, weverij, metaal- en houtbewerking of in andere streken leven zij in clans met een vorstelijk paar en legers en gaan op in jagen, stoeten organiseren, vieren, dansen en ook oorlogen.

Alleenlevenden in eenzame oorden komen ook voor als helpers en waarschuwers der mensen. In wouden, moerassen en rivieren leven andere geesten alleen of in groepen. -- M.a.w.: een grenzeloze variëteit van bezigheden en samenlevingen!

Gedaanteveranderingen.

Blijkbaar beheersen deze wezens hun/ haar fluïdieke lichamen of schimmen: zij veranderen ze willekeurig naar vorm en grootte. Ja, zij kunnen zich onzichtbaar maken.

Tussen de mensen of in onderaardse rijken.

Volgens Hole leven zij ofwel in een 'magisch' rijk in de nabijheid van de mensen op aarde of onder onze wereld ofwel tussen de mensen op deze aarde.

Opm.: -- Zij zijn blijkbaar 'chthonisch' of 'tellurisch', d.i. aardgebonden wezens.

Opm.: --.-Kenners/ kensters beweren dat zij heimelijk in verbinding leven met b.v. hemelse godheden ('oeranische' wezens), zodat de term 'chtonisch' met zeer veel voorbehoud moet toegepast worden. In en doorheen 'feeën', 'elfen', 'natuurgeesten', contacteert men hogere wezen die als zeer dienstbaar of als zeer onheilstichtend overkomen.

Magisch begaafd.

Hole. -- De fairies zijn in de tradities machtvolle wezens nu eens lief dan weer ongenadig (als plaaggeesten). -- M.a.w.: harmonie der tegengestelden zoals W.B. Kristensen dat zegt.

Contacten.

Steevast zeggen de tradities - mythen eigenlijk - dat er contacten bestaan tussen feeën en mensen.

1.-- *Ongunstige contacten.*

Hun naam vernoemen - wat occult betekent “ze contacteren” - verleent hun macht over degen die de naam uitspreekt! Daarvandaan de eufemismen als “het lieve volk” (om niet te moeten zeggen “het tweesnedige volk”) of “de goede buren” (wat onheilen vermijdt). -- Plaatsen waarvan bekend is dat zij door elfen ‘bewoond’ worden, zijn te mijden (‘taboe’). Men zoekt ze dus nooit op!

Opm.: -- Dat doet men ook met de (hoogste) godheden of de voorouders.

ERF130

Elfenland.

Diegenen die - vrijwillig of tegen hun/ haar wil in - ‘elfenland’ (*opm.:* gewoonlijk het onderaardse of chthonische rijk, “inania regna”(zoals *A. Lefèvre, La religion*, Paris, 1921, 208/227, de sfeer der schimmen betitelt) bezoekt, betreuren het meestal: soms keert de betrokkene terug met verward verstand of “met leeggelopen levenskracht” (sic Hole).

Terloops: de ware reden van het verwarde verstand - om dra te sterven; soms stelt de teruggebrachte vast dat vele jaren verlopen zijn gedurende wat in elfenland als “een korte afwezigheid” doorleefd wordt: alle vrienden/ vriendinnen zijn dood, het huis is door anderen bewoond; men leeft in de herinneringen voort als iemand die allang geleden ‘verdwenen’ is. Meer nog: eet zo iemand in elfenland, dan keert hij nooit meer weer.

Opm.: -- Dergelijke mythische elementen maken begrijpelijk dat balladedichters de balladeske sfeer willen weergeven die de elfen- en natuurgeestenwereld uitstraalt.

Terloops: balladeske sfeer die de hele sacrale wereld uitstraalt! De neergang van het kosmische leven behelst dit.

2.-- *Gunstige contacten*

De “inania regna”. De schimmige rijken, vertonen ook de opgang van het kosmische leven (om met Kristensen te spreken). -- Vaak - zo vertellen de mythen - roepen aardse mensen de elfen te hulp om reden van hun genezende vermogens. Omgekeerd zoeken elfen hulp bij aardse vroedvrouwen. Leningen, schenkingen grijpen plaats. Zo: ketels, vlaggen, bekers b.v..

Seksuele contacten.

De mythe van Mélusine deed het ons reeds kennen. Sommige balladen hebben het erover.-- Mannelijke natuurgeesten 'huwen' (*opm.*: -- op occulte wijze) met aardse vrouwen. Vrouwelijke natuurgeesten 'huwen' met een man (zoals b.v. Wild Eric huwde met een elf uit the Forest of Clun).

Opm.: -- Dat doen goden/ godinnen en voorouderzielen ook!

"Doortrapte dieven".

Hole - heel naïef - vermeldt dat de verhalen het hebben over elfen als "doortrapte dieven"! Zo hebben zij het op niets minder dan menselijke baby's gemunt.

Wij vermelden deze ongunstige zijde apart, na de gunstige, om aan te tonen dat Kristensen's theorie omtrent "de goddelijke bedrieger" en "de goddelijke dief" (o.m. de Griekse god Hermes) ook op natuurgeesten van toepassing is.

ERF131

5.2. De theorieën (131)

Hole stelt vooreerst vast dat een hele reeks tradities daar zijn als een feit. En wel in vele streken rond de aardbol! Als verder een belangrijk element in de nog levende folklore van sommige landen. Die tradities nemen de elfen ernstig, ja, als gedeeltelijk ongure wezens op.

Voor haar beelden zij de herinneringen en de angsten van de eenvoudige mensen en de inbeeldingen van dichters af.- De drie theorieën die volgen, verwijt zij onvoldoende te verklaren.

1 .-- *De kinderverhaaltheorie.*

De 'moderne' mens neigt ertoe de natuurgeesten "als lieve wezens" te laten optreden in verhaaltjes voor naïeve kinderen. Want modern gezien zijn zij niets dan dat.

2.1.-- *De historische theorie.*

De neolithische culturen leefden armzalig in afgezonderde leefgemeenschappen. Zij werden door gecultiveerder culturen overweldigd. Maar beschikten over een superieure kennis van de streek, -- eigen religies, magische vermogens. In occasionele huwelijken, kidnappings, diefstallen traden zij in contact met de heersende klassen. -- De elfen-verhalen vertellen over die neolithici.

2.2.-- *De voorchristelijke theorie.*

Onttroonde heidense godheden en (natuur)geesten - getuigenresten van de tijd voordat het christendom de heidense religies verdrong - komen ter sprake in de elfenverhalen. Men ziet zelfs dat men er de (Bijbelse) duivel in vermengt.

De elfen werden geraadpleegd door de heksen/ heksers (zij werden Bijbels als duivelaanbiddenden afgedaan). Elfen vrezen christelijke heilige dingen of het uitspreken van christelijke namen. De antieke faunen, dyaden en nereïden, woud- en watergeesten komen als elfen voor.

2.3.-- *De vooroudertheorie.*

Vaak komen elfenverhalen voor in de nabijheid van grafheuvels. Gekende doden verschenen soms als “in elfenland thuis”. Sommige elfen zijn nauwelijks onderscheidbaar van schimmen.

Elfenland is meermaals een ondergrondse sfeer. -- The Fairy Dwellings of Selena. Moor zegt uitdrukkelijk dat de fairies doden zijn. Volgens Hole verklaren deze theorieën slechts zeer gedeeltelijk de gegevens.

Opm.: -- Met J. Sterly zeggen wij dat zeker de ‘historische’ opgaat in … de ‘voorgestelde’ (enkel in de geest van rationalisten mogelijke) elfen die meer het wezen der elfen verbergen dan tonen.

Dat zieners en ziensters - heden nog - deze wezens ‘zien’ vermeldt Hole niet eens als mogelijke ‘hypothese’ (wat een ware leemte is).

ERF132

5.3. Natuurgeesten ‘gezien’ door een eigentijds ziener (132).

Mantisch begaafden waren er, zijn er en zullen er altijd zijn. *G. Hodson, Les fées*, Paris, 1966, is de Franse vertaling van de teksten van een Engels ziener. I.p.v. veel theorie te verkopen omtrent ‘zien’ (helderziendheid) en ‘voelen’ (sensitiviteit, heldergevoeligheid) ziehier een paar teksten uit dat zeer degelijke werk.

Elfen.

O.c., 46s .. -- De elfen die Hodson een paar keren ‘gezien’ heeft, verschillen van de andere natuurgeesten daarin:

1. dat zij nooit in de gedaante van mensenkledij verschijnen en

2. dat hun stoffelijke structuur in een geleiachtige stof - zonder ook maar enige innerlijke ordening - bestaat.

Opm.: -- Dat Hodson een gedeeltelijk ander stel termen hanteert, blijkt daaruit dat b.v. in het taalgebruik van Hole elfen (of wat die naam draagt) wel degelijk gekleed zijn en wel in het groen (want wie dat navolgt, loopt hun sancties op). Tot daar toe.

Boselfen.

In augustus 1921 is Hodson op wandel in het bos van Cottingly. Onder de oude bomen ziet hij elfen. — "Twee heel kleine boselfjes die op de grond liepen, kwamen dicht bij ons voorbij. (…). Toen zijdicht bijerkten, voerden zij een sprong uit van ongeveer twee meter van ons weg (…). Zij gedroegen zich vrolijk en volstrekt niet bevreesd.

Zij leken overtrokken te zijn met een soort nauwsluitende huid die glom alsof zij vochtig was en de kleur van boomschors had. (…).-

Zij leefden in de wortels van een reusachtige beuk. Tenslotte verdwenen zij in een kloof waarin zij binnenstapten zoals men een kelder binnengaat, en verdwenen in de aarde.

Wat verder.

Een groot aantal van deze wezens liepen over de grond. -- Hun handen en voeten waren buiten verhouding groot in vergelijking met de rest van hun lichaam. Hun benen waren mager en hun grote oren die op een puntvormige, naar omhooggerichte spits uitliepen, hadden bijna de vorm van een peer. Hun neuzen waren scherp en zij hadden grote monden. Binnenin hun mond - voor zover ik kon ontwaren - : geen tanden, geen structuur, zelfs geen tong, alsof het hele binnenste ervan een soort gelei was. -- Rondom hen een kleine groene aura.

Opm.: -- Andere eigentijdse begaafden zien soms zeer gelijkende wezens zodat wij kunnen besluiten tot een soort objectiviteit van het vertelde.

ERF133

5.4. Een feeërieke elf (133)

G. Hodson, Les fées, Paris, 1966,103. -- Te Preston. -- Een verrukkelijke vrouwelijke natuurgeest, totaal gelijkend op een boomgeestje (*opm.*: -- de ziel van een boom), verblijft in een dikke haag gevormd door een overvloed aan braamstruiken, klimplanten en schitterende rode meidoorn. -

Meteen is duidelijk dat in dichte hagen zich dezelfde processen afspelen als in bomen. Deze natuurgeest is van een uitzonderlijk beminnelijke aard: zij

is wellicht 1,30 m. groot. Zij draagt een dun en doorschijnend en golvend kleed. Zij kijkt ons rechtstreeks aan, met een zeer welwillende en vrijmoedige glimlach. Boordevol leven is zij en geeft een indruk van grote, volkomen beheerste energie.

Haar aura

(*opm.:* uitstralingssfeer) Deze is opmerkelijk levendig en gelijkt op een wolk van zachte doch stralende tinten waardoorheen voortdurend schitterende lichtstralen gaan. De kleuren overtreffen al wat men op aarde aan uitgezochtste kleuren aantreffen kan. Zij leeft in een toestand van uiterste geluk.

Een riskant experiment.

Ik waagde de proef. -- Ik gaf toe aan de machtige betovering van haar aanwezigheid. Gedurende een ogenblik - trad ik (*opm.*: -- met een gedeelte van zijn ziel) uit mijn lichaam maar zo dat ik voldoende waakbewust bleef om - naar willekeur - snel in mijn lichaam te kunnen herintreden. - Ik ging dus een beetje op in de vreugde en het stralende geluk (dingen die de steevaste levenssfeer van alle bewoners van de feeënwereld lijken te zijn).

Een te diepgaand contact is riskant. Er is immers een felle inspanning voor nodig om terug in te treden en opnieuw de last van het belichaamde bestaan te torsen.

Tot daar Hoson.

Blijkbaar was, in de fee, een zeer hoge vrouwelijke entiteit aanwezig. Want, volgens kenners/ kensters, is een gewone fee, hoe mooi ook, niet zo sterk in haar uitstraling dat zij een gewiekst occultist als Hodson zo kan betoveren. In het oude testament wordt gezegd dat “een goddelijk wezen” (godszoon) ‘zien’ gelijk staat met sterven. Hodson’ s experiment laat zulks aanvoelen.

ERF134

5.5. Traditie en actualiteit inzake natuurgeesten (134).

G. Hodson, Les fées, Paris, 1966, 31ss., belicht de rangorde der natuurwezens.

Alle vormen eigen aan de ‘lagere’ leefwerelden bestaan uit een stof zo smijdig dat zij de trillingen der gedachten en der gevoelens weerspiegelt. Gevolg: zij zijn dan ook uitermate vloeiend en wisselend.

Opm.: -- Dat onze denkbeelden en gevoelens 'trillingen' uitzenden, is een wijze van zeggen. Men zegge even goed 'uitstralen' b.v..

Noch de natuurgeestjes_noch de - hoger gesitueerde - feeën of de - nog hogere - 'deva's' (*opm.*: -- Hodson's term voor de hoogste natuurgeesten) bezitten een 'vast' lichaam zoals wij dat opvatten. Wel kunnen zij zich van tijd tot tijd materialiseren (*opm.:* een vaste of schijnbaar vaste, soms zelfs grofstoffelijke vorm aannemen). Daarbij gebruiken zij als model ter verstoffelijking gedachtevormen.

Opm.: -- Dit zijn wolkjes ijle of subtiele stof (schimachtig) waarin een denkbeeld of een gevoel in de andere wereld 'zichtbaar' wordt.

Hodson: die gedachtevormen zijn die welke buitenmensen en kinderen zich van die natuurgeesten 'voorgesteld' hebben.

Opm.: -- Het staat vast dat niet-intellectuelen en kinderen (tot en met de elf - twaalf jaar) een mantisch vermogen hebben dat door onze cultuur onderdrukt wordt.

De overlevering door huidige zien(st)ers bevestigd.

Wie ook maar iets verstaat van hetzij de wetmatigheid der denkbeelden hetzij de wezenheid van dit soort wezens (geestjes, feeën, 'deva's') mèt hun gebrek aan duidelijk ontwikkeld mentaal levensbeginsel, zal er niet over verwonderd zijn dat b.v. de feeën der traditie en de door helderziendheid waargenomen feeën nauwkeurig op elkander gelijken: vleugels, stokjes, fonkelende sterren en de rest.

Het 'elementale' (*opm.:* aan de natuurelementen gebonden) leven laat zich graag in reeds bestaande gedachtevormen gieten, zoals een kind zich graag verkleedt. Een kind zal het ene of andere denkmodel als 'gietvorm' gebruiken hetzij voor zijn 'arbeid' hetzij om zich volgens zijn gading te verstrooien.

Opm.: -- Niet verwonderlijk dat 'moderne' geesten het rijk der natuurgeesten naar de fantasiewerelden der kinderen en primitieven verwijzen.

ERF135

5.6. Ritus paganus (135)

Letterlijk: "Heidense ritus of erediensthandeling". -- *G. van der Leeuw, Phänomenologie der Religion,* Tübingen, 1965-2, vermeldt op enkele plaatsen *de rituele naaktheid*. Staan wij daar even bij stil.

De ritus als machtgeladen handeling.

De term 'macht' in het taalgebruik van Van der Leeuw betekent 'levenskracht: 'mana'. -- Het is niet om het even hoe de mens - in religieuze zaken - handelt: want zijn gedrag moet in alles het verwerven van macht tot doel koesteren. --

Daartoe toont hij o.m. de eigen machtgeladenheid zo sterk mogelijk. De ritus paganus, d.i. de rituele naaktheid, is zo'n type van gedrag. De geladenheid van het eigen lichaam dient ertoe b.v. om boze machten af te weren, vruchtbaarheid te verwekken e.d..

1.-- *Ritus paganus.*

Van der Leeuw haalt *K. Weinhold, Zur Geschichte des heidnischen Ritus* (1896) aan. -- Vruchtbaarheidstoename, onkruidverdelging, afscherming tegen boze invloeden, eedversterking, infrastructuur voor profeteren (Saül, Kassandra), enz. zijn enkele van de praktische doeleinden waarbij nood aan energie zich laat voelen.

Een volks voorbeeldje.

Wanneer in Brandenburg een koe bij het melken met de achterpoot toeslaat, moet het maagdelijk meisje zich met het blote achterwerk op de melkstoel zetten want dan wordt het dier rustig.

Opm.: Westerse mensen, vooral intellectuelen, lachen met dergelijke praxis maar hebben het zelf nooit uitgeprobeerd, de enige (wetenschappelijke) manier om het echt te weten.

Wat zij vooral niet snappen, is dat de aandacht van het meisje zich richt op haar uitstraling (haar zielestof die in de koe trekt om ze te kalmeren).

Wie met de onwetende westerse mentaliteit het toetst èn daarbij niet aan de uitstraling denkt, bereidt zich een 'falsificatie' (K. Popper's term voor mislukking van het experiment) want hij/ zij mist het wezenlijke, het religieuze, nl. het mobiliseren van levenskracht en de overdracht op een dier.

2.-- Dans.

In vele religieuze dansen is de naaktheid een must. Wat blijkt uit verscheidene mythen (Japan: Amaterasu (de hoogste godin); Griekenland:

Baubo; Egypte: Hathor). -- *Jane Ellen Harrison, Epilegomena to the History of Greek Religion* (1921) zegt: “Over de ganse wereld danst de primitieve mens waar wij (*opm.*: -- westerlingen) zouden bidden en lofprijzen”.

ERF136

Van der Leeuw zegt daarbij: de dans is geen esthetische bezigheid! Hij is godsdienst, want hij genereert ‘macht’

Zo is b.v. bij Mexicaanse indianen, dansen tegelijk arbeiden: wanneer de oogst binnengehaald wordt, blijft een indiaan thuis en danst de hele dag opdat de oogst zou lukken, want hij “zet de macht in gang”. Dat dans ‘vitaliseert’ resp. hervitaliseert, geldt ook nog voor ons waar het om de erotische dans gaat. De dans is het afrodisiacum bij uitstek èn in zijn grofste én in zijn fijnste vorm.

Opm.: -- Een afrodisiacum is een werkstof die de erotiek hetzij doet ontwaken hetzij versterkt.

O*pm*.: -- Wanneer een maagdelijk meisje naakt danst in sacraal verband, omgeven door mensen die de religieuze inhoud ervan vatten, versterkt zij enorm haar uitstraling.

Dat is ook waar indien het een jongeman die nog geen geslachtelijke omgang pleegde, geldt die in de Balkan landen b.v. gebruikt wordt om een vampier die op een kerkhof begraven ligt maar ‘s nachts door zijn occulte invloed het dorp teistert (vooral jonge meisjes), op het kerkhof te ontdekken.

Men plaatst hem naakt op een zwart paard en leidt ze rond tussen de graven tot wanneer het paard begint te sidderen en beven …door de nabijheid van het graf waar de vampier begraven ligt.

3.-- *Processie.*

De processie herinnert aan de rituele dans. -- Iedere processie mobiliseert de gemeenschap die meetrekt, rond iets dat machtgeladen is èn door de rondgang een welomschreven gebied ‘heiligt’.

In vele primitieve volksgebruiken is het een naakt meisje. In de katholieke processies van vroeger dagen werd dat machtgeladen meisje vervangen door een eveneens machtgeladen werkelijkheid, het H. Sacrament.

4.-- *Eed.*

De eed is één type van wijwoord. -- Volgens een oudgermaans sacraal gebruik wordt de eed naakt afgelegd. In *Gen. 24:2* luidt het: “Leg uw hand op mijn geslacht zo dat ik u bij Jahweh een eed afneem”. De genitaliën - aldus van der Leeuw - “sind der Sitz starken Seelenstoffs” (zijn de zetel van sterke zielestof of mana)..

Opm.: -- De grote moeilijkheid bij dit onderwerp is onze westerse desacralisering van al wat seks en erotiek is die ons blind maakt voor de sacrale aard ervan.

ERF137

Ritus paganus 2.

G. Hodson, Les fées, Paris, 1966, 102s., toont ons het naturistisch toonbeeld dat b.v. een naakt meisje - bewust of onbewust - nabootst wanneer het een ritus ongekleed voltrekt. Want het is o.g.v. het mantisch zien dat heidense religies de heidense ‘ritus’ invoerden.

Hodson in Kendal. December 1922.

Een soort volstrekt heerlijke feeën (versta: natuurgeesten) leeft hier. Haar voorkomen is het liefste en zachtste dat ik ooit ontwaarde. Behalve misschien bij de Atlantische feeën op de westelijke hellingen van Snaefell.

Waarlijk mooi zijn zij.

Betoverend en rustig verplaatsen zij zich. Met uiterste bevalligheid en schoonheid. Eén heeft ons ontwaard en koestert blijkbaar geen vrees voor ons.-- Met de rechterhand houdt zij haar dun en doorschijnend kleed vast, waardoorheen haar licht roze gedaante onderscheidbaar is. In de linkerhand houdt zij iets vast dat ik op dit ogenblik niet kan weergeven.

Haar ledematen zijn naakt. De haren zijn lang en vrij neerhangend.

Rond het hoofd drijven als een kroontje kleine lichtstipjes. De wijze waarop zij zich voordoet, is zo mooi dat ik zou denken dat zij poseert, was het niet dat ieder versterkt zelfbewustzijn afwezig is en dat haar gelaat en ogen een volkomen onschuld uitstralen.

Rondom mij zie ik overal andere, even mooie feeën die onderling allemaal weinig verschillen. -- Eén ervan die mij de rug toekeert, heeft ‘aanbiddelijke’ lange, donkere haren die tot onder haar middel neerhangen. Traag wandelt zij

doorheen het bos met één van haar twee mooie armen iets zijwaarts voor zich gestrekt.

Opm.: -- O.c.,25. --- Hodson oppert de hypothese dat de ontwikkeling van de natuurgeesten plaats grijpt in verbondenheid met de mensheid. In het ontwikkelen van de minerale, plantaardige, dierlijke werkelijkheden zijn de natuurgeesten (deva's of hoogste natuurgeesten, feeën of middelste natuurgeesten en elementalen of laagste natuurgeesten) baanbrekers.

Hun werk bestaat erin door mutaties mooie vormen aan te maken. -- De éne fee hierboven aangehaald lijkt ons bezig met het 'scheppen' van een of andere natuur-werkelijkheid: zij loopt immers met grote aandacht doorheen het landschap de arm voor zich gestrekt.

ERF138

5.7. De rol der slavinnen te Rome (138)

Lezen wij *W.B. Kristensen, Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, 217/223 (*De sacrale positie der slavinnen*).

De stelling die Kristensen voorstaat luidt:

1. Het mysterie der vrouwelijke energie, bij de 'opgang' van het leven (*opm.*: -- verwekking e.d.m.), wordt vertegenwoordigd opm.: --- zichtbaar tegenwoordig gesteld) door de slavinnen.

Meteen waren zij dienaressen van juno (en de iunones) en waren zij de analogie van de vestalinnen die dienaressen waren van de godin vesta (= tellus, terra).

2. Zij waren de godheden van de onderwereld gewijd.

Opm.: -- Vermelden wij hierbij een tekst van de Romeinse schrijver *Apuleius* (125 /180): "Op gelijke wijze vereerden de oude Romeinen de manes (voorouders), de lares (familiegeesten), de penates (huis- en haardgeesten) en de genii (verwekkingsgeesten).

Zo zegt Apuleius: "Onze voorouders geloofden dat de manes, indien zij kwaadaardig waren, 'larvae' moesten heten, indien zij goedaardig waren 'lares'. 'Genius en 'lar' is hetzelfde wezen". (*A. Lefèvre, La religion*, Paris, 1921, 248).

Opm.: -- Daarmee situeren wij enigszins het begrip 'genius' (meervoud: 'genii'), dat daar de Nederlandse term 'dijgeest' goed zou vertaald zijn, waarbij

'ge-dij-en' de wortel 'dij' of 'verwekkingskracht' bergt). De dijen van de vrouw zijn bijzonder krachtgeladen. Tussen hen ontstaat nieuw leven bij de geboorte.

Terloops: 'tutela' of 'iuno' is het vrouwelijke voor het mannelijke 'genius': is de genius de dij- of verwekkingsgeest der mannen, de tutela of iuno is de dij- of verwekkingsgeest der vrouwen.

Feriae ancillarum.-- slavinnenfeest.

Of "nonae caprotinae". -- Op de 7de jjuli. --Ter ere van Juno caprotina ("Juno de geitengodin").

Op die dag - o.l.v. een medeslavin, de vilica met als bijnaam 'tutela' - verkleed als de 'matronae', de "vrije dames", trekken de slavinnen uit de stad.

Terloops: de kledij is het zichtbaar teken of symbool van de gewijde af sacrale positie van de slavinnen als de echtgenotes van de verwekkende geest (de "lar familiaris" of de 'genius').

Zij brengen t.e.v. Juno caprotina, de oppergodin der Romeinen als vruchtbaarheidsgodin, een offer onder een wilde vijgeboom, 'caprotinus', waarbij 'vocht' ('lac'('melk')) uit de boom met het offer werd vermengd. Niet zonder 'steengevecht' en 'vuilbekkerij', (aischrologia'), die steevast tot alwat aardgodheden en voortplantings-religie is, behoren. Het einde is een 'vitulatio', een overwinningsoffer.

ERF139

Juno.

Met Jupiter met wie zij het hoofdkoppel vormt, de oppergodin van het Romeinse veelgodendom (polytheïsme). -- De slavinnen waren, op haar feest, de wijvrouwen ('priesteressen') die haar als godin (van de bevruchting en de geboorte vooral) vertegenwoordigden. -- Juno caprotina wordt vereerd bij de caprificus (caper = geitebok + ficus = vijg), d.i. wilde vijgenboom.

Opm.: -- Een andere versie zegt bij de geitenvijver ("capri palus"), op het Marsveld ("Campus martius"), -- wat wijst op een met de wateren verbonderitus. ---- De geit was aan Juno gewijd. Zij werd door de antieke Romeinen als symbool der bevruchting geduid.

Zoals Kristensen zegt, hadden de wilde vijgeboom en de vijg afroditische betekenis. Zo o.m. het 'vocht', d.i. de 'melk ('lac') die men uit de vijg, indien zij rijper wordt, kan persen, doet aan (boks)sperma denken.

Dit belicht de aischrologia, vuilbekkerij (d.i. pornopraat vertellen), die bij zulke vruchtbaarheidsriten hoorde. Volgens Kristensen sloeg dit niet op de genesische of verwekkende kracht der aarde (versta: aardgodheden) maar op het feitelijke geslachtsleven der mensen.

Opm.: -- Dit laatste doet verstaan waarom 'deftige' mensen zulke bezwaren hadden tegen dergelijke religie.

Tutela.

Zo heette men de slavin die de leidster was. Een Griekse naam werd ook gebruikt 'filotis' of 'filotis', de minnende. Latijn: amata: beminde.

Wat betekent tutela? Zoals de mannen een genius hadden, zo hadden de vrouwen een 'iuno' of 'tutela', de typisch vrouwelijke geest der bevruchting als begin van het biologische leven.

Talrijke teksten vermelden 'tutela' naast 'genius' (en de lares), die afgebeeld werden met als symbolen de horen van de overvloed en de offerschaal in de handen. De slaven vereerden de lares (genii), de slavinnen tutela.

Zo is een opschrift bewaard van een slavenkoppel: hij en zijn vrouw wijden hun votiefgeschenk "laribus et tutelae", aan de lares en tutela. Voor de vrouwen was er geen andere tutela dan deze "goddelijke geest" der vrouwen.

Gevolg.

De leidster moet de tutela vertegenwoordigd hebben. Tutela dan als symbool van de dijgeest der vrouwen.

Opm.: -- Dit alles heet men soms 'chthonisme', aardgodhedenreligie (antiek Grieks: 'chthon' is 'aarde').

ERF140

5.8. "De maagdelijke moeder" (140)

Kristensen gaat nu dieper in op de Tutela, resp. Juno (caprotina).

De 'filotis', amata, de minnende Tutela, was de vrouw van de genius of lar familiaris, de geest der verwekking.

De 'vilica', slavin - leidster der riten, verrichtte regelmatig - aldus Cato - bij de huiselijke haard het gebed t.v.v. de welvaart der familie.

Kristensen verwijst nu naar het geloof dat aannam dat de lar familiaris, de aardgeest die tegelijk haardgeest was, in het vuur zelf van de haard 'woonde' en daar het leven der familie liet 'opgaan' (opgang van het kosmische leven).

Het verhaal immers luidt dat, in de woning van Tarquinius (-534/-509), koning van Rome, een fallus verscheen in de haard, die bij Ocrisia of Ocresia, de Vestaalse maagd, de latere koning verwekte.

Cfr. Kristensen, o.c., 306vv. -- De slavin was de wijvrouw ('priesteres') van de in de haard vertoevende 'god': in Tarquinius' woning bracht Ocresia iedere dag het spijs - en drankoffer aan de haardgod als maagd.

Daarin ziet Kristensen de baanbreekster van de latere Vestaalse maagden. En het model van de vilica of ritenleidster.

De kledij der vestalinnen was steeds bruidenkledij zij waren altijd als gehuwde vrouwen gekleed - als de matronae, de dames - èn zij droegen de haartooi der matronae. -- De slavinnen eveneens.

In de inwijdingsformule heette de slavin 'amata', beminde, zoals de leidster der slavinnen, Tutela.

Wie was dus de bruidegom?

De vestalinnen vereerden de haardgod.- In een tekst heeft Plinius het over de beschermende kracht van de fallus en voegt daaraan toe: "De fallus is de god die in de Romeinse eredienst door de Vestaalse maagden vereerd wordt". Het is die geest die de bruidegom is.

Het tegenmodel toont het: ontrouwe vestalinnen werden levend begraven. Wat niet een straf is in de gewone zin maar hoogste inwijding of consecratio zij werd overgeleverd aan haar ware gemaal, de god van de onderwereld (die in de haard verscheen als fallusgod).

Terloops: de vestalinnen begunstigden - veroorzaakten mede - de verwekking van het Romeinse volk als volk.

Opm.: -- Het is dus duidelijk een vruchtbaarheidsreligie waarom het gaat.

ERF141

Sospita.

De Tutela moet ook Juno caprotina, de godin van het slavinnenfeest, vertegenwoordigd hebben. Deze Juno, met het geitenvel bekleed, heet - evenals Tutela - sospita, de redster of beschermster.

Parallel met het reddende leven der slaven verloopt het reddende werk der slavinnen. “Als godsdienstig feit” zegt Kristensen, d.i. als religie in de diepte van het kosmische leven van het Romeinse volk.

‘Vitulatio’

Het overwinningsoffer trekt hieruit zijn verantwoording want Juno caprotina redt uit de levensondergang door het veroorzaken van de levensopgang. Niet zonder reden wordt zij afgebeeld met lans en schild - zoals in Hellas Athene Nikè - als symbolen.

Zij verlost o.m. dankzij het slavinnenfeest het volk, de families, uit de ‘dood’ (in de godsdienstige zin van dat woord, d.i. al wat leven afbouwt). De vitulatio is dus maar normaal.

Opm.: -- ***Chthonisme.***

A. Lefèvre, La religion, Paris, 1921, 156s., zegt dat ‘chthonisme’ de naam is voor het systeem dat het vrouwelijk ‘beginsel’ en geslacht de eersterangsrol toekent èn in de kosmogonie (*opm.*: -- leer omtrent de oorsprong van het heelal) èn in de eredienst.

Dat type van religie bestreek gebeurlijk de hele natuur, ja, de hele werkelijkheid. -- In de slavinnenreligie stoten wij op een stukje chtonische religie, verwerkt in een polytheïstisch systeem.

Opm.: -- ***Verwekkingsrediensten.***

Het is duidelijk dat de verwekking of ‘generatie’ centraal staat in de slavinnen-cultus in Rome.

A. Lefèvre, o.c., 152s., zegt daaromtrent wat volgt. -- De ononderbroken en in het biologische rijk alom aanwezige herhaling van de verwekking gezien als de zichtbare tegenwoordigstelling van de “andere wereld” leidde de mens ertoe in de verwekking (der dieren) de oorsprong van al wat is, te zien. In de meeste kosmogonieën was ‘schepping’ (*opm.*: -- veroorzaking) hetzelfde als verwekking.

Men zag overal paren en wat de paren verwekken. -- Nu eens vertelde de mythe dat een hond of een leeuw, een slang, een vogel, een boom,-- een rots,

een meer of een rivier, parend met andere wezens of voorwerpen, de hele natuur 'verwekt' hadden.

Dan weer zei de mythe dat de wolk, de bliksem, de zon, de maan, de hemel, de aarde, de wanorde en de nacht "het leven geschonken hadden" aan al wat bestaat. - Wat aantoont dat die religies het leven als het wezen der werkelijkheid duiden.

ERF142

5.9. De dema-eredienst (142)

Lezen wij nu *R. Thurnwald, Die Eingeborenen Australiens und der Südseeinseln,* Tübingen, 1927, waarin *Wirz, Die Marind-anim von Holländisch-Neu-Guinea* II, 2 (1925) aangehaald wordt.

De marind-anim zijn een talrijk volk, hoofdzakelijk gesitueerd aan de kust van zuidelijk Hollands-Nieuw-Guinea.

Thema: majo, een geheime eredienst (die aan de antieke mysteriereligies doet denken), die een grote plaats inneemt.

Twee kenmerken:

a. (wat westerse mensen heten) "seksuele uitspattingen" ontbreken aan majo nergens;

b. blijkbaar dwingen religieuze motieven tot het regelmatig voltrekken van majo, want het gaat om vruchtbaarheidsriten die door de dema, "Urheber-Geister" (geesten die veroorzakers zijn), geëist worden. "Zelfs in de obscene orgieën pleegt men instellingen van de op de demonen gelijkende voorouders en veroorzakers ('Urheber') te zien" (aldus steller).

Opm.-- Wij hebben hier dus blijkbaar met sacrale erotiek ("seksuele magie") te doen. Wat wellicht de reden is waarom Wirz de dema 'demonenhaft' heet.

Opm.: -- ***De dema als manaïstische oerwezens.***

Bij de marind-anim - aldus Wirz - èn naburige stammen heeft het mana-geloof zich met het geloof aan de dema (op demonen gelijkende geesten en voorouders) dermate vermengd dat beide niet meer te scheiden zijn. De - tot de meest verscheidene doeleinden aangewende - toverstenen worden bij de Marind-anim 'dema' genoemd.

Men duidt ze als tot steen 'geconcentreerde', op geesten gelijkende ('geisterhafte') wezens van wie kracht (mana) uitgaat. -- Aldus letterlijk Wirz.

Opm.: -- Majo zal dus als inzet het verwerven en instandhouden of zelfs ontwikkelen van levenskracht hebben. Wat duidelijk één der grootste wezenstrekken van iedere echte religie is (tot en met de revitaliseringreligies).

De mythe.

Deze zegt dat majo 'vroeger' (*opm.*: -- in den beginne) uit seksuele en kannibalistische vieringen bestond die de oorsprong - de mythische oorsprong welteverstaan - van de kokospalm betreffen. Majo werd dus een kokoscultus, waarvan het verwaarlozen (irreligio) het uitblijven van de vruchten van de palmen 'veroorzaakte'.

Opm.: -- Rapa is een vuureredienst. Het vuur is uit de erotische vieringen van de dema ontstaan. Verwaarloost men rapa, dan wordt de vuurdema boos en verhindert verder vuur maken.

ERF143

Structuur.

De geheime eredienst bevat twee elementen:

1. de zinnebeeldige herhaling van de mythen, inzonderheid van de kokosmythe;

2. de geslachtelijke uitleving.

Het eerste element slaat op de inwijdelingen; het tweede op de oudere ingewijden. -- Beide samen bewerken veroorzaken - de vruchtbaarheid van de palmbomen.-- Staan wij daar nu bij stil.

De inwijdelingen.

De majo-anim of inwijdelingen brengen - afgezonderd in een ruimte (majo-mirav) - vijf maanden door zonder enig contact met 'burap-anim' (oningewijden). Zij maken, daar door (wat wij heten) 'voorschriftenreligie' d.i. een religie die mordicus leert leven volgens strenge, soms bizarre leefgewoonten die samen "de wet van de majo" kunnen genoemd worden. Zoals blijkt uit wat nu volgt.

Bij het begin mogen zij niets nutten en al wat sieraad en haartooi is, wordt hun afgenomen; zij moeten alle gewoonten en verrichtingen (vissen, jagen, sago bereiden, planten, seksuele omgang enz.) laten.

M.a.w.: “tabula rasa”, een lege lei. Want zij arriveren in majo alsof zij nog niet geboren waren, als onwetenden (versta: oningewijden).-- Om herboren te worden, blijkbaar.

Zij bekleden zich dus met gekliefde kokosbladeren en als eerste voedsel krijgen zij ‘ongenietbare’ wortels en schorsen van welbepaalde bomen.

Opm.-- Dit om de armzaligheid te doen aanvoelen.

De dema tussenkomst.

Iemand die een dema, oerwezen, van de mythe uitbeeldt (*opm.*: -- èn tegenwoordig stelt) ‘kamak’ (geeft te proeven) de verschillende voedings- en genotsmiddelen èn leert ze sieraden maken, haren vlechten, sago bereiden, vissen, jagen enz.) - pas dan mogen zij weerom voedings- en genotsmiddelen nutten en de dagelijkse bezigheden hervatten.

Opm.-- Waarom? Omdat voortaan de dema-wezens ze van binnenuit lleiden, --hun leven een dema eigenschap verlenen.

1. De spijs wordt de inwijdelingen aanvankelijk in minderwaardige vorm en in kleine hoeveelheden gegeven om ervan te proeven (= kamak).

2. Die spijs wordt steeds met sperma - koorona - vermengd. Want, indien zij ze zomaar en zonder sperma zouden genieten, dan zouden ze in zo’n regiem niet verwerken. “De met sperma bereide spijzen worden door dat sperma onschadelijk en licht verteerbaar gemaakt”. Aldus de marind-anim eenstemmig.

ERF144

Wirz’ mening.

“Ook hier geldt weerom het algemeen aangenomen axioma: “Zorgeloos leven en ononderbroken op onbeperkte wijze genieten van de voornaamste voedingsmiddelen is op zich niet goed en lokt dus het sterke onbehagen van de dema - de veroorzaker en voortbrenger - uit”.

Opm.: -- Zou het niet zinniger zijn te duiden: wat op zich goed is, is in de ogen van de dema onvoldoende, want hij wil er zijn stempel op drukken. Hij wil beheersen. Dankzij die inwijding die voor de rest van het leven een merkteken zet in de ziel en het lijf van de ingewijde.

De oningewijden.

De 'burap-anim' (niet-ingewijden) verteren dezelfde spijzen zonder nadelen!

1. In de nederzettingen der majo-anim zijn er zo goed als geen oningewijden behalve de onmondige kinderen.

2. Die nederzettingen die majo niet kennen, bezitten er een andere vorm van die wezenlijk hetzelfde beoogt.

De moderne crisis.

Er zijn - aldus Wirz - de vele jonge mannen en vrouwen, jongens en meisjes die, sedert de regering mao verbiedt, geen majo meededen.

De oude ingewijden zeggen nog heden (1925) "Zij kennen de kokos -, sago- en arecapalmbomen niet.

Gevolg: zij hebben geen verstand van betel kauwen, op de palmbomen klimmen, noten plukken en ontschorsen, sago bereiden, vissen en kreeften vangen, kangoeroe en wilde zwijnen jagen enz".

Wirz: "De oningewijden weten niets van de mythen en de dema die alle planten en dieren veroorzaken en daardoor weten zij alle planten en dieren die voedsel verschaffen, niet juist te waarderen". Dàt willen de oude ingewijden zeggen. "Daardoor wordt de eigenlijke voedende waarde door de dema aan het voedsel onttrokken".

Opm.-- Wirz' duiding toont aan dat het in de demareligie om het verwerven en instandhouden en vermeerderen van levenskracht (noem dat 'mana' of wat ook) gaat en dat demareligie een (re)vitaliseringsreligie is.

Opm.: -- Tot daar het wezenlijkste van majo. Toch vinden er ook nog echte vruchtbaarheidsriten plaats. Maar b.v. het kamak ia er één van.

De duiding van het sperma.

Sperma geldt dus als middel tot heil. - Het is meteen beschermingsmiddel tegen ziekten b.v. -- Maar het is ook verwekkende levenskrachtbevattende stof. -

ERF145

Opm.: -- Juist doordat het mana bevat, kan het als middel tot heil (in de zin der dema) en tot afscherming tegen kwalen dienen!

De mythen - een hele reeks - getuigen ervan.

De veroorzaking door de dema “in den beginne” van yamswortel, sago, banaan, kangoeroe, varken en andere cultuurelementen betrekt sperma als wezenlijk onderdeel in het ontstaansproces. Wellicht geldt dit voor alle planten en dieren wat hun oorsprong betreft. Aldus Wirz.

De ingewijden.

Dit is het tweede luik. Gedurende de ganse duur van de majo der inwijdelingen plegen de ingewijden metoar, d.i. vrije geslachtelijke omgang.

1.-- *Orgie.*

Alle avonden vinden in het struikgewas orgieën plaats waartoe de inwoners van andere nederzettingen vrije toegang hebben. -- Maar de inwijdelingen mogen in geen geval daaraan deelnemen tenzij na het einde van de inwijding. “Waardoor de vieringen een nog obscener karakter kregen” (Wirz).

2.-- *Mensenoffer.*

a. Binnen de engere kring van de mannelijke metoar worden meisjes van de eigen stam seksueel misbruikt en opgegeten. Daarvan is Wirz niet zo heel zeker.

b. Waarvan hij wel zeker is, is dat in andere geheime erediensten - imo, rapa (zie hoger) - iets dergelijks geschiedt. “Hieruit mag men besluiten dat het er in de majo niet anders aan toegaat”.

Ook in andere gedeelten van Nieuw-Guinea gingen met het grootste gedeelte van de geheime erediensten - wellicht - oorspronkelijk **a.** seksuele vieringen, **b**. mensenoffers en **c.** menseneterij gepaard. Later werd dit veelal door ‘smulpartijen’ van onschuldiger aard vervangen. -- Aldus steeds Wirz.

Mensenjacht.

Na de twee luiken van majo begaf men zich in de regel op mensenjacht. Als in zeker zin de verdere uitwerking van majo.

Wellicht wijst daarop het feit dat, in de loop van zo’n jacht, kinderen gestolen werden die voor majo in aanmerking kwamen.

Besluit.

Ziedaar wat Wirz zegt. -- Men wete dat majo ieder jaar moest plaats vinden: telkens weer in een andere groep dorpen. De oudste mannen stelden het begin van de majo vast. Het tijdstip was de doga (een maand), genoemd naar een fruitboom (semi-carpus anacardium) wiens vruchten toen rijpten.

ERF146

5.10. Onderwereldse godheden in het oude Rome (146).

Wij steunen ons op *W.B. Kristensen, Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, 305 / 308.

De basis.

Een antiek geloof in Rome was dat de rijkdom der aarde (in al zijn vormen waaronder voedsel) door de godheden van de onderaardse regionen veroorzaakt werd op aarde.

Op één voorwaarde: enkel wie bij die godheden "genade vond" en in haar dienst stond, kon diezelfde godheden ertoe brengen de rijkdom der aarde te midden van de mensen te 'veroorzaken', d.i. tot stand te brengen.

Volgens Kristensen waren **a.** de slaven/ slavinnen, **b.** de vestalinnen (Vestaalse maagden) en op een meer afstandige wijze de koning de 'media', Grieks 'mesa', bemiddelende personen. Tussen godheden en aardse mensen.

1.1.-- ***Slaven/ slavinnen.***

In archaïsche tijden waren de slaven/ slavinnen o.m. tot absolute dienstbaarheid gedwongen krijgsgevangenen, die tot teken van hun/ haar dienstbaarheid t.o.v. de chtonische of tellurische godheden bekranst werden: zodoende werd beduid dat zij ook in toestand van slavernij nog steeds konden bemiddelen tussen de onderwereldlijke godheden en de 'heren:

Opm.: -- De "lares of lases" waren in het antieke Rome de vooroudergeesten. Vooral de "lar familiaris " stond in nauw verband met het gezin en de hele familie.

Saturnus - gevierd op 17 december (= saturnalia) - was een onderwereldlijke god. Zijn rol viel met die van Dis Pater samen. Dis Pater was - volgens Kristensen - "de onderaardse god van de rijkdom", die in het 'saeculaire' feest gevierd werd (in tijden van de hoogste nood: de nood die hij veroorzaakt had (neergang) kon hij ook lenigen (opgang) (aldus o.c., 297). Tot daar enkele onderwereldlijke godheden.

De 'dienstbaren' (slaven/ slavinnen) waren als de zichtbare tegenwoordigstelling van die onderaardse godheden.

Volgens *Dion Halic. 4:14:3* waren op het laresfeest de dienstbaren - niet de vrije mensen - de hoofdpersonen doordat “de dienstbaarheid der slaven/ slavinnen in bijzondere gunst bij de lares stond”.

Zij speelden ook de hoofdrol op de saturnalia.

De (on)gebonden god.

Saturnus - de god van de overvloed van het veld - werd zelf als slaaf geduid. Zo stelde zijn beeld in de tempel bij de capitolinus (heuvel) hem voor in de gedaante van een gebonden slaaf.

ERF147

Opm.: -- Volgens Kristensen is dat gebonden zijn het teken van zijn doodstoestand (neergang) van waaruit “het leven der aarde” (versta: o.m. in de vorm van “de rijkdom der aarde”) verrijst (opgang).

De rituele losmaking der banden - zowel van Saturnus als van de dienstbaren - was de zichtbare tegenwoordigstelling van de verrijzenis.

1.2.-- *Vestalinnen.*

De vestalinnen waren maagden die als hoofdtaak hadden de bewaking van het ‘heilige’ vuur dat dag en nacht brandde op het altaar van de godin Vesta.

Als vertegenwoordigsters - liever zichtbare tegenwoordigstellingen - van de godin Vesta waren zij natuurlijk media van het stervend (neergang) en verrijzend (opgang) leven der aarde.

Opm.: -- *Ovidius, Fasti 6: 267*, zegt: “Vesta is identisch met de aarde: het altijd brandend vuur is de bestaansgrond (‘oorsprong’) van beiden”.

Let wel: bij de maori (Nieuw-Zeeland) of bij een Zuid-Afrikaanse stam (nu nog in Zuidelijk Afrika) speelt het ‘heilige’ vuur ook een gelijkaardige rol.

Kristensen.

Het haardvuur was (de zichtbare tegenwoordigstelling van) het aardvuur. Welnu, een Grieks en een Romeins geloof stelden voorop dat - door het aardvuur - de aarde in al wat zij voortbrengt, ‘leeft’ (*opm.*: -- veroorzaakt, -- leven veroorzaakt).

Zo veroorzaakt b.v. de lar familiaris, de aardgeest binnen een gezin en familie, die in de vuurhaard van de woning huisde, het leven - met neer- en opgang - van het gezin en de familie.

Verwekkingsmythologie.

De ouden over het algemeen duidden het vuur als de zichtbare tegenwoordig-stelling van de verwekkings- of genererende energie of mana. De mythen en de eraan beantwoordende riten terzake verwoordden steeds hetzelfde mysterie (*opm.*: -- occulte maar veroorzakende werkelijkheid), nl. de maagdelijke moeder veroorzaakt met de god van de onderwereld (in dit generatieve geval: de god van het verwekkend vuur der aarde), van wie zij de gemalin is, het leven.

(1). -- *Ocrisia.*

Een traditie zei dat in het huis van Tarquinius, de vorst van Rome, een fallus in de haard verscheen die bij de dienstmaagd Ocrisia, de vestalin in het vorstenhuis, de latere vorst verwekte.

ERF148

Volgens sommigen was die fallus de lar familiaris; volgens anderen Volcanus (de Romeinse god van het vuur). -- Beide duidingen zijn hetzelfde want de vuurgod was de gemaal van de maagdelijke moeder.

(2).-- *De vestalinnen.*

Zij werden, in Ocrisia's spoor, geduid als de maagdelijke gemalinnen van de haardgod.

Plinius de Oudere, Nat. hist., 28:39, bericht: "Fascious qui deus inter sacra romana a vestalibus colitur" (De god Fascinus wordt door de vestalinnen vereerd als onderdeel van de heilige werkelijkheden der Romeinen).

De maagden bewaarden en vereerden immers in de tempel van Vesta die 'sacra'. Let wel: 'fascinus' staat ook voor (sacrale) fallus.

Inderdaad: de hogepriester (pontifex maximus) stelde de maagden aan als amatae, beminden, bruiden, met de haartooi van bruiden, van de god. Indien ontrouw, dan werden zij levend begraven (d.i. aan haar werkelijke gemaal overgeleverd).

Plinius de Oudere, H.n., 16:235, zegt: bij haar inwijding werd het haar of een haarlok geofferd, want in het haar zetelt (op bijzondere wijze) "het leven" (de levenskracht; denk aan Samson in de Bijbel), dat door het offer aan die godheid werd opgedragen die het leven veroorzaakt had. Zoals de antiek-

Griekse dichter Euripides, Alk. 76, zegt: “Van wie haar genomen wordt, die is aan de onderaardse godheid gewijd”.

Kristensen.

Het spreekt vanzelf dat dat haaroffer een ‘mystieke’ (*opm.*: -- met het mysterie verband houdende) betekenis had: het mysterie van het zich altijd vernieuwende leven was zichtbaar tegenwoordig in het ‘huwelijk’ van de vestalinnen met de vuurgod.

Meer nog, volgens Kristensen: de goddelijke bruidegom, de verwekkende vuurgod der aarde, woonde in “de dood” (*opm.*: -- het onderaardse verblijf der doden) van waaruit hij het leven deed opgaan. De Vestaalse maagden als door hem ‘bevruchten’ veroorzaakten mede dat zich vernieuwende leven, op deze aarde.

2.-- De vorst.

Ofschoon tijdens de republiek op de achtergrond geraakt, bleef de vorst in mythe en cultus als getuigerest toch over. Saturnus was immers evenzeer koning (Saturnus rex) als hij slaaf was. Als koning werd hij tijdens de saturnaliën door een slaaf zichtbaar tegenwoordig gesteld.

Maar de koning had geen verhouding tot de vestalinnen.

ERF149

6. Teksten (149/182)

6.1. Satanismen (149)

Met grote weerzin vatten wij dit - nochtans niet te omzeilen - hoofdstukje aan. Wij steunen ons - niet op geleerde ‘onderzoeken’ die gewoonlijk zeer oppervlakkig blijven maar - op een verslagenreeks gemaakt door *J. de Brivezac*, een journalist die o.m. het beruchte proces van Charles Manson (de moordpartij in Cielo Drive, VSA) van nabij volgde en naar aanleiding daarvan de huidige middens (zeggen wij maar: maffia) van magieën en hekserijen (zwarte missen inbegrepen) contacteerde. Zonder enige schroom geeft zijn *Les sectes sexuelles sataniques*, Paris, Ed. Open, 1975, de sfeer en de axiomatiek weer van deze ontaarde religies.

De Brivezac.

“Heden ten dage doen honderdduizenden mannen en vrouwen op Satan beroep om te trachten een kwaadaardige kracht (*opm.:* dynamisme) en een

type van zicht op het onzichtbare (*opm.:* apocalyptiek) te verwerven door bemiddeling van “les puissances infernales” (de onderwereldse machten)”. (O.c., 8).

Een overzicht.

1. De Luciferiaanse tempeliers die in een woud nabij Clairvaux, in de loop van een nachtelijk onweer, een soort groepsseks plegen (o.m. in de modder, net als de vierders van Woodstock.

2. De Geselaars (flagellanten) van Lucifer d.m.v. mishandelingen en folteringen met “het onzichtbare” in contact komen.

3. De Tantrikas die in het spoor van raja yoga, bekroning in het oosten van alle andere yogasystemen, seksuele krachttoeren uithalen om te tonen dat de mens zich kan beheersen en de krachten in hem sturen.

4. De Satanische sodomieten die in een villa hun homoseksualiteit ‘offeren’ aan “de vorst der duisternis”.

5. De Wijvrouwen van M’am Lilith, negroafrikaanse lesbiennes, die in een kelder in Parijs een soort vodoe (vaudou) praktiseren.

Ziedaar vijf steekproeven uit een droevige wereld die van langs om meer de media en de doorsnee mens haalt. Om deze laatste reden vooral staan wij er even bij stil.

Vooral bij de axiomatiek, d.i. de vooropstellingen, die bewijzen dat het wel degelijk religies zijn en geen pure porno of prostitutie, ofschoon oppervlakkige lezers - rationalisten, puriteinse mensen - er niet veel meer zullen uithalen. Men moet al een fijne neus voor het sacrale ontwikkeld hebben om doorheen “al die seks” met of zonder bloed het domein van het ‘heilige’ (in zijn ontaarde vormen) te ontdekken.

ERF150

6.2. De basisstructuur (150)

Wat in alle vijf dezer religies terugkeert is het dynamisme (geloof aan mysterieuze levenskracht) maar zo dat er uitwisseling is van levenskrachten: enerzijds de aardse mensen in die riten betrokken, die hun energieën - gemengde, mannelijke (sodomieten) of vrouwelijke (negro Afrikaanse lesbiennes) - “ter beschikking stellen” van “onder-wereldse machten”.

Anderzijds, de onderwereldse machten in die riten zeer nauw betrokken (zij mengen er zich in, verschijnen erin, maken deelnemenden bezeten of zo goed als), die als tegenprestatie (als antwoord op het offer der mensen) hààr superieure energieën - mannelijke, vrouwelijke, -- gemengde - "ter beschikking stellen". - Die uitwisselings-structuur keert in alle religies, die naam waardig, terug.

N.a.v. de eredienst ter ere van Lilith (zie *Isaias 34:14*, waar Lilith als demone van een in puinen geraakte cultuur vermeld wordt) die door lesbiennes beoefend wordt, zegt de Brivezac: een mooie zwarte haan - vroeger waren het mensen - was het onmisbare slachtoffer gedurende de verering. Het bloed - net als de seksuele kracht - is een kwaadaardig wapen dat, indien volkomen beheerst door de adeptes (aanhangsters), toelaat aan de godheden en geesten het 'voedsel' (*opm.:* energiedosis) aan te bieden dat zij nodig hebben voordat zij hun krachten toestaan"(o.c., 95).

Terloops: Lilith wordt er vereerd samen met "le loa des forêts" (de geest der wouden) (o.c., 111), wat op primitief naturisme wijst. O.c., 100: "Enkel mensenbloed bezit een onmetelijk magisch vermogen"! In naam van dit axioma kunnen de negro-Afrikaanse lesbiennes ver gaan.

O.c., 101: "Voor de dood van Papa Doc (Dr. Duvalier, president van Haiti) waren de verdwijningen van kinderen een regelmatig gebeuren. In naam van een axioma dat mensenbloed zo hoog aanslaat: waarom niet?

De religie als "schlechthinnige abhängigkeit".

Schleiermacher staat bekend voor die formule: religie is een kwestie van "onvoorwaardelijke afhankelijkheid" (die men doorleeft t.o.v. het Opperwezen b.v.).

Welnu, indien ergens deze definitie van religie geldt, dan in de satanische 'sekten' (religies).

Het boek van de Brivezac "staat letterlijk stijf" van dat soort onderdanigheid! Bijna geen bladzijde is te vinden die ze niet hetzij uitdrukkelijk verwoordt hetzij als basisaxioma onuitgesproken laat doorschemeren.

Onderwereldse godheden willen enkel algehele onderworpenheid.

ERF151

Een geëigende onderdanigheidsstructuur.

Uit de hele tekst van de Brivezac blijkt hoe juist de uitwisseling van energieën o.g.v. totale onderwerping/ onderworpenheid ineenzit. Wij vatten samen. De "plechtige sferen" in een of ander. Kader dat niet-alledaags is (= sacraliserend) ademen een aanwezigheid uit van absolute hogere machten.

1.-- *Seksueel.*

De onderwerping/ onderworpenheid neemt de vormen aan die de seksualiteit vertoont (gemengde, homoseksuele, lesbische). Minstens één der partners/ partnerinnen binnen een koppel- of groepsseks wordt 'bereden' (*opm.*: -- doordrongen en 'bevrucht') door minstens één entiteit.

Het orgasme

Dat wordt gewoonlijk lang, erg lang uitgesteld (o.g.v. beheersing en uitputting, indien niet o.g.v. artsentussenkomsten) - en is zo dat de ene zich aan de andere 'geeft', "ter beschikking stelt" en dus innerlijk verwant is met de door de hogere entiteiten gevraagde beschikbaarheid en onderworpenheid.

Meer nog: voor vele orgasmische actanten is er een aanbiddingselement in de extase van de eros. Zulks blijkt uit het taalgebruik gedurende het liefdespel. "Ik aanbid u". "Ge zijt aanbiddelijk". E.d.m.

2. -- *Vernedering / Vernederdheid.*

Orgiastische extases leiden zeer gemakkelijk tot vernederingen: de partnerin b.v. wordt door de vernederende tot vrouwtjesdier verlaagd; die partnerin, in die sfeer, voelt zich daardoor - paradoxaal - vereerd en weet zich vererend. Ja, aanbiddend!

Men ziet de natuurgelijkenis met "de onvoorwaardelijke afhankelijkheid"! Met de gevende onderdanigheid.

3.- *Foltering / gefolterdheid.*

Een gefolterde reageert misschien aanvankelijk weerspannig maar, zeker in de loop van seks, slaat om in het tegendeel: men onderwerpt zich, laat zich 'aangenaam' vernederen; ja, folteren. Tot en met totale overgave-in-onderdanigheid.

Besluit

Deze korte fenomenologie toont drie aspecten: seksualiteit en vernedering en foltering. Alle drie zijn zij “conform met” de religieus onvoorwaardelijke afhankelijkheid van Schleiermacher. Lopen ermee ineen. Zijn religie.

Letten wij erop dat mensen die één keer grondig zo’n ritus doorgemaakt - doorleefd - hebben, psychisch een merkteken oplopen: die inwijding beheerst ze en telkens weer verlangen zij ernaar “het opnieuw te beleven”. Wat religieus afhankelijk maakt.

ERF152

Enkele uittreksels.

Om de sfeer en vooral de axioma’s te verduidelijken ziehier enkele teksten.

1. -- *Tempeliers.*

Te onderscheiden, natuurlijk, van de Ridders van Malta, die de ‘Vaticaanse’ tak der middeneeuwse tempeliers uitmaken.

O. c., 16.-- Baphomet (*opm.:* de geest die de tempeliers vereren) is onder ons. Hij is in ons. In u (de Brivezac die de plechtigheid bijwoont).

Zinnebeeld van de kracht, van de energie, van de heerschappij der ‘zwarte’ tempeliers. Hij is “de zoon van Lucifer”, van de gevallen engel (…). Plooi u onder zijn wil. Geloof in hem. Want straks zal hij daar zijn. Gij zult hem zien. Gij zult hem horen”.

Opm.: Dit zijn ongeveer de termen waarin de antieke mysteriereligies over haar plechtigheden spreken.

O.c., 64. -- De leider bij het sekstafereel van een koppel: “Zij zullen voor onze ogen één worden en aan lucifer al de energie als offergave schenken die gij (leden) de ene na de andere (*opm.:* d.m.v. seks met het koppel) aan hen hebt toevertrouwd (…). Dat is de gave t.e.v. Satan. (…)”.

Opm.: -- Onderwerping/ onderworpenheid in een energie-uitwisseling! Luister naar de woorden die nu volgen.

O.c., 61. -- Bij de geseling van een vrouw.

“Niet uw kreten van pijn wil ik horen maar uw onderworpenheid! Kom: zeg dat gij alles aan Satan zult geven. Zeg hem dat gij zijn slavin zijt”.

O.c., 62. -- “Ik ben slechts een hoer. Een slet ben ik.(...). Ik wil mij aan Satan geven”.

O.c., 72.-Aan het slot der plechtigheid.

“Satan! Dank u, Satan! Eeuwig zijt gij onze meester en zullen wij uw slaven zijn”.

2.-- *Flagellanten.*

O.c., 120. --”Wij dragen gemaskerd het teken der onschuld terwijl wij algeheel aan de gewelddadigste eredienst van Lucifer onderworpen zijn: zulks werkt op onze energie in als een opladingsmiddel dat onze geselddadigheid opstapelt”.

Het toonbeeld zijn de middeneeuwse en moderne heksen die met de duivel copula plegen terwijl daarbij haar vagina bloedig gefolterd wordt. (o.c., 115; 132; 156).

O.c., 116. -- Al is de geseling niet het enige middel om zichzelf te boven te gaan en, terwijl men gefolterd wordt, te ‘genieten’, zij is onbetwistbaar het doelmatigste middel om die extase te bereiken die ons grondig met Satan in contact brengt”.

ERF153

O.c., 155s .. -- “Gij begint de weg van het contact met Satan te bevroeden maar zijt nog te weinig beschikbaar want gij aanvaardt niet alle seksueel-folterende mogelijkheden. Heel en al ‘vrij’ (*opm.*: -- beschikbaar) moet gij zijn .(...).

Herinner u de fasen. De seksualiteit is er enkel in het begin bij om des te beter de pijniging te selecteren die geleidelijk eersterangs moet worden (...) tot wanneer seks enkel een bijkomstigheid is die extase bewerkstelligt”.

3.-- *Sodomieten.*

O.c., 77s.. -- Onze homoseksualiteit ontspringt niet aan vrouwenhaterij. Zij is een middel ter geestelijke verheffing (sublimering) op zoek naar de kosmische energie.

Twee mannelijke energieën komen vrij om geleidelijk de geest te verheffen. Eén enkele geestelijke meester is de opvang en de hulpverlening bij ons opzet waard: Satan.

4. -- *Tantrikas.*

O.c., 174. -- De raja of koninklijke yoga is de bekroning van alle yogasystemen. Raja yogi's/ yogini's beheersen hartkloppingen, doorsteken nek en lijf alsook onderste ledematen met naalden, duwen vijftien cm. lange nagels in ooghoeken of in hoofdkruin. -- De tantrika bij ons beoogt daarenboven een geestelijke verlichting d.m.v. seksuele bevrediging, -- als het hoogste doel".

5.-- *Vodoe lesbiennes.*

O.c., 101ss.. -- Een zielereis.-- Een andere 'gegrepene' (onder de aanwezige zwarte meisjes) leek zich in een droom te verliezen. Naakt, mooier dan de andere meisjes (…) draaide zij om haar as met regelmaat, terwijl het hoofd van links naar rechts wiegelde. (…). De blik leek niet meer "van deze wereld" (…). De leidster: "Gij zijt de mooiste. Draai maar rond! Draai maar rond! Uw lijf, uw geslacht vallen in de smaak van de loa (*opm.*: -- Haïtiaanse term voor 'geest' der liefde. Ziet gij hem?".

"Ik zie hem niet maar ik voel hem". -- Wat later. "Ziet gij hem? Is het niet de loa van de lente der wouden? Diegene die zijn sperma ter beschikking stelt zo dat bloemen, planten, opnieuw oprijzen?" -- "Ja, hij is het".

De leidster glimlacht en heel zachtjes zegt zij tot het meisje: "Geef u aan hem. Gij zijt de mooiste. Hij verkiest u". (…). De dans van het meisje werd een langdurige en trage erotische streling van de onzichtbare geest".

Tot daar.

De nieuwe seksuele cultuur sinds de Tweede wereldoorlog (1940/1945) ontsprong voor een deel aan deze occulte stromingen.

ERF154

6.3. 'Le succubus' (154)

Het kwam plots, als een donderslag over Frankrijk, in het grote nieuws. Voor een kort verslag steunen wij ons op wat Paris-Match 27. 06.1996, 46ss., van de gerechtelijke enquête kon samenvatten.

Grafschennis.

In de nacht van 8 op 9 juni in de zuid Franse havenstad Toulon hebben een zekere Emilie en drie medeplichtigen (onder wie een minderjarig meisje), op het centrale kerkhof van de stad, het graf van een zekere Yvonne Foin, een

katholieke die twintig jaar tevoren daar begraven werd, ontwijd en het stoffelijk overschot 'mishandeld'.

Een soort dodendans.

Het graf werd geopend. Door op de zinken kist te dansen kregen de vier er de macabere inhoud uit. Het lijk kwam tevoorschijn. In het hart ervan ploft men een omgekeerd kruis.

De schuldigen.

Twee jonge mannen de ene een werkloze, de andere een gewetensbezwaarde - dienstweigeraar. Twee jonge vrouwen die studeerden aan le Lycée Bonaparte in Toulon, onder wie Emilie, de leidster.

1.-- *De meisjes.*

Vooreerst Emilie. 19. Uit een goedlopende familie. Een zachtzinnig en vreedzaam schepsel. Goede studente. Zich voorbereidend op een kunstenaressenloopbaan.

Bij de overgang van een Collège naar le Lycée Bonaparte deed zich een grondige verandering voor in de twee meisjes.

De geëigende opschik.

Nachtkledij. Vale, lijkkleurige maquillage, piercing doorheen de tong. Van zwarte nagellak voorziene nagels met ingewerkte parels. Lange haartooi met groene en rode lokken erin. Rangers met hoge hakken. Een halsketting met het kruis omgekeerd. Doen aan punk denken. --Eén der meisjes loopt rond met een in haar handpalm ingenaaid satanskruis.

Opm.: -- In bijlage een afdruk van de tekening die Emilie van zichzelf maakte april 1996.

666.-- *Opm.*: --

In *Openbaring 13:18* zegt S. Jan dat "het getal van het beest 666 is". -- Volgens kenners zou dat cijfer het kenteken zijn van "het Beest" als samenvatting van alle tegen Jezus gerichte machten.

Verleden winter - zo vertellen kameraden - zag men "de vier" in de schoolbus het cijfer '666' op de bedoomde ruiten tekenen samen met een omgekeerd kruis. Wanneer medeleerlingen daar mee spotten, dreigt het meisjesduo ermee "een lot te werpen".

ERF155

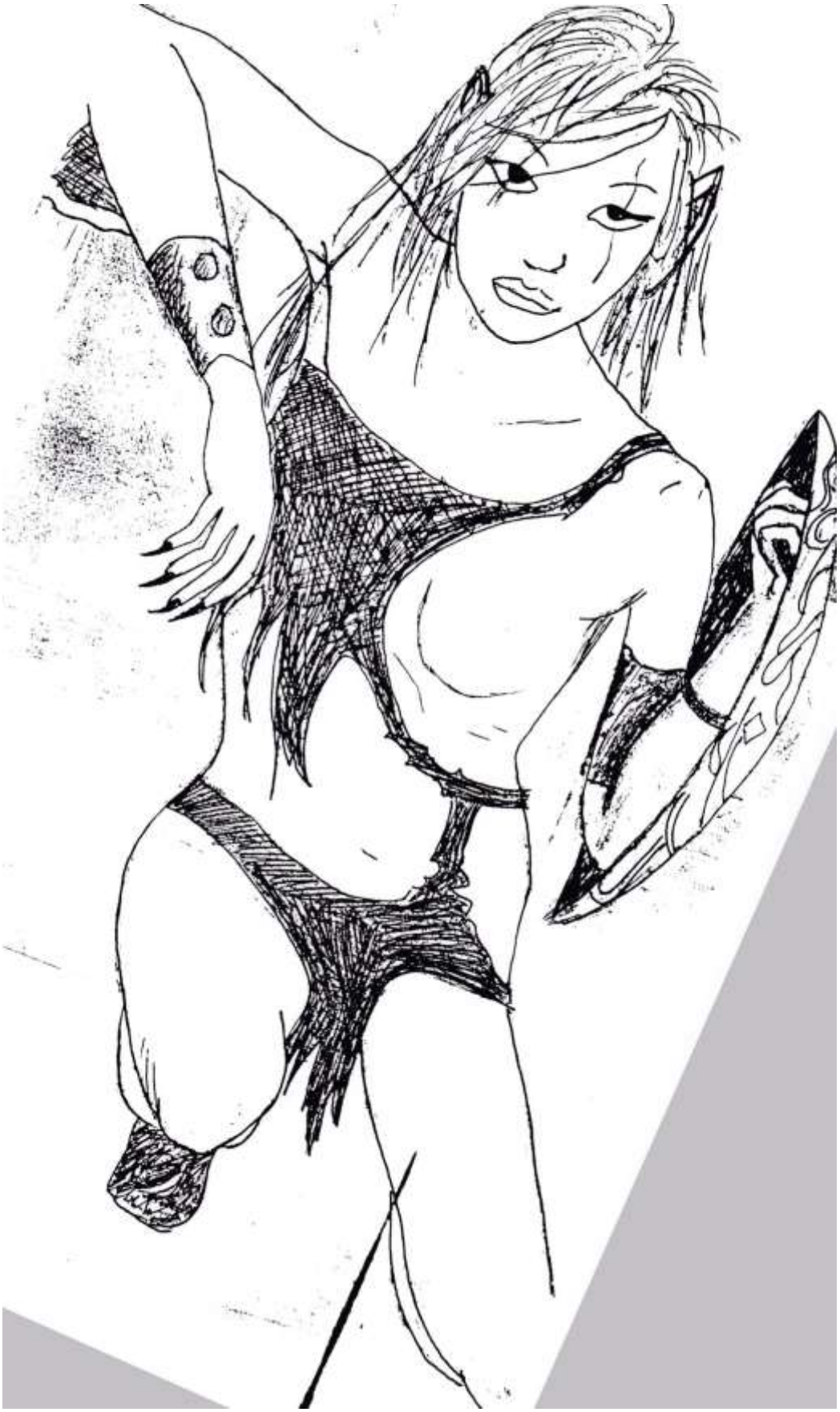

ERF156

De aantrekking van een kerkhof.

's Avonds laten zij zich op een kerkhof fotograferen in slip en beha liggend op graftomben. Met een met witte stof beklad aangezicht. "Als echte succubi, onderligsters, die zij willen zijn" zegt de journalist van Paris-Match.

2.-- *De jonge mannen.*

Eén kenmerk: van de twee jonge mannen heeft één praktisch niet aan de ontwijding deelgenomen doordat hij - walgend bij het zicht van het lijk - de wacht betrok.

De aantrekking van een vervallen kerk.

De kerk van le Mourillon is een verlaten kerk die tot puinhoop wordt. -- De vier hebben er een geheime eredienstplek gevonden. -- Binnen de kerk ziet men dreigende graffiti's, vogels die de keel zijn overgesneden, verminkt kinderspeelgoed, de Franse nationale vlag, zinnebeeld van vaderlandsliefde, besmeurd.

De succubus.

De vier behoren tot een privéclub 'Succubus' (wat mannelijke bovenligger betekent). Daar ontmoeten zij de adepten/ adeptes van "de gothische beweging" met haar heidense en satanische inspiratie. (Waarbij 'gothisch' betekent 'balladesk', 'bizar').

De ideologie.

Op een foto poseren de meisjes - zij tonen hem met "veel genoegen" - met een mes en een kruis in de hand waarbij zij Christus de keel oversnijden.

Op het gezicht van het verminkt lijk - of wat ervan overblijft - treft de politie een marmeren plaat aan (zij is er blijkbaar opgeploft) waarop een afbeelding van O.L. Vrouw. Daarnevens een ander kruis met het hoofd naar beneden.

Deze feiten tonen dat Jezus en zijn kruis alsook zijn moeder, Maria, bijzonder gehaat worden. Van agressief heidendom gesproken!

Bij alle vier ontdekt men boeken en videocassettes over hekserij, d.i. zwarte magie. Dit verklaart de hierboven vermelde dreigingen met lotsworpen.

Terloops: een lot werpen betekent "een occulte ritus uitvoeren waarbij men als mikpunt medemensen wil treffen in hun geluk".

Verder treft men bij alle vier met bloed besmeurde beeldjes van O.L. Vrouw aan, -- grafvoorwerpen en beenderen waarvan zij een verzameling aanlegden.

Opm.: -- Voor wie dergelijke 'vondsten' kent, spreken zij boekdelen: zij zijn de materiële zichtbaarmaking van de ideologie van duistere en vooral satanistische groepjes over de hele planeet verspreid.

ERF157

Een affiche.

In de kamer van één der meisjes werd een affiche aangetroffen zoals men ze in westerns ziet: "Gezocht wegens misdaad tegen de mensheid: Jezus, geheten 'Christus'. Hij wordt ervan beschuldigd de aanstichter van vervolgingen en dodingen van miljoenen mensen te zijn. Hij is de stichter van het christendom, een religie van fanatiekelingen die het eeuwig leven belooft doch op slavernij aanstuurt". -- Tot daar de affiche: haar taal is klaar.

Seksuele magie.

Tot degenen die ze aanhouden, zeggen zij dat zij "niet van deze wereld" zijn: zij zijn 'succubi' (*opm.*: -- beter Latijn zou zijn 'syccubae'), d.i. vrouwelijke demones, en 'incubi', d.i. mannelijke demonen. Want zij 'bevruchten' de gelovigen gedurende hun slaap.

Opm.: -- Men doet er goed aan dit niet als 'zever' te beschouwen. Want in seksuele riten roepen zij demones en demonen op die in hen trekken en orgasmen verwekken.

Bij die orgasmen denken zij zeer geconcentreerd aan mensen of dingen die moeten hetzij geholpen hetzij getroffen worden. Dat zij 'bevruchten', betekent dat zij seksuele energieën overdragen. Jammer genoeg kennen de mensen bij ons geen snars van seksuele magie en menen rationalistische intellectuelen dat dit waandenkbeelden zijn.

Wat de Bijbelgelovigen betreft, zij verwezen naar *Gen. 6: 1/4*, waar sprake is van 'godszonen', d.i. hogere wezens, die meisjes op aarde 'bevruchten' (met als resultaat 'hogerbegaafden') en naar *Tobit 6:8* en vooral *6:14/15* (waar sprake is van een demon die het seksueel leven van Sarra beheerst met kwalijke gevolgen).

De ‘godszonen’ en de ‘demon’ in die aangehaalde teksten heten, sinds de middeneeuwen, ‘incubi’ (bovenliggers, mannelijke seksdemonen).

Opm.: -- Mgr. Madec, bisschop van Fréjus-Toulon, zegt: “In wat voor wereld leven wij? Grafschennis werd zelfs in antieke samenlevingen verafschuwd. Ik vraag mij af of sommige mensen soms onder invloed van griezelfilmen (*opm.*: -- ‘gothische’ filmen), esoterische boeken en subliminale muziek handelen. In de streek zijn de sekten talrijk en voor geconsacreerde hosties geeft men hoge bedragen om ze te gebruiken in zwarte missen”.

Opm.: -- ‘Subliminale’ (op het onderbewuste gedeelte van de ziel inwerkende) boodschappen werden reeds jaren geleden ontdekt in menig stukje pop- en rockmuziek: de boodschappen zijn gedeeltelijk satanistisch.

ERF158

6.4. De sacrale (mystische, occulte) duiding van al wat rijkdom is (158)

W.B. Kristensen, Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten, Amsterdam, 1947, 291/314 (*De rijkdom der aarde in mythe en cultus*), leert ons wat volgt.

a. -- *Het sacrale begrip ‘rijkdom’.*

‘Rijkdom’ in religieuze zin is als onderdeel van de algehele cultuur een ‘mysterie’ (*opm.*: -- een zichtbare tegenwoordigstelling van iets heiligs). Rijkdom wordt immers ‘veroorzaakt’ binnen de op- en neergang, binnen de neer- en opgang van het algehele kosmische leven.

Gevolg.

a. De aardse mensen leggen alle mogelijke kundigheden en vlijt aan de dag om b.v. planten te kweken of dieren te fokken of metalen te bewerken.

b. Maar dit is enkel de voorgrond! ‘Rijkdom’ stichten - veroorzaken - in zijn sacrale (verborgen, ‘mystische’ (aldus Kristensen), occulte) zijde kunnen de seculiere mensen niet. Wanneer zij de aarde bewerken, handeldrijven of wat ook doen om zich te verrijken, dan verrichten zij handelingen die boven het louter aardse, versta: seculaire of wereldlijke, bedrijf uitreiken. “Het is een gedeelte van de cultus en gaat met ‘goddelijke’ plechtigheden gepaard” (o.c., 313).-

Opm.: -- Daarvandaan de kalender met vieringen t.e.v. de numina, onzichtbare wezens, die de wereldlijke activiteiten mede veroorzaken.

Opm.: -- Voor zover deze wezens demonisch, ja, satanisch zijn, heet de Bijbel de verrijking "(boze) mammon".

b.-- *De wezenlijke rol der onderwereldlijke godheden.*

De archaïsche mensheid leefde allereerst vanuit de onderwereld, de wereld van het binnenste der aarde, waar èn de doden èn de chthonische (tellurische) goddelijke wezens thuishoorden. Die onderwereld was hun zeer nabij en tot op zekere hoogte (mits offers of seksuele magie b.v.) beschikbaar.

Bij het woord 'rijkdom' dachten antieken allereerst aan de voorraden bestaansmiddelen (granen, veldgewassen, wijn e.d.m.) die zij - althans vooral de Grieken en de Romeinen - ondergronds - in grote recipiënten ('pithoi'), in kuilen ('seiroi', lat.: putei) - onderbrachten.

Dit was niet enkel een soort seculaire inkuiling maar allereerst een gewijde handeling: als 'heilig', d.i. op mysterieuze wijze mede veroorzaakt door de onderwereldlijke wezens, behoorden de voorraden toe aan de veroorzakers/ veroorzaaksters ervan.

ERF159

6.5. De cultuur als onderdeel van het kosmische leven (159)

Kristensen benadrukt het: de anorganische materie, de organische wereld (planten, dieren, mensen als biologische organismen) worden door "de aarde" als onderdeel van het kosmisch - omvattende 'goddelijke' leven, veroorzaakt.

Wat omvat dat al wat door mensen veroorzaakt wordt, nl. wetten, vaardigheden, wetenschappen, kunsten - de zgn. "hogere cultuur" - mede door de aarde als kosmische levenskracht veroorzaakt wordt.

Babylonisch.

Mardoek, de oppergod, vormt de mensen uit 'klei' (versta: vanuit de aarde en haar onderwereldse machten).

Maar ook al wat wetgeving, kunstwerken, 'wetenschappen' is b.v. - "kortom de hele beschaving" (Kristensen, o.c., 295) - :) is "van in het begin" (*opm.*: -- hebben als sacrale oorsprong) afkomstig van Ea, de wijze opm.: --- die in de sacrale zijde thuis is) god "in de onderwereldlijke wateren" (*opm.*: -- 'wateren' of "onderwereldse rijken").

Egyptisch.

Maät, een aardgodin, meteen de godin van de orde in de kosmos en in de gehele menselijke wereld samen, is de oorsprong of veroorzaakster van “goden en mensen” als kosmische levensvormen.

Opm.: -- Behalve het plukken, jagen en vissen vangen is de landbouw, als akkerbouw en veeteelt vanaf een zekere periode, mede het werk van (aardse) godheden.

De Indiase pushti, overvloed o.m. inzake landbouw, is het werk van de god Pûshan, de god van de overvloed.

In het antieke Iran was de landbouw - de Avesta - gelovigen zagen het zo - “de allervoornaamste uiting van de godsdienst” (aldus Kristensen).

Opm.: -- De archaïsche laag in de Bijbel, voornamelijk in het Oude testament, spreekt een gelijkaardige taal. Met dit grote verschil dat in dit religieus denkkader door het opperwezen, zo zuiver mogelijk allesoverstijgend (‘transcendent’) en zedelijk hoogstaand (niet-demonisch) opgevat, “de mens met het stof der aarde geboetseerd wordt en dankzij een levensadem, van het Opperwezen afkomstig, tot een levend wezen gemaakt wordt”. (*Gen. 2:7; Job 34:14v.; 1 Kor. 15:45*).

Ook: zolang er geen contact is met b.v. de antieke Grieken en Romeinen - om van Babylonië en Egypte te zwijgen - , is er in Israël geen andere opvatting inzake cultuur.

De aardse mens, ‘vlees’ geheten (zonder ‘geest’, d.i. bovennatuurlijke levenskracht (*Gen. 6:3*)), is ‘aards’, zijn hele cultuur inbegrepen.

ERF160

5.6. Demeter, “de moederlijke godin van de aarde” (160)

Dèmètèr (lat.: Ceres) verschilt grondig van Gaia als kosmogonische moeder. Zij is een olympische godin wier domein van veroorzaking de akkerbouw, vooral de tarwe-cultuur, was. Overal waar graanoogsten waren, werd zij in de Griekse wereld vereerd. Zo in de vlakten rond de stad Eleusis, waar zij de vorsten de mysteriën (*opm.:* geheime cultushandelingen) leerde.

Kristensen.-- Volgens de Homerische hymne laat zij na de dood (*opm.*: -- neergang) van de levenschenkende gewassen deze weer opgroeien (*opm.*: -- opgang).

Opm.: -- Ploutos - bijgenaamd “de zoon van Demeter” - wordt afgebeeld als een kind.

In de mysteriën van Eleusis wordt op zeker ogenblik door de wijman “de geboorte van het goddelijke kind (Brimos)”, wiens moeder Brimo (bijnaam van hetzij Hekate hetzij Demeter) was, met luide stem aan de gelovigen verkondigd terwijl een in stilte afgemaaide korenaar getoond (‘epopteia’, het aanschouwen van de mysteriën, hoogste graad van inwijding) werd. Het ‘kind’ is blijkbaar het herboren (opgang) leven der aarde in de vorm van de tarweplant.

Opm.:-- Bij de toegang naar de Akropolis te Athene stonden in de oudheid de beelden van de drie charites. Deze schenkende godinnen waren volgens van Wilamowitz-Möllendorff - in de grond “de levenskrachten van de bodem”. Zij hoorden thuis in de onderwereld (aldus Kristensen).

Dis pater, de demonische god van de rijkdom.

Cicero, De natura deorum 2: 66 (26), zegt: “Alle “vis et natura”, levenskracht en ‘natuur’ (*opm.*: -- veroorzaking van levenskracht), eigen aan aardse dingen wordt ‘toegewijd’ aan Dis Pater, die ‘dives’, de rijke, heet, zoals bij de Grieken Plouton”, lat.: Pluto opm.: --- de onderwereldgod), omdat alle dingen in de gronden (‘terrae’) ondergaan (‘recidunt’) en uit de gronden opgaan (‘oriuntur’)”.

Opm.: -- Cicero verwoordt hiermee het demonische wezen van Dis Pater als bewerker zowel van heil (leven, overvloed) als onheil (daad, hongersnood).

“De Romeinen kenden een aartsvijand die tegelijk hun heiland was, nl. de god van de onderwereld - ook “dis pater” genoemd -, de god van de rijkdom der aarde”. (Kristensen, o.c., 311).

In tijden van hoogste nood richtten de Romeinen zich dan ook - in het seculaire feest - tot hem: degene die het onheil veroorzaakt, kan het ook wegwerken! Als dusdanig stond Dis Pater boven op- en neergang en heet Kristensen hem ‘onafhankelijk’ (autonoom).

ERF161

6.7. Een nationale geest (161)

In *Dan. 10:13* is sprake van "de engel van het Perzische rijk*". G. Hodson, Les fées*, Paris, 1966, 149s., geeft ons de beschrijving van zo'n nationale geest.

In de stad Genève kan men de Grand Salève van nabij zien (+-1300 m.) en, bij goed weer, de Mont blanc in het oosten en het Juragebergte in het westen.

Hodson, 10.06.1924, bevindt zich op de piek van le Grand Salève. "In evenwichtstoestand, hoog in het luchtruim, boven machtige bergtoppen zien wij een grote engel die men wel als de nationale 'deva' (= hoge geest) van Zwitserland zou kunnen beschouwen".

Volgens de gedachtevormen (*opm.*: -- fluidieke denkbeelden) die zijn figuur op lagere vlakken vormen en omgeven, lijkt hij een lid te zijn van de hiërarchie der deva's dat de waardigheid van vorst en gids bekleedt.

Ik zie hem onbeweeglijk in het luchtruim op een hoogte die er driemaal die van la Dent du Midi (*opm.*: -- een berg) uitziet. Een prachtige verschijning van reusachtig formaat. De blik is rustig, welwillend. Om zijn hoofd bewegen zich onophoudelijk een groot aantal mindere deva's. Voortdurend naderen en verwijderen zij zich: waarschijnlijk zijn zij de boodschappers die gezonden worden naar de verscheidene kantons, steden en dorpen.

Opm.: -- Ziedaar, samengevat, wat de ziener ziet van op le Grand Salève vanwaar men een prachtig uitzicht heeft vele kilometers ver, althans bij helder weer.

De eigen wezensaard.

Deze verschilt van alle natuurgeesten van dien aard die ik tot nog toe ontwaard heb, in die zin dat zijn uitstraling minder ver van de onze, de menselijke,staat, --- dat zijn verstandelijke activiteiten duidelijk met de menselijke verwant zijn.

Meer nog: hij straalt een merkwaardig medelijden en zeer innig begrip voor de mensheid uit. De 'kooktoestand' van het lichaam en het zich naar buiten storten van energieën, kenmerkend voor de natuurdeva's, vertoont hij niet.

Integendeel, hij vertoont een heerlijke rustigheid, een onbewogenheid als die van de bergen, -- behalve dan in de ogen en rond het hoofd waar voortdurend een 'trilling' opm.: --- occulte werking) op en neergaat die gelijkt

op veelkleurige vlammen. De vloed van zijn aura ziet men neerdalen en zich spreiden zo dat zij het hele land omvat.

ERF162

6.8. De Arische (indo Europese) hemelgod (162)

W. Schmidt, Origine et évolution de la religion, Paris, 1931, 65/ 80 (*Les religions des peuples indo-européens*), situeert de Arische religie uiteindelijk in de natuurmythologie. Hij staat uitvoerige stil bij *Leopold von Schroeder, Arische Religion*, Leipzig, 1914/1916.

Het werk was ontworpen in drie delen. Twee ervan zijn verschenen. De reden is dat, voor Von Schroeder, religie drieledig is. Deel **1** behandelt de hemelgod; deel **2** de natuurmythologie; deel **3** (dat nooit verscheen) de zielen- en voorouder cultus.

Staan wij stil bij wat von Schroeder zegt over het hoogste wezen.

De hemelgod.

Von Schroeder situeert de hemelgod zo hoog mogelijk boven de natuurmythologische wezens. Hij overdreef zelfs.

Hij verbindt de term 'deiwo' (God; vgl. met het Frans 'Dieu' of het Latijn 'deus') met de wortel 'div' (schitterend), waarvan deiwo de versterkte vorm zou zijn.

Dat Deiwo een hemelgod is, blijkt volgens hem uit de frequentie van de term die 'hemel' betekent, in verscheidene talen.

De Hemelgod wordt met de naam 'vader' aangesproken: Dyauspitar (Sanskriet), Zeus pater (Grieks), Juppiter (Latijn), Zeus papaio (Scythisch), Zeus pappos (Thracisch-Frygisch).

De hemelgod in India (en Iran).

'Dyauspitar' (God van de Hemel), "Dyaus asura" (Heer van de Hemel): zo heet hij.

In de vedische periode komt varuna op de voorgrond. 'Var' is de wortel en betekent 'omvatten(d)'. Varuna wordt bestempeld als 'rajan', d.i. de vorst, van het hemelruim, inzonderheid van de nachtelijke en gesternde hemel.

"Door heel zijn wezen, de schittering en de majesteit van zijn uitzicht, -- als schepper, ordestichter, instandhouder en bestuurder van dewereld, --- door zijn reinheid en vlekkeloznetheid, ---- door de heilige woede waarmee hij gewetenlozen veroordeelt en straft, door de goedheid waarop hij het berouw onthaalt" toont Varuna zich als een echt hoogste wezen.

Vergelijking.

Om twee redenen gelijkt hij verwonderlijk op Ahura Mazda van de antieke Perzische religie:

1. hij wordt steeds met Mit(h)ra (vriend) vermeld;

2. hij is vergezeld van zeven lichtgoden, Adityas (de uit de zonde losgekomenen), die in Perzië Amesja sjpentas heten.

ERF163

Een hymne heet de zon "het oog van varuna en mitra". -- Toch heet Von Schroeder Mitra geen 'zonnegod'. Wel een morele god: de god van de vriendschap en de gezworen trouw.

Opm.: -- Steller tracht Mitra zo hoog mogelijk boven de 'lagere' natuurentiteiten te situeren.

Opm.: -- De Perzische religie is een krijgshaftige religie. Daar is Mitra een oorlogsgod die de doden om reden van ontrouw straft.

Het verschuiven wordt klaarder wanneer men weet dat 'Mitra' aanvankelijk een wezenskenmerk van het hoogste wezen, Varuna, was, nl. vriendschap en trouw. Zo in de Avesta (het heilige boek).

Later na de Avesta, wordt Mitra inderdaad een zonnegod. Hij komt als dusdanig voor in de antieke mysteriereligies (*opm.*: -- religies die zich beperken tot kleine groepen die zich laten inwijden) en wel als "sol invictus", onoverwonnen zon. Hij speelt daar een voorname rol zelfs.

Opm.: -- De Adityas.-- Deze zijn geen astrale, hemellichamelijke, wezens. Wel zijn zij de bewakers van de heilige orde in de wereld en in de mensheid, -- orde waarop zij dag en nacht letten.

Opm.: -- Van Schroeder bespreekt dan het hoogste wezen bij de Perzen, Grieken, Italioten, Germanen, Kelten, Litauers, slaven.

De natuurmythologie.

Het hoogste wezen en die godheden die hem onmiddellijk vergezellen, vertonen naturistische trekken. Zo zijn zij godheden van de heldere hemel, bij dag en bij nacht. Zo zijn zij ook godheden van de onweershemel, omwolkt, bliksems en donderslagen afgevend.

Meer nog: bij vele indo-europeeërs is de hemelgod zelf in een sacraal huwelijk verbonden met de Aarde die hij door de regen bevrucht (vruchtbaarheidsreligie). Zo bij de antieke Grieken: Ouranos en Gaia (Hemel en Aarde). Zo in India: Dyauspitar en Parjania-Prithivi. Zo ook in Germanië : Njör en Nerthus, Fjörgynn en Frigg.

De Aarde, de zon, de maan, -- het vuur, het onweer: zij worden vergoddelijkt.

Bij de Germanen b.v. werd de onweersgod Donar of Thunar vereerd: hij leeft nog na in ons woord 'donderdag', Donardag.

Opgemerkt zij dat Von Schreeder, met anderen, de rol van de Maan minimiseert. Zodat pas later de astrale mythologie en haar etnologische verlenging de Maan haar juiste plaats in de natuurmythologie zal geven.

Vergeten wij ook niet dat heden heel wat meer gekend is terzake.

ERF164

6.9. Astrologie (astrotheologie) als natuurmythologie (164)

W. Schmidt, Origine et évolution de la religion, Paris, 1931, 125/137 (*La mythologie astrale et le panbaylonimse*), geeft ons de hoofdtrekken van een religiefilosofie die **a.** mythanalyse is en **b.** astrologie.

In 1906 b.v. stichten deskundigen de *Gesellschaft für verglichende Mythenforschung* (Berlin). De ontdekkingen inzake de geschiedenis van Soemerië, Assyrië en Babylonië, Elam (G. Hüsing), de semieten (E. Bäklen), de ariërs confronteren met de astrologische natuurmythen.

Baanbreker was *E. Siecke (Liebesgeschichte des Himmels,* Strasbourg, 1892). In zijn spoor H. Lessmann e.a..

De astrologie der 'wilden' wordt blootgetrokken door *P. Ehrenreich, Die Mythen und Legenden der südamerikanischen Völker*, Berlin, 1905, want tot dan toe trokken enkel de klassieke culturen de aandacht en niet de primitieve die even goed astrologische inzichten koesterden.

Meer dan louter metaforen.

Eén van de opvallendste kenmerken van de stellingen van deze mening is het feit dat zij de inhouden der mythen zien aansluiten bij wat de mensen der astrale mythen zien aan de hemel. Het gaat m.a.w. om meer dan ficties.

Lotskunde.

Dit verklaart waardoor niet de hemellichamen op zich (die men kent dankzij een protowetenschap, de beginnende astronomie of wetenschappelijke sterrenkunde) centraal staan maar de hemellichamen en hun bewegingen en 'lotgevallen' als modellen en vooropstellingen van het aardse leven. Zo komt de zon b.v. als bron van aards leven door en de maan als met de dood verbonden. Als men wil: het aardse leven is zichtbare tegenwoordigstelling van de hemellichamelijke wereld.

Panbabylonisme.

De term zelf zegt het: 'pan' (alles) en 'babylonisme' (alles gaat van Babylonië uit). - H. Winckler, A. Jeremias, E. Stücken, in het begin van deze eeuw, zijn de baanbrekers.

1. Astronomie en astrologie lopen ineen.

2. De hemelruimfenomenen beheersen het aardse lot. Vooral de zon, de maan (zeer sterk) maar ook Venus (in de dierenriem) en b.v. de Plejaden.

3. De astrologie is een religie (astrotheologie): de hemellichamen onthullen bij uitstek de macht en de wil van godheden die niet met die natuurfenomenen samenvallen (dat weten de ingewijden zeker).

4. Babylonië is de bakermat van dit type natuurmythologie (*opm.*: -- wat enkel beperkt waar is).

ERF165

6.10. De totemistische theorie (165)

Lezen wij *W. Schmidt, Origine et évolution de la religion*, Paris, 1931,139/156. -- Steller schetst kort de eerste theorieën.

1.-- *J.F. MacLennon. Primitive Marriage. London. 1866.*

Deze baanbreker stelt vast dat een aantal volkeren zich als verwant met een dier duidt. Deze betrekking speelt een grote rol in het regelen van het huwelijksleven, b.v. in de vorm van 'exogamie' (de twee partners moeten tot twee verschillende groepen - inzake verwantschap, territorium of positie - behoren).

In zijn *On the Worship of Animals and Plants*, in: *Fortnightly Review* 1869/1870, heet *McLennon* het totemisme een religie.

2.1--*Gebrek aan feitenmateriaal*

Dit belet niet dat b.v. Lubbock, Tylor, Spencer e.a. aan dat type van totemisme een plaats toekennen in hun evolutionistische stelsels. - De natuurmythologen en de astrologische natuurmythologen signaleren totemismen in hogere culturen, terwijl anderen erop stoten in moederrechtelijke (matriarchale) en andere primitieve systemen van beschaving. De feiten hopen zich op.

2.2.-- *J.G. Frazer.*

Vanaf zijn *Totemism*, Edinburgh, 1887, en vooral zijn *Totemism and Exogamy*, 4 vol., London, 1910, verschaft *Frazer* degelijk feitenmateriaal.

Religie of 'magie'?

Frazer duidt totemisme eerst als een sociaal systeem (verwantschapsregelingen allerhande) met religieuze inslag ('religie' is voor hem uitsluitend "verering van een hogere macht").

Later duidt hij totemisme als magie, -- hierin gevolgd door ettelijke stellers. Uiteindelijk in zijn *Totemism and Exogamy* zegt hij: "Totemisme op zich is in geen enkele graad 'religie': de totems worden niet in erediensten vereerd; men verzoent ze niet d.m.v. gebeden en offers. Het zijn onder geen enkel oogpunt 'god(hed)en'.

Over een totemeredienst spreken zoals sommige stellers dit doen, is niets van de feiten begrijpen". (V. iv: 27).

Opm.: -- W.R. Robertson Smith, leerling van McLennon, - in zijn spoor *S. Freud* (*Totem und Tabu,* Leipzig, 1913),-- als sociologisch denker *E. Durkheim* (*Les formes élémentaires de la vie religieuse*, Paris, 1912), met zijn 'pantotemisme: maakten naam maar misten solide wetschappelijke basis (vooral in de ogen van etnologen).

ERF166

6.11. Naamgevende wezens (eponymisme) (166)

Lezen wij *Cl. Lévi-Strauss, Le totémisme aujourd'hui*, Paris, 1969, 25/ 33. -- In 1920 noteerde Van Gennep eenenveertig verschillende theorieën omtrent het totemisme! Dat wijst erop dat onze westerse intellectuelen er gewoon niet klaar in zien! Daarom beginnen wij de studie van al wat als 'totemisme' aangeduid wordt met juist één exemplaar dat dan als juist één steekproef te duiden is, nl. het totemisme der ojibwa (ojibwe) indianen die één algonkintaal spreken en zich ten noorden van de Grote Meren in N.-Amerika situeren.

Eponymisme.

Isokrates, b.v. vermeldt “hoi eponumoi hèroes”, de eponieme helden, d.i. de helden die hun naam gaven aan de tien stammen van Athene. De zgn. totem zou men beter “naamgever/ naamgeefster” of ook “naamgevend oerwezen” heten. Want in alle gevallen - ook de meest verscheidene - komt die rol voor. De totem is altijd ‘eponiem’. Daarvandaan dat wij de term ‘eponymisme’ verkiezen.

De term ‘totemisme’

Volgens Cl. Lévi-Strauss komt de term van een ojibwa uitdrukking ‘ototeman’, ‘ote’ is de kern en betekent ‘naamgelijkheid’ (clanverwantschap). De ‘O’ duidt de derde persoon aan. De ‘t’ is een tussenklinker (eponthesis) om de ‘O’ van ‘ote’ te scheiden. De ‘m’ is bezittelijk voornaamwoord. En de ‘an’ is de derde persoon.

Zodat de uitdrukking betekent: “hij is van mijn verwantschap”. Als men wil: “Hij is mijn naamgenoot”.

Zo haalt Lévi-Strauss nog aan: “makwa nindotem” (De beer is mijn clan of naam-genootschap), waarbij de term ‘beer’ een collectieve benaming is, en “pindiken nigwim” (Kom binnen, clanbroeder).

Opm.: -- Om iedere verwarring vooraf te voorkomen zij het volgende gezegd. De ‘nigouime’ (nigwim) is grondig iets anders in de ojibwa taal. Het is de individuele bewaarengel of beschermgeest die aan een jongen of een meisje in de puberteitsjaren aangeraden wordt. Deze wordt verworven door de directe contactname met een dier b.v. en wel op rituele wijze zo dat o.g.v. die inwijding levensgelijkloop tussen nigouime en beschermde ontstaat.

Opm.: -- De totem verschilt ook van de ‘manido’ of geest. De ojibwa onderscheiden b.v. de Grote en hogere geesten en lagere geesten, alsook goed- en kwaadgezinde.

ERF167

6.12. Een eponieme mythe (167)

Zich steunend op *W. Warren*, zelf een ojibwa, in diens *History of the Ojibways*, in: *Minnesota Historical Collection*, 5 v., Saint-Paul, 1885, geeft Lévi-Strauss volgende natuurmythologische mythe weer.

1. *Het huidig feit.*

De ojibwa waren georganiseerd in meerdere tientallen clans (patrilineair, patrilokaal). Vijf ervan waren 'aanzienlijker' dan de rest.

2. *De mythische duiding.*

"In den beginne (*opm.*: -- de oorsprong of 'oertijd', beter: steeds aanwezige eeuwigheid) waren er zes mensachtige hogere wezens. Zij rezen uit de diepten van de oceaan op om zich met de 'mensen' (ojibwe) te 'vermengen'.

Eén hunner durfde de indianen niet bekijken, ofschoon hij het zeer graag zou gedaan hebben, en was geblinddoekt. Hij kon zich echter niet bedwingen: hij heft de blinddoek op, laat zijn blik op een 'mens' vallen. Deze stierf ogenblikkelijk als neergebliksemd. Waarop zijn gezellen hem ertoe dwongen terug naar de zeediepten te keren. -

De vijf andere hogere wezens bleven te midden van de indianen en 'veroorzaakten' vele weldaden. Deze vijf zijn de oorsprong van de grote clans of totemgroepen: vis, kraanvogel, duikeend, beer, Canadese eland en marter.

Opm.: -- Volgens Lévi-Strauss geeft Warren een verminkte weergave van de mythe (zonder erbij te zeggen waarom). Toch is zij waardevol:

a. er is geen direct contact van individuele ojibwa en totemdier;

b. de indiaan sterft doordat hij 'bekeken' werd èn dit door het singuliere gedrag van één hoger wezen.

M.a.w.: de betrekking tussen een clanlid en het totemwezen is collectief en indirect.

Aldus althans Lévi-Strauss, die b.v. vaststelt dat in 1926 een Michelson zes clans aantrof en dat anderen andere classificaties vermelden.

M.a.w.: met voorbehoud moeten Warren's beweringen vernomen worden.

Geen eredienst.

Het totemdier wordt niet d.m.v. een cultus vereerd. -- Meer nog: de ojibwa zeiden dat het totemdier zich liever liet jagen door clanleden die zijn 'naam' dragen.

Gevolg: het was aangewezen het met zijn 'naam' aan te spreken vooraleer het te doden.

Opm.: -- ***geen oorsprongswezens***.

Nooit trof men bij de ojibwa het geloof aan dat de clanleden uit het totemdier 'gesproten' waren.

ERF168

Ter vergelijking.

Lévi-Strauss haalt *R. Landes, Ojibwa Sociology*, in: *Columbia University Contributions to Anthropology*, xxix, 1937, aan. Deze merkt op dat, ofschoon de kariboe in Z.-Canada volledig verdwenen was, de clanleden ervan er gerust in waren: "Het is enkel een naam!" zeiden zij. Meteen werd het totemdier vrijelijk gedood… en opgegeten.

Opm.: -- Natuurlijk niet zonder het rituele aspect te eerbiedigen dat voor alle gejaagde of geviste levende wezens geldt in primitieve samenlevingen: men begon met het vragen van de toelating tot jagen en doden aan het dier in kwestie (de kariboe b.v.) èn een verontschuldigingen nadien.

De eerbied voor het leven, o.m. het te jagen dier (uit noodzaak om te overleven en te leven) - dit gold ook bij het plukken, uitrukken e.d. van planten; - was anders dan bij de westerse, 'rationele' mens. 'Leven' bezit steeds sacraal karakter in de ene of andere graad.

Maar dit heeft op zich niets met totemisme als dusdanig te maken. Wel zou het kunnen dat het totemisme - al was het beperkt tot louter naamgeving ter classificatie - ontspringt aan dat type van eerbied voor plant of dier (of zelfs anorganische werkelijkheden). Waarom b.v. worden in de oorsprongsmythe der ojibwa de zeedieren 'hogere' wezen geheten?

Lévi-Strauss zegt dat de geesten onderscheiden worden in goede en boze. Hij lijkt te insinueren dat dit niet het geval is bij de totemwezens: hoe komt het dan dat in de ojibwa mythe het ene zeewezen als schadelijk weggewerkt wordt door zijn soortgenoten en dat de vijf andere die groepsgewijs handelen, weldaden veroorzaakten?

Daarin gelijken de totemwezens duidelijk op de manido's of geesten! Lévi-Strauss lijkt dat niet eens opgemerkt te hebben. -- Daarbij komt nog dat én totemwezens èn geesten of manido's hogere wezens zijn in de ogen van de ojobwa. Die 'naam' zegt toch iets.

Veroorzakers.

Het feit dat de éne kwaad doet en de vijf andere goed doen, toont dat zij - om met N. Söderblom te spreken - veroorzakende hogere wezens zijn. Juist doordat zij hoger zijn. Zodat hun naam dragen als clan meer is dan een etiketje zonder meer.

Opm.: -- De vijf 'vermengen' zich met de ojibwa: zou dit niet op 'huwelijken' kunnen wijzen? Zodat de totemwezens gelijken op de 'godszonen' die de Bijbel (*Gen. 6:1/4*) vermeldt die geslachtsgemeenschap pleegden met "de dochters der mensen" en 'helden' voortbrachten.

ERF169

6.13. De mooie lilofee (169).

Een onbekend balladedichter heeft ons, in het Duits, een geval van "vreemd vlees" (zoals de Bijbel dit zegt (*Jud. 6/7*)) beschreven.

De 'godszoon', d.i. de anderwereldlijke entiteit, hier is een 'waterman' (zoals ook in *Die schöne Agnete* van *Agnes Miegel* (°1879)), d.i. een geest der natuur die als occulte biotoop het water heeft).

De tekst.

Ooit maakte een wilde waterman het hof in de burcht veilig uitreikend boven het meer: 's konings dochter moest hij 'hebben', de mooie jonge Lilofee.

Beneden hoorde zij de klokken beieren in het diepe diepe meer. Zij wou vader en moeder weerzien, de mooie jonge Lilofee.

En, als zij vóór de poort stond (….), neigt zich loof en groen gras, -- voor de mooie jonge Lilofee.

En, als zij uit de kerk kwam (…), dààr stond de wilde waterman vóór de mooie jonge Lilofee.

"Spreek! Wilt gij met mij mee naar beneden gaan? (…): uw kindjes beneden wenen om u, gij, mooie jonge Lilofee".

"En, eer ik de kindjes wenen laat in het diepe diepe meer, neem ik afscheid van loof en groen gras, -- ik, arme jonge Lilofee".

Opm.: -- Een andere versie heeft het over een 'Nickelmann' ('Nickel' is 'dwerg'; 'Nickelmann' is 'watergeest' blijkbaar) die een jonge vrouw meetrekt in zijn biotoop ('s nachts, wanneer zij slaapt en uittreedt en "in haar uitgetreden ziel" naar 'beneden' gaat, in occulte onderaardse 'wateren'): ook in die versie haalt de liefde voor de onderaardse kinderen, occult verwekt, 's nachts, bij de watergeest, het op de trek naar het gewone aardse leven der mensen en verkiest Lilofee de ballingschap.

Opm.: -- De Bijbel, in *Gen. 6:4*, vermeldt dergelijke occulte 'huwelijken' van 'natuurgeesten' ('godszonen' geheten) met "de dochters der mensen".

Ook het boekje *Tobit (3:17; 6:8* (boze geesten die mannen of vrouwen seksueel benaderen, 'bezitten'); *6:14v.; 6:17v.; 7:11*) vermeldt dergelijke occulte praktijken van onzichtbare wezens.

Louter 'kritisch' (seculair) lijken dergelijke 'verhalen' ficties. Religieus waargenomen echter blijkt dat - vooral in de nachtelijke slaap - gewetenloze wezens op heimelijke wijze erotiek plegen met mannen of vrouwen om daaruit nieuwe geesten ('kinderen') te verwekken b.v. of ook b.v. louter om te pesten. Of uit erotische afgunst.

ERF170

6.14. Manisme (170)

Het vooroudergeloof wordt tot theoretisch manisme bij Herbert Spencer (1820/ 1903).

1. Spencer was evolutionist: in 1852 (zeven jaar voor *Darwin*'s *Origin of Species* (1859)) schrijft hij zijn evolutionaire geloofsbelijdenis (= *The Development Hypothesis*, in: *Leader* 20; 03. 1852).

2. Spencer was euhemerist. Euhèmeros van Messènè (-340/-270) was een Grieks denker-mythograaf die, in het spoor van Leon van Pella (Over de Egyptische goden), vooropstelde dat wat de mensen 'godheden' heten, in feite slechts vergoddelijkte opvallend begaafde mensen geweest zijn. Wat in het Grieks 'apothe(i)osis' heet.

Spencer's manisme.

Het is een onderdeel van zijn sociologisch werk, nl. *Principles of Sociology*, 3 dln., London, 1876, 1882, 1896.

De twintig eerste hoofdstukken van deel 1 bevatten een primitivologie (theorie omtrent de 'wilden') en wel inzake religie(s). Als socioloog (in het spoor van Aug. Comte, de positivist) let Spencer natuurlijk allereerst - om niet te zeggen eenzijdig - op de maatschappelijke oorsprong van het begrip 'godheid' e.d.m..

De twintig eerste hoofdstukken.

1. Zo goed als de hele mensheid geloofde aan "een ander ik" wanneer men stierf.

2. Een groep evolueert daaruit en gelooft aan een ander ik dat min of meer lang overleeft na de dood.

3. Binnen die groep ontstaan riten van verzoening gericht tot de overledenen én bij de uitvaart én op geregelde tijdstippen nadien.

4. Een onderdeel - sedentaire volkeren en meer geëvolueerden - gelooft duidelijk in een overleven van de geesten der doden en werkt een ordentelijke voorouder-eredienst uit.

5. Binnen deze laatsten is er een ernstig aantal dat de 'grote' voorouders van de 'kleine(re)' onderscheidt.

6. Deze rangorde wordt zeer duidelijk wanneer het gaat om de voorouders die leiders waren van een veroverend ras.

O***pm***.: -- Men ziet én het evolueren én het herleiden (reductionisme) tot louter menselijke werkelijkheden: al wat 'godheid' is, is in laatste instantie louter mens maar met een opvallende sociologische rol die na de dood 'voortleeft'.

De volgende hoofdstukken.

Daarop tracht Spencer te bewijzen dat alle andere types van religie - natuurreligie, plantenreligie, dierenreligie, godhedenreligie - daaruit 'evolueren'.

(Red.: Evhemerisme is een theorie volgens welke de goden echte personages zijn, die na hun dood heilig zijn, waarbij hun legende wordt opgesmukt tot zij een soort absolute en universele symboliek wordt. Het ontleent zijn naam aan de Griekse mythograaf Evhemerus. (Bron: wikipedia 2018)).

ERF171

Opm.: -- Spencer's theorie vond gretige ingang bij intellectuelen die evolutionair of positivistisch ingesteld waren. De etnologen en de religiehistorici maakten echter o.g.v. zijn zeer zwakke bewijzen een ernstig voorbehoud: zij stonden veelmeer op het terrein. Vooral het feit dat hij de feiten die zijn theorie tegenspraken, minimiseerde, werd hem kwalijk genomen. Zo b.v. verwaarloost hij die feiten die i.p.v. op evolutie op involutie (neergaande evolutie) wijzen.

Ook het feit dat iedere evolutieleer een opgang van het lagere naar het hogere, van het simpele naar het gecompliceerde vooropstelt, mist ernstige basis doordat ook omgekeerde gevallen bekend zijn.

Het oordeel van Vl. Soloviev.

In zijn *Justification du bien*, Paris, 1939, 86, komt de argumentatie van *Soloviev* in haar waardevolle aard op het volgende neer.

Vergeleken met de naturistische theorie.

Niet in de gedaante van toevallige fetisjen of van door mensenhanden gemaakte afgodsbeelden noch in de vorm van majesteitelijke en schrikaanjagende natuurfenomenen ontstaat het begrip 'godheid' voor het eerst in de kinderjaren. Wel in het levende beeld van de voorzienige ouders dat kinderen hebben.

De 'religieuze' houding van kinderen t.o.v. hun ouders alsof deze een levende voorzienigheid waren - zij ontstaat natuurlijkerwijze binnen het kader van de primitieve mensheid - komt tot volle bewustzijn wanneer de kinderen volwassen zijn. Wanneer de ouders gestorven zijn.

De eredienst van de dode vaders en moeders en van de voorouders neemt onbetwistbaar een voorname plaats in, in de ontwikkeling van de godsdienstige, zedelijke en maatschappelijke verhoudingen van de mensheid.

Soloviev's theorie.

De 'wilde' en de beschaafde volkeren rond de aardbol eren alle zonder uitzondering op een of andere wijze hun overledenen.

Het gevoel van afhankelijkheid èn het begrip voorzienigheid worden mettertijd overgedragen op de voorouders, wanneer het kind gaat beseffen dat op hun beurt de ouders afhankelijk zijn in een of andere graad van de voorouders. Meteen verhuist het begrip 'voorzienigheid' van de ouders naar de voorouders.

O***pm***.: -- Het koppel "afhankelijkheid/ voorzienigheid" beheerst Soloviev's theorie.

ERF172

Contacten met overledenen.

Primitieven - aldus Soloviev - willen de wil der gestorvenen kennen. Soms doen deze dit door te verschijnen in het kader van gezichten ('visioenen') of van dromen. In andere gevallen door waarzeggerij (mantiek).

De bemiddelaars tussen de overledenen, vereerd als hogere wezens, en de aardse mensen zijn vooreerst de levende vader (*opm.*: -- of moeder) of nog de

stamoudsten, dan - binnen complexer sociale systemen, - een afzonderlijke klasse: offeraars, waarzeggers, magiërs, profeten.

M.a.w.: ofschoon Spencer's theorie niet de gehele waarheid weergeeft, is zij toch veel juister en grondiger dan de fetisjistische theorie of de andere theorieën die alle religie tot 'vergoddelijking' van natuurfenomenen (zon, donder e.d.m.) herleiden.

De objecten van erediensten

Deze zijn altijd actieve mensachtigen ofwel geesten - (*opm.*: -- die wel geest zijn maar nooit als zielen lichamen bezielden) geweest. Daarbij is onbetwijfelbaar dat het prototype de zielen der voorouders waren.

In Litauen b.v. of in Polen is de algemene naam voor alle geesten 'dzyady' (grootvader). Bij de Russen heten de geesten 'grootvader': grootvader van de wouden, grootvader van de wateren, -- ook: grootvader van het huis.

In *Metamorphoses* van *P.Ovidius* (-43/+17; Romeins dichter) krioelt het van geschiedenissen waarin doden of stervenden een rol spelen doordat zij naar de wereld van de plantaardige (fytomorfe) of dierlijke (zoömorfe) godheden overgaan. Waarin ook geesten een rol spelen. Dingen die Ovidius aan de volksreligies der Grieken en Romeinen ontleende. Soloviev verwijst ook naar de steengeesten der lappen, boeriaten en andere volkeren.

Bij Afrikaanse en andere volkeren kent men een type van magiërs met als hoofdkenmerk weerbeheersing ('weermakers'). Juist dezelfde macht of levenskracht wordt in een hogere en directere graad toegeschreven aan de geesten van die magiërs, eens dat zij dood zijn. Waarbij hun levende opvolgers enkel als oproepers en bemiddelaars optreden.

Welnu, waarin zou zo'n machtvolle geest van een dode tovenaar verschillen wanneer hij onweer en storm beheerst, van een 'dondergod'? Geen enkele rationele reden is noodzakelijk om een andere verklaring te vinden voor het feit dat b.v. de Griekse oppergod Zeus 'vader' geheten wordt.-- Aldus steeds Soloviev.

ERF173

6.15. Tyloriaans animisme (173)

Edward Tylor (1832/1917) is de steller van een nieuwe theorie inzake religie, 'animisme' (ziels- en geestengeloof) geheten, in zijn *Primitive Culture* (1871).

1. Tylor was van huis uit quaker. De quaker ('bever: 'schudder') is een mens die een protestants revival, opwekkingsbeweging, meemaakt. De beweging ontstond in Engeland in het begin van de XVII- de eeuw en werd in 1647 georganiseerd door George Fox (1624/1691). In 1681 bereikte zij de VSA. Een revival interesseert zich niet zozeer voor de gevestigde kerk maar voor doorlevingen.

2. Als intellectueel was Tylor (gematigd) evolutionist. Alle religies evolueerden uit een oeranimisme.

Lichaam. Ja. Maar ook leven en schim.

Op een laag cultuurpeil is de denkende mens diep onder de indruk van twee types van biologische problemen.

1. Waardoor verschilt een dood lichaam van een levend lichaam? Wat veroorzaakt met name wakende toestand en slaap, vervoering ('trance'), ziekte en dood?

2. Wat zijn de menselijke 'shapes' (gedaanten, schimmen) die in dromen en gezichten (visioenen) verschijnen?

"The ancient savage philosophers" (de oude wilde denkers), uitgaande van deze twee groepen van fenomenen, besloten waarschijnlijk tot de voor de hand liggende stelling dat ieder mens twee aspecten vertoont: een leven ('life') en een schim ('phantom').

Beide, leven en schim, blijken in de ervaring afscheidbaar van het lichaam ('body') want het leven kan uittreden en het lichaam als gevoelloos of dood. ***(****opm.*: -- gevoelloos bij sterke uittreding van de ziel; dood bij definitieve uittreding wanneer de mens sterft) achterlaten en de schim kan ook aan mensen op afstand (van het lichaam dat achterblijft) verschijnen).

M.a.w.: zij kan het lichaam verlaten en zich elders tonen. De wilde denkers kwamen ertoe zodoende toe leven en schim te verbinden. Wat leidt tot de welbekende theorie van de" apparitional soul' of "ghost soul".

Dit is: de ziel, eens uitgetreden, gedraagt zich als een (lijfloze) geest (en bevat het leven van het achtergelaten lichaam. dat, bij (sterke) uittreding schijndood of dood wordt).

ERF174

De wilde denkers gingen nog een stap verder: de “ghost soul” of geestziel kan in de lichamen van planten, vogels, dieren, kruipdieren intreden, kan ze “in bezit nemen” (‘possess’) en door middel ervan handelen (‘act’).

Sommige hoger ontwikkelde wilde rassen huldigen de theorie inzake afzonderbare (van het lichaam nl.) en overlevende zielen of geesten die bij hout en stenen, wapens, boten, voedsel, kleren, sieraden en andere dingen horen.

Besluit.

Religie is ontstaan de dag dat men een ‘ziel’ - gelijkend op de ziel van de mens - toekende aan ieder type van anorganische of levende werkelijkheid.

Applicatief model.

Religie is onuitgesproken aanwezig in de negro-afrikaan die het volgende beleeft.

Hij wou een belangrijke zaak aanpakken maar bij het overschrijden van de drempel trad hij op een steen en bezeerde zich: “Ha! Ha! Zijt gij daar?” zei hij. Daarop nam hij de steen en deze was hem een hulp gedurende zijn onderneming dagenlang.

Opm.: -- Alles hangt ervan af wàt juist de negro-afrikaan verstaat onder ‘gij’! Indien hij zich richt - via de steen - tot b.v. een voorouder die hem gunstig gezind is maar de aandacht op zich trekt door hem op die steen te doen letten, dan is er sprake van manisme.

Indien hij dat enkel verstrooid zegt, zoals een westerling dit zou durven doen (verpersoonlijkend), dan heeft dit met religie niets te maken.

Dit voorbeeldje geeft een idee van Tylor’s mening: religie is gebaseerd op een betrekking tussen de mens en de geesten die naar zijn aanvoelen de hele natuur ‘bezitten’, doorvaren, bevolken.

Naturisme en fetisjisme, manisme, -- zelfs monotheïsme werden zo door Tylor ‘verklaard’. En natuurlijk ook alle polytheïsmen (veelgodendommen). Zijn beweringen staafde hij met een enorme massa gegevens. Het succes was

zeer groot bij etnologen en godsdiensthistorici die zijn theorie nagenoeg zonder meer overnamen.

Opm.: -- E. Rhode, H. Usener, A. Dieterich, H. Oldenburg, H. Hirt, L. van Schroeder pasten het animisme toe op de 'klassieke' volkeren (Grieken, Hindoes, Indogermanen, enz.)

Toch bezweek Tylor's theorie onder de kritiek. Vooral het preanimisme beweerde dat er religieuze fenomenen waren die niet het begrip 'ziel' vooropstellen, nl. de magie (materieel preanimisme) en het ene opperwezen (persoonlijk preanimisme) van het monotheïsme.

ERF175

6.16. 'Lopoulo', het 'binnenste. Als mikpunt van zwarte magie (175)

Lezen wij *J. Sterly, Kumo (Hexer und Hexen in Neu-Guinea*), München, 1987, 23f. (Aufessen des Inneren). 'Zwarte' magie betekent 'gewetenloze' magie, die 'zwart' heet doordat zij veelal 's nachts geschiedt en met "zwarte school" (seksuele magie) te zien heeft.

a.-- *De echte magiër(in) treedt uit.*

De heks (*opm.:* hier in de zin van zwart-magiërin) is ertoe in staat haar 'dubbelganger' uit haar lichaam te doen uittreden en zich - met die dubbelganger alsof zij het zelf was - naar verwijderde plaatsen te verplaatsen.

Sterly

Het is de ziel of schim, zoals men in Melanesië zegt. Daaronder verstaat men een soort 'geest', een soort 'fluïdum' (*opm.*: ijle of fijne stof) waarin het biologische lichaam gehuld is en waarop de mens aangewezen is om te kunnen leven.

b.-- *De zwart-magiër(innen) vreten "het binnenste" uit.*

Alle berichten zijn eenstemmig: de heksen en heksers vreten het binnenste van een mens uit of "nemen het uit zijn lichaam" om het te bereiden en op te eten.

Daarbij maakt de heks(er) zich niet van een voorhanden orgaan (biologisch bedoeld) meester doch van het fluïidum ervan. Indien dat binnenste of de levenskracht geroofd is, dan takelt de mens af.

Een model.

Sterly haalt *B. Malinowski, Argonauts of the Western Pacific*, New York, 1922, 243f., aan. -- Een vrouw op het Trobriand-eiland Boyowa vertelde hem hoe haar binnenste (lopoulo) geroofd werd.

1.-- Zij was een klein meisje. Op een dag komt een vrouw, Sewawela, bij haar ouders binnen om een mat te verkopen.

Sewawela was van het eiland Kitava afkomstig maar was in Wawela gehuwd.

De ouders kochten de mat niet en boden haar maar weinig te eten aan. Dat wekte het grimmige ongenoegen van de vrouw want zij was een gekende heks en dus eraan gewend “met eerbied” behandeld te worden.

2.-- Het werd nacht. Het meisje - aldus de moeder - speelde op het strand voor het huis. Plots zagen de ouders een grote lichtkever (glimworm) rond het kind zweven. Daarop cirkelde hij rond de ouders en vloog het huis in.

Opm.: -- Kenners/ kensters zullen u zeggen dat die lichtkever de uitgetreden heks was wier ‘ziel’ of ‘schim’ (haar binnenste) die ‘gedaante’ had aangenomen.

ERF176

Zij zagen in dat er met die lichtkever “ergens iets ongewoons” gemoeid was: zij riepen hun dochter en brachten ze onmiddellijk naar bed. Terstond werd zij ziek. Kon de hele nacht niet slapen. De ouders en andere verwanten moesten bij het kind waken. De morgen daarop was het zo goed als dood: enkel het hart klopte nog. De aanwezige vrouwen hieven de dodenklacht aan.

Maar de grootvader - de vader der moeder - haastte zich naar Wawela en zocht een andere heks, Bomrimwari, op. -- Deze nam kruiden en wreef er zich het hele lijf mee in. Daarop trad zij uit in “de gedaante van ... een vliegende heks (mulukwausi) om het binnenste van het meisje op te sporen.

Zij zocht het. Trof het aan in Sewawela’s huis: het lag op een plank waarop de grote lemen schotels stonden waarin taropudding bereid wordt. Dààr lag het “rood als alico (katoendoek)”. Sewawela had het daar weggelegd en was met haar man in de tuin gegaan. Zij wou het ‘opeten’ eens dat zij weer binnenshuis was. Indien dat gebeurd was, dan kon het kind niet meer gered worden.

Zodra Bomrimwari het binnenste gevonden had, voerde zij terstond magische bezweringen erover uit. Dan begaf zij zich naar de thuis, voerde verdere magie uit over gember en water en 'veroorzaakte' de terugkeer van het binnenste in het lichaam.

Daarop voelde het meisje zich beter. De heks kreeg van de ouders een aanzienlijke som voor de redding van hun kind.

Opm.: -- Ter vervollediging. -- *Sterly,* o.c., 22 (*Reise in die Unterwelt*), haalt *G. Roheim, Witches of Normanby Island, Oceania* 18 (1947 / 1948): 282 ff., aan.

De heksen gaan in de onderwereld op 'zielereis': zij nemen een bad, wrijven zich met 'olie' in en zijn in die toestand gewiekst en "mooi als een paradijsvogel". Leggen zich neer. Haar ziel of schim (yaruyaruwa) gaat op reis in de numu (onderwereld). Zo kan zij de heer van de onderwereld zielen van andere mensen bezorgen.

De mythe zegt: "Hij is daar blij mee, noemt ze "mijn varkens", snijdt ze in stukken en verdeelt ze".

Opm.: -- Een mythisch-symbolische manier om te zeggen dat de Heer van de numu het binnenste, de levenskracht, 'vreet'.

Heksen plegen ook geslachtsverkeer met mannelijke geesten, die daarbij als biologisch echte mensen overkomen.

ERF177

6.17. Een maagdelijk gestorven/ gedood meisje als 'hulpgeest' (177)

Magie ontspringt aan de wil op problemen op te lossen, -- liefst zo doeltreffend mogelijk. Zwarte magie schrikt daarbij voor geen enkel 'efficiënt' middel terug.

Wij staan stil bij *J. Sterly, Kumo (Hexen und Hexer in Neu-Guinea*), München, 1987, 23 (Doki)- Zwart-magiërs en zwart-magiërinnen kent men ook in oostelijk Melanesië. Zo de homoseksuele bwili op Noordoost-Malekula (in het huidige onafhankelijke Vanuatu). Zo de kakalewa en talamaur op de Banks-eilanden.

Doki.

De term is afgeleid van 'doketa', dokter. -- Doki wordt uitsluitend door mannen gepleegd. Doki heeft zich sedert het begin van de XX-ste eeuw op de oostkust van la Nouvelle-Calédonie (Frans gebied) verspreid. Die praktijk zou via de eilanden Lifu en Maré overgewaaid zijn.

De 'hekser' moet zich de schaamharen van een maagdelijk gestorven meisje aanschaffen. Vermoedelijk brengt hij het om met het oog daarop. De ziel (schim, geest) van het meisje dient hem als hulpgeest (handlangster).

Uit de fijne spitsen van het wolhaar van de schaamharen draait hij een snoer ('touw') dat hij rond een bundel gesneden stokjes wikkelt.

Hij legt twee gewijde stokjes op de doki-bundel en neemt deze in de rechterhand. Zodoende geraakt hij in een toestand van lethargie (schijndood), waarbij zijn 'geest (ziel, schim, 'binnenste') hem verlaat. Of juister uitgedrukt: zijn lichaam in lethargische toestand verlaat.

Opm.: -- Doordat de ziel, eigenlijk: levenskracht of levensziel, het biologische lichaam verlaat, neemt iedere uiting van 'leven' af en treedt lethargie in waarbij het lichaam in minimale activiteit vervalt.

Met zijn uitgetreden ziel reist hij dan daarheen waar hij iemand wil doden. De uitgetreden dubbelganger straalt een schijn van roodachtig vuur uit in wiens centrum een kat - minder frequent een ander dier - te zien is.

Opm.: -- Sterly verwijst als bron naar M. Leenhardt (1878/1954) die als protestants zendeling twintig jaar bij de kanaken op Nouvelle-Calédonie werkzaam was. M. Mauss steunde hem en hij werd prof aan de École pratique des Hautes Études (Parijs). Hij gaat door als een kenner der Melanesiërs.

ERF178

6.18. Ziel en zielestof (het ware animisme) (178)

Ch. Keysser, Aus dem Leben der Kaileute, Neuhausz (Neu-Cuinea), 1911, geeft het animisme der kai weer, bergstammen in Nieuw-Guinea.

De kai - zo zegt hij - zijn "zeer religieus" want hun voelen, denken en willen hangt innig samen met hun geloof in de ziel(estof). De term 'ziel' past de kai op van alles toe (*opm.*: -- wat Tylor's mening bevestigt). Zo is iemands

spiegelbeeld of zijn schaduw 'ziel'. Men mag b.v. niet op de schaduw die iemand afwerpt, treden.

Driemaal 'ziel!

Staan wij stil bij de drie vormen van 'ziel!

1.-- *De ziel binnen het lichaam.*

Deze woont in het hart want men wordt er de beweging van gewaar. Geeft iemand zijn vriend met de vinger een stoot in de zijde, dan protesteert de vriend: "stoot mij niet zo: gij kondt nog mijn ziel uit mijn lijf verdrijven en dan zou ik moeten sterven".

De ziel woont in het oog, dat glanst zolang zij erin is. Zo niet lijkt het 'gebroken'. De ziel is in het hoofd, in de voet. -- Zij vervult het lichaam zoals de (levens)warmte het vervult.

2. -- *De ziel buiten het lichaam.*

Zij woont in het speeksel, de uitwerpselen. Al wat men aanraakt, vervult de mens met 'ziel'.

De magiër vangt de ziel op in het tovermiddel en doodt ze, waarop de mens sterft (doordat de magiër tevoren de ziel gedood heeft).

3.-- *De ziel na de dood.*

De ziel van de dode bezielt niet meer het (dode) biologische lichaam maar zij leeft voort: men brengt haar offers, spreekt ermee, zoekt haar welwillendheid om jachtgeluk te hebben. Men vreest ze om haar onwil en verbittering, -- geeft haar te eten, te drinken, te roken, betel te kauwen.

Besluit: De kai heeft met twee types 'ziel' te doen.

1.-- *De ziel (na de dood)*

Deze gelijkt onder alle oogpunten op de mens die zij op aarde bezielde, maar zonder zijn biologisch lichaam.

Wel bezit zij nog steeds "een zekere lichamelijkheid" (*opm.*: -- de schim).

2.-- *De ziel als zielestof.*

Zoals b.v. warmte uit het lichaam uittreedt, zo woont de zielestof (*opm.*: -- fluïdum) in het lichaam, gaat ervan uit en trekt in al wat met dat lichaam in aanraking komt.

Ziel en zielestof zijn te onderscheiden: zij hangen beide af van het lichaam en omgekeerd. Het biologische lichaam bederft samen met de zielestof. De 'eigenlijke' ziel leeft voort.

ERF179

De nadoodse ziel en zielestof.

De voortlevende ziel ('geest') bezit op haar beurt haar eigen zielestof. Want de geestenmagiërs in het hiernamaals nemen ervan en toveren de bewoners van het hiernamaals dood.

Overigens: de dood van het lichaam is niet het laatste. Daarop volgt later ook de dood van de geest. Deze veroorzaakt verdere aftakeling: de geest wordt tot dier en vervalt uiteindelijk tot insect. Sterft dat ook, dan is de zielemetamorfose ten einde.

Alomaanwezigheid van zielestof.

Ieder wezen, ieder ding bezit zielestof die het volkomen doordringt en vervult. Dus niet enkel mensen, dieren en organische stoffen zijn 'be-ziel-d' (*opm.*: -- van zielestof voorzien), doch ook alle anorganische stoffen.

De zielestof als energie.

De wereld van de zielestoffen omgeeft de kai met geheimzinnige krachten zodat hij/ zij geen ding, geen feit 'abstract' kan beschouwen: achter al wat wij, mensen, met onze zintuigen waarnemen, zijn krachten actief die de mens niet ziet werken.

Samenhang van deel en geheel.

In de houtspaander zit de zielestof van de boom. In de steen zit de zielestof van de rots waarvan hij afgebroken werd. -- Wat de mens betreft. -- In ieder lid en in het kleinste deeltje van de mens leeft zijn zielestof zelfs in de vingernagel, in het haar.

De stem

Ook daarin is zielestof. Daarom moeten toverhutten op eenzame plekken opgericht worden waar geen kindergeschrei doordringt. De stem van kinderen, en die kinderen zelf zouden mee betoverd worden anders. Ook de magiërs mogen slechts op een fluistertoon toverspreuken murmelen en met mekaar spreken, opdat zij niet zelf in gevaar geraken. -- Met de stem trekt zielestof in de fonograaf en wordt erin vastgehouden. Vandaar het mijden van dat instrument.

De naam

De naam van een persoon of een ding bevat zielestof: “Noemt mijn naam niet zo dikwijls” kan men niet zelden een papua horen zeggen wiens naam t.g.v. een heldendaad in ieders mond is.

Daarom hebben de mensen enkele bijnamen die het meest gebruikt worden. Mensen die allang dood zijn, -- die als geesten reeds vergaan zijn (*opm.*:-- zie hoger) leven en zijn toch verder actief in hun naam. Daarvandaan dat namen van allang in het niet vergane mensen en geesten in vele toverspreuken voorkomen. Het noemen ervan doet de oude kracht herleven en veroorzaken wat zij moet veroorzaken.

ERF180

6.19. Levensgelijkloop (180)

Chr. Dedet, La mémoire du fleuve (L’Afrique aventureuse de Jean Michonet), Paris, 1984, 174ss.. -- Michonet komt, in Zuid-Gabon, een West-Afrikaans land, in het dorp Tsinguépaga, waar Moundouli hoofd is. Dààr leert hij de cultuur der bavongo kennen. Waar het o.m. gonst van ‘vampierengeschiedenissen’: “Ik begin al vlug, in de nabijheid van het dorp, werpspiesen in de grond te zien: zij druipen van het bloed. Wie is ‘s nachts de spits ervan komen besprenkelen? Het antwoord is onveranderd: “de vampier” (beter: weerwolf). Dit is de boosaardige uittreding van een vijandig gezinde die tegelijk in zijn bed doet alsof hij slaapt”.(O.c.,180).

Opm.: -- ***De term ‘levensgelijkloop’.***

Doordat een gedeelte van de algehele ziel van de uittredende diepgaand in b.v. een gorilla van de streek intreedt, ontstaat een parallelle levensloop: wat de ‘nahual’ (het Mexicaanse woord) beleeft, dat beleeft - o.g.v. weerbots of weerkaatsing op het niet-uitgetreden gedeelte van de ziel van de uittredende - de uittredende ook en wel gelijktijdig. M.a.w.: wat met de gorilla gebeurt, gebeurt ook met de man, wat met de man gebeurt, gebeurt ook met de gorilla. Er is een gelijke levenscyclus.

Wat Michonet vertelt, geschiedde indertijd bij primitieven over de hele aardbol. Het gaat dus om een steekproef uit een onoverzichtelijke reeks of verzameling.

Michonet

Gemakkelijk is het om met al die overtuigingen te lachen zoals ik het aanvankelijk ook deed. Maar welke waanvoorstellingen komen niet in de geest op wanneer men in deze wouden vol huilkreten leeft, -- waar zich onverklaarde lichtfenomenen (*opm.*: -- vgl. Sterly’s lichten ‘s nachts van de kumo mensen) -

noch bliksems noch dwaallichten - gedurende de warme nachten bewegen?". (Ibid.).

De klacht van het dorpshoofd.

Moundouli beklaagt er zich over dat zijn jongste broer, hoofd van Marumba, "boosaardige methodes" toepast. Net als Moundouli is zijn broer occult sterk begaafd. Wat hij het meest doet, is uittreden en in de ene of andere gorilla uit de streek intreden.

In die 'gedaante' (van de nahual) heeft hij het op Moundouli's vrouwen gemunt die hij in de plantage aanvalt. Twee werden reeds aangevallen. Een derde, Mousounda, wordt op zekere dag aangevallen: plots kwam "de gorilla" op haar af,-- bewerkte haar rug, beet in haar schouder, rukte één van haar borsten half af. (O.c., 193). -- Wat Michonet, nochtans zelf een 'métis' (halfbloed), op louter natuurlijke wijze tracht te 'verklaren': er zijn gebeurlijk gevaarlijke gorilla's in de omgeving!

ERF181

Op jacht.

Wanneer Michonet, met Doukaga, op jacht wil gaan, reageert Moundouli: "(…) Enkel indien een gorilla u aanvalt, dood hem. (…). Niemand zal, in dat geval, er mij van kunnen beschuldigen dat ik "mijn broer vernietigd" heb".

Opm.: -- Men ziet hoever de vereenzelviging gaat: de gorilla, indien hij zijn broer in zich draagt, is "mijn broer".

Waarop Michonet met Doukaga op jacht trekt. "Ik merk een enorme gorilla op. Van op twintig meter (…). Om na te denken heb ik geen tijd. Ik laad en schiet: op vier meter krijgt hij de lading in volle borst. (…). Huilend loopt hij op zijn linkerpoot weg. Tegen een boom stort hij ineen. In de bladeren reutelt hij: hij weent. Bijt de schors af". (O.c.,199).-

Beiden durven niet gaan zien. -- "'s Avonds verneem ik van de mensen dat de gorilla dood is. Ik ga er met Moundouli over spreken".(…). "Ik hoop dat het niet de aap is die de ziel van mijn broer uitgekozen heeft om erin te wonen" aldus Moundouli.

Nog geen uur later komt een ongeruste Doukaga:

(…). "De broer van het dorpshoofd! Die van marumba!" Hij was diezelfde morgen nog in volle gezondheid. Voor zijn hut was hij bezig met lianen te

reinigen. (…). Een kind treft hem op zijn bank neergeploft aan. Hij is buiten bewustzijn. Hij reutelt en spuwt bloed.

"Ik zie de schotwonde in de borst van de gorilla. Neergeploft op een boomstam. Deze gelijkenissen waren meer voor mij dan een ontroering"

Doukaga: "Moundouli heeft enkel gevraagd naar het uur waarop gij de gorilla geschoten hebt". (…) Tussen tien en elf". De broer plofte neer op hetzelfde uur.

Later.

Moundouli: "Dat is het dan. Enerzijds hebt gij mijn broer gedood. Hij was wel degelijk "in de gorilla". Hij is neergestort door hetzelfde geweerschot. Daaraan is geen twijfel.

Anderzijds kan ik het u niet kwalijk nemen: door hem te doden hebt gij mij een dienst bewezen. Wat gij gedaan hebt, dàt uitgerekend zou ik de ene of andere dag zelf hebben moeten doen.

Wat u betreft: wees gerust! Mijn broer zelf heeft het gewild wat hem overkomen is. Denk erom: zo ver gaan dat men een blanke wil aanvallen! Die mijn gast is! Beseft gij dat? (…).

Opm.: -- Nahualisme is een macht: men kan via een roofdier doden en zo. Maar de levensgelijkloop werkt ook wanneer het dier getroffen is!

ERF182

6.20. Tijgermensensekte (282/222)

Chr. Dedet, La mémoire du fleuve (L'Afrique aventureuse de Jean Michonet), Paris, 1984, 67s.. -- O'Saou, de kloeke veertigjarige zwarte vrouw van Phili Conaté, een Senegalees, is op een avond alleen thuis.

"Doe open". "Gij zijt mijn man niet. De deur blijft dicht! -- Men leefde in schrik voor de "hommes-tigres" de vrouwen die 's avonds alleen waren, kookten binnenshuis water om zich te wassen. "Open de deur of ik sla ze stuk!" "Wel, probeer eens!" De tijgermens beukt met alle kracht op de deur. Onderwijl wakkert O'Saou maximaal het vuur aan en houdt zich met een machete (groot, enigszins gebogen mes) gereed. "Wij weten wat gij vrouwen aandoet, gij!". Zij houdt de blik op de dansend-kokende ketel heet water

gericht. -- De schurk geraakt doorheen de planken. Onmiddellijk krijgt hij het kokende water op zich!

Eigenlijk was het niet eens de moeite waard zich zo te verkleden met leeuwenmanen en panterpoten: ijselijke kreten uitstotend is hij weggevlucht. Mèt zijn dikke. Beschilderde billen verbrand tot in de derde graad. -- O'Saou liet het hem voelen dat hij niet zeer ver zou geraken: zij maakt hem met haar machete bijna af.

Deze overval toonde in de dertigerjaren de ongelooflijke heropleving van de tijgermensen in Midden-Ogooué (centrum van Gabon). De leden van deze 'sekte' terroriseerden hun slachtoffers en hun hele 'filosofie' kwam erop neer dat zij de genitalien van de slachtoffers opeten "pensant ainsi (faire) accroître leur énergie vitale" (in de mening dat zij op die wijze hun levenskracht deden toenemen).

De beruchtste onder deze wilden, Kombé-Niondo, schuimde zo de hele streek af. Hij stond bekend als leider der sekte. Vaststaat dat hij echte slachtpartijen aanrichtte. Totdat de Franse koloniale administratie hem vatte.

Opm.: -- Michonet stelde vast dat menseneterij o.m. bij een gedeelte der fang nog steeds gangbaar was. Antropofagie is deels zich voeden met mensenvlees deels zich toe-eigenen van andermans levenskracht. Wat er, zoals in het geval van de tijgermensen, een ritus van maakt.

Opm.: -- Michonet, in het oerwoud geboren uit een blanke uit Normandië, en een negro-Afrikaanse moeder, leefde tot aan zijn dood in het oerwoud was bwiti-ingewijde,-- kende door en door streek en cultuur.

ERF183

7. Teksten (183/)

7.1. Religie en magie (183)

Frazer's mening.

J.G. Frazer, The Golden Bough, 1900-2, 1912/15- 3, is formeel: magie is zeker geen moderne wetenschap, want de band "voorteken (oorzaak)/ vervolg (gevolg)" is niet met de middelen van de huidige wetenschappen toetsbaar. Indien er al van oorzakelijkheid sprake is, dan is het er een die zich situeert in de mysterieuze levenskrachten.

Maar magie is volgens Frazer ook geen religie, want 'religie' duidt hij uitsluitend als betrekkingen met persoonlijke wezens (geesten, god(hed)en, God. - Wat is magie dan wel?

Besluit.

Alles hangt er nu van af hoe men 'levensenergie' definieert (religieus of niet) en hoe men 'levensenergie' definieert (al of niet met medewerking van persoonlijke wezens).

Vaststelling:

Hier doen zich louter individuele of groepsvoorkeuren gelden bij de westerse intellectuelen. Zij definiëren dan ook tegenstrijdig.

Wat zeggen de religies?

Wij sluiten hierbij de moderne en postmoderne - kritische - religies uit want die hebben al beslist voordat de gegevens er zijn. -- P. *Schebesta, Oorsprong van de godsdienst*, Tielt/ Den Haag, 1962, 63, zegt het als volgt.

Als de magiër zijn kracht aan God ontleent, krijgt de magie misschien wel iets als een religieus karakter. *Placied Tempels, Bantoe filosofie*, Antwerpen, 1946, schrijft dat zijn baluba niet konden begrijpen waarom de missionarissen hun de magie wilden verbieden: "Het kan toch niet verkeerd zijn gebruik te maken van de middelen die god de mens had gegeven, om zijn levenskracht in stand te houden en te versterken".

Let wel: voor Schebesta definieert religie zich als "overgave en onderwerping aan "het goddelijke," terwijl magie is: zeggenschap en beschikking over "het goddelijke". Nog eens: dat is één der wijzen waarop men kan definiëren!

Religie omvat magie.

Behalve in de "kritische religies" omvatten alle religies het begrip 'levenskracht' (onder verschillende namen en met behulp van verschillende methodes) en het begrip "ziel, geest" (zoals indertijd Tylor duidelijk zag).

Gevolg: waarom 'religie' niet definiëren als "en overgave en beschikking met betrekking tot het 'goddelijke'? Dat is een inclusieve definitie en geen exclusieve.

ERF184

7.2. Oermana (goddelijk mana), volksmana, individueel man (184).

'Mana' is dus '1evenskracht'. -- Gaan wij bij de Maori (Nieuw-Zeeland) na wat de oertradities daarover zeggen.

1.-- *J. Prytz-Johansen, The Maori and his Religion*, Copenhagen,1954, 85.

Iedere soort of wezen wordt gedefinieerd o.g.v. zijn natuur of dat wat zijn wezen als activiteit regelt. Dat heet 'tika'. Maar ook de rol of gedrag van een soort of wezen definieert, in tweede instantie. Die rol heet 'tikanga'. Wat brengt nu dit dubbel aspect voort?

Die natuur en die rol worden tot stand gebracht door tupu, levenskracht die van binnen komt, en mana, levenskracht die van buiten komt.

Die twee termen betekenen leven, werkdadigheid, ontwikkeling. Tupu slaat op de natuur van de dingen en de mensen zoals zij zich van binnenuit toont. Mana betekent wat inzake levenskracht van buiten uit komt. Mana is dus niet aan één singulier wezen gebonden maar berust op deelname ('participatie'). -- Tot daar één getuigenis.

2.-- *R. Thurnwald, Die Eingeborenen Australiens und der Südseeinseln*, Tübingen, 1927, 35f.. - Steller haalt *Beattie, Mana*, in: *Journal of Polynesian Society* 30 (1921) aan.

Dit zij ons een tweede getuigenis. En wel uit de mond van één maori, Tikao geheten. Mana is "een onverdelgdbaar begrip": men zou kunnen zeggen dat het God was wiens macht onbeperkt is; zoiets als Gods almacht (zoals de Europeanen zeggen).

Oorsprongsmythe.

Het heilige vuur - het gewone vuur bevat geen mana - dat niemand kan uitdoven of beheersen, is er van het wereldbegin tot het wereldeinde (*opm.*: -- vanuit de oorsprong of eeuwigheid). Het is het bliksemvuur (blikseminslag, zigzagbliksem, stormontketenende bliksem). Zulks is een vuur dat sinds wereldbegin actief is en niet uitschakel-baar. Dat is mana.

Zo is een aardbeving vuur b.v.. -- Mana is overigens overal op de aarde aantrefbaar.

De windgod(hed)en, de aardbevingsgod(hed)en, de Maui, de cultuurstichter en nog andere wezens bevinden zich in het middenpunt van de wereldkring: zij eigenen zich dat mana toe en besturen de elementen. Zij

maken b.v. het weer. -- Door mana b.v. beheersen de leden van de hinefamilie de winden.

ERF185

Maui, de cultuurstichter, is niet dood maar de godin van de onderwereld bemachtigde zijn mana: dàt mana bestaat nog.

Genoemde godheden staan rug aan rug: zij hebben het lot van de wereld - ten goede of ten kwade - in handen. Dàt kunnen zij dankzij mana waartegen niemand kan opkomen: het duurt van het wereldbegin tot het wereldeinde.

Terloops: Beattie zegt dat een ander maori hypnose en telepathie "het resultaat van mana" heette.

Individueel mana.

Iets anders is het persoonlijke mana: dàt kan overweldigd en vernietigd worden. Maar niet het mana der godheden.

De oorsprong van het persoonlijk mana.

De voorouders brachten het mana in de wereld (der maori). - Het mana van het maori volk dat heilig vuur kreeg - zonder dàt vuur b.v. had dat volk nooit de zeeën in kano's kunnen doorkruisen -, lag in de stambomen, -- in de kracht der voorouders.

Dat mana van het volk bestond uit heilig vuur. Maar ook het mana van verscheidene heilige plaatsen en woonplaatsen - met name: ook dat van de grote school voor magie (wharewananga) - bestond uit het vuur dat dààr door de leider (woordvoerder) op ceremoniële wijze (*opm.:* ritueel) 'aangestoken' werd, want gewoon vuur bevat geen mana'. - Dat is de oorsprong van het individuele mana.

Dat persoonlijke mana is de reden waarom na de geboorte de placenta niet mag verbrand worden want dan zou het mana van het kind verloren gaan en zou dat zijn ziel (mauri) vernietigen'. - Een lijk verbranden echter vernietigt niet het persoonlijk mana aangezien de ziel het reeds verlaten heeft.

Opm.-- De ziel lijkt de zetel te zijn van mana dat er de levenskracht van uitmaakt.

Het westen vernietigt mana.

Als de missionarissen van de maori verlangden dat zij hun regels en mijdingen ('tapu'), d.i. taboes, lieten varen en de oude zeden niet meer zouden eerbiedigen, verliet het mana de maori's: het is verzwonden. Zo niet zou het nog even sterk zijn als vroeger.

Opm.: -- Ook andere 'wilden' klagen over het verlies aan levenskracht sedert de missionering de riten ter verwekking en instandhouding ervan afschafte. Zo b.v. op Haïti en elders. Wat erop wijst dat men de niet-westerse culturen liefst met voorzichtigheid benadert. Vandaar ook het succes van de revitaliseringsreligies.

ERF186

7.3. De goddelijke heraut (186)

Wij lezen *W.B. Kristensen, Verzamelde bijdragen tot kennis van de antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, 125/148 (*De goddelijke heraut en het woord van God*).

Het mazdeïsme (nog steeds aangehangen door b.v. de parsi's) is een voorislamietische Perzische religie gecentreerd rond de oppergod Ahura Mazda. De Avesta of Zend-Avesta is het stel heilige schriften aan Zarathustra (Gr.: Zoroaster) toegeschreven (die er, -700/-600 de hervormer van was).- De Avesta kent het type van goddelijke boodschapper ('engel') en de macht van diens woord of licht.

Het genezende woord.

Ahura Mazda zendt op gegeven moment zijn bode naar de mensenwereld om de aanvallen van een boze geest - in dit geval: een ziektedemon - af te weren. De bode krijgt de opdracht Spento Mathro, d.i. het heilige woord, aan te moedigen het leven der wereld te redden. Wat dan ook geschiedt.

In feite is de bode met deze Spento Mathro identisch: beiden heten "de bode" (ashto), d.i. de heraut of gezondene van Ahura Mazda. De namen tonen het wezen aan.

Het schema is dus: de onzichtbare oorsprong stuurt een bode die door zijn woord - wijwoord - in deze zichtbare wereld iets veroorzaakt.

Goddelijke boden.

Kristensen vermeldt er enkele.

1 .-- *Nairyo Sanho.*

De naam zelf betekent 'mannentaal', d.i. gezaghebbend woord. Hij is immers de geest of de god van het woord. -- Eén van zijn bijnamen luidt vyakhano, volksleider, in de zin van gever van goede raad ten dienste van het volk.

Opm.: -- Men denke aan "O.L. Vrouw van goede raad" bijons. --- Nairyo Sanho was de 'genius' (*opm.:* inspirerende of liever vitaliserende geest) der vorsten, de opperste volksleiders, die - wij bevinden ons in het sacrale koningdom - door de goddelijke boden geïnspireerd werden zo dat zij de wil van Ahura Mazda in deze wereld veroorzaken of althans mede veroorzaken.

2.-- *Mithra.*

Deze god heet "de sterke en welbespraakte". Hij laat immers de wateren stromen, de regen vallen, de planten groeien. "De welsprekende god schept dus leven in deze wereld" (o.c., 130).

Mithra, die als zeer strijdbare god de zaak van de hemelgod Ahura Mazda vertegenwoordigt in deze wereld (*opm.*: -- wereldvlucht is dus ver), heet dan ook "de belichaming van het heilige in deze wereld verschenen. Waarbij 'verschijning' eigenlijk betekent "vestiging als vorst".

ERF187

3.-- *Sraosa.*

Een dubbelganger van Mithra. Ook hij heet "belichaming van het heilige woord".

Opm.-- Nairyo Sanho, Mithra en Sraosa overwinnen de vijanden van Ahura Mazda in deze wereld door 'welsprekendheid'.

De eindtijdbode.

Astvatareto. Zo heet de redder op het einde der tijden. Zijn naam betekent "de belichaamde (= vlees geworden) goddelijke rechtsorde". Hij zal 'verschijnen' (zijn vorstelijke intrede doen) om in deze zichtbare wereld het rijk van Ahura Mazda te veroorzaken.

Hij werkt echter niet door zijn woord maar door zijn licht: "Hij zal uit de zee in het oosten verschijnen en dààr zal hij zijn ogen van wijsheid en voorspoed (*opm.:* kenmerken van Ahura Mazda) op de zichtbare wereld richten en zo die wereld onsterfelijk maken".

M.a.w.: wat het woord veroorzaakt, dat veroorzaakt ook, in dit geval, het licht: “Beide brengen goddelijk leven naar onze wereld” (o.c., 132).

Sakrale retoriek.

‘Retoriek’ (antiek Grieks) betekent ‘welsprekendheidsleer’.-- De ‘welsprekendheid’ of taalvaardigheid die wij zo-even ter sprake brachten, is

a. welbespraaktheid, natuurlijk,

b. maar - vanuit de wijsheid en de levenskracht - mana - der godheden.

Zo’n taalvaardig woord (licht) bezat gezag doordat men voelde dat het een levenswet, d.i. een gedragscode die het leven pas tot echt leven maakt, onthulde (openbaarde) als boodschap gericht tot b.v. een door een ziektedemon geteisterde of tot een volk in vergadering.

Dàt woord of licht was even onweerstaanbaar en geldig als de levenswet zelf (o.c., 129). Want eens uitgesproken handhaafde het zich: het schiep (veroorzaakte) een nieuwe toestand. Het zette zich o.g.v. goddelijke geladenheid met levenskracht in werkelijkheid om. Het werkte uit wat het als denkinhoud zegde.

Zegt Kristensen: de taalvaardigheid van de goede (*opm.:* godgegeven en dus scheppende) raad was “een scheppende kracht, een levensenergie waarin het mysterie (*opm.*: -- de geheime levenskracht die het lot in neer en opgang beheerst) van schepping en leven actief was”. Zo’ n raad is én kunst én goddelijke kracht.

ERF188

7.4. “Mola salsa” (offergraan) bij de antieke Romeinen (188).

Lezen wij *W.B. Kristensen, Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, 328v.. -- Het zoveelste bewijs van de stelling dat religie wezenlijk manaïstisch is!

1.-- In het oude Rome zorgden de slaven/ slavinnen voor de welvaart van de familie. Zo verzamelden zij “de rijkdom der aarde” in voorraadkamers en graanschuren, bereidden op de vuurhaard het eten voor het gezin. -- Dit is het private aspect.

2.-- De Vestaalse maagden verzorgden - gedurende elf eeuwen - de eredienst-handelingen die het publieke aspect uitmaakten. Zo bereidden zij de

mola salsa, een mengsel van grof gemalen koren (mola) en in water opgelost zout (salsa) dat als offergraan dienst deed.

1. Volgens strenge rituele voorschriften (*opm.*: -- voorschriftenreligie) plukten zij de nodige korenaren van de nieuwe oogst, droogden en maalden de korrels tot grof meel.

2. Eveneens volgens voorschriften bewerkten zij het zout. -- Het mengsel brachten zij naar penus Vestae, de voorraadkamer van Vesta, in haar tempel. Met dit mengsel werden de offerdieren bestrooid en daardoor 'geheiligd' (*opm.*: -- met levenskracht geladen).

Het staat vast dat de oude Romeinen in de mola salsa het heilig prototype (*opm.*: -- oermodel) van alle voedingsmiddelen zagen.

1. Iedere spijs was 'heilig' doordat er goddelijke energie in werkzaam was, -- "de energie van het zich vernieuwende leven" (een term van Kristensen waarmee hij de totaliteit van al wat leven is in de hele kosmos aanduidt).

2. De mola salsa echter was de bijzondere draagster van deze goddelijke kracht. De bereidingswijze - hierboven even geschetst - getuigt van de toeleg om in deze spijs de goddelijke energie tot onbelemmerde ontvouwing te laten komen.

Zo kon zij tot de heiliging van andere offerenden dienen.

Opm.: -- Men kan het niet duidelijker uitdrukken: de religie der oude Romeinen kende het begrip 'energie' en vatte de riten op als middelen om deze energie te dynamiseren, d.i. tot volle ontplooiing te doen komen.

Men vergete daarbij niet dat geen enkele maaltijd, geen enkel gebed, geen enkele offergave in de oertijd van Rome geschiedde zonder de aanroeping van de godin Vesta. Zoals *E. Lazaire, Etude sur les Vestales*, Montpellier, 1890, 28, zegt.

ERF189

7.5. Marett's 'animatisme' (preanimisme) (189)

R.R. Marett, in 1899 en in 1914 (*The Threshold of Religion*), grenst Tylor's begrip 'animisme' streng af. Hij doet dit nadat hij *H. Codrington, The Melanesians*, Oxford, 1891, gelezen heeft. Marett haalt hem aan.

Het begrip 'mana' (levenskracht) bij de Melanesiërs is "een vermogen - duidelijk onderscheiden van de grofstoffelijke kracht - dat op allerlei wijzen goed of kwaad sticht zo dat het bezit of de beheersing ervan van het grootste belang is".

Indien nl. iemand een succesrijk vechter is, dan is het niet de 'natuurlijke' sterkte van zijn arm, de scherpte van zijn oog of de beschikbare kracht die dat succes bewerken: beslist bezit hij 'mana', afkomstig van een geest of van een of andere overleden krijger zo dat hij van 'sterkte' voorzien is.

Dit 'mana' is opgeborgen in een stenen amulet rond zijn nek of in een tuiltje bladeren in zijn gordel, in een tand (…) of in de vorm van woorden waarmee hij een boven de natuur uitgaande hulpverlening oproept.

Indien iemands zwijnen zich goed vermenigvuldigen en zijn tuinen veel opbrengen, dan is dat niet doordat hij ijverig is en op zijn bezit let maar om reden van de stenen vol 'mana' voor zwijnen of voor yamswortels (…).

Natuurlijk groeit een yamswortel, eens geplant, maar hij zal niet groot (*opm.*: -- opvallend) uitvallen indien geen 'mana' tussenkomt. -

Opm.: -- Deze opvatting heet 'manaïsme'.

Marett's animatisme (preanimisme).
Daaruit besluit Marett m.b.t. Tylors animisme wat volgt.

1. Het primitieve begrip 'leven' geldt enkel voor die voorwerpen die een ongewoon of zonderling gedrag vertonen (of een gedrag dat zo overkomt). De primitief neigt ertoe zo'n voorwerp als 'heilig', als met een bijzonder vermogen geladen, te beschouwen.

2. Deze opvallende levendheid of vermogen leidt er de primitief niet toe aan zo'n dingen een ziel of geest toe te schrijven, want 'levendheid' en 'bezieldheid' zijn onderscheiden.

Iets kan levend ('living') of 'animated' (nl. gevitaliseerd) zijn zonder een ziel of geest erin. -- Die opvatting heet Marett animatisme of preanimisme ('pre.animisme' omdat hij dacht dat het animatisme ouder kon zijn dan het animisme).

Opm.: -- In de grond komt dit neer op het vooropstellen van magische kracht, want magie manipuleert 'mana'. Andere volkeren hebben voor 'mana' andere termen.

ERF190

7.6. Wakanda, manito en mana (190)

Eigenlijk behoort dit thema tot het magisme of dynamisme. Maar wij staan er nu bij stil om het verband met de geesten, resp. zielen ervan aan te duiden.

Lezen wij *P.Radin, Religion of the North American Indians*, in: *Journal of Amer. Folklore* 1914 (xxvii): 355ss..

De winnebago Sioux gebruiken de term 'wakanda' en de ojibwa algonquins de term 'manito'.

1.-- Iets heet wakanda/ manito voor zover het zeldzaam, opvallend, verrassend, ongewoon, -- machtvol is. Zonder uitdrukkelijke verwijzing naar een kracht die erin schuilt.

2.-- In beide stammen bedoelt de term welbepaalde geesten hoe verschillend ook van uitzicht. -- Wanneer in een stoomboot de stoom als wakanda/ manito geduid wordt, dan is dit omdat een geest zich tijdelijk in die stoom omgevormd heeft. Wanneer een pijl "een bijzondere kracht" bezit, dan is dit doordat een geest zich in de pijl heeft omgevormd of "de pijl tijdelijk bewoont".

Wanneer men tabak offert ter ere van een voorwerp dat een opvallend uitzicht heeft, dan is dit omdat het aan een geest toebehoort of omdat die geest erin woont.

Heilig (gewijd).

De term wakanda/ manito is vaak synoniem van de term 'heilig', 'gewijd'. Wanneer een winnebago van iets zegt dat het 'waka' (heilig, gewijd, sacraal) is, en men hem vraagt wat hij wil zeggen, dan luidt het dat het aan een geest toebehoort, dat een geest op een of andere manier er uitstaans mee heeft, dat het "een geest bezit" b.v..

Vergelijking met 'mana'.

Lezen wij *H. Codrington, The Melanesians*, Oxford, 1891, dan stellen wij gelijkenis vast: er is een profaan en een sacraal taalgebruik van dezelfde termen.

1.-- 'Mana' is al wat een levenskracht bezit die opvalt inzake intensiteit of doeltreffendheid.

2.-- 'Mana' heet uitsluitend die kracht die eigen is aan natuurgeesten of (aan een klein aantal) gestorven voorouders. Levende mensen hebben enkel die eigenschap doordat zij ze van geesten of voorouders krijgen.

Opm.: -- Magie plegen dus in die culturen is én dynamistisch (krachtbeheersend) en animistisch (niet zonder zielen of geesten).

ERF191

7.7. Het oermonotheisme (191)

W. Schmidt, Origine et évolution de la religion, Paris, 1931, 219/234 (*Le Grand Dieu des primitifs*), zet uiteen hoe de baanbreker *Andrew Lang*, een schot, in zijn *The Making of Religion* (1898-1; 1900-2;1909 -3), de kritiek van het toenheersende animisme van Tylor voltrekt

Lang was overtuigd animist en tylorist. Totdat hij op zeker dag een missionaris ontmoet wiens getuigenis strijdig is met zijn theorie.

Lang - eerst weigerig - onderzocht de zaak: hij ontdekte gaandeweg meer en meer feiten die de missionaris gelijk gaven, nl. primitieven kennen een opperwezen.

Onthaal.

De etnologen in Frankrijk, Noord-Amerika, Duitsland zwegen het werk dood! Jarenlang! Waarop Lang: "Zoals andere bloedgetuigen van de wetenschap moet ik er mij aan verwachten als een hinderlijk ding, als een onopgevoede, als een man van juist één gedachte en dan nog een onjuiste behandeld te worden".

Waarmee Lang bewijst dat hij de objectiviteit van westerse intellectuelen niet hoogschatte.

Onthaal: 'Urmonotheismus'.

Toen Lang stierf in 1912, verscheen het eerste deel van *W. Schmidt, Der Ursprung der Gottesidee*, een werk dat met andere - streng historische - middelen Lang's begrip "opperwezen der primitieven" Urmoniheismus, oermonotheïsme, heette.

Terloops: het laatste deel van Schmidt's werk verscheen in 1955. Het totale werk bevat elfduizend bladzijden! Wat *M. Eliade, La nostalgie des origines*, Paris, 1971, doet zeggen: "Het is dus niet verwonderlijk dat weinig religiehistorici dit enorme traktaat gelezen hebben". W. Schmidt was sterk onder de indruk van Lang's stelling maar was ook sterk verveeld met de gebrekkige methode van deze schitterende Schot.

-- Aldus Eliade.-- Dit belet niet dat wij nu kort Lang's kritiek van het tyloriaanse animisme samenvatten.

a.1.-- Tylor stelt dat het begrip 'ziel' de oorsprong is van het begrip 'God' (als Opperwezen).

Opm.: -- Met Soloviev zeggen wij: "Hoe kan men een ziel als Opperwezen duiden, indien men niet eerst en onafhankelijk daarvan ergens het begrip 'God' heeft opgedaan?"

a.2.-- Tylor stelt dat het begrip 'ziel' - via het begrip 'natuurgeest' en 'voor-ouderziel' (= naturisme en manisme) - in het polytheïsme uitmondt, -- veelgodendom dat, mettertijd gecentreerd geraakt rond de éne God (monotheïsme).

ERF192

Welnu, in een aantal culturen - Australiërs, Andamanen - is wel het Opperwezen gekend maar niet een of andere vooroudercultus en in een aantal culturen - Australiërs, Andamanen, Bosjesmen - kent men wel het Opperwezen maar mankeert het naturisme.

In het cultuurpact waarin zij leven is er b.v. nog geen opperhoofd dat als sociaal toonbeeld zou kunnen dienen om uit het veelgodendom het begrip "éne God" te doen evolueren.

b.-- Tylor stelt dat de moraal pas laat met religie verbonden geraakte. De vooroudercultus immers was enkel afwering van angst voor de overledenen en het naturisme was enkel op nuttigheid afgestemd.

Welnu, een aantal culturen - primitieve - kent niet enkel een moraal, waarin b.v. zelfopoffering hoge waarde vertegenwoordigt, maar zij duiden die moraal als de wil van het gewetensvolle Opperwezen dat o.g.v. alwetendheid en gerechtigheid het naleven ervan volgt en sanctioneert

De ontaarding van de ene god tot een vadsige god.

Eliade, o.c., 96s., merkt op dat Lang vaststelde dat het geloof in het Opperwezen niet frequent was, dat de eredienst ervan nogal pover uitvalt (de rol ervan in het dagdagelijkse, praktische leven is mager). Lang zocht de oorzaak van het feit dat God een deus otiosus, een op vakantie gegane God, geworden is in de loop van de cultuurgeschiedenis

Eliade verwijst naar het feit dat *Fr. Nietzsche* (1844/1900), in zijn *Also sprach Zarathustra* (1883), de dood van God in de westerse beschaving vaststelde, -- twee decennia voor Lang.

Nietzsche, -- Lang en Schmidt stellen dat proces van ontaarding vast. Elk op zijn wijze.

Lang denkt - deels ten onrechte (volgens Eliade) - dat de "komische, onzedige, fantastische mythen; - die schril afsteken tegen het waarlijk 'religieuze' (versta: eerbiedige) wezen van het Opperwezengeloof - daarvan zoniet de oorzaak dan toch het symptoom zijn. Het geloof is rationeel en verheven. De mythen zijn irrationeel en verloederend. -- Aldus Lang.

Opm.: -- De mythanalyse van Lang moet aangevuld worden door een correctief: er zijn ook rationele en verheven kanten aan de mythen. Maar dat is b.v. door de astrale naturisten aangetoond (panbabylonisme) en vele andere strekkingen.

ERF193

7.8. De veroorzakerreligie volgens Nathan Söderblom (193)

N. Söderblom (1866/1931), aartsbisschop van Upsala (Zweden) en ook hoogleraar in Upsala en Leipzig, schreef een meesterwerk: *Das Werden des Gottesglaubens (Untersuchungen über die Anfänge der Religion*) Leipzig, 1926-2.-- Staan wij stil bij zijn religiefilosofie

Om te beginnen: drie elementen verklaren religie, het animisme, het dynamisme en het veroorzakergeloof ('Urheberglaube').

Dit laatste element interesseert ons hier.

Beginnen wij met een schets, ontleend aan een ander werk, nl. *A. di Nola, La prière*, Paris, 1958, 24. -- Steller haalt een lied der pygmeeën uit equatoriaal Afrika aan t.e.v. het opperwezen dat zij vereren. Het gaat om een gebed ter

zegening van de wapens (der jacht). “khmvoem, O Khmvoem! Gij zijt de meester. o schepper, de meester van alles. -- Meester van het woud. Meester van de dingen. En wij, de kleine mensjes, wij zijn uw onderdanen. O Khmwoem: geef bevel, meester van leven en dood, en wij zullen gehoorzamen”.

Opm.: -- De pygmeeën, ‘vuistmensen’ (door de antieke Grieken geheten), gelden als zeer onderontwikkeld in de moderne zin van het woord ‘ontwikkeling’. Maar één ding is zeker: hun godsbegrip - hun begrip ‘opperwezen’ dat zij met de term ‘khmvoem’ aanduiden - is allesbehalve ‘primitief’. -- Wat volgt, is meteen kort samengevat in dit pygmeeëngebed.

Urheber (veroorzaker, ‘alvader’).

De juiste term zou luiden: ‘alveroorzaker’, want alle andere actieve entiteiten in de religies bewerkstelligen d.m.v. eigen levenskracht - versterkt door wat zij aan andere werkelijkheden ontlenen of zelfs door wat zij ervan stelen inzake levenskracht - resultaten.

Alleen de alveroorzakende god bewerkstelligt letterlijk alles. In Bijbelse taal: al het geschapene. -- Zelfs de aardse magiër/ magiërin is een veroorzakende persoon, want hij/ zij werkt iets uit d.m.v. mana, levenskracht.

Söderblom, in het volgende uittreksel, steunt zich op *Leo Frobenius* (1873/1938, etnoloog, stichter der Kulturkreisschool), in diens werk *Die Weltanschauung der Naturvölker*.

Het gaat om de religie der yoruba, een volk in West-Afrika. De yoruba vereren honderden godheden. Dertien eronder genieten algemene verering. Onder dezen Olorun.

ERF194

1.-- *Twee zgn. ‘hemelgoden’*

Volgens Frobenius onderscheiden de yoruba twee hemelgoden, nl. Olorun en Obatala.

Olorun is “de goddelijke hemel”, -- dat type van God dat te alomvattend, te ‘onverschillig’ (*opm.*: -- verheven) en te groot opm.: --- grandioos) is om zich op directe wijze met de mensen b.v. bezig te houden. -- De naam ‘olorun’ betekent heer van de hemel.

Opm.: -- Söderblom verwijt een zekere Ellis dat hij niet ingezien heeft dat Olorun ook de bezitter van de zon is in de ogen van de yoruba, want 'orun' betekent zowel hemelruim als zon.

Olorun beschikt niet over wijmannen ('priesters'). Van hem wordt geen beeld gemaakt. Tempels te zijner ere zijn er niet. "Slechts zeer zelden - wanneer alle (*opm.*: -- ondergeschikte) godheden hulpeloos bevonden worden - roept men Olorun aan. Men kan zeggen dat Olorun meer in spreekwoorden leeft dan in praktische overwegingen of in cultus". Obatala echter is de hoofdgod der yoruba.

Opm.: -- Söderblom wil zeggen: "de hoofdgod van het veelgodendom". -- Hij beschikt over eredienst, wijmannen. "Zodoende is hij "ein Gott" (een god) in de eigenlijke (*opm.*: -- polytheïstische) zin nevens vele (*opm.:* honderden) andere" (aldus woordelijk Söderblom).

2.-- *Twee radicaal onderscheidbare 'hemelgoden'.*

Deze uiterst beknopte karakteristiek is overduidelijk: zij zijn niet van dezelfde wezensaard! Olorun situeert zich "te ver" (*opm.*: -- is te verheven) om door regelmatige verering ononderbroken "bevredigd en verpleegd" te worden. Obatala heeft dergelijke "bevredigingen en verplegingen" telkens weer nodig als polytheïstisch god.

Besluit.

Olorun staat ver boven Obatala en de andere dertien of honderden goden/ godinnen.

Opm.: -- Söderblom merkt op het einde op dat de kenmerken die van hem een 'hemelgod' of 'zonnegod' maken, tweederangs zijn en hem verwarren met eindige, polytheïstische godheden die zich telkens weer situeren in één welomschreven gedeelte van het heelal. Waar Olorun het gehele heelal beheerst, als alveroorzaker.

Opm.: -- Een andere uitleg is: de Olorun der yoruba is een machtvol polytheïstisch god die zich (bedrieglijk als hij is) tooit met de kenmerken van de alveroorzaker èn met de kenmerken van een hemel- en zonnegod.

Wat niet zo zeldzaam is in alle religies.

ERF195

Dat dit zo is, blijke uit wat Söderblom, onmiddellijk daarop, zegt: “Wat *K.E. Preusz, Der Ursprung der Menschenopfer in Mexico*, in: *Globus 86* (1904, ii), bij de (*opm.*: -- antieke) Mexicanen opgemerkt heeft, nl. dat in de regel de ‘zonnegoden’ uit andere figuren ontstonden, wordt ook elders vastgesteld. Enkel dit: Preusz stelt demonen voorop. Ik zou, in enkele gevallen, in de plaats daarvan de alveroorzaker vooropstellen”.

Opm.: -- M.a.w.:

a. in de meeste gevallen neemt Söderblom mèt Preusz aan dat het demonische wezens zijn;

b. in enkele gevallen zijn het ‘Urheber’, Opperwezens. Letten wij goed op:

a. men stelt vast dat oorspronkelijk ‘andere’ hogere wezens, meestal demonische wezens, er eerst zijn;

b. men stelt vast dat later deze wezens de trekken van alveroorzakers beginnen te vertonen.

Deze ‘evolutie’ steunt op de getuigenissen van documenten die de meningen van de bevolkingen weergeven. Deze meningen steunen op de indrukken, met name: in menig geval de inzichten van ‘occult begaafden’ en ‘mythologen’. Het zijn dus die mensen die evolueren met de waarnemingen en indrukken die van de bewuste ‘wezens’ uitgaan. Wat is nu voor de hand liggender dan aan te nemen dat, op sluwe wijze, deze wezens zich voordoen als opperwezens?

Wat is dus onze mening terzake?

a. Dat het demonische wezens zijn (zeker in de meeste gevallen).

b. Dat dit niet het pure begrip en het bestaan van een Opperwezen, door Söderblom ‘Urheber’ genoemd, uitsluit. Wel integendeel: de karikatuur verraadt het origineel. De gretigheid en de hoge frequentie waarmee ‘gewone’ (polytheïstische) godheden zich tooien met de kenmerken van het Opperwezen, bewijst de noodzaak ervan juist voor die lagere ‘godheden’ (‘afgoden’ zegt de Bijbel) die het Opperwezen beconcurreren.

Er is nog een ander bewijs voor onze stelling.

O.c., 122 zegt Söderblom dàt “de Allväter (Alvaders) zich in verre verte situeren. Zij zijn naar “een ander land weggegaan”. Zij heten dan ook “dei otiosi” vadsige goden. De verhevenheid dezer wezens contrasteert met de geringe betekenis (rol) die zij nevens de nabijere, actievere en gevaarlijkere wezens spelen - zielen van overledenen, geesten, natuurgodheden”.

Het feit dat de bevolkingen ondervinden dat zij niet tussenkomen in hun leven, wijst op allesbehalve op een waar Opperwezen.

ERF196

7.9. Hemel- of zonnegod ofwel alveroorzaker? Of wat eigenlijk? (196)

Wij hernemen *N. Söderblom, Das Werden des Gottesglaubens*, Leipzig, 1926-2, 138 /141 (*Ein kultloser Urheber*). Meteen zien wij hoe Söderblom getuigenissen duidt.

Onderwerp: de dsjagga negro-afrikanen, in Oost-Afrika (Kilimanjarogebied). Daar treft men:

a. een uitgewerkte zonnemythologie en zonneverering aan en

b. is er reden om "achter de zonnegod een eredienstvrije alveroorzaker te zien". Aldus steller. Het "hoogste wezen" heet (i)ruwa. De term betekent 'zon' en 'hemel' maar er wordt ook beweerd dat (I)Ruwa "alles gemaakt" heeft.

Eerste getuigenis.

J. Raum, missionaris, in *Archiv für Religionswisenschaft* (1911).

Een dsjagga zegt wat volgt. -- Ruwa, de zon, heeft als vrouw de maan, aan wie hij, de zonnegod, 's avonds wanneer hij verzwindt, zijn schild geeft. Zoals de dsjagga vrouw de krijger het schild afneemt wanneer hij uit de strijd terugkeert.

Volgens Raum is "Ruwa uit het toekennen van een ziel aan de zon of aan het hemelruim ontstaan".

Opm.: -- Dit is een typisch animistische duiding.

Söderblom's duiding.

Raum vermeldt kenmerken die met het loutere begrip 'zonnegod' strijdig zijn. Want - aldus Raum zelf:

"Een eigenlijke eredienst wordt hem niet gewijd. Ruwa dreigt zich vaak tot een puur denkbeeld of vermoeden te vervluchtigen zonder praktische betekenis.

Want de 'eigenlijke' (*opm.*: -- dagdagelijkse, op praktische problemen gerichte) religie is manisme (voorouder**cultus**). Waarbij ook wel andere geesten offers krijgen.

Ruwa echter krijgt geen offers tenzij zelden. Want Ruwa is groot, onguur ('ungeheuer') en hij komt vaak - te midden van de armzalige altijd eisen stellende geesten - over als de rijke, milde uitdeler.

Opm.: -- De reden is: het Opperwezen beschikt over een oneindige voorraad levenskracht (mana). De andere - geschapen - geesten niet. Zij zijn behoeftig: dat noopt ze tot het eisen van offers ("do ut des". Ik geef opdat gij geeft, -- aldus degene die het offer, d.i. levenskracht, schenkt om iets te verkrijgen).

Wat het gebed betreft.

Tot Ruwa bidt men 's morgens en 's avonds om bescherming en voor de veestapel. Maar vaker richt men zich tot de geesten.

Söderblom: Ruwa is 'Urheber', geen gewone godheid.

ERF197

Tweede getuigenis.

Br. Gutmann, missionaris, in zijn *Dichten und Denken der Dschagganeger*, Leipzig, 1909.

De term iruwa betekent zon en god. Gutmann: "Deze benaming lokt de mening uit dat minstens aanvankelijk iruwa een pure zonnegod was".

Want nog heden wordt de opgaande zon vier keren begroet door in haar richting te spuwen, terwijl men bidt: "O Iruwa, bescherm mij en de mijnen!" Want - aldus Gutmann steeds - ook de maan wordt nog heden vereerd.

Weliswaar wordt het vertalen van "iruwe-u" d.i. "bij God" door "op de zon" door de bevolking met klem afgewezen: "God woont niet op de zon maar de hele hemel is Iruwa". Gutmann: "Aanbidding van de hemel is dus het eigenlijke uitgangspunt van het Godsgeloof der dsjagga".

Opm.: -- Wat een natuurmythologische duiding is.

Söderblom.

1. Beide missionarissen zeggen hetzelfde.

2. Hun mening klopt met een gangbare en door kenners voorgestane theorie, nl. de alveroorzakers zijn 'hemelgoden'.

Toch duidt Söderblom anders.

De bevolking identificeert niet zonder meer godheid en zon zoals de naam Iruwa insinueert. God situeert zich niet zomaar in de zon, op de zon. -

1. De bevolking gebruikt de term iruwa ook zonder aan god te denken.

2. Gutmann. -- "Zij noemen de ganse hemel zelf 'iruwa' en zeggen dat hij God is die ineens de ganse mensenwereld omvat.

Het vaste hemelgewelf - dat naar hun mening van steen is - noemen zij 'ngina'. De hoger gesitueerde wereld echter - in tegenstelling tot de wereld der aarde - heet 'iruwa' of, meest, in de logicalis (*opm.*: -- plaatsaanduidende uitdrukking) "iruwe-u", d.i. "bij God".

Dat de zo geduide 'hemel' als oorsprong van het Godsbegrip zou fungeren, is reeds op zich onwaarschijnlijk: zoiets is veel te onbepaald.

Opm.: -- Soloviev zou zeggen: "Ik kan niet bij vergissing een koord als een slang duiden, indien ik niet eerst en onafhankelijk ervan de slang ken".

Reeds het schommelen tussen 'hemel' en 'zon' stemt tot twijfel. Bovendien beweert de bevolking dat "Iruwa's plaats veeleer tussen de aarde en de hemel is". Vooral: Iruwa treedt door en door als een persoon op.

Opm.: -- Men ziet dat Söderblom uit het getuigenis zelf (en uit de beweringen der dsjagga) zijn argumenten haalt.

ERF198

Soderblom duidt.

De oplossing van het raadsel van de naam ligt 'wellicht' in een gebed dat bij het "grote offer" hoort om het overbrengen van besmettelijke ziekten te voorkomen. Dat offer wordt eigenaardigerwijze tot Iruwa gericht: "Gij, mens van de hemel, stamhoofd, aanvaard dit rund. Wij vragen u dat gij ziekte die op de aarde komt, ver van ons zoudt willen doen voorbijgaan (…)."

Gutmann bestempelt dit gebed als door en door gewichtig: "God wordt "nduf wo firuwa": mens van de hemel, geheten. Men denkt daarbij aan Iruwa als een persoon die de hemel beheerst. Vandaar voltrok zich de verdere stap, nl. dat wezen zelf 'Iruwa' te heten".

Söderblom.

Hiermee staan wij ver af van de zon of de hemel als oorsprong van het godsbegrip. -- Men moet van een hoog gesitueerd wezen het "hemelse

stamhoofd", -"de mens van de hogere wereld" - uitgaan die fenomenen in de hemel en op aarde moet verklaren: Iruwa is alveroorzaker en zijn verband met hemel en zon is een tweederangs kenmerk.

Meer nog: Iruwa heeft ook de mens geschapen. Daarvoor wordt de term 'igumb', maken, knedend vormen, -- een woord dat ook gebruikt wordt voor de pottenbakker.

Het contrast.

1. Iruwa, de god en schepper, is goed en medelijdend: juist daarom wellicht spelen religieuze plechtigheden een geringe of zelfs geen rol in zijn verering.

2. De geesten der overledenen echter eisen onophoudelijk offers om 'verzoend' te worden en tot goedgunstigheid gestemd te worden. Dit manisme is in sommige gedeelten van het land de enige vorm van eredienst gericht tot een hoger wezen. In andere gedeelten is er wel een offer t.e.v. Iruwa (zoals wij zagen). Wanneer de offers t.e.v. de geesten zonder resultaat blijven, luidt het: "Nu willen wij God een offer brengen". Iruwa is dus een soort "laatste toevlucht".

Opm.: -- Men ziet het: God, als bron van levenskracht (manistische duiding van God), heeft geen offers (levenskrachtdragende gaven) nodig. De geesten en de voorouderzielen zijn als uitgemergelden: zij hebben voortdurend levenskrachtdragende gaven nodig.

Besluit.

Zo vestigt Söderblom zijn theorie omtrent de alveroorzaker, Urheber, die "in den hoge" woont en dus met hemel en zon in ver band gebracht wordt, maar van de andere 'entiteiten' klaar onderscheden wordt.

ERF199

7.10. Het dodenrijk (onderwereld, sjeol) in de Bijbel (199)

Vertrekken wij van *Filipp. 2:10*, waar Paulus zegt dat Jezus een rol speelt "in de onderwereld, op aarde en in het hoogste der hemelen" m.a.w.: in de gehele kosmos. -- In dat kader situeert zich de leer omtrent de 'sheol' ('sjeol'; Grieks: hades) in de Bijbel.

Het tragisch lot van Kore (Korach), Datan en Abiram en de tweehonderdvijftig.

Num. 16:1/35 verschaft ons de basistekst. -- De zelfoverschatting van Kore, Datan en Abiram en de tweehonderdvijftig 'prinsen' leidt tot opstandigheid tegen Mozes en Aaron.

Mozes, nochtans een zeer eenvoudig man, voelt zich verplicht zijn positie te verdedigen.

"Hieraan zult gij weten dat Jahweh mij gezonden heeft om "al die werken" (*opm.*: -- grotendeels aretalogische feiten) te verrichten en dat ik ze niet uit mijzelf bewerkstellig.

Indien deze mensen de natuurlijke dood sterven, getroffen door het lot dat alle mensen treft, dan heeft Jahweh mij niet gezonden.
Indien echter Jahweh iets ongehoords (*opm.*: -- aretalogisch) doet, nl. indien de aarde haar mond opent en henverslindt, --- hen en al wat hun toebehoort, en zij levend in de dodenwereld afdalen, dan weet gij dat zij Jahweh verworpen hebben".

Nauwelijks had hij al deze woorden uitgesproken of de grond opende zich onder hun voeten, de aarde opende haar mond en verslond ze (...). Levend daalden zij in de onderwereld af, -- zij en al wat hun toebehoorde. De aarde dekte ze toe en zij verzwonden uit de gemeenschap. (...). Een vuur laaide vanwege Jahweh op dat de tweehonderdvijftig verteerde".

Opm.: -- Het doet er niets toe dat men deze tekst als puur 'mythisch' afdoet ofwel als een 'wonder' gelovig duidt: de gedachte is overduidelijk! Er wordt vooropgesteld dat mensen die sterven, afdalen in een onderwereld. Dit geloof is aanwezig - uitdrukkelijk (zeer vaak) of niet - in de gehele Bijbel.

En wel als een lotsbestemming waarvan de ernst uiterst groot is. Geen enkel exegeet, indien voldoende eerlijk met de teksten omgaand, kan en zal dit loochenen.

Meteen blijkt dat wat "de volkeren" (de heidenen) ter zake zeggen - over onderwereldlijke wezens (voorouders, godheden, schimmen) - , ook door de Bijbel, ofschoon op typisch Bijbelse wijze, aanvaard en doorleefd wordt. Wat opvalt, is dat in de Bijbel zo goed als geen eigenlijke 'godheden' in de 'hel' (onderwereld) gesitueerd worden. Wel 'godszonen' en mensen die ergens van God vervreemd zijn.

ERF200

7.11. De bewoners van de 'sjeol' (200)

Al wie, in het land der levenden, d.i. op deze aarde, de tien geboden (*Ex. 20:1/17; 34:10/38*), substantieel genomen, d.i. met uitbanning van alle gesofistikeerde 'duidingen', niet even substantieel, d.i. als basis vooropstelling van praktisch leven, waarmaakt, komt in de sjeoel terecht.

Dit o.g.v. het eeuwig verbond (*Is. 24:1/6*) of o.g.v. de in het hart der heidenen (en zeker der joden) geschreven 'wet' (*Rom. 2:15*) - beide zijn één en hetzelfde - !

M.a.w.: wie God en zijn decaloog verwaarloost, wordt door God verwaarloosd en naar de 'hel' verwezen. O.g.v. de 'wet' of 'wetten', d.i. de gedragsregels die voor de hele schepping gelden, schift God de met bewustzijn en geweten begaafde wezens, -- zoals *Ekkl.kus (Sirach) 15:11 / 20* schitterend zegt:

"Voor de mensen bevinden zich het leven en de dood. Volgens vrije keuze wordt het een of het andere hun gegeven (*opm.*: -- door God)). Of zoals *Gal. 6:7/9* even schitterend zegt "Wat men zaait, dat oogst men". "Wie in het 'vlees' (gewetenloos) zaait, zal o.g.v. dat vlees het verderf (*opm.*: -- één der benamingen voor onderwereld of dodenrijk) oogsten. Wie zaait in de 'geest' (*opm.*: - Gods levenskracht en zijn geboden), zal o.g.v. die geest eeuwig leven oogsten".

M.a.w.: niet God verdoemt. De vrije mens verdoemt zichzelf. Dat is de zeer uitdrukkelijke leer van de Bijbel.

Dat "het onderhouden der geboden" (Zo zegt Jezus het) beslist, blijkt uit volgende Bijbelteksten.

Spreuk. 8:3/18, waar gezegd wordt dat degene die Gods 'wijsheid' (de decaloog) mist, de 'onwijze', niet voldoende beseft dat te midden van zijn onwijs leven en milieu zich 'schimmen' bevinden en dat wie op onwijsheid ingaat, in "de dalen van de sjeol vertoeft". Vgl. *Spr. 2:16/19; 5:2/6*.

Wat afzonderlijke geboden betreft, zie b.v. *Ps. 49 48): 6/21* (de mammon, d.i. gewetenloos verworven rijkdom geeft uit op de sjeol).

Zo *Spr. 7:1/27* (het zich met de parakuptousa (de schuinlonkende prostituee) inlaten leidt naar de sjeol).

Zo ook *Jud.6/7* (cfr. *Gen. 6:1/4* (godszonen); *Gen. 19:1/11* (homoseksualiteit).

Zo *Is. 14:3/21* (oosters dwingeland) en *Ezek. 32:1/32* (farao en andere dwingelanden).

Opm.: -- Wat in de zo-even aangehaalde teksten duidelijk met de sjeol in verband gebracht wordt, dat is in zeer vele ethische teksten op verzwegen wijze aanwezig. De sjeol is de sanctie die volgt op een leven waarin God dood is en zijn geboden dode letter.

ERF201

7.12. De bestaanswijze eigen aan de onderwereld (201)

In tegenstelling tot "het land der levenden" (deze aarde) betekent "sjeol' de (sacrale) diepten der aarde (onderwereld).

Deut. 32:22 zegt het: "(Jahweh): Ja, een vuur laaide op uit mijn verontwaardiging. Het zal branden tot in de diepten van de sjeol".

Is. 14:9 zegt het naar aanleiding van de gevallen Babylonische dwingeland: "Beneden sprong de sjeol om uwentwil op. Om u tegemoet te komen. Voor u heeft de sjeol de schimmen wakker geschud. Al de potentaten van de aarde!

Opm.: -- In de taal van W.B. Kristensen: de onderwereld is de neergang van het (aardse en zelfs kosmische) leven.

Het dodenrijk.

Collectief genomen - een uitzondering wordt vermeld in *Ps. 16 (15): 10/11* - gaan de gestorvenen naar de onderwereld die daardoor het dodenrijk wordt.

Zo zegt Jakob n.a.v. het verdwijnen van Jozef (hij dacht dat hij dood was). "In rouw wil ik in de sjeol afdalen bij mijn zoon". (*Gen. 37:34*).

Een doods bestaan.

De schimmen - refaïm - leiden er een monotoon bestaan. -- Zo zegt *Ekkl.kus (Sirach) 17: 27v.*: "Wie zal de Allerhoogste in de sjeol loven indien de levenden hem niet verheerlijken? Met het loven van God zijn de doden - alsof zij niet eens bestonden - onbekend: degene die over leven en gezondheid beschikt, verheerlijkt de Heer".

Opm.: -- De oorzaak van het doodse leven (wat een harmonie der tegengestelden!) ligt blijkbaar in de afwezigheid van (Gods of heilige) 'geest',

d.i. de levenskracht van Jahweh. Zoals reeds *Gen. 6:1/4* uiteendoet: "Dat mijn geest (*opm.:* levenskracht) niet eindeloos verantwoordelijk zij voor de mens (*opm.:* collectief genomen) aangezien hij 'vlees' (*opm.*: -- bezield leven maar zonder Gods levenskracht) is". (*Gen. 6:3*).

God zegt dit n.a.v. de zonden der godszonen met de "dochters der mensen"(vgl. *Tob. 6:8; 6:15; Judas 6*), -- zonden waaruit blijkt hoe ver de toenmalige hogere geesten, medeverantwoordelijk voor Gods heelalbestuur (*Job 1 :6; 2:1*), van "de wetten" (*Is. 24: 5/6*) van God verwijderd leefden.

Door hun verwaarlozing van God en zijn geboden noopten zij God ertoe ze op zijn beurt te verwaarlozen en ze aan hun 'begeerten' (vooropstellingen) over te leveren, zoals *Rom. 1:24, 1:26, 1:28* zegt. Waardoor zij 'vlees' werden, d.i. kosmisch leven zonder Gods Geest (levenskracht). Wat op het doodse bestaan uitgeeft.

ERF202

7.13. "De poorten van de sjeol" (202)

Matth. 16:18. -- Jezus tot Petrus als kerkhoofd: (…) de poorten van de Hades zullen het niet halen tegen de kerk (…)". Hier wordt gesproken alsof "het land der levenden" met (het domein van) de poorten van de sjeol samenvalt. M.a.w.: de invloedssfeer van de dodenwereld reikt tot waar wij leven en wonen.

Opm.: -- Jezus wist door eigen onder vinding wat "de poorten der hel" waren. *Matth. 4:1/11* verhaalt de bekoring - toetsing - door Satan. Bij de derde toetsing "toont de duivel - kopstuk van de sjeol - hem alle rijken van de wereld mèt hun heerlijkheid en zegt "Dat alles geef ik u, indien gij, diep buigend, mij eert". Waarop Jezus "Trek u terug, Satan! (…)" -- Hieruit blijkt dat al wat de grote politieke systemen (van zijn tijd) is, eigenlijk een gedeelte van "de poorten der hel" vertegenwoordigt, -- beter: zichtbaar tegenwoordig stelt. Want Jezus betwist niet Satans aanspraak op al wat 'rijk' is: hij zegt dat "diep neerbuigend eren" enkel God voorbehouden is.

Ps. 88(87).

Wat de poorten der hel betekent, bleek al lang voordat Jezus er politiek mee geconfronteerd werd, in *Ps. 88 (87).* Maar daar is het de innerlijke, psychische werking die vertolkt wordt.

Zo luidt het o. m.: “Mijn ziel is van kwalen verzadigd en mijn leven is op de rand van de sjeol. Reeds bekeken als iemand die in “de groeve” (*opm.*: -- het graf als de weg naar de sjeol) is afgedaald, ben … Ik een mens die doodloopt. Een vrijgelatene die tot de doden behoort. Gelijkend op vermoorden die in “de grafkuil” liggen. Wezens die gij vergeten zijt, -- die van uw hand afgesneden zijn. In het diepste van de groeve hebt gij mij thuis gewezen, in de duisternis, in de afgronden. (…)”.

Dan volgt de vergelijking: “Verricht gij voor doden wonderdaden? Staan refaïm (schimmen in de onderwereld) op om u te loven? Gewaagt men van uw liefde in de grafkuil? Van uw waarheid in de abaddon (*opm.*: oord van verderf)? Van uw gerechtigheid in het oord van vergetelheid?”

Opm.: -- Ziedaar een ‘psychologische’ weergave van het doodse leven in de onderwereld! De poorten der hel, blijkbaar, doordringen niet enkel de politieke systemen: zij doordringen het zieleleven van mensen die blijkbaar in Gods vriendschap en medewerking leven zoals de psalmist die deze psalm dichtte. Niet om aan poëzie te doen maar om een door de hellemachten verzuurd innerlijk leven te typeren.

ERF203

7.14. Jezus’ ‘uittocht’ (203)

Luk. 9:30: Jezus’ ‘exodos’, uittocht, was besproken met Mozes en Elias. Hij betekende de (schijn)triomf van de sjeol (en de andere kosmische ‘elementen’).

Staan wij stil bij wat “de poorten der hel” tegen een machteloze Jezus vermochten.

Het “gunstige moment” (*Luk. 4:13*) voltrekt zich wanneer Satan in Judas Iskariot intreedt (*Luk. 22:2*): hij overlegt met de aanzienlijken “hoe hem uit te leveren”.

Jezus’ verheffing (‘verheerlijking’).

Luk. 9:51 heet het ‘analèmpsis’ (lat.: assumptio), wegneming, verheffing ten hemel.

Dit gebeuren omvat de laatste dagen van Jezus’ aards leven, d.i. zijn lijden en dood aan het kruis. Onze oosterse geloofsbroeders heten dit aspect ‘kruispasen’, Maar hetzelfde gebeuren omvat ook “de eerste dagen van zijn verheerlijking” (Johannes’ term), nl. de nederdaling “ter helle” (*1 Petr. 3:19/21*), de verrijzenis mèt de verschijningen op aarde (*1 Petr. 3:22*), de

hemelvaart (*1 Petr. 3:22*), het zetelen “aan Gods rechterhand” als rechter over levenden en doden (*1 Petr. 3:22*), de zending van de heilige geest (*Joh. 7:39; Hand. 2:1vv.*). Wat onze oosterse geloofsbroeders ‘verrijzenispasen’ heten.

Opm.: -- Deze verheffing (verheerlijking na zijn uittocht) maakte de kern uit van de oudste geloofsbelijdenissen.

Het oordeel over “de vorst van deze wereld”.

De draagwijdte van de verheffing van Jezus blijkt uit *Joh. 12:31* (*// 14:30; 16:11*): “Nu voltrekt zich het oordeel over deze wereld. Nu wordt de vorst van deze wereld buitengeworpen”.

De term ‘wereld’ (“deze wereld”) is, in de Bijbel “harmonie der tegengestelden”. Nu eens duidt hij - neutraal - wat wij heden eronder verstaan (heelal, aarde). Dan weer duidt hij - melioratief - “hemel en aarde” aan zoals zij uit Gods scheppende hand tevoorschijn traden, of - pejoratief (in vele gevallen) - “de wereld voor zover hij door “de poorten der hel” beheerst wordt”.

Wat *1 Joh. 2:16* weergeeft: “Al wat in de wereld is - de begeerte van het vlees (*opm.*: seksualiteit), de begeerte van de ogen (*opm.*: -- de bedrieglijke verleidelijkheid van de mooie schijn; *Ezek. 24:15*) en de hoogmoed van de rijkdom (*opm.*: -- als resultaat van de (boze) mammon) - komt niet van de Vader maar van de wereld (…)”.

Deze drie aspecten typeren “de macht” van “deze wereld” als domein van “de poorten der hel”.

ERF204

7.15. Jezus en de onderwereld (204)

In *Matth. 27:45vv.* vernemen wij:

a. de duisternis over het hele land,

b. Jezus’ overlijden,

c. “de dag van Jahweh (voorhangsel in tweeën, aardbeving, rotsen uiteen).

In dat kader: “De graven openden zich en vele lichamen van overleden heiligen verrezen. Zij kwamen “uit de graven” na zijn verrijzenis, trokken de “heilige stad” binnen en toonden zich aan velen”.

De verrijzenis “uit de graven” (wat dat ook mag betekenen) is een element van Jahweh’s dag, d.i. van Gods radicale (eindtijd)ingreep. Met de Apocalyps of bloottrekking vandien.

Opm. -- *Ps. 16(15): 9/11* wordt bewaarheid: "(…) Mijn vlees zal in veiligheid rusten want gij, Jahweh, kunt mijn ziel niet in de sjeol achterlaten, -- gij kunt uw vriend niet "de groeve" (*opm.*: -- de onderwereld) laten zien. Gij zult mij de weg die naar "het leven" leidt, bijbrengen (…).

Wat aan b.v. *Job 19: 25/27; 33:23/30* doet denken, waar een ander hiernamaals ter sprake komt dan dat in de doodse onderwereld (o.g.v. vriendschap en medewerking met God).

Volgens kenners heeft Mattheus het over oudtestamentische heiligen (godsvrienden). Wanneer hij zegt "uit de graven", dan is dit blijkbaar in de brede zin want de graven van de oudste oudtestamentische heiligen waren allang verzwonden.

Opm.: -- Hieruit blijkt dat in Jezus' uittocht of verlossingsdaad de sjeol centraal staat en dat zijn nederdaling ter helle onmogelijk kan geminimiseerd worden als een (valse) 'mythe' of als een "literair procedé".

Het is de tegenhanger van de hellevaart van *Numeri 16:33vv*. ("Levend daalden zij in de sjeol af, -- zij en al wat hun toebehoorde").

Merkwaardig is ook dat Mattheus zegt "Zij kwamen uit de graven na Jezus' verrijzenis". Jezus heeft dus "de weg gebaand" en de 'heiligen' a.h.w. meegevoerd met zijn verheerlijking.

De term "heilige stad" bedoelt niet zozeer het aardse Jeruzalem - waar die 'heiligen' in hun verrezen toestand zich toonden aan 'velen' (m.a.w. : het gaat over ooggetuigen die 'verschijningen' gezien hebben en niet over "gesofistikeerde fabels" (*2 Petr.1:16*), zoals Petrus zegt n.a.v. Jezus' gedaanteverandering) - maar over het "hemelse Jeruzalem" waarover *Openb. 21 :2; 21:10; 22:19* spreekt.

Besluit. -- Jezus' uittocht die hem eerst naar de onderwereld leidt, veroorzaakte na zijn verkondiging van de blijde boodschap aldaar de bevrijding uit het doodse bestaan van 'heiligen'.

ERF205

7.16. "Elementen van de(ze) wereld" (205)

Deze term komt voor in *Gal. 4:3, 4:9 en Kol. 2:8, 2:20*. -- Hij bestaat uit twee deeltermen :

a. wereld (met zijn drieledige betekenis waarvan de pejoratieve hier overheerst) en

b. wat de(ze) wereld begrijpelijk maakt, d.i. de elementen ervan.

1.-- *'Element'.*

'Stoicheion: lat.: elementum. -- Element is ofwel exemplaar van een verzameling ofwel gedeelte van een stelsel (systeem) zo dat het begrip ervan toelaat iets te begrijpen (verklaren). In die zin loopt het ineen met 'archè', lat.: principium, vooropstelling, -- letterlijk: iets dat iets 'beheerst' en dus in zijn werkelijkheid bepaalt.

"Elementen van de(ze) wereld" betekent dus - algemeen genomen - al wat de(ze) wereld beheerst en dus begrijpelijk maakt, doorzichtig maakt.

2. -- *"Elementen van de(ze)wereld", paulinisch.*

Paulus gebruikt de term n.a.v. religieuze systemen, voor zover deze "de(ze) wereld" duiden als beheerst door 'elementen', d.i. voorop te stellen dingen.

2.1.-- *Gal. 4:3/7.*

"Ook wij (*opm.*: -- joden) waren als slaven (…) in dienst van de elementen van de wereld. -- Doch, toen de volheid van de tijd (*opm.*: -- eindtijd) eraan kwam, zond God zijn Zoon (*opm.*: -- Jezus), geboren uit een vrouw (*opm.*: -- Maria), om de onderdanen van "de wet" (*opm.*: -- het totale joodse religieuze systeem) vrij te kopen. (…)".

Opm.:-- De 'wet' der joden bevatte, behalve de Tien geboden, een hele reeks 'voorschriften' (plichten en taboes) die, volgens Paulus, niet veroorzaakt waren door God maar door de elementen van de(ze) wereld.

2.2.-- *Gal. 4:8/10.*

"Indertijd - in uw onbekendheid met God - waart gij (*opm.*: -- Galaten) als slaven in dienst van god(hed)en die, in de grond, opm.: --- vergeleken met God) er geen zijn. - Doch nu gij met God bekend zijt - of liever: nu God met u bekend is (*opm.*: -- vertrouwelijk omgaat) - , om welke reden nog terugkeren naar die elementen zonder kracht of waarde, van wie gij, zoals indertijdopm.: ---- voor uw bekering), weerom als slaven in dienst wilt zijn? Dagen, maanden, jaargetijden, jaren in acht nemen".

Opm.: -- Dit 1aatste "in acht nemen" slaat vooral op "al die voorschriften eigen aan de heidense religie der Galaten. M.a.w.: om zich te doen gelden

("goddelijke ijdelheid") hebben "de elementen van de wereld", d.i. godheden, vooroudergeesten e.d., nutteloze 'voorschriften' opgelegd.

ERF206

De "elementen van de(ze) wereld" in de gezagsdragers.

Het vierde gebod - "Ouders, kind'ren zult gij eren" - is duidelijk: "Herinnert er allen aan dat men zich aan rechters (magistraten) en gezagsdragers moet onderwerpen" (Tit. 3:1). -- Doch, zodra 'gezag' in deze wereld intreedt, vertoont het de "harmonie der tegengestelden" die de wereld zelf vertoont:

a. neutraal (gezag op zich, zonder meer),

b. melioratief (zo in *Tit. 3:1*) of pejoratief (zo in *Ps. 82(81):* de rechters als goden die van hun 'aanzien' misbruik maken).

De elementen van de wereld.

Engelen: heerschappijen en machten (*1 Petr. 3:22*), heerschappij en macht (*Kol. 2:10*), vorstendommen, machten, krachten, hoogheden (*Efes; 1:21*), hemelse vorstendommen en machten (*Efes. 3:10*): ziedaar de namen, die tegelijk 'functies' of 'rollen' zijn in de kosmos en op deze aarde, in het land der levenden (om van de onderwereld te zwijgen)! Volgens Paulus en de andere gewijde schrijvers is er geen twijfel: deze onzichtbare 'numina' (godszonen, hogere wezens) beheersen - blijkbaar o.l.v. Satan - "de(ze) wereld". De aardse gezagsdragers zijn er de zichtbare tegenwoordigstellingen van.

Lezen wij *2 Sam. 14:15, 14:20*: "zijn majesteit de koning (David) is als "de engel van God" om klaar te zien inzake goed en kwaad (vgl. *Gen. 2:9; 2:17; 3:5;3:22*)" of "bezit de wijsheid van "de engel van God" èn weet dus al wat zich op aarde afspeelt".

Letten wij erop dat deze taal.

"Engel van God" betekent "zichtbare tegenwoordigstelling van God" - in *2 Sam. 14* nog Bijbels is. Buiten de Bijbel kan men er zich aan verwachten dat gezag "de zichtbare tegenwoordigstelling van de elementen van de kosmos" is.

Luk. 12:11.

"Wanneer men u vóór de synagogen, de magistraten, de gezagsdragers zal slepen, tracht dan niet angstig vooraf te weten hoe gij u zult verdedigen of wat gij zult zeggen! Want de heilige Geest (*opm.*: -- goddelijke levenskracht) zal u op dat ogenblik ingeven wat gezegd moet worden.

Opm.: -- Jezus - bij zijn aanhouding - tot degenen die op hem waren afgekomen (hogepriesters, bevelhebbers van de tempelwachters, oudsten) : "Toen ik dagelijks met u in de tempel was, hebt gij mij onaangeroerd gelaten. Doch dit is uw uur en de macht der duisternis" (*Luk. 22:53*).

M.a.w.: gezag, in Jezus' duiding, is lang niet altijd melioratief. Wel integendeel: hij insinueert duidelijk dat het gezag van "het volk van God" dat hem aanhield, allesbehalve "engel(en) van God" was!

ERF207

Paulus' opsommingen inzake' elementen van de(ze) wereld.

Gal. 4:3 (joods); *4:8* (heidens), -- *Kol. 2:8; 2:20*. -- Dat was algemeen. *Efes. 1:21*. -- Nadat Jezus zich - als 'kurios', verheerlijkte mensenzoon - verheven heeft boven iedere heerschappij (archè, principatus), macht (exousia, potestas), kracht (dunamis, virtus;-- hier in een zeer bijzondere zin), majesteit (hoogheid (dominatio, kuriotès)), werd hij uit de doden opgewekt (*opm.*:-- verrijzenis) en zetelt hij "aan Gods rechterhand" opm.: --- op de ereplaats bij uitstek). Mèt een 'naam' (*opm.*: -- machtspositie, rol) boven iedere 'naam' die zal kunnen genoemd worden niet enkel binnen deze 'eeuw' (*opm.*: -- aiön, saeculum, omvattend tijdperk) maar bovendien in de komende 'eeuw.

Opm.: -- Jezus 'uittocht' (exodos), wegneming, verheerlijking, -- allemaal namen die hetzelfde proces aanduiden -- behelst dus allereerst de afrekening met de "elementen van de(ze) wereld" (de poorten der hel inbegrepen).

Opm.: -- *In Efes. 3:10* vermeldt Paulus enkel de heerschappijen en de machten. Men ziet dat hij als apostel eerder vermijdt er verder op in te gaan. Om "de gelovigen" niet op het gevaarlijke spoor te zetten.

Efes. 6:10/13.

Maakt u tot machtvolle mensen "in de Heer (kurios)" (*opm.*: -- Jezus als verrezene en als rechter aan Gods rechterhand) en "in de kracht van zijn sterkte" (…) om te kunnen weerstaan aan de knepen van de duivel. Want niet tegen tegenstanders van bloed en vlees (*opm.*: -- aardse mensen) maar tegen de heerschappijen, machten - tegen de heelalbeheersers ('kosmokratores') van deze duisternis- tegenn al wat geestelijk is en als dusdanig kwaad vertegenwoordigt in de hemelse streken, hebben wij te strijden.

Opm.: -- De term 'hemels' in – "hemelse streken" betekent een - kosmische sfeer boven onze hoofden in tegenstelling tot de onderwereld onder ons.

'Hemels' betekent dus niet 'verheerlijkt' (zoals b.v. in Jezus' Hemelvaart als onderdeel van zijn verheerlijking in de hemelse streken).

Let op de samenvattende term 'heelalbeheersers' (althans tot aan Jezus' verheerlijking). Paulus onderschat dus niet de enorme rol van die onzichtbare wezens. Zij bewaren een groot gedeelte van hun macht tot aan Jezus' tweede komst.

Daarvandaan de strijd die Paulus als taak uitzegt.

1 Kor. 15:24.
Jezus 'vernietigt' iedere heerschappij, macht en kracht.

Opm.:-- Weerom een slordige, gedeeltelijke opsomming.

ERF208

7.17. De zonen van god, resp. van de goden (208)
Om enig concreter besef te hebben van wat "de elementen van de(ze) wereld" o.m. zijn (voor zover er sacrale wezens mee gemoed zijn), staan wij stil bij het begrip "zoon/ dochter van god".

Om te beginnen: "zoon van" betekende "begaafd met dezelfde of zo goed als natuur van". En onder 'natuur' is zowel (biologische afstamming (oorsprong) als gedragswijze te verstaan. "Zo de vader zo de zoon"!

Job 4:17/18.
"God betrouwt niet eens zijn dienaars (*opm.*: -- engelen) en zijn engelen opm.: --- taakuitvoerders) levert hij het overtuigend bewijs van afwijkend gedrag". Waarop een a-fortiori redenering past: "Zou (dan) een sterveling in Gods waardering 'gerechtig' (*opm.*: -- met het geweten in orde) zijn? Zou in de waardeschaal van zijn Schepper een mens 'rein' (gerechtig) zijn?".

Opm.: -- Uit deze voor de aardse mens niet zo best uitvallende vergelijking blijkt dat "een dienaar van God", "een engel (van God)", "een zoon van God", "een zoon van de Allerhoogste", "een heilige", "een vorst", "een god" (allemaal termen die hogere wezens aanduiden), een in beginsel inzake natuur en gedrag godnabijer wezen is dan de mens op deze aarde.

Harmonie der tegengestelden.
De termen hierboven die in vele gevallen synoniemen zijn, vertonen:

a. een neutrale betekenis en

b. een melioratieve (wanneer Jezus van zichzelf laat zeggen dat hij "zoon van God" is b. v.) maar ook een pejoratieve (Satan, in *Job 1 :6, 2:1*, is weliswaar zoon van God maar is boosaardig) betekenis.

De pejoratieve betekenis wordt zeer duidelijk uitgesproken in *Job 4:18*.

Opm.: -- Dit bewijst dat zelfs in principe Godnabije wezens - hogere wezens - 'demonisch' zijn in de godsdiensthistorische zin van "harmonie der tegengestelden", d.i. weliswaar 'goed' maar ook 'kwaad'.

Gen. 6:1vv.. -- "Toen de mensen talrijk werden op aarde en zij dochters kregen, vonden de zonen van God dat zij mooi waren en namen zij tot vrouw al die meisjes waarop hun keuze viel".

Opm.: -- Dit behelst dat erotiek ook bij hogere wezens aanwezig is en - meer nog - zich op aardse mensen kan richten. Wat de apostel *Judas 7* (opm.: niet de verrader Judas) - ofschoon in een gedeeltelijk ander verband - erotiek heet die zich op "een andersoortig vlees" richt.

Ten andere: Judas is niet mals voor onze op aardse meisjes gebrande 'godszonen':

ERF209

"Wat de engelen betreft die hun hogere rang niet bewaarden (*opm.*: -- eer aandeden) doch het bij hen passende verblijf (*opm.*: -- de hemelen) verlieten: het is met het oog op het oordeel op de "grote dag" (*opm.*: -- eindtijdingreep) dat (God, de Vader,) ze in de eeuwige kluisters - in het diepste van de duisternis - opsloot".

Wat *2 Petr. 2:4* bijtreedt: "God heeft de engelen - die gewetenloos handelden, niet gespaard doch in de tartaros (*opm.*: -- het diepste van de onderwereld) gesitueerd en ze aan de afgronden der duisternis prijsgegeven waar hij ze - met het oog op het oordeel (*opm.*: -- eindtijdoordeel) - opgeborgen heeft".

Opm.: -- En Judas èn Petrus leggen er, met zeer zware termen, de nadruk op dat zo' n "hogere wezens" - engelen, godszonen - in de hel thuishoren, zoals *Judas 13* het uitdrukt, nl. als "dwalende sterren opm.: --- een andere term voor hogere wezens) voor wie de dichte duisternis gereedgehouden wordt".

Indien de geschiedenis van *Gen. 6:1vv.* enkel een "gesofistikeerd verhaaltje" was, dan zouden beide nieuwtestamentische schrijvers er niet zo 'n taal aan besteden.

Besluit .

De sheol of onderwereld bevat meer dan de voorouderzielen in haar doods bestaan: ook "elementen van de(ze) kosmos" van 'hogere' aard horen er thuis. Zodat de termen 'sjeol" en "elementen van de(ze) wereld" ineenvloeien. Of nog: "de poorten der hel" die tot in het land der levenden reiken, vertegenwoordigen én voorouderzielen én hogere geesten (van 'gevallen' aard).

Het vervolg van het verhaal: Gen. 6:3vv.

"Jahweh (*opm.*: -- die het onverantwoord gedrag van (een gedeelte van) de godszonen ziet zegt: "Dat mijn geest (*opm.*: -- Gods eigen, bovennatuurlijke levenskracht) niet eindeloos verantwoordelijk zij voor de mens (*opm.*: -- collectief genomen) aangezien hij 'vlees' (*opm.*: -- kosmisch leven zonder Gods 'geest') is. Zijn leven zal enkel honderdtwintig jaar duren".

Opm.: -- Deze duidelijke veroordeling door Jahweh - zo vroeg in de schrift aanwezig - is blijkbaar de reden voor de keiharde taal terzake van Judas en Petrus die preciseren wààr dergelijke afwijkelingen thuishoren: in de poorten der hel.

Opm.: -- *Gen.6:4.* --- "De nefelim waren op aarde in die dagen en ook daarna wanneer de zonen van God één werden met de dochters der mensen en dezen hun kinderen gaven: het zijn de helden van weleer, die beroemde mensen".

Opm.: -- Wat die nefilim ook wezen (een zo betitelde volksstam ofwel een type van 'helden', hogerbegaafden), laten wij hier in het midden.

ERF210

7.18. Sarra's huwelijksdrama (210)

Dat erotische demonen ook daarna actief waren, betuigt de Bijbel in het boek *Tobit*. Wij staan erbij stil omdat wij een Bijbelse en dus magere glimp opvangen van wat "de volkeren" (de heidenen) in hun seksuele magieën en vruchtbaarheidsreligies uitvoerig uitwerkten. De Bijbel immers, als volkse opvoeding, vermijdt stelselmatig nadere beschrijvingen van wat God afkeurt.

1.-- *De inzet.*

Demonische wezens - vooral wanneer zij misarchisch (alle hogere waarden en gezag verwerpend) of enkel maar 'autonoom' (eigenmachtig handelend) zijn - hebben het gemunt op Gods raadsbesluit (*Is. 24:5*), hier inzake huwelijk.

Opm.: -- Uit *Gen. 1: 27* ("Als man en vrouw schiep God de mens"), *Gen. 5:1* ("Als man en vrouw schiep hij hen"), -- *Gen. 24: 44* ("De vrouw (Rebekka) die Jahweh voor u (Isaak) bestemd heeft") blijkt dat het elkander vinden met als resultaat een huwelijk op Gods raadsbesluitberust, --- althans wanneer de betrokkenen erin gelukken die hoge bestemming waar te maken.

Zo verstaan wij *Tob. 6:18*: "Vraagt de Heer van de hemel om zijn genade en afscherming. -- Vrees niet, Tobias: zij (Sarra) werd u "vanuit de oorsprong (*opm.*:-- van al wat geschapen is)" toegewezen".

Opm.: -- De oorsprong is hier God zelf opm.: -- raadsbesluit terzake. Men vertaalt ook wel: "vanuit de eeuwigheid". Vgl. *Hebr. 11 :3.*

Opm.: -- ***Demonen gaan zwart magisch te werk.***

Zoals *Ezek. 13:17/23* zegt: zij "vangen zielen" (d.i. dringen in de zielen in) en "doden mensen die niet moeten sterven" (d.i. manipuleren eigenmachtig (misarchisch, autonoom, verleidend-en-achteraf-culpabiliserend) het lot). Dat doet de demon in Tobit zeer tastbaar.

2.-- *Het drama.*

Het onheilstichtend werken van Asmodeüs, "de slechtste onder de demonen" (*Tob. 3:8*), heeft als mikpunt Gods bestemming.

"Het geval kan een man of een vrouw overkomen die door een gewetenloze geest of demon 'gekweld' worden" (*Tob. 6:8*).-- *Tob. 6:14*. -- "Zeven keren huwde Sarra en iedere keer werd haar man in de bruidskamer gedood,-- de avond dat hij Sarra's kamer betrad. Hààr berokkent hij geen kwaad omdat hij ze 'liefheeft'(!) maar zodra iemand ze wil benaderen, doodt hij hem". (Vgl. *Tob. 7:11*).

Opm.: -- De zwarte krachten van Asmodeüs zijn zo sterk dat God de engel Rafaël stuurt (*Tob. 12:15; 12:19*) om te 'genezen', d.i. te bezweren (exorciseren), zoals *Tob. 12:14 (3:16)* alsook *6:18, 8:2/3* zeggen.

ERF211

7.19. "In de dagen van Noë" (211)

De tekst inzake de nefilim of helden is te situeren in het kader dat de gewijde schrijver hem toekent. Zo luidt het: "Jahweh zag dat de boosheid van de mens (*opm.*: -- collectief genomen) op de aarde omvangrijk was en dat zijn hart in lengte van dagen enkel gewetenloze plannen smeedde. (…).

Jahweh zei: "Ik ga de mensen die ik geschapen heb, van het aardoppervlak wegvagen en mèt de mensen het vee, de kruipende dieren en de vogels in het hemelruim. Want ik betreur het ze gemaakt te hebben".

Volgt dan de 'toledôt' (afstammingsgeschiedenis) van Noë (Noach) waarin het zondvloedverhaal ingewerkt zit.

Opm.: -- De gewijde schrijver structureert het verhaal inzake de afvallige godszonen en dat inzake het verschrikkelijke godsoordeel dat volgt op de oerontaarding der mensheid, zo dat zij ineen verweven zijn: het is alsof de godszonen via de door hen bewerkte vrouwen de rest van de mensheid besmet hebben.

De oerontaarding woog zwaar na. Ook in het Nieuwe testament.

Lezen wij *2 Petr. 2:5*. -- "God heeft de voortijdse (*opm.*: -- voornoahische) wereld niet gespaard, terwijl hij tegelijk "acht mensen onder wie Noë, de heraut van de gewetensvolheid opm.: --- *Gen. 6:9/11*), redde".

Opm.: -- Hier ziet men duidelijk de structuur van ieder godsoordeel : het schift! De basis werd in *Gen. 6:3* aangeduid: enkel wie over én levensziel (kosmisch leven) en Gods geest of (bovennatuurlijke) levenskracht beschikt, overleeft catastrofen; wie enkel over levensziel beschikt, d.i. louter kosmisch leven (èn dus tot de invloedssfeer van de poorten der hel behoort), overleeft de ramp niet. Die werkelijkheid is de vooropstelling bij uitstek van de schifting die ieder Godsoordeel is.

"Zoals in de dagen van Noë".

"Zoals de dagen van Noë, zo zal de komst van de mensenzoon (*opm.*:-- Jezus betitelt zich zo) zijn. -- In de dagen die aan de zondvloed voorafgingen, at men en dronk men, trouwde men met een partner. Tot de dag dat Noë de ark binnentrok en de mensen niets gewaarwerden tot aan de doorbraak van de zondvloed die ze alle verzwolg".- Zo zal ook de komst van de mensenzoon zijn"". (*atth. 24: 37vv.; 1 Thess. 5:3*)

Opm.: -- Een terugkeer van de oerontaarding staat ons dus te wachten! (*Cfr. Dan. 12:4* ("De gewetenloosheid zal toenemen"); *Matth. 24:12; 2 Tim. 3:1/9* (de eindtijd-mensen).

De poorten van de onderwereld zijn dus - sedert Jezus' optreden - niet eens in kracht verminderd.

ERF212

7.20. Satan, de vorst van deze wereld (212)

Luk. 4:1/13. -- Jezus, sedert zijn doopsel (*Luk. 3:21v.*), vol van "heilige geest" (*opm.:* goddelijke levenskracht), wordt, in die geest, doorheen de woestijn geleid "om door de duivel bekoord te worden" (*Matth. 4:1*).

1.-- *De duivel*: "Indien gij "de zoon van God" (*opm.*: -- *1 Sam. 7:14; Ps. 2: 7; Luk. 3:22*; -- Messias) zijt, zeg dan tot die steen dat hij brood wordt". Jezus: "Niet enkel van brood zal de mens leven". (*Deut. 8:3*).

2.-- *Satan voert hem de hoogte in.*

Satan (*Opm.*: -- *Ezek. 37:1; 40:2*), toont alle koninkrijken van het heelal: "Ik zal u deze hele macht schenken en de heerlijkheid (*opm.*: -- *Habak. 2:5/8*) van die rijken, want zij is mij gegeven en ik geef ze aan wie ik wil. Gij dus: indien gij u voor mij aanbiddend neerwerpt, zal zij heel en al van u zijn". Jezus: "Er staat geschreven: Gij zult de Heer uw God aanbidden en hem alleen dienen"(*Deut. 6:13*).

Opm.:-- Satan spreekt, in hoge mate waarheid: hij is "de god van deze wereld (*2 Kor. 4:4*), "de vorst van het rijk van de lucht" (*Efes. 2:2*), "de vorst van de(ze) wereld" (*Joh. 12:31; 14:30; 16:11*). Wel te verstaan 'wereld' als "poorten der hel"(*Matth. 16:18*). Hij is het "element van de wereld" bij uitstek (*Gal. 4:3; 4:9; Kol. 2:8; 2:20*) want hij verklaart heel wat van wat in onze aardse wereld gebeurt en zelfs in het heelal.

3.-- *Satan brengt Jezus op de bovenbouw van de tempel te Jeruzalem.*

"Indien gij "de zoon van God" zijt, werp u dan van deze plek naar beneden, want er staat geschreven: "Hij zal voor u zijn engelen bevelen u te beschermen" en "Op hun handen zullen zij u dragen om te vermijden dat gij uw voet aan een steen stoot". (*Opm.*: -- *Ps. 91 (90):11v.*). Jezus: " Er is gezegd: "Gij zult de Heer uw God niet uitdagen". (*Deut. 6:16*).

Opm.: -- Lukas: “Hiermee had de duivel de hele bekoring afgewerkt en verwijderde hij zich tot het gunstige ogenblik”. Zijn hele openbaar leven werd Jezus geconfronteerd met satanie (de zieken en bezetenen; zelfs Petrus (*Luk. 8:33*); ongelovige joden (*Joh. 8:38; 8:44; 8:47*)).

Op beslissende wijze in Judas Iskariot, zoals *Luk. 22:3* uitdrukkelijk zegt, en in de gezagdragers, zoals *Luk. 22:53* uitdrukkelijk zegt: “Het is uw uur en de macht der duisternis”. Waarbij ‘duisternis’ de poorten der hel en de elementen van de(ze) wereld betekent. Satan was inderdaad: de vorst van deze gewetenloze wereld, zoals al gebleken was “in de dagen van Noë”.

ERF213

7.21. Jezus’ nederdaling ter helle (213)

Matth. 12:40. -- “Zoals Jonas in het binnenste van het zeemonster verbleef gedurende drie dagen en drie nachten, zo ook zal de mensenzoon (*opm.*: -- Jezus) in de schoot van de aarde zijn gedurende drie dagen en drie nachten”. Met nadruk wordt dit in de eerste kerk herhaald: *Hand. 2:24; 2:27; 3:31; Rom. 10:7; Hebr. 13:20*. Het behoort tot het oercredo .

Jezus, de verheerlijkte.

Hij is door zijn kruis- en verrijzenispasen (uittocht, wegneming) tot levendmakende geest (Paulus) geworden. Wat in *Joh. 7:37/39* zeer uitdrukkelijk verwoord wordt.

1 Petr. 3:18vv..

“Christus zelf is eens en voorgoed voor de zonde gestorven. Als gewetensvol mens voor gewetenlozen: om ons tot God te brengen. Gedood weliswaar “volgens het vlees” (*opm.:* -- onder oogpunt van louter menselijk leven) werd hij toch tot leven gewekt “volgens de geest”.

Opm.: -- Wij zien hier, in nieuwtestamentische duiding, het tegenstellingspaar in *Gen. 6:3*, want ‘geest’ betekent hier “Gods levenskracht” waarvan Jezus overloopt, eens dat hij verheerlijkt is (“levendmakende geest”) .

De verheerlijkte daalt af in de sjeol.

1 Petr. 3:19. -- “In die geest (*opm.*: -- goddelijke levenskracht) ging Jezus zelfs de boodschap verkondigen aan de geesten in de kerker’-- aan diegenen die indertijd geweigerd hadden te geloven toen Gods dulden van het kwaad

uitstel verleende, -- in de dagen waarin Noë de ark bouwde (*Gen. 7:14*) waarin een klein aantal (…) uit de zondvloedwateren gered werden".

Opm.: -- ***Wie zijn die geesten?***

a. Sommigen denken dat het de oudtestamentische 'heiligen' (*opm.:* gewetens-vollen) zijn die *Matth. 27:52* vermeldt als verrezen en zich tonend aan velen "in de heilige stad". Wat ons niet zo voor de hand liggend lijkt.

b. Anderen: de zielen van degenen die als gewetenlozen in de zondvloed ten onder gingen èn die dus genade verkrijgen indien zij Jezus' blijde boodschap aanvaarden.

c. Nog: de geketende demonen waarover het boek Henok spreekt.

Petr. 4:6.

Petrus heeft het over de afgrond tussen heidenen en christenen inzake moraal (*1 Petr. 4:3*): "(Voor hun onbegrip zullen de heidenen rekenschap afleggen vóór Jezus die aan het oordeel over levenden en doden toe is. Daarom werd de blijde boodschap zelfs aan de doden verkondigd opdat zij, ofschoon volgens de mensen "volgens het vlees" geoordeeld, zij toch volgens God "in de geest (*opm.*: -- van God) leven".

ERF214

7.22. Religie: vrouwelijk geduid (214)

Zoals al wat is, veelduidig (polyinterpretabel) is, zo ook al wat religie is. Dit blijkt uit b.v. *Nancy Auer Falk/ Rita M. Gross, La religion par les femmes*. Genève. Labor et Fides. 1993 (// *Unspoken Worlds*, Wadsworth, 1989).

Het hele boek tracht aan te tonen dat, indien vrouwen aan wetenschap en filosofie inzake religie doen, de religieuze fenomenen en hun duiding (d.i. hun axiomata) een gedeeltelijk ander uitzicht krijgen.

Om daarvan één staaltje te geven, geven wij het hoofdzakelijke weer van *R.M. Gross, Menstruation et accouchement chez les indigènes australiens*, in o.c, , 403/417.

Inleiding.

1. De Aboriginals (oerbewoners) van Australië zijn, materieel gezien, plukkers en jagers. Religieus gezien is hun wereld veel ingewikkelder dan vele westerse 'geleerden' willen zien.

2.1. De mannelijke westerse geleerden hebben een vereenzijdigde weergave uitgewerkt "o.g.v. hun vooroordelen" (versta: axiomata). Deze weergave wordt als volgt samengevat:

a. vrouwen en mannen hebben een streng gescheiden religie

b. zo dat de mannen, via mythen en riten, 'heilige' wezens zijn terwijl de vrouwen - indien zij al een religie apart hebben - 'profane' wezens zijn.

2.2. Waartegenover Rita M. Gross' stelling staat:

a. de scheiding "mannen/ vrouwen" is weliswaar een feit

b. maar enkel o.g.v. "nabootsende deelname" aan (de riten en mythen inzake) de vrouwelijke seksualiteit (maandstonden, zwangerschap, baring) zo dat de mannen pas toegang krijgen tot "de mannelijke heiligheid" via "imittio participata" (nabootsende deelname) aan de vrouwelijke wereld. Zo o.m. uitdrukkelijk o.c., 415.

Zowel de riten als de mythen tonen aan dat de biologie der vrouwen (en der mannen maar anders; als 'oorsprong' (voldoende reden of grond) heeft al wat de mythische oerouders (de vrouwelijke op de eerste plaats) "in den beginne" hebben voorgedaan. M.a.w.: de vrouwen staan aan de oorsprong terwijl de mannen, via de vrouwen, deelnemen aan die oorsprong. Die deelname is biologisch (sperma) en ritueel-mythisch.

Laten wij daarop even ingaan, want de tekst van Gross betekent een ware ommekeer in de zienswijze inzake de religie der Australische oerbewoners of 'Aboriginals'.

ERF215

7.23. Het hoofdkenmerk der vrouwelijke religie (215)

O.c., 405/410.

a. Behalve enkele riten voor de geslachtsrijping is er niets terzake. - N.a. v. de eerste maandstonden grijpen de eerste inwijdingsriten plaats: het meisje 'wordt' (sacraal gesproken) 'vrouw' (ten volle).

Immers de menstruatie werd 'ingesteld' (veroorzaakt) door de oergezusters "in den beginne" (in de mythische oertijd die almaar door aanwezig gesteld wordt in de mythen en de riten). De vrouwen stellen de eerste of oermenstruatie zichtbaar tegenwoordig biologisch-en-ritueel, -- de mannen veel kunstmatiger.

Opm.: -- De latere menstruaties blijven in zekere mate door riten 'geheiligd' worden.

Opm.: -- Dat alleen al wijst erop dat "de vrouw" bij de Australische oerbewoners wel degelijk een 'heiligheid' bezit en geen 'profaan' wezen is.

b. De (eerste) baring werd eveneens 'ingesteld' door de vrouwelijke oerouders. De mythen en de riten terzake zijn zichtbare tegenwoordigstellingen ervan. De rituele afzondering van het kamp der parturiëntes, de dansen en de liederen te dier gelegenheid heten 'narungani', d.i. "uit de mond van de eerste vrouwen (uit de mythische voortijd) voortgekomen (veroorzaakt door die oerwezens)".

En dus zijn die handelingen - biologische en rituele - machtgeladen. Wat - terloops gezegd - een eigen vrouwelijk dynamisme of machtsgeloof behelst. Vooral het bloed der vrouwen geldt als 'gevaarlijk' (voor mannen) want machtgeladen, d.i. met levenskracht geladen.

2.-- *Het hoofdkenmerk der mannelijke religie*. -- o.c., 410 / 415.

Parallel met de vrouwelijke inwijdingshandelingen zijn er de mannelijke. Gewoonlijk worden - de radicale scheiding getrouw - de vrouwen, vooral de menstruerende en de barende, ervan uitgesloten. Soms echter worden vrouwen die de menopauze achter der rug hebben (die dus dat 'gevaarlijke' gebeuren eigen aan de vrouwelijke biologie niet meer vertonen) in mannelijke riten ingewijd. Wat er lijkt op te wijzen dat de vrouw, eens buiten haar typisch vrouwelijke activiteiten, niet meer 'taboe' is.

a. *De mythen.*

Een eerste mythe.

"In die tijd" (in het begin) verwekten de gezusters djanggawul kinderen. Haar broer hielp ze bij de baring. -- Later echter 'steelt' haar broer "de sacrale vrouwelijke voorwerpen en riten", nl. gedurende de - even mythisch gedachte - 'overgang' van de mythische naar de postmythische (zgn. historische) tijd".

ERF216

Een tweede mythe.

In de oertijd (in den beginne) reizen de gezusters Wawalik (Wauwilak, Wauwalek) waarbij de oudste zwanger is en baart doch voortreist en bloed verliest. In de nabijheid van een "heilige put" slaan zij haar tent op.

De pythonslang die erin huist, “ruikt de geur van het bloed”: hij veroorzaakt een tornado gedurende dewelke hij uit de put komt om de gezusters te ‘verslinden’.

Opm.:-- ***Terloops:*** dit verslinden behelst het zich van haar (bloed)levenskracht meester maken.

Door te dansen houd de jongste de python op afstand. Uitgeput vraagt zij de oudste die dans te willen voortzetten. De oudste houdt de slang niet op afstand’.

Tenslotte krijgt de jongste haar maandstonden: door almaar door te dansen. Maar ook zij houdt hem niet op afstand. De python verslindt ze allebei. Via dromen onthulden later beiden deze oergeschiedenis (apocalyptiek).

b. ***De riten.***

Op zeer gevarieerde wijzen doorheen de bevolkingen stellen de mannelijke riten het oergebeuren tegenwoordig.

1. De menstruatie der mannen geschiedt door subincisie (insnijdingen aan de onderkant van de penis zo dat hij dààr op de vulva gelijkt die bloed verliest) of door voorarminsnijdingen mèt bloedverlies. Het bloed vloeit uit de snijwonden: dansers versieren er hun emblemen mee!” Dit bloed uit de rituele vulva’s (onderste van penis of bovenarm) is het maandstondbloed van de oude (*opm.:* mythische) Wawilak vrouwen”. Aldus één der duidingen.

2. De besnijdenis behelst de intrede van de jonge mannen in het volle (en biologisch èn occult) man zijn. Let er echter op dat de besnijders zich als moeders die een kind baren, gedragen! Zo b.v. dragen zij - ritueel natuurlijk - de jongens net zoals de vrouwen haar baby dragen. Zo m.a.w. bootsen zij de wawalik vrouwen - de gezusters uit de oertijd - na … om eraan deel te nemen op mannelijke wijze.

Besluit.

De mannen treden in hun - voor vrouwen gewoonlijk gesloten - mannelijke wereld binnen maar zowel mythen als riten onthullen (apocalyptiek) deze wereld als behorend tot de ‘andere’, de vrouwelijke wereld.-- Aldus stelster.

M.a.w.: wat mannen - geleerden - niet zien, dàt uitgerekend zien vrouwelijke geleerden wel!

ERF217

7.24. Veelduidigheid van een religie (217)

E. Faucompret, Algerije (Het islamisme in opmars), in: *Streven 64* (1997), 4 (april) 324/ 336, typeert kort maar zeer duidelijk twee duidingen van éénzelfde religie, de islam.

Het hoofdaxioma van de islam luidt: "De mensen zijn de bevoorrechte slaven van de Heer" (aldus *M. Eliade/ I. Iouliano, Dictionnaire des religions*, Paris, 1990, 206). Ziehier hoe de gematigden en de 'fundamentalisten' (extremisten) duiden.

1.-- *De gematigde versie.*

1. God (in een min of meer Bijbels omgeduide Arabische duiding) is alleen soeverein, d.i. voorwerp van aanbidding. Mensen of andere wezens - b.v. de aloude Arabische godinnen - mogen niet aangebeden worden. Zeker de djinn's, de geesten die én goed én kwaad doen, vallen buiten iedere aanbiddingsvorm.

2. De koran - zesduizend verzen - is één oproep tot gewetensvol gedrag, o.m. barmhartigheid. Een tachtig verzen hebben het over recht (strafrecht, burgerlijk recht, één artikel handelsrecht): deze zijn typisch voor de VII- de Arabische eeuw (Mohammed (Muhammed): 570/632) èn daarenboven slechts richtinggevend, niet streng rechts-teksten.

3. De koran, het door de "engel Gabriël" (wie dat ook mag zijn) vanwege Allah, de naam voor de nevens de Arabische grote godinnen vereerde voorislamitische veroorzaker, aan Mohammed doorgegeven "woord van God" stelt de fundamentele gelijkheid van alle mensen voorop zo dat dictatuur en theocratie (d.i. een staat die een religie als grondwet huldigt) verworpen worden.

4. De term 'jihad' betekent:

a. verheffing van de ziel en

b. het vreedzaam winnen van bekeerlingen. De duiding "heilige oorlog in naam van de islam" als 'islam' (onderwerping aan Allah), als de plicht van iedere muslim (moslim, d.i. degene die zich onderwerpt aan Allah), is "nationalistisch-imperialistisch" en miskent de openheid van de islam voor ieder medemens, voor ieder volk.

5. De 'fundamentalisten' (versta: extremisten, waarover straks) zien de islam als een maatschappelijk systeem dat zich tussen Allah en de mensen,

inzonderheid de gelovigen van de islam, voegt als een onderdrukking. Naar het voorbeeld van de katholieke kerk waar zij “aan de macht” kan komen.

‘Middelaars’ tussen Allah en de mensheid - op Mohammed na, “de profeet” - worden verworpen. Wat aan religie van direct-individueel contact met ‘God’ lijkt te behelzen.

ERF218

2 .- *De ‘fundamentalistische’ versie.*

“De mensen zijn de bevoorrechte slaven van de Heer”. -- Ziehier hoe, volgens Faucompret, dit in axiomata vertaald wordt.

a. alleen ‘God’ is soeverein, d.i. heeft recht op aanbidding.

b. alleen “de wet van God’ - de koran en de ‘shariah’, d.i. “de goddelijke wet van de islam”, niet zonder de ‘figh’, de juridische duidingen in de loop der eeuwen van “de wet van god” - is voor het in beginsel vrije geweten van ieder mens, inzonderheid de muslim, richtinggevend, ja, strikt bindend.

Opm.: -- “Muhammed heeft geen onderscheid ingevoerd tussen de religieuze wet en de ‘wereldlijke’ (‘seculiere’) wet” zegt *Eliade/ Iouliano, Dict.*, 214. In ieder islamitisch land hangt de toepassing van de shariah af van de graad van verwereldlijking (‘secularisering’) van de staat zelf.

Die shariah slaat op de hele cultuur: familieleven, successierechten, belastingen (‘zakat’: de 2,5 % voor de ‘armen’), wassingen, gebed e.d.m. inbegrepen. Aldus steeds Eliade/ Iouliano (ibid.).

c. Er zijn slechts twee ‘partijen’: de partij van ‘God’ (de islamitische) en de partij van Satan, de bekoorder van de mensen, een afgevallen engel (‘Iblis’ in Arabisch), die uit de hemel is verjaagd omdat hij “weigerde Adam te aanbidden” (Eliade/ Iouliano, o.c., 206).

Opm.: -- Men ziet het: eigenzinnige duiding van eigen positie die rechtzinnigheid (orthodoxie) eist van “de anderen”. In discussie met “de anderen” komt het nooit tot werkelijkheidsgetrouwheid maar enkel tot voorkeursgezindheid m.b.t. de eigen stellingname.

d. De huidige samenleving is heidens, d.i. niet-islamitisch. Aangezien alleen de wet van Allah geldig is, moet deze pagane maatschappij verdwijnen.

e. De partij van Allah, “partij van God” geheten, zal overwinnen dankzij de djihad, de heilige oorlog.

Besluit.

Mensen die m.b.t. de eigen mening eigenzinnig te werk gaan èn, bij discussie, enkel de eigen mening voorkeursgezind verdedigen en van “de anderen” enkel rechtzinnigheid eisen, zijn bijzonder vatbaar voor het door dik en dun doorzetten van de fundamenten van b.v. de islam en gaan integristisch, die fundamenten vrijwarend tegen de rest, te werk.

ERF219

7.25. Lotskunde: de tragiek van een masikini met likundu (219)

‘Tragisch’ en ‘tragiek’ zijn begrippen uit de lotskunde, d.i, de wetenschap inzake “wat de mensen overkomt” het lot (de lotgevallen).

Is ‘tragisch’ al wat slecht afloopt zonder uitzicht, De tragische mens ziet wel het gegeven en het gevraagde (zijn noodlot en de uitweg eruit), die samen de opgave uitmaken, maar hij ziet geen enkele oplossing.

In hegeliaanse termen: hij is ‘onwerkelijk’: d.i., kan de werkelijkheid in en rondom hem niet aan.

In existentiële termen: geworpen in deze wereld met zijn misrekeningen beschikt hij over geen enkel ontwerp dat de misrekeningen kan wegwerken.

Heidendom en Bijbelse religie.

1. Binnen de heidense religies is meermaals - misschien altijd - een situatie uitzichtloos, ‘tragisch’ doordat de opperste wezens die het heidendom beheersen, zoals W.B. Kristensen zegt: “harmonie (versta: ineenvoeging, afwisseling, van heil-en-onheil, -- meer nog van ethisch goed-en-kwaad) der tegengestelden” zo dat zij onvoorspelbaar, onberekenbaar, zijn.

2. In het Bijbelse christendom echter heeft, indien de mens zich tot haar bekeert, de H. Drie-eenheid het laatste woord inzake lot en lotgevallen en is een situatie, hoe uitzichtloos ook op eerste gezicht, nooit echt uitzichtloos.

Wij lezen in dit licht *J. Ch, Souroy. Sorciers noirs et sorcier blanc, (La magie, la sorcellerie et ses drames*), Bruxelles, 1952, 161/206 (*Le likundu*).-- Wij vatten het lange hoofdstuk samen,

Makolopembe.

Makolopembe is drager van 'bezonken' onheil, d.i. zijn tweede natuur of onder-bewustzijnsstructuur is zo dat hij a.h.w. 'natuurnoodzakelijk' onheil doorleeft (hij is 'masikini') en onheil rondom zich verspreidt (hij is door 'likundu' getekend).

De twee Afrikaanse termen horen eigenlijk samen als uiting en op lotskundig gebied, namelijk van eenzelfde veroorzakende factor. 'Likundu' kan men ook vertalen door "het kwade oog" maar dan met de nadruk op het onheilstichtende van het kwade oog èn met minimisering van de werking op occult gebied van de boze blik ('fascinering' of 'boeiing). In antiek Grieks: 'kako.daimonia: aanwezigheid van een onheilstichtende (kako) levenskracht of 'geest' (daimon).

ERF220

Souroy.

"Armzalige Makolopembe! De man die men nooit anders betitelt dan met de term 'masikini', arme drommel, onhandige idioot, mislukkeling". Ziedaar hoe de lokale bevolking hem duidt. Het is de uitwendige verschijningswijze van wat Tempels de volle graad van "bya malwa" heet, -- van "onheil stichtende levenskracht" in de diepte van Makalopembe's persoonlijkheid verborgen.

Souroy. -- Natuurlijk is hij lelijk, zielig. Zijn x-benen plooien onder het vederlichte, holle gewicht van zijn borst. En wat meer is : hij is lui, aartslui.

Opm.: -- De laatste der zeven hoofdzonden heet 'traagheid' (inertie), d.i. gebrek aan dynamisme! De (zichtbare) luiheid is er het uitwendig teken van.

Dat is zo al tien jaar lang.

Zijn vader, Gilima, was een nogal stevig gebouwd jager, een opgemerkt man. Maar dan als de grootste dronkenman van het dorp. - Op zekere dag bracht men hem van de jacht thuis nadat een buffel - diep in het oerwoud - hem de buik met zijn horens opengereten had. Op de bijna leeggebloede Gilima hadden de middelen van de magiër geen effect: in de loop van de nacht stierf hij.

Zoiets gebeurt nog en normaal gesproken zou enkel de familie daaronder te lijden hebben gehad. Maar de magiër was pas aan een van zijn eerste optredens toe en toevallig waren er vele aanwezigen bij wie het prestige (*opm.:* de ijdelheid) van de magiër keihard op het spel stond. Er moest dus gereageerd worden:

1. de levende kip die bij de bereiding van de middelen een rol had gespeeld, was gezond;

2. de woorden waren in de loop van de ritus juist uitgesproken. Gevolg: wie ongelijk had, was het slachtoffer!

1. Gilima had de magiër willen bedriegen, want voor de jacht had Gilima hem slechts een goedkope 'kisi' (tovermiddel) gevraagd, -- "juist goed voor antilopen" Maar met zoiets was hij een buffel te lijf gegaan. Zo is het maar natuurlijk dat het onheil gebeurde. Zo'n fout kwam wel meer voor.

2. Dus iets anders was aan het werk geweest, -- iets gevaarlijkers. De armzalige Makolopembe duidde zichzelf aan: van hem, het schurftig schaap, kwam het hele onheil.

De dorpelingen, meer bevreesd voor de magiër dan voor Makolopembe, waren het met die mening eens: "Makolopembe vertoont het kwade oog".

ERF221

De voorgeschiedenis.

De lokale mythen zeggen dat een masikini tot mislukken gedoemd is door een "onbekende macht". Zo nu en dan komt die 'x', de doemfaktor(en), naar boven en toont zij zich.

Zo in volgende "slechte afloop". Met name Makolopembe geraakt met Tabo getrouwd. Op zekere dag keert Tabo van de plantage terug met een voet die door een slangenbeet sterk gezwollen stond. De kwaal nam toe, tastte het been aan. Makolopembe werd ongerust: hij verwarmde water maar het bad gaf geen verlichting. Dan werd de magiër op de hoogte gebracht: deze voerde een inkeping in de wonde uit, legde er de bereide verbanden op maar geen resultaat: het vergif stroomde reeds doorheen Tabo's aders. Zij ging in de loop van de nacht ter ziele.

Geleidelijk werd de weduwnaar de algemene vijandigheid tegen hem gewaar: "Andere inwoners werden wel door slangen gebeten maar de magiër redde ze. Waardoor komt het dat hij Tabo niet kan genezen?"

De kwalijkste onder de kwatongen herinnerden aan een zekere Djiadjoko, die enkele jaren geleden in dezelfde omstandigheden gestorven was: iedereen wist dat het aan haar man lag die zich van haar had willen afmaken omdat hij

bij haar geen kinderen kreeg. Die man had de boze geest in zich. Toeval of niet: net als Makolopembe had hij een witte vlek in zijn rechteroog.

"Gij hebt geen geluk".

De slotsom wordt op een avond door zijn schoonvader gemaakt.

1. "Makolopembe, mijn dochter is in uw handen gestorven. Ik weet wel dat een slangenbeet ernstig is maar men geneest er toch van. Waardoor heeft die beet Tabo het leven gekost? Uw vader werd, toen gij nog een kind waart, gedood. Uw moeder heeft u als wees achter gelaten (*opm.*: -- zij ontvluchtte het dorp).-- Gij hebt geen geluk! Gij hebt geen geluk! Wat hebt gij de geesten aangedaan?"

2. "En, als men geen geluk heeft, dan hebben degenen die in uw omgeving leven, er ook geen! -- Nooit hebt gij iets ondernomen om dat noodlot te lijf te gaan. Weet gij het nog: zelfs de kip die gij zes jaar geleden n.a.v. het huwelijk met Tabo aan de magiër gegeven hebt, is twee dagen later doodgegaan. Iets dat de magiër u ongetwijfeld nooit vergeven heeft!!

Opm.: -- De hem in beginsel goedgezinde schoonvader vat samen: **1**. Masikini ("Gij hebt geen geluk"); **2**. Likundu ("Gij spreidt ongeluk rondom u").

ERF 222

Het vervolg.

Makolopembe trekt uit het dorp weg. Bij familie. Om "een nieuw leven" te beginnen. Basa's eerste zoontje (hij was een familielid) wordt ziek. Op een avond wordt een tweede zoon van Basa, Makalopembe's halfbroer, ziek. Het kind klappertandde van de koorts. Een erge hoest reet hem de borst uiteen. Na enkele dagen stierf ook dit kind. -- Ditmaal waren de blikken vol haat: men uitte bedreigingen. Meermaals hoorde men het woord 'likundu' uitspreken.

Basa raadpleegt de dorpsmagiër: "Sedert Makolopembe bij mij inwoont, zijn twee kinderen gestorven uit mijn gezin. Op geheimzinnige wijze. Gij die alles weet, kunt gij mij zeggen waardoor?"

De oude magiër sloot de ogen. Lange tijd bleef hij zwijgen. Onderwijl streelde hij zijn tovergerief. Daarna stond hij op, greep in een hoek enkele planten, wierp ze in een vuurtje starend keek hij naar de rook die opsteeg. Opnieuw stilte.

Plots “Makolopembe vertoont likundu en dus zal hij allen met wie hij leeft, ongeluk brengen. Gij moet hem dus wegjagen. Als hij weg is, breng mij dan een jonge geit: het offer zal u reinigen, -- u en de uwen”.

Basa komt thuis. “Gij hebt likundu. Gij hebt ons een noodlot berokkend. Ga weg, Makolopembe. Zoniet moet ik u en uw zoontje doden”.

Makolopembe begaf zich dus op weg. Lang stapte hij. “Ik ben een vervloek te. Ik straal ongeluk uit. Zelfs de dood zal mij niet bevrijden. Want het is alom bekend dat likundu zelfs de doden belet te slapen”.

Hij neemt zijn zoontje in zijn armen. “Wij vertonen likundu. Een boze geest is in ons die ons in onze buik beetheeft. Geen enkele magiër kan hem uitdrijven. -- Ik heb grote pijn in mijn hart maar,-- om ons te genezen, moet ik u doden”.

Plots greep hij het kind bij het hoofd, legde het op de grond, nam zijn mes en wenend sneed hij het de keel over.

Opm.: -- Steller: het Belgisch koloniaal recht - een westers product brengt die ‘misdaad’ in de gevangenis. Het wordt een proces op zijn westers. Eens veroordeeld gedroeg Makolopembe zich in de gevangenis voorbeeldig maar groeide uit tot een “zielige automaat”, een ‘zombie’.

Westerse mensen met hun ‘rationalistische-axiomata duiden als ‘misdaad’ wat binnen de axiomata van een primitieve cultuur als “een logische en gewetensvolle daad” geduid wordt. Wat axiomata toch doen!

ERF223

8. Teksten (223/276)

8.1. Santeria als religietype (223).

Th. Achelis, Die Religionen der Naturvolker im Umrisz, Leipzig, 1909, 140, definieert ‘religie’ als “verering van hogere (meestal bovenzinnelijke, d.i. onstoffelijke) ‘machten’ (versta: wezens, energieën, processen)”. Kijken wij nu of deze definitie past bij een huidige religie die heden - niet in verre of afgelegen archaïsche regionen - bloeit als nooit te voren, nl. santeria.

De naam in Cuba is ‘Lucumi’ en die in Brazilië is ‘Macumba’ en ‘Candomble’. De naam van de wijmannen is ‘santero’ en van de wijvrouwen is ‘santera’.

Opm.: -- Toen de yoruba (een type van negro-afrikanen) vanuit West-Afrika (Zuid-Nigeria, langs de Nigerstroom) als slaven/slavinnen door de blanke christenen naar Cuba gebracht werden, behielden zij hun religie door o.m. hun 'orisha's' (= orixa's, godheden) - syncretistisch - alsof het katholieke heiligen waren, te verbergen voor hun heren. In alle geheim echter vereerden zij ze zoals te voeren. Het resultaat is 'santeria' een mengvorm van primitieve religie en katholicisme. Zo'n vijf miljoen Spaans-Amerikaanse gelovigen zijn er de aanhangers van.

Opm.: -- In Trinidad heet die religie 'Shango'. Volgens *Migene Gonzalez-Wippler, Legends of Santeria*, St.Paul (Minnesota), 1994, 7, zouden zo'n ruim honderd miljoen mensen op een of andere wijze de 'orisha's' vereren in de Nieuwe wereld.

Definitie van religie.

Migene Gonzalez-Wippler, die van kindsbeen af als blanke in santeria ingewijd werd en nu doorgaat als één van de deskundigste kensters ervan, definieert in haar boek *The Santeria Experience (A Journey in the Miraculous*), St. Paul, Minnesota, 1992-2, 320, als volgt.

1.-- *Dynamisme.*

Het centrale geloof van santeria is dat iedere werkelijkheid (*opm.*:-- het is dus een ontologie of werkelijkheidsleer) binnen het heelal bestaat uit een kosmische energie. De santerianaam is 'ashe'.

2.-- *Opperwezengeloof.*

De eerste 'maker' van het heelal en de bron van deze energie of levenskracht is god, de schepper, - een geheimzinnig wezen wiens yoruba naam luidt 'Olo(d)dumare'.

Opm.: -- Het is dus waarlijk een monotheïsme, maar in de zin van Nathan Söderblom's veroorzakergeloof'. Ook niet zonder enige katholieke invloed terzake.

ERF224

3.-- *Polytheïsme.*

In ons Nederlands 'veelgodendom! -- De orisha's of godheden ('deities') zijn Olodumare's boodschappers. Zij zijn ook de opslagplaatsen ('repositories') van

zijn ashe of energie. Iedere orisha vertegenwoordigt èn een natuurkracht én een menselijke waarde.

Opm.: -- Volgens *P. Schebasta, red., Oorsprong van de godsdienst,* Tielt/Den Haag, 1962, 56v. (*Polytheïsme - ondanks godsgeloof*), waren in de klassieke oudheid - India, -- Egypte, Fenicië, -- Griekenland b.v. - de godheden onsterfelijke wezens met grote macht (allereerst met grote levenskracht, maar niet vrij van lijden en hartstochten (waarvan vele, vele mythen (overigens ook zo in santeria) getuigen). Zelf echter stonden zij onder een "hogere macht", d.i. een soort alveroorzakende macht.

Verder is er een godhedenpaar dat hemel en aarde 'vertegenwoordigt' (godin en god). Opvallend is ook de systechie "goede/ boze godheden" (deva's/ asoera's, -- titanen/ godheden b.v.) die elkander bestrijden. M.a.w.: een soort dualisme.

Verder: heilbreng(st)ers of 'heilanden' die redding uit noden veroorzaken. Tenslotte ook de 'trickster' of "(sacrale) bedrieg (st)ers" (die de mensen beetnemen "als amusement " beoefenen).

4.-- *Magisme.*

Menselijke wezens hebben ashe (= ashé) nodig om problemen op te lossen. Kort gezegd: om te overleven. Aldus letterlijk Gonzalez-Wipller (wat insinueert dat men in een gevarenvol universum leeft.).

Offermagie.

Om nu de ashé te verkrijgen van de orisha's die ashé bezitten, is het noodzaak hun /haar 'ebbo', een offer, te brengen. De orisha's aanvaarden 'ebbo' en - o.g.v. hun/ haar magische vermogens vormen zij 'ebbo' om in dat soort ashé dat noodzakelijk is om het probleem dat voorligt, op te lossen.

De offers of ebbo's verschillen van orisha tot orisha en moeten gebracht worden rekening houdend met de 'attributen' (wezenskenmerken) van iedere orisha afzonderlijk.

Opm.: -- Wat beantwoordt aan Usener's 'Funktionsgottheit' (iedere godheid heeft als gespecialiseerd in één domein van 'veroorzaking' een eigen 'functie' of rol. Iets dat opvalt binnen alle religies.

Opm.: -- Men ziet ook dat Söderblom's algemeen begrip 'veroorzaken' van toepassing is: veroorzaken' is een sacraal type van d.m.v. een oorzaak een

gevolg tot stand brengen. Hier: een levensprobleem vatten en d.m.v. magische krachten (levenskracht (dynamisme)) oplossen.

ERF225

Een voorbeeld.

Nemen wij Oshun (Oshun), een godin. Haar natuur- of kosmisch energiedomein is het water der rivieren. Haar menselijke waarde (rol, functie, machtsdomein) zijn eros, huwelijk, kinderrijkdom, goud, kunsten, genietingen, onderbuik.

Haar 'attributen' (bedoeld zijn de wezenseigenschappen inzake offers) zijn de kleur 'geel', het getal '5', producten als honing, spiegels, vruchten als pompoenen, dieren als gele kippen, verder producten als kaneel, cakes en wijn. Deze dingen zijn geladen met levenskracht en worden als dusdanig, d.i. om reden van hun levenskracht, geofferd. Waarop Oshun reageert met hààr energie gefusioneerd met de geofferde energie.

Oshun heeft - aldus Gonzalez-Wippler - een eigen ashé die bruikbaar is om die domeinen die zij veroorzakend beheerst, te beïnvloeden. In haar geval: hoofdzakelijk erotische aangelegenheden. Een ebbo die men haar aanbiedt, om haar hulp in te roepen, moet minstens sommige van haar attributen (offerattributen) behelzen.

Zo b.v. in de rituele vorm van **a.** een uitgeholde pompoen, **b.** die men opvult met honing en olijfolie. -- Een wiek of pit laat men dobberen op de olie en steekt men aan. De vlam moet vijf dagen (zie hoger haar getal '5' branden. Vaak wordt de naam van de 'geliefde' of 'begeerde' persoon' (om wier of wiens eros men werft) hetzij binnen hetzij onder de pompoen geplaatst.

De orisha YemaYa (YemaYa).

Deze godin heeft als kosmische kracht of domein het water van de oceaan ("zeven zeeën"). Haar waardedomein is vrouwelijkheid en moederschap. Haar offerattributen zijn: als kleuren blauw en wit, als getal '7', als product suikerrietstroop, als plant watermeloen, als dieren eenden en vrouwelijke parelhoenen.

Definitie van religie.

Achelis zei: verering van hogere machten. Die definitie situeert religie niet in het dagdagelijkse leven! De traditionele-prekritische, premoderne-religies stellen altijd een opgave (gegeven en gevraagde of probleem) voorop - wat

Gonzalez-Wippler “menselijke waarde” heet - waarbij “verering van hogere machten” in de oplossing betrokken wordt. Waarom? Omdat o.g.v. hogere levenskracht of ashé die hogere wezens een hogere oplossingskracht vertegenwoordigen. M.a.w.: men ‘vereert’ niet om te vereren!

ERF226

8.2. Een godloze en afbouwende religie: het boeddhisme (226)

Luc Ferry, Le bouddhisme vu d’ Europe, in: Le Point (Paris) 29.03.1997, 95, zegt letterlijk: “Deze religie zonder god werd pas in het westen ontdekt vanaf de jaren 1920”. Laat ons daarop even ingaan.

“De ‘boeddha’ (in Pali en Sanskriet ‘ontwaakte’ (‘verlichte’)) was hoogst waarschijnlijk een historische figuur”. (*M. Eliade/I. Couliano, Dictionnaire des religions*, Paris, 1990, 71) .

De reden: in de jatakas (levensbeschrijvingen) overheerst dermate de mythe dat “de boeddha” erin overkomt als “de goddelijke mens” zoals deze in zeer vele religies (de hindoeïstische, de Griekse en vele andere) aantrefbaar is.

I - *Een overzicht over boeddha’s leven.*

Zijn geboortedatum varieert van -624 tot -448. -- Hij is de zoon van een sakya vorstje.-- Als zestienjarige huwt hij met tweevorstje. ---n en leeft zonder zorgen in het vaderlijke (zijn moeder was allang dood) paleis.

Opm.: -- Deze aristocratische afkom maakt veel duidelijk in zijn leven en leer.

De aristocraat ontdekt de pijnen buiten het paleis.

Drie keren verlaat hij zijn paleiselijk leventje èn ontdekt daarbij drie onafwendbare kwalen: oud worden, lijden (ziek zijn) en doodgaan. Bij de vierde keer wordt hem het redmiddel duidelijk: hij ontdekt de innerlijke vrede van een bedelende asceet (verstorvene).

Opm.: -- Het tegenmodel van het paleiselijke leventje is het leven van de verstorvenen in India, een soort mensen die aan de rand van de maatschappij even ver verwijderd zijn van het alledaagse leven van de “grote massa” (op wie zij wel eens smalend neerkijken) als degenen die in paleizen leven.

In de loop van een nacht wordt hij wakker, ziet de verslapte lijven van zijn concubines in diepe slaap gewikkeld: hij ontdekt “de vergankelijkheid van deze wereld” onder dàt oogpunt maar ditmaal binnen zijn paleis zelf.

De stichter van een religie.

Snel verlaat hij het paleis, levert zich nu aan ascese, versterving, over, -- neemt een nieuwe naam aan: Gautama of Gotama.

Hij wordt leerling bij twee wijsheidsleraars. De ene leert hem de toenmalige (hindoeïstische) ‘filosofie’ (een soort metafysieken); de andere brengt hem de technieken van de (hindoeïstische yoga (zoektocht naar eenwording of yoga met godheid) bij.

ERF227

‘Sakyamuni’ (de ascetische sakya) als de boeddha is, verlaat hij allebei zijn wijsheidsleraars: met vijf denkgenoten beoefent hij nu de uiterste vormen van versterving.

Maar ook dat ‘bevredigt’ hem niet: bewust van de zinloosheid van dergelijk leven aanvaardt hij een portie rijstoffergave èn eet ze daadwerkelijk op. Geërgerd door zo’n bewijs van zwakheid inzake zelfkastijding verlaten zijn vijf denkgenoten hem.

Het ontwaken of verlichting onder een vijgenboom.

Hij gaat onder een vijgenboom zitten om die plek niet te verlaten totdat hij het ontwaken (bewustwording) of de verlichting bereikt. Mara, een wezen dat èn het kwaad én de dood vertegenwoordigt, legt hem in aanvallen het vuur aan de schenen. Maar naar de dageraad toe overwint Boeddha Mara en wordt de gelukzalige bezitter van de vier waarheden, In Benares leert hij ze aan zijn vijf gewezen denkgenoten.

1. *Waarheid.*

Alles is lijden: “De geboorte is lijden. Oud worden is lijden. Ziek zijn is lijden. -- Alwat vergankelijk is, is lijden”.

2. Waarheid.

De oorzaak Van het lijden is de begeerte.

3. Waarheid.

De uitroeiing van de begeerte is de oorzaak van de uitroeiing van het lijden.

4. *Waarheid****.***

de achtvoudige weg ('middenweg'). -- Mening, denken, woord,-- daad. (karmanta), bestaawoord, --en,inspanning, --- aandacht, beschouwelijk leven contemplatie (samadhi).

Ziedaar Boeddha's eerste verkondiging. -- Hij groeit uit tot een succesrijk predikant: het aantal van zijn denkgenoten neemt spectaculair toe. Zelfs moet hij vrouwen als 'verstorvenen' inschakelen in een gemeenschap. Maar … afgunsten allerhande en twisten verstoren de innerlijke vrede.

Tachtig jaar oud sterft hij n.a.v. een … indigestie!

Opm.: -- Geschiedkundigen menen dat deze vernederende geschiedenis waar gebeurd moet zijn want de sacrale literatuur vermijdt in beginsel zo'n details in het leven van "goddelijke mensen".

Opm.: -- Wanneer men deze vorm van religie vergelijkt met b.v. de Afrikaanse religies, dan valt op dat deze laatste zich met klem situeert in het dagdagelijkse leven van de arbeidende mensheid. Komt men in vele 'oosterse' religies terecht, dan situeren deze zich meermaals buiten de arbeidende mensheid maar zo dat zij o.g.v. bedelen ervan leven.

ERF228

Daar waar, in Afrika, de magiër(in) planten zoekt, voorouderzielen aanroept, geesten mobiliseert om iemand te genezen, om vruchtbaar vee te 'veroorzaken' e.d. daar zoekt de typisch oosterse religieuze mens voor een goed deel de eenzaamheid - het niet-economische leven - op en 'mediteert'. Het verschil is zeer groot. Hij/ zij blijft in de marge van de economie.

II.-- *De basisredeneringen van "de boeddha".*

Eliade/ Couliano, o.c., 73ss., geeft kort weer. Het ontwijken van de streng-logische methode is typisch.

1.-- De monnik Malunkyaputta stelt de tegengestelde oordelen van Boeddha vast.

a. De wereld is eeuwig èn niet-eeuwig, -- eindig en niet- eindig (oneindig).

b.1. Lichaam en 'atman' (ziel) zijn identisch èn niet-identisch.

Opm.: -- 'Atman' - in het voorboeddhistische hindoeïsme - is het diepere, echt werkelijke en onsterfelijke ik ('zelf), --- in westerse termen 'ziel'. Het boeddhisme bouwt dit geloof af.

b.2. 'Arhat' (de ideale heilige) bestaat na de dood voort èn bestaat na de dood niet voort. Ja, bestaat èn bestaat niet.

Boeddha's antwoord.

"Het is ermee als met een mens die door een giftige pijl getroffen wordt: wanneer zijn vrienden en familie zo snel mogelijk een arts opzoeken, zegt hij: "Voordat ik weet of degene die mij getroffen heeft, een soldaat, een brahmaan, een vaisya (= 'bevoorrader' (handelaar, boer)), een sudra (= 'onaanraakbare' (werkman, dienaar)) is, -- hoe hij heet en van welke stam hij is,-- of hij groot, middelmatig of klein van gestalte is,-- of hij zwart, bruin of geel is, laat ik die pijl niet uit mijn lijf halen (...)" -

Opm.-- Het hautaine, onverschillige 'beheersen' van wat "de anderen" hun innerlijke vrede ontneemt, is typisch. Zo 'heilig' is de innerlijke vrede.

2.-- De zwervende asceet Vaccha verwijt Boeddha eveneens de tegengestelde oordelen. Boeddha's antwoord: "Ik sta boven iedere theorie. Enkel binnen het 'theoretische' (metafysische, filosofische) denken 'bestaan' stelling (bevestiging) en tegenstelling (ontkenning)".

Vaccha 'redeneert' simplistisch: "Indien A waar is, dan is niet-A niet waar"! Boeddha vraagt hem - streng logisch redeneren ontwijkend - te antwoorden op de volgende vraag : "Waar is het vuur eens dat het uit blazen is, gegaan?

Naar het oosten of westen, het zuiden of het noorden?". Vaccha: "Ik weet het niet". Waarop Boeddha: "Arhat is als een uitgeblazen vuur èn dus is iedere uitspraak over het bestaan ervan een gok, niets meer".

Opm.: -- Boeddha speelt hautain in op de analogie die niet de volstrekte identiteit is - tussen model (vuur) en origineel (arhat). Zolang er geen volstrekte identiteit is, geldt Boeddha's redenering eveneens niet volstrekt. Maar dat zal hem geen zorg baren.

De afbouw van de hindoe atman-leer.

"Er is enkel lijden maar geen lijdende. Er is geen dader maar enkel de daad". Ziedaar de eveneens ontwijkende redenering van Boeddha.

Inderdaad: de leer der brahmanen (de brahman is de wijman; hij situeert zich bovenaan de vier kasten) luidt: “Atman, de ziel, is het wezenlijke bestanddeel van de gehele mens”.

Boeddha bouwt dit af. -- Maar logisch is hij sluw: hij ontkent atman zonder het tenvolle uit te spreken! Arhat, de ideale wijze, verzwindt hij door de dood?

Boeddha: “Wat ‘men’ (*opm.:* de niet-verlichte en onontwaakte massa) ‘arhat’ heet, is - zoals iedere andere werkelijkheid (*opm.:* of wat ‘men’ werkelijkheid heet) - niets tenzij een talige afspraak of conventie. ‘Arhat’ (*opm.:* in die zin) is op geen enkele wijze werkelijk (*opm.:* in Boeddha’s zin). Immers, de enige werkelijkheden die het heelal veroorzaken, zijn het lijden en de uitroeiing ervan.

Opm.: -- Zo verstaat men de bewering dat er enkel lijden is en geen lijdende (atman of ziel), -- dat er geen dader (een atman die handelt) maar enkel een doen is!

Opm.: -- Boeddha’s redeneringen - want het zijn wel degelijk redeneringen (en dus toegepaste logica) - herinneren aan de antiek-Griekse sofisten. Niet verwonderlijk dat dàt denken en leven meer dan één westers ontworteld intellectueel aantrekt: zo ‘deconstructief’ is het!

De ‘arhat’ (arahat).

‘Arhat’ is al wie, binnen het oudste of hinayana boeddhisme, de hoogste trap van ‘heiligheid’ bereikt en dus ‘nirvana: bevrijding uit het geïncarneerde aardse leven, verworven heeft. -- “Nirvana is het uiterste, niet bewijsbare, irrationele inzake boodschap dat het boeddhisme bereikt”(J. *Naudou, Le Bouddha*, Paris, 1973, 202).

Opm.: -- Zoals te verwachten evolueerde het boeddhisme van hinayana naar (veel aardser gericht) mahayana en naar (Tibetaans-magisch) vairayana boeddhismen. Wat weer de veelduidigheid van religie bewijst.

ERF230

8.3. Een ‘filosofisch’ en dus ‘perfectionistisch’ geloof (230)

Lezen wij *J. Derrida, Foi et savoir*, in: *J. Derrida/ G. Vattimo, La religion*, Paris, 1996, 77ss..

De tekst van Derrida, in zijn geheel, is heideggeriaans.- Ziehier hoe dit kan samengevat.

1.1.-- Heidegger, in een brief aan K. Löwith (1921) zegt: “Ik ben een christelijk theoloog”.

1.2.-- Tegelijk blijkt dat Heidegger, vanaf het begin, stelt dat “filosofie, in haar beginsel, zonder god is”. 1953: “Der Glaube hat im Denken keinen Platz”. M.a.w.: het (dogmatisch) geloof (in een religieus gezag b.v.) heeft in het heideggeriaanse zijns - of werkelijkheidsdenken geen plaats.

2.1.-- Toch stelt Hieidegger “die Zusage”, het beamen (van al wat is), voorop als filosoof. Het is de wijsgerige vorm van ‘Glaube’ (geloof) en ‘Frömmigkeit’ (vroomheid). Dit beamen, gelovig en vroom op louter wijsgerige wijze, is de mogelijkheidsvoorwaarde van alle zich vragen stellen inzake de werkelijkheid, “das Sein” (zoals Heidegger het ziet).

2.2.-- Het ‘Faktum’ (feit) dat het zijn is, voorwerp van beamen, lokt bij hem uit zijn centraal stellen van de mens: als ‘existentie’, d.i. als ‘Ek-sistenz: als “thuis in het zijn”. Als dàt wezen dat zich van de werkelijkheid rekenschap geeft en dus filosofie (ontologie) fundeert. Dit blijkt uit zijn “Existenzial-analytik”.

3.1.-- Het beamen van zijn behelst een eigen ‘Verhaltenheit’ (schroom) en een eigen ‘Aufenthalt’ (zich situeren) in “die Scheu” (de huivering) voor “das Heilige”(het heilige).

3.2.-- Deze wijsgerige religie laat toe alle feitelijke, ‘empirisch’ vaststelbare, religies rond de aardbol te situeren èn naar haar werkelijke, filosofisch-ontologische waarde te beoordelen. Want zij is er de mogelijkheidsvoorwaarde van.

4.1.-- De wijsgerige beoordeling van de feitelijke religies toont de enorme afgrond tussen de ‘echte’ (authentische) wijsgerige religiositeit van Heidegger en de feitelijke religies, vooral de rooms-katholieke (die Heidegger ergens haat).

4.2.-- Dit belette Heidegger niet lid te zijn van de N.S.D.A.P., de nazi partij, en dit nooit herzien te hebben.

Opm.: -- Heidegger formuleert zo een perfecte religie die altijd echt is maar tot geen enkele feitelijke religie leidt. Zo’n perfectionisme heeft een perfecte religie nodig die tot niets engageert maar alles beoordeelt.

ERF231

8.4. Heksenfakkels (231)

Sterly, Kumo (Hexer und Hexen in Neu-Guinea), München, 1987, 113/125 (Hexen-fakeln).

'Kumo' is:

a. de akt die erin bestaat dat men de levenskracht ('ziel: 'schim') van een medemens uit te vreten,

b. het vermogen om dit te doen. De simbu heten 'levenskracht' ook 'binnenste'. -- Het uitwerksel is ziek worden en sterven. Cfr o.c., 142 en 127ff..

Uittreding-met-lichtverschijnsel.

Wat Carlo Ginzburg van de Europese heksen/ heksers zegt, dat zegt Sterly van de kanaakse.

1. ***Model.*** ---- Wie in het Simbu-dal 's nachts er voor langere tijd op uittrekt, maakt zich, indien hij niet over moderne lampen beschikt, een fakkel uit 'ken', het hoge zwaardgras (miscanthus floridulus). Zo'n fakkel heet "ken gailkwa" (letterlijk: "zij branden zwaardgras").

2. ***Origineel.*** -- In de zomer van 1980 let Sterly op wat de inwoners "kumo ken gailkwa" noemen, d.i. een kumo fakkel. Gande, een kanaak, vertelt hem "de geschiedenis van Dindongo (een vrouw)". Boven haar woning was in 1977 een sterk licht opgemerkt: "klaar als een colemanlamp". Het was van Keman gekomen en had zich op het dak gezet. -- Dindongo's zuster, Taindi, en haar man hadden het daarboven van op de andere oever van de Simbu ook gezien. Ook vanuit Kama mambuno was het opgemerkt.

"Ik kende die mensen en wist dat zij mij geen sprookjes vertelden. Het lichtfenomeen noemden zij "kumo ken gailkwa". 'Heksenfakkel' (O.c. 114). Van dat ogenblik af licht Sterly zich nader in.

Een gesprek.

Zijn buurman, Gamba Gona: "Heksenfakkels bestaan. Dat is waar". Gande: "Het licht komt uit de wijsvinger". Op sterly's vraag of kumo mensen er zelf op uittrekken ofwel of zij a.h.w. als geesten te werk gaan, luidt het: "Zij zelf treden uit".

Sterly: "Umba vertelde mij dat zij in hun woning neerliggen en slapen". "Ja, dat is waar: zij zijn in hun woning en slapen". "Is het "ye kuiano" (*opm.*: --

kuia of kuiano is de levenskracht die het (biologische) lichaam bezielt en dus als 'levensgeest' kan gestempeld worden of als 'schim') die uittreedt?"

Gamba: "Zij zelf treden uit en hun ziel gaat mee". "Hebben zij een lichaam zo dat men ze kan aanpakken?". Gamba: "Zeker. Als Miugle daarboven (…) onlangs 's nachts buiten zijn woning trad, zag hij nevens zijn woning "een man" staan.

ERF232

Hij wou hem vasthouden en greep hem maar "de man" had zo'n kracht dat hij hem niet kon vasthouden. Wie dat was, weet ik niet. Hij beweert dat het een kumo man geweest is". "Wanneer zo'n kumo man in zijn woning ligt en slaapt, hoe kan hij dan buitenshuis erop uittrekken?" "Dat is bij de kanaken anders dan bij de blanken" meende Gande. "De kumo man ligt thuis maar hij is als dood".

Opm.: -- Sterly duidt eerst dit uittredingsfenomeen als inbeeldingproduct, als massa-hallucinatie maar vanaf dat moment bestudeert hij het. De feiten zullen hem overtuigen.

Uit zijn dagboek.
Hier een paar uittreksels.

07.07.1980.
Tegen 21 uur bij overtrokken hemel. Meerdere roodachtige en witachtige lichten boven Kama mambuno, aan de andere kant van de Kuman stroom. Zij **a.** bewegen zich voort, **b.** blijven staan, **c.** stijgen plots snel opwaarts, **d.** zweven weerom neerwaarts. Mijn buurman Gamba Gona: "Dat zijn heksenfakkels. Gisteren is een man der avaglekane gestorven".

12.11.1980.
Tussen 22 en 23 uur. Een verzameling van zes, later negen heksenlichten boven Kama mambuno. Zij dartelen rond. De drie lichten die gewoonlijk stroomafwaarts de Kumanstroom volgen, komen in ganzenpas langs de stroom en bergopwaarts. Als zij de verzameling naderen, stellen zij zich op nevens elkaar en treden in rechte lijn naderbij. -

Het moeten kumo lichten zijn: mensen met lampen of fakkels kunnen zich niet zo vlot 's nachts doorheen het kreupelhout bewegen. Wat zouden zij op dit ogenblik op het kerkhof te zoeken hebben?

Opm.: -- Begraafplaatsen interesseren bijzonder kumo mensen.

25.11.1980.

Heksenfakkels bij de inaugl boven de Simbu-stroom. Eén van die lichten - lichtjes geelachtig - **a.** stijgt op, **b.** zweeft met hoekige bewegingen heen en weer, **c**. keert in een cirkel tot de woning terug, -- **d.** om de vlucht opnieuw aan te vatten.

Sterly's werk vermeldt een hele lijst van genoteerde 'fenomenen'. -- Zo nog: "Avond. Tot laat in de nacht. Twee spelende heksenfakkels aan de Kumanstroom. Zij bundelen zich en veroorzaken een groot stralend licht". (03.11.1980).

Terloops: de weersomstandigheden lijken soms een rol te spelen die Sterly niet nader kan omschrijven. Het moet o.i. met energieprocessen én in de natuur én in de uitgetredenen uitstaans hebben.

233

8.5. Het westerse denken - rationalistisch - is beperkt (233)

'Westers' in de zin van:

a. empirisch, d.i. aan onze 'grove' zintuigen gebonden,

b. conceptueel, d.i. begrippen ('concepten') vormend onafhankelijk van iedere waarneming der zintuigen,

c. experimenteel, d.i. empirie (zintuiglijke waarnemingen) gesteund op concepten uitproberend.

Ziedaar wat 'westers' is volgens *Francis Bacon* (1561/1626; bekend om zijn *Novum organum scientiarum* (1620), een soort axiomatiek van de westerse positieve wetenschappen). -- Hoezeer en hoe dit type van werkelijkheid contacteren beperkt is (en dus in zekere zin 'etnocentrisch' (tot de blanken beperkt)), blijke uit *J. Sterly, Kumo (Hexer und Hexen in Neu-Guinea*), München, 1987, 289ff ..

De katholieke en lutheraanse missionarissen/ zendelingen kwamen in het Simbu-dal (Nieuw-Guinea) en werden er de getuigen van' heksenvervolgingen' (bedoeld zijn de mensen die d.m.v. een magisch vermogen, 'kumo' geheten, een medemens kunnen doen sterven). Mensen die van kumo beschuldigd waren en waarvan het na soms langdurig onderzoek (uitgevoerd door zien(st)ers, getuigen en gemeenschap) vaststond dat zij op 'kumo' wijze een

medemens gedood hadden, werden op een of andere wijze gedood. De missie trachtte deze 'slachtoffers' - alsof zij als onschuldigen vervolgd werden - "in hun nood bij te staan". Dit volgens het christelijke gebod der naastenliefde, waarvan de toepassing ook van andere, niet tot de missie behorende blanken verwacht werd.

Sterly's evolutie.

Het zou zo uit een handboek over 'metabletica' (de theorie der mentaliteitsveranderingen) kunnen komen. -- "Geleidelijk zag ik in dat de missie niet weet wat hier, in het Simbu-dal, gebeurt. Ik veranderde dan ook mijn houding: ik zag in dat "de christelijke naastenliefde" - door een soort omslag in het tegendeel, - met haar "goede wil" dodende mensen tegen gestraft worden beschermt en slachtoffers weigert te helpen"(o.c., 289).

"Ik had - voor januari 1984 - alle fenomenen die niet in het kraam (*opm.*: -- axiomatiek) van ons opm.: --- westers) begrip 'feit' passen, als onbestaande geduid".

Opm.: -- Heet 'feit' in het westen "al wat empirisch, conceptueel en experimenteel kan waargenomen, in concepten geduid en proefondervindelijk getoetst worden". Al wat daarbuiten valt, "bestaat niet", "is waandenkbeeld".

ERF234

Enkel bij een ongewoon - niet-natuurlijk - sterfgeval verdenken de simbu steeds kumo mensen ervan de gestorvene 'getroffen' en 'gedood' te hebben. (O.c., 290).

Opm.: -- M.a.w.: pas indien er noodzakelijke en voldoende redenen of gronden aanwezig zijn, verdenken de simbu.

Wijsheid.

De religie der simbu is geen (moderne) wetenschap maar op waarneming (paranormale of occulte waarneming inbegrepen) en duiding ('verklaring') gesteunde 'wijsheid'.

Zij drukken die wijsheid uit in gezegden ('spreuken'). Zo: "Wanneer kumo zich van een mens meester maakt, is kumo blijvend" want "een kumo mens beschikt niet over de macht om kumo uit te bannen".

Net als een gevaarlijke ziekte.

Zij geven Sterley modellen van het origineel dat kumo is.-- De simbu vergelijken kumo met de gevaarlijkste ziekten die zij kennen: melaatsheid, framboesia tropica, lever- en miltgezwellen. Ook deze kwalen besmetten gemakkelijk andere mensen, vooral naastbestaanden en vrienden/ vriendinnen en ook deze kwalen gelden als ongeneeslijk.

Opm.: -- Merken wij op dat vergelijken het zien van analogieën (gelijkenissen/ verschillen) is.

Net als een gevaarlijke ziekte: uitbannen.

De uitbanning van kumo - aldus steeds Sterly - , althans zoals zij vroeger (voor de verwestersing) gangbaar was, kwam tot in alle details met de doding en uitbanning van gevaarlijke ziekten overeen. Indien men er zeker van was dat iemand met kumo hekserij onheil veroorzaakt had, dan lokte men zo iemand onder een of ander voorwendsel daarheen waar men hem/ haar wou ombrengen om het stoffelijk overschot daarna in een stroom of een rotsholte te werpen. -- Een ander middel om zich tegen de gevaarlijke overmacht van kumo te weren bezaten de simbu niet.

De hoofdreden.

Ieder mens die over kumo beschikt, is voor de simbu een mogelijke doder/ doodster. Een “slecht man” (yagl kinde), een “slechte vrouw” (ambu kinde). Reden: het kumo (gewoonlijk de gedaante van een dier aannemend) in hem/ haar drijft zo ver dat men bloedverwanten doodt.

Letten wij erop dat de simbu geen andere term hebben dan “het slechte slaat toe” (kinde sungwa) om ziekte aan te duiden.

Gevolg: de uitbanning van kumo lieden is een catharsis of reinigingsact,-- zoals een leraar het Sterly trachtte duidelijk te maken.

ERF235

8.6. Het westers onbegrip der missie. (235)

Sterly bekent het: hij is op Nieuw-Guinea aangekomen met een westerse mentaliteit (versta: axiomatiek). Maar geconfronteerd met de feiten heeft hij die mentaliteit gewijzigd, -- open als hij was voor andere culturen.

Hoe staat het nu met de missie? O.c. 293. -- “Het is een teken van ongehoorde argeloosheid en naïefheid wanneer de katholieke en lutheraanse missie die jarenlange ervaring van het leven in het land heeft - enkele

missieleden maakten “het gerecht” der simbu als straffende macht mee -, daarin “een gruwelijke moord op onschuldige mensen” ziet.

Steeds Sterly.

O.c. 293.-- “Missionarissen zijn ‘verlichopm.: --*m.*:-- rationalistisch-westers denkende) lieden. Loochenen dus dat ‘heksen’ andere mensen kunnen doden en worden driftig n.a.v. heksenwaan en vrees voor heksen. Eén der resultaten van hun inspanningen is het feit dat heden het kumo-wezen in het Simbu-dal in onvermoede bloei staat.

Het nachtelijke ageren der kumo mensen verloopt in het geheim en niet op de missieposten. De missionarissen schijnen nooit heksenfakkels - (*opm.:* het ‘s nachts door om het even wie die er wil op letten, zich voordoende lichtfenomeen dat de activiteiten der kumo mensen begeleidt) nagegaan te hebben. Maar wel vernamen zij telkens weer dat mensen - meestal vrouwen - van kumo misdaad beschuldigd werden en geslagen en gedood werden”.

Niet medeplichtig?

“Voor de zendelingen der kerken in de Simbu-provincie is kumo een waangeloof waaraan “naamloos veel ellende” ontspringt. (…). Maar daarbij denken dezelfde zendelingen niet aan de slachtoffers, -- wel aan de vervolging en doding van veroordeelde kumo lieden”. (O.c., 294).

“Verbazingwekkend blijft dat de geloofsboden vele jaren van hun leven in het land doorbrachten zonder waar te nemen en te begrijpen waarop het met kumo bij de simbu neerkomt”.

“Voor de missionarissen kan kumo-wezen geen werk van de duivel zijn doordat de duivel als de tegenstander in hun ogen werkelijkheid is, terwijl zij kumo als onwerkelijkheid en de vervolgde kumo mensen als onschuldig vervolgden duiden”. (O.c., 295).

Opm.: -- Men ziet dat het - volgens Sterly - de missie aan multicultureel besef ontbreekt. Typisch voor de gevestigde rationalist(e)!

ERF236

8.7. De term “nieuwe religie(s)” (236)

Lezen wij *J. Derrida/ G. Vattimo, La religion*, Paris, 1996, dan blijkt dat het thema van het wijsgerig gesprek - op het eiland Capri in februari 1994 - ,

waaraan J. Derrida, G. Vattimo, M. Ferraris, H.-G. Gadamer, A. Gargani, E. Trias en V. Vitiello deelnamen, luidde “de wedergeboorte van de religie”.

Terloops: - o.c., 7 en 13 - beweren Vattimo en Derrida dat de term “ten onrechte” of ‘inderhaast’ gebruikt werd. Deze uitspraken laten wij voor rekening van beiden, natuurlijk. Want het lijkt erop dat de gesprekspartners op Capri wat laat - na “de dood van God” (motto van het secularisme inzake religie) - het fenomeen van “de religies zijn er terug” (het motto van het nieuwe sacralisme of New Age) ontdekt hebben. Om te zwijgen van de zeer arme en zeer eenzijdige kijk die Derrida ervan ten toon spreidt in zijn lange uiteenzetting over het (uiterst) abstracte begrip ‘religie’ (in verband met rede).

Wij zeggen “wat laat”. Inderdaad: *J. Needleman, De nieuwe godsdiensten,* Amsterdam, 1975 (// *The New religions*, London, 1972), toont duidelijk aan dat reeds de vijftiger en zestiger jaren “de wedergeboorte van de religies” te zien gaven… voor wie zien wilde en niet in een eng ‘verlicht’ rationalisme bleef steken.

Needleman’s werk staat stil bij het feit dat oosterse religies - in de VSA, hoofdzakelijk in Californië - door middel van ingeweken ‘guru’s’ (wijsheidsleraars) inzijpelden. Afwijzing van westers ‘intellect’ (versta: het intellect voor zover het verlichte rationalisme er gebruik van maakt) en aanprijzing van inkeer via meditatie(s) en andere ‘oefeningen’ allerhande, - niet zonder een min of meer grote dosis occultisme: ziedaar in twee - drie trekken “de nieuwe religies”.

Needleman overloopt Zenboeddhisme, Meher Baba (die beweert dat hij ‘God’ is), Subud, Transcendente Meditatie (Maharishi Mahesh Yogi), Krishnamurti, Tibetaanse religie (vajrayana boeddhisme; tantrisme), -- G. Gurdjieff enz..

Subud.

O.c., 135/166. -- Wij nemen één exemplaar van “nieuwe religie’ nl. ‘subud’ ‘Su.Bu.D’ is de samentrekking van drie Sanskriet termen: Susila (gewetensvol leven, d.i. volgens de wil van ‘God’ (wat ‘God ook mag betekenen), Budhi (levenskracht in de mens zelf), Dharma (onderwerping aan de ‘macht’ van ‘God’). Meteen hebben wij een samenvatting.

ERF237

Terloops: einde jaren '50 groeide Subud uit tot een wereldbeweging (tot in de westerse landen toe). Haar axioma "iets in de mens geeft uit op "de hoogste wil in de kosmos" en is er ook de uiting van" (o.c., 136). -- Staan wij daar even bij stil.

1. - *Sukarno Subuh.*

In een islamitisch gezin op Java wordt in 1901 de 'vader' van Subud geboren. -- Als baby werd hij ziek. Een zwervend bedelaar zei dat 'Sukarno' de verkeerde naam was: "Muhammad moet het kind heten".

De naam werd veranderd: de ziekte verzwond plotseling. Muhammad groeide gezond en krachtig op. - Een voorspelling luidde dat het kind op vierentwintigjarige (andere versie: tweeëndertigjarige) leeftijd zou sterven. Muhammad Subuh zocht dan ook mettertijd een aantal wijsheidsleraars op, islamitische maar ook niet-islamitische. Allen stelden vast dat hij 'anders' was en dat zij hem niets konden leren. "Al wat tot hem zou komen, zou rechtstreeks van 'God' komen". -- Ondertussen werd hij boekhouder en werkte voor de regering.

2.- *'Latihan' (1925/1928).*

In 1925, op een donkere, maanloze avond, daalde "uit den hoge" een helderlichtende bol boven Muhammad Subuh neer en trok, via zijn kruin, in hem: licht en trillingen gingen van hem uit. Velen hebben dit fenomeen (aretalogie) waargenomen.

Drie jaren lang beleefde hij 'latihan' (de doorleving bij uitstek van Subud):

a. hij stelde zich rechtstreeks voor 'God' (wat die term ook mag betekenen) open;

b. stelde vast dat een goddelijke energie (dynamisme) in hemzelf opborrelde. Deze gunde hem weinig nachtrust maar liet hem toe zijn dagelijks werk perfect aan te kunnen.

Een probleem.

Hij verstond er niets van! Meer nog: om zich aan die 'energetische' toestanden te onttrekken, die hem verveelden, ging hij naar de bioscoop e.d.m.. Maar, terwijl hij film zat te kijken, bleef die energie mèt haar bewustzijnsinhouden doorweken: hij leefde m.a.w. in voortdurende latihan- of energietoestand. In 1928 hielden dergelijke toestanden op.

3.- *Contact' (energieoverdracht).*

Ondertussen was Muhammad Subuh gehuwd en had hij kinderen. Net als iedereen. Op zijn tweeëndertigste verjaardag kreeg hij een openbaring

(apocalyptiek) door: Van hem zou een beweging uitgaan die doorheen latihanbegunstigden de energie via contact zou doorgeven op zeer grote schaal.

ERF238

En inderdaad! Leerlingen van een Javaans sufi wijsheidsleraar (sufisme is een islamitische mystische beweging) kwamen hem om dat contact vragen! Dat was het begin van de Subud. Zo werd Muhammad de 'bapak' (Javaans voor 'vader') van Subud.-Tot daar een kort overzicht.

Subud als harmonie der tegengestelden.

Apocalyptiek, aretalogie en dynamisme! Ziedaar de drie hoofdkenmerken van Subud! Wat wijst op het feit dat het werkelijk om religie gaat, al zij het een nieuwe. -- Meteen hebben wij één steekproef van het algemene begrip "nieuwe religie". Want de andere religies vertonen, meestal, analoge kenmerken.

Opm.: -- Needleman, op het einde van zijn uiteenzetting over Subud, wijst op "de mogelijkheid dat alle oprecht religieuze denkbeelden op ervaring berusten èn in een methode verankerd zijn die de mens ertoe in staat stelt ze te onderzoeken.

Opm.: toetsen - en er gebruik van te maken.

Opm.: -- probleemoplossend karakter - ". (O.c., 166).

Daarom staan wij stil bij de beruchte "harmonie der tegengestelden" (W.B. Kristensen) die ook in subud aantrefbaar is. Zoals in alle empirisch vaststelbare religies. Enkel het absoluut abstracte begrip 'religie' is 'perfect'! Maar het bestaat enkel in de gedachtewereld van geleerden.

Een verscheidenheid van termen.

De meeste nieuwe religies weigeren "een leer' een denksysteem' (met logische inslag), "een profetische boodschap" of zelfs "de ontdekking van een bijzonder individu" te zijn. Ook Subud. Maar, indien men de gegevens onderzoekt, dan blijken al die termen perfect toepasselijk!

Zo wil Subud enkel zijn; "een nieuwe en vooral gemakkelijke methode om de hoogste energieën in de kosmos op te vangen". Juister: Subud is inderdaad dat maar is tevens "een leer", "een denksysteem (met zeer veel toegepaste logica)' "een profetischer boodschap" én zelfs "de ontdekking van een bijzonder individu"!

Enkel dat wij, in deze beoordeling, de termen wat breder duiden dan b.v. Bapak Muhammed, die ze te eng opvat en pejoratief (waar wij ze melioratiever duiden). Het is toch geen schande “een denksysteem” te huldigen of “een ontdekking” als individu mee te maken!

De ziel en de krachten.

Die tweeledige term vat zeer veel samen wanneer men de resultaten van Subud onderzoekt. Dat doen wij nu.

ERF239

Latihan.

“Tweemaal per week komen mensen in een grote kamer of zaal bijeen waar zij een half uur lang blijven. In die tijd spannen zij zich ertoe in om individueel “de kracht van God” te ontvangen en zich eraan te onderwerpen.

Zij mogen staan of zitten, rondlopen of springen, dansen, zingen of schreeuwen. Er bestaan geen ‘regels’ of ‘voorschriften’ tenzij de raad geduldig naar een staat van ontvankelijkheid te streven en zich over te geven aan wat men ook ontvangt. -- Of er nu honderden of slechts een handvol zijn! Er is geen bespreking, geen leid(st)er. -- Als het halfuur voorbij is, gaat ieder “zijns weegs” en keert naar zijn dagelijks leven terug. (o.c., 135).

Toch is die “absolute vrijheid” relatief.

1. Beginnelingen mogen niet onmiddellijk deelnemen. Doorgaans wachten zij drie maanden. Om allerlei informatie op te doen. Wel mogen zij vlak voor de deur van de plek waar latihan plaats heeft, zitten en horen wat zich afspeelt.

2. Er is streng onderscheid tussen ‘volledige’ (de hele mens omvattende) openheid -en-onderwerping en ‘intense’ (één gedeelte van de mens omvattende) openheid-en-onderwerping. De louter ‘intense’ vorm van latihan laat de goddelijke energie die instroomt, enkel door in de richting van het opene gedeelte van de persoonlijkheid. Wat de gewenste harmonieuze instroming belemmert.

Iets in de mens: de ziel.

Het heelal of de kosmos is boordevol energieën: dierlijke en goddelijke. Aldus o.c., 139.

Opm.: -- Dit beantwoordt enigszins aan wat de Bijbel zegt over "het onderscheid der geesten" ('geesten' betekent 'levenskrachten).

Het 'iets' dat zo'n energieën opvangt, zeker bij zo'n zich openstellen als in de latihan, heet Bapak Muhammad "de ziel" (o.c., 1150; --49; 161; 163).

Zodat een zieleleer aan de basis van Subud ligt. Die ziel kan zowel dierlijke als goddelijke energieën opvangen èn afgeven. Het 'contact' ermee kan dus tweesnedig zijn.

Reiniging.

Het antiek-Griekse woord daarvoor is 'katharsis', lat.: purificatio.-- 'Volledige' latihan - niet louter 'intense' latihan is dus én opvangen èn doorgeven van gereinigde energieën. Het komt op een reinigingsproces neer, dat schiftend werkt en niet zomaar alle energieën, haar werk laat doen. De 'hogere' energieën zijn de gewenste.

ERF240

De 'uitingen' van de energieën.

De "harmonie der tegengestelden" blijkt o.m. uit de 'hogere' en vooral de 'lagere' reacties der leden in latihan. -- Needleman: "Dierlijke geluiden, gesteun, misschien wild en schel gekrijs" maar ook "gegalm en prachtig gezang zonder woorden" (o.c., 137). -- "Gebons en geluid van rennende voeten" (ibid.)..

Opm.: -- Dat doet denken aan wat de antieke Grieken 'goèteia', goëtie, heetten! Behalve dan het gegalm en prachtig gezang, natuurlijk. Dàt is geen 'goëtie' meer.

a.-- Op volle sterkte lijkt het geluid van de latihan nog het meest op dat van dieren in het oerwoud of op dat van waanzinnige wilde riten of op een griezelige bijeenkomst van demonen en heksen. Aldus o.c.,137v.

b.-- Bij andere gelegenheden lijkt het op een diep godsdienstig koor of op een vrolijke, rauwe feestviering, -- een extatische razernij of een gekkenhuis. Soms is er plots een adembenemende harmonie en een liefelijk stukje melodie. Of een diep uit de keel oprijzend gesnik. (O.c., 138).-- Maar: het half uur is voorbij èn iedereen ziet er (weer) normaal uit! Men drinkt samen koffie, praat, gaat huiswaarts. (Ibid.).

Opm.-- Men zou zeggen dat dierlijk èn goddelijk ineenbestaan! Het is op die bizarre, balladeske wijze dat men de energieën ervaart. Het herinnert aan fuiven. Fuiven van mensen die buiten die sfeer van fuif er 'normaal' uitzien.

De resultaten der energieën.

Ook hier weer "harmonie der tegengestelden".

(1).-- ***Er vinden heel wat genezingen plaats.***

Een beroemd voorbeeld is dat van de actrice Eva Bartok: zij was zwanger maar wegens ziekte drongen de artsen aan op onmiddellijke operatie waarbij echter de baby niet zou overleven.

'Bapak' (Muhammad) liet haar tot latihan toe: eerst doorheen zijn vrouw (contact 1) en enkele dagen later doorheen hemzelf (contact 2). De slaapkamer was geladen met een kracht die alle persoonlijke gevoelens uitwiste en een bewustzijnstoestand verwekte waarbij alle betrokkenen de ervaring van de zieke Eva Bartok deelden (als was zij de hunne/ de hare). Mettertijd genas de actrice en schonk zij het leven aan een gezonde baby.

Opm.: -- De energieën zijn hier onmiskenbaar 'aretalogisch' en weldadig.

ERF241

(II).-- ***De juiste oorsprong van de energieën***

Heel wat andere verschijnselen echter stellen de vraag naar de juiste oorsprong van de energieën. -- Zo b.v. het fenomeen van de sensitiviteit die hypersensitiviteit wordt.

Terloops: 'sensitief' is diegene die behalve gewone waarnemingen (uitwendig) en gewaarwordingen (inwendig) buitengewone waarnemingen en gewaarwordingen ervaart.

Nederlands: "helderwaarnemend/ heldergewaarwordend". -- Zo: vele mannen en vrouwen die achteraf zich van Subud hebben afgewend, geven als één der redenen op: "Wij werden o.g.v. die contacten-en-energieën vreselijk 'gevoelig' (*opm.*: -- sensitief, hypersensitief), o.m. voor de negatieve (*opm.*: -- onheil uitstralende) 'trillingen' (*opm.*: -- uitstralingen of 'aura' s') van anderen".

Meermaals zijn deze negatieve indrukken zo sterk dat dergelijke sensitief gewordenen "er niet (meer) tegen kunnen". Het overvalt dergelijke mensen op hun werk, thuis of waar ook. Overdag èn 's nachts. Wanneer een medemens

kwaad rondloopt of ziekte bergt, dan trekt dezelfde 'sensatie' in zo'n hypersensitieven en bederft deze het aangename levensgevoel. Men voelt zich kwaad of ziek!

Opm.: -- Energieën leggen bloot en zijn 'apokalupsis'. -- Een meisje verviel n.a.v. de energieën in Subud in een schizofrene 'verbrokkeling' die veel langer duurde dan een roes b.v. van LSD (een drug) ooit deed. Drie jaren later was zij nog steeds in een psychiatrische inrichting: toen zij de eerste keer binnenkwam, dachten de artsen dat zij LSD had geslikt!

Opm.: -- Verdedigers van Subud zullen zeggen: "Dat bewijst dat zij on(der)bewust een soort psychotische (zielszieke) ziel bergde in haar diepten". Dat mag zeer juist zijn. Maar de blootlegging is dan toch zo dat zij werkelijk zware problemen schept. (Een gedeelte van) de remedie is erger dan de kwaal! "Een schijnbare inzinking - ook wel 'crisis' of "staat van overgave" geheten - kan inderdaad optreden bij Subud. Dit kan variëren van een enkel voorval tot een langdurige periode van schijnbare of werkelijke psychose.

Een belangrijke taak van de help(st)ers is bijtijds ontdekken wanneer iemand geen beheersing meer aan de dag legt over zijn/ haar latihan èn te helpen de latihan te beëindigen". (O.c., 151).

Bapak Muhammad gaf aan de crisis de Javaanse naam 'zadab', d.i. toorn van god.

Opm.: -- Dergelijke 'crisissen' komen wel meer voor in "de nieuwe religies". Wat tot zeer grote voorzichtigheid aanzet.

ERF242

8.8. Een hallucinogene plant: iboga (242)

Fytolatrie is het kenmerk bij uitstek van het bwiti, het mannelijk geheim genootschap zo gangbaar in Gabon. Het zuiverste type is bwiti disomba (van de mitsogho, een volk uit Zuid-Gabon). Een variante is bwiti bakowa (van de pygmeeën).

De inwijding of initiatie omvat een (gelukte) krachtproef (ter toetsing van de levenskracht), -- onder meer door het slikken van afkooksels van de bittere wortel of de schors van de iboga, een struikgewas, waarvan de werkstoffen of 'substanties' (waan)voorstellingen veroorzaken die de inwijdeling moet verwerken.

Opm.: -- Het elombo - ook toegankelijk voor vrouwen - is een geheim genootschap dat sinds 1935 (bij de myéné n' komo) rivaliseert met bwiti maar duidelijker een revitaliseringsreligie is die de ontzieling door de modernisering veroorzaakt, tegenwerkt.

Lezen wij, samenvattend, *Chr. Dedet, La mémoire du fleuve (L'Afrique aventureuse de Jean Michonet*), Paris, 1984, 255 / 260.

De inwijding begint met een rituele uitdaging: "Gij, bwiti-ingewijden, indien gij mannen zijt, dan behoort gij mij in te wijden. Zo niet dan zijt gij belachelijke grappenmakers".

1.-- Onmiddellijk gaan drie of vier leden daarop in: zij sluiten Michonet, de handen op de rug gebonden, op in een strohut. Geen eten want hij moet ritueel 'vasten'. Een kille nacht gaat voorbij. De morgen daarop komt een wijman binnen, plaatst een tafeltje en zet daarop een kalebas met het iboga-extract. Mèt het bevel in de loop van de volgende uren een hele reeks lepels van de ibogaplant te slikken.

De inwijdeling, almaar door meer gedrogeerd, huilt het nu en dan uit. Wil hij de wijman uitschelden, dan wordt hem a.h.w. de mond gesnoerd. Komt daar op de mat plots een mier gekropen, dan ziet - hallucinatorisch - hij ze men weet niet hoeveel malen vergroot zo dat zij als een monster uit een griezelfilm op hem lijkt af te komen. Waarop panische reacties. Reacties die men dient te overwinnen.

2.-- In die gedrogeerd-verwarde toestand brengt men de inwijdeling over naar een ruimte waar zich op ligbedden of banken anderen bevinden.

Ondertussen verplicht de wijman met de kalebas steeds weer tot het slikken van iboga in blijkbaar van langs om meer geconcentreerde vorm.

ERF243

Ondertussen vergewist de wijman zich van de verworven graad van bestandheid tegen pijn (pijnloosheid eigenlijk) door een scherp voorwerp in de huid van de inwijdeling te steken. Die daarop reageert alsof hij "niets voelt" tenzij de steek op zich.

3.-- Het wordt opnieuw nacht. -- De muzikanten van bwiti komen en treden zowat te allen kante op met hun melodieën. Ofschoon de inwijdeling zich dierlijk voelt - hij zou evengoed een varkentje kunnen zijn -, weent hij soms en vooral treden - wellicht onder de tweeledige invloed van de drugsplant en de muziek - nieuwe 'hallucinaties' op.

a. De wijman, blijkbaar in naam van een of ander voorouder(ziel) - (*opm.*: -- en een of andere hogere geest) -, begint op zeker ogenblik zachtjes te spreken over "twee wegen". Hij raadt aan de moeilijkste te kiezen : "In het leven is de beste weg die welke u tot onmogelijk lijkende inspanningen dwingt" (o.c., 258).

b. Op gegeven moment 'ziet' de ibogabeïnvloede "een meer" voor zich. Een vrouw staat gelukkig nevens hem. Bij goed toezien blijkt het zijn allang overleden moeder te zijn die er gelukkiger uitziet dan gedurende de laatste - pijnlijke - jaren van haar leven. Deze helpt hem doorheen "het meer" te geraken (waar anderen blijkbaar falen).

c. Dan 'ziet' de inwijdeling "de witte (versta: besneeuwde) berg. Iets waarover - in een tropisch land - de inwijdelingen het steeds weer hebben.

Hij moet verder - doodop - tot in "een totaal verlaten dorp", -- een hut binnen waar van terminalen (zij die gaan sterven) een ondraaglijke stank uitgaat. Zij liggen op de grond of wentelen zich rond. De inwijdeling gaat van de ene tot de andere, want een der stervenden roept "Mij!". Waarop andere stervenden: "Mij!". Onder meer is daar een oude vrouw wier buik één wemeling is van 'wezens' die op de stompjes van hun benen en armen rondspringen. Als waanzinnig gaat de inwijdeling tot de anderen: "Zijt gij soms bwiti?". Men bekijkt hem vol angst: "Bwiti?". Waarop zij: "Bwiti, dat is niemand!". Dat antwoord herhaalt zich eindeloos.

Totdat hij een stokoude man vastneemt en schudt met rottend vlees en een belachelijke penis, die zegt: "Wat wilt gij meer weten? Hebt gij het al gezien? Wel: gij hebt bwiti gezien".

Tot daar het relaas van Michonet over zijn iboga-experiment.

ERF244

8.9. Magie als veroorzakende zielestof (244)
Gelijkenismagie

("Similia similibus", letterlijk: het gelijke door middel van het gelijke).-- De kai zegt: een beweging behelst zielestof. Indien zij op een mikpunt gericht wordt, dan roept zij daarin op dezelfde beweging op.

Mimische uitbeelding.

Om die reden beeldt de magiër zijn slachtoffer mimisch uit: hoe het zich in smart en angst kronkelt, -- hoe het met de dood worstelt en sterft. -- Deze 'voorbootsingen' moeten niet enkel iets betekenen.

Contactmagie.

Zij moeten de uitgebeelde angst en dood van het slachtoffer direct veroorzaken. De overdracht geschiedt doorheen het tovermiddel dat de magiër terzake behandelt.

Magische formules.

Het uitspreken van een beweging of een handeling behelst de veroorzakende kracht (energie) eigen aan die beweging of die handeling. -- Op dit inzicht berusten de vele wachtwoorden of magische woorden in de toverspreuken der kai.

Toepassingen.

Zo bevat een magische formule die de yamswortel betreft, als wachtwoord "boor u erin". De wortel immers moet zich diep in de bodem boren en heel lang worden. Daarbij noemt men alle soorten yamswortel op - steeds twee samen - en voegt er het magische woord aan toe. Meteen luidt de formule: "Kuzi bâlong, boor u erin. Mae animaka, boor u erin. sâ zâkolo, boor u erin. Henggung buhe, boor u erin. Gupang kwânde, boor u erin. Enz..

Zo voor de (vruchtbaarheidsmagie van de) banaan. -- Men zegt: "Snel!". Men somt alle soorten bananen op en roept daarbij "Snel". De stam immers moet de bloei snel bewerken opdat de eigenaar niet lang op de vrucht moet wachten. -- Zo ook voor de kreeft: "Klap met de tong!". Voor het jachtnet: "Wip erin!" Voor kinderrijkdom: "Een reeks!". Steeds mèt de herhalingen, natuurlijk. Zo'n toverspreuken zijn eindeloos in aantal. Voor alles beschikt de ervaren kai over zijn formule. Een man somde mij niet minder dan zesenveertig verschillende formules op.

De zielestof als 'aura' (uitstralingssfeer).

Uit het voorgaande blijkt het: de vermogens en de eigenschappen die een persoon of een zaak bezit, zijn ook volkomen eigen aan de zielestof ervan. -- Zo is de zielestof van een goed mens goed, van een slecht mens slecht.

ERF245

Het kwade oog.

De zielestof van een boosaardig mens is zijn ledematen en ogen is op die wijze ook boosaardig. Zijn blik is gevaarlijk. Puur door begluurd te worden door een boosaardige geest kan men ziek of blind worden. Daarvandaan de gruwelijke vrees van vele kai die voor het eerst een blanke man zien in wie zij - al naar gelang van de omstandigheden - een boosaardige of een goedaardige geest zien. Daarvandaan ook dat het verschijnen van vele - gewoonlijk bevreemdende - dieren onheilspellend is. De kai heet zulke dieren 'sowie': een sneeuwwitte roofvogel, een halfgele, zeer mooi in het bruin van tekeningen voorziene slang, een uil zijn 'sowie'.

Daarvandaan verder dat de pure aanblik van geestenplaatsen in het woud 'taboe' is: men doet er goed aan een zo groot mogelijke omweg te maken of minstens bij het voorbij gaan er niet naar te kijken. Daarvandaan dat men een mens niet mag begluren met de ogen: een kai zal zo'n op hem gerichte blik niet volhouden. Als bijzonder pijnlijk wordt het loensen naar het andere geslacht aangevoeld.

Overdracht van zielestof.

De overdracht van zielestof - en meteen van energieën en eigenschappen - op een ander wezen of voorwerp bestaat.

Direct.

De overdracht geschiedt meestal door aanraking (*opm.:* contactmagie): wat met een mens in aanraking komt, vangt iets van diens zielestof op en omgekeerd. Daarop steunt de prikkel bij het aanraken van het andere geslacht: er heeft een uitwisseling van zielestoffen plaats.

Indirect.

De man die een steentje van de grond raapt en daarmee naar een vrouw dingt (*opm.*: -- in haar gunst wil komen), raakt ze ook aan: rein indirect, want doorheen het steentje heeft hij iets van zijn zielestof op de vrouw overgedragen.

Fetisjisme.

De overdracht is de basis van het fetisjisme. -- Een fetisj is een voorwerp dat op zich geen waarde heeft. Maar daar het van een mens, een geest of andere wezens komt, bevat het er de zielestof van. Die zielestof is de doorheen

het voorwerp werkende energie die - mèt of zonder een bijzondere magische formule - in werking gezet wordt.

Applicatieve modellen. -- ***Vruchtbaarheidsfetisj***. -- Zo'n fetisjen zijn de yams- en tarostenen waarmee de stekjes van deze planten aangeraakt worden.

ERF246

Jachtfetisjen.

Wildstenen waarmee men zich jachtgeluk verschaft, zijn fetisjen. Zij moeten van geesten of van het met behulp van geesten gejaagde wild afkomstig zijn. -- Hetzelfde doel heeft het onderarmbot van een dode die, toen hij nog leefde, een groot jager was. De in dit bot aanwezige zielestof helpt de bezitter ervan bij het jagen.

Weerfetisj.

Met behulp van regenstenen 'maakt' (*opm.*: veroorzaakt) men regen. Met behulp van aardbevingsstenen 'maakt' men aardbeving. Met behulp van andere 'maakt' men donder en bliksem.

Wondfetisj.

Wondstenen veroorzaken wonden. Krijgsamuletten sterken de moed en de energie van de drager ervan en beschermen tegen gevaren.

Tweesnedige veroorzaking (harmonie der tegengestelden).

De slang zei tot Eva: "Indien gij van de boom van de kennis van goed-en-kwaad eet, dan zult gij zijn als de godheden". De magie, zoals Keysser ze bij de kai ontdekte, vertoont duidelijk de tweesnedigheid van het 'kennen' (d.i. zich thuis weten) van goed -en-kwaad.

Wij lezen verder. De op een voorwerp of levend wezen overgedragen zielestof kan de al voorhanden zielestof vermeerderen of verminderen, -- naargelang van het feit dat die stof gelijkaardig of tegengesteldis. --- Zo de nijdige mens, de vijand. Hij kan, indien hij zijn buur een mislukte oogst toewenst - door pure aanraking (overdracht) van een yamsstok in het veld - het verkwijnen van de vrucht veroorzaken. Terwijl de vriend of de eigenaar - door lichtjes plukkend trekken aan een blad - de wasdom bevordert.

Afzondering.

'Afsluiting'. -- Men kan zielestof d.m.v. niet zielestof geleidende middelen afsluiten.

De ‘ziel’ (*opm.*: -- hetzij een zielegedeelte hetzij de zielestof in ieder geval) van iemand die mikpunt van magie is - een ‘betoverde’ -, maakt men het ontsnappen onmogelijk door het omhulsel (‘toverpijp’) waarin die ‘ziel’ opgevangen zit, in welbepaalde bladeren te wikkelen.

Wie zich tegen zo’n betovering wil afschermen, wrijft het lijf met het sap van bepaalde slingerplanten in of drinkt dat sap. De bedoeling is niet de in alle geval naderende magische kracht (van de aanvaller) onschadelijk te maken. Veeleer is het de wil om zichzelf in zijn zielestof - bij het uitstromen - wegvloeien - ervan te hinderen, -- af te sluiten.

ERF247

Men wikkelt toverstenen - een regensteen b.v. - met grote zorg in om de energie erin van de buitenwereld af te sluiten en een ongewilde veroorzaking door de stenen te verhinderen. Want reeds de niet toegedekte regensteen lokt uit alle windstreken donkere wolken uit en wie een onbedekte wondensteen ‘ziet’, loopt het gevaar wonden op te lopen.

Ongedaan maken (terugsturen).

Overgedragen zielstof kan men in omgekeerde richting sturen. -- Doordat b.v. een man een ‘vreemde’ vrouw - direct of indirect - aanraakt, veroorzaakt hij in haar dat zij hem begeert. Merkt de echtgenoot door het veranderde gedrag van zijn vrouw dat zij hem ontrouw is en ontdekt hij de man die ze verleidt, dan kan hij deze tot terugnemen van zijn zielestof aanzetten.

Deze raakt eerst met een sigaret de vrouw aan. Daarmee wrijft hij over zijn eigen benen, armen en lijf. Hij spuwt op de sigaret om te kennen te geven dat hij nu de vrouw afstoot. Daarop dwingt hij ze die sigaret te roken: mèt de rook trekt zij de afkeer van de verleider in zich, waardoor de aantrekking naar hem toe wegsterft. Tot slot stapt hij nog over de - op de grond zittende - vrouw om zijn verachting te betekenen.

Wederzijdse aantrekking.

Verwante zielestoffen trekken elkander aan. -- Een wit blad van de grootte en de vorm van het ei van de grootvoetkip heeft - daar het door zijn uitzicht aan het ei doet denken (*opm.*: -- associatie) - ook éénzelfde verwantopm.: -- stof.

Zoals verwanten onder de mensen o.g.v. gelijkaardige zielestof mekaar toegedaan zijn, zich wederzijds aantrekken, zo ook in de overige natuur. -- Daarom benut de kai dat blad van een boom wanneer hij zich het woud in begeeft om eieren te zoeken: dat blad moet zijn schreden naar de eieren leiden. Zelfs indien hij niet te veel rekent op de aantrekkingskracht van dat blad, dan nog gelooft hij dat ermee eerder resultaat zal boeken dan zonder.

De bezitter en zijn toebehoorten.

Dit is een verder type weerbots. -- Wat met de zielestof geschiedt, dat ondergaat meteen de bezitter ervan. -- Aangezien de kai in alles waarmee hij in aanraking komt, iets van zijn zielestof achterlaat, loopt hij het gevaar - en dit bestendig dat hem door misbruik van die zielestofrest … een vijand kwaad berokkent. Daarvandaan de grote angst van de papua.

ERF248

Toebehoren

Hij is onderweg in het struikgewas en een plukje haar of een vezel van zijn gordelstof blijft aan een doornige rank haperen: hij gaat geen stap verder voordat ieder spoor ervan weggewerkt wordt.

Etensresten.

Iets wegwerpen doet hij niet: ook wanneer hij in een bevriend dorp te gast is, verzamelt hij alle resten - iedere betelnootschaal - in zijn netzakje dat hij steeds met zich draagt, of hij werpt de resten in het vuur.

Zitplaats

Deze behelst natuurlijk zijn zielestof. Deze verdrijft hij zelf voordat hij weggaat hetzij door met de voet te stampen hetzij door met zijn stok te stoten. Indien hij een kalebas water heeft, kan hij de zitplaats met wat water besprenkelen. Zelfs met ‘koele’ bladeren die hij bij zijn weggaan op zijn plaats legt, kan hij deze ‘afkoelen’ (de zielestof er uit verdrijven).

Weliswaar verzwindt deze ook snel vanzelf maar men wil zo zeker mogelijk te werk gaan! Want, indien een magiër voor hem zich van zijn zielestof meester maakt, dan is het met de redding zeer vaak te laat.

Dood en doding door (zwarte) magie.

Volgens de kai sterft niemand een natuurlijke dood. - Zelfs bij oude mensen stelt men als doodsoorzaak zwarte magie voorop.

Wie onderweg valt en zich - wat vaak gebeurt - aan een afgehakt bamboeriet dodelijk kwetst, is 'betoverd'. De magiër nl. is de veroorzaker:

a. hij heeft de zielestof die hij in behandeling had, op een in de aarde gestoken houten spits vastgepind (contactmagie);

b. tegelijk heeft hij de gekwetste met zijn pijnen en klachten 'voorgebootst' (gelijkenismagie).

Wie op jacht door een wild zwijn aangevallen en zwaargewond wordt, onthult daardoor dat zijn zielestof door "de magiër" met een zwijnentand bewerkt is.

Wie door een giftige slang gebeten wordt, onthult daardoor dat hij te doen heeft met een magiër die in het zielerietje (pijpje waarin de zielestof opgesloten zit) een slangegebit of een stukje ervan gestoken heeft.

De magiër kan met geëigende middelen en met gebaren die hij op de zielestof overdraagt, veroorzaken dat een vrouw bij de baring sterft. -- Hij kan door het ophangen van het zielerietje aan een koord en door begeleidende mimische voorbootsing veroorzaken dat de 'betoverde' door verhanging zelfmoord pleegt.

Opm.: -- Dit is een zuiver voorbeeld van animisme.

ERF249

8.10. Een "prima donna" onder je natuurgeesten (249)

G. Hodson, Les fées, Paris, 1966, 108s.. -- Wij worden door een stel aanbiddelijke dansende feeën omgeven: zij lachen en zijn boordevol vreugde.

De leidster is (...) een fee van 0,65 m. grootte, gehuld in een breed neerhangend en golvend, doorschijnend kleed. Op het voorhoofd bevindt zich een ster. De beide vleugels schitteren in allerlei zachte schakeringen: van lichtroze tot lichtlavendel. Maar, als de vleugels snel bewogen, worden zij schitterend wit.

De haren zijn bruin met gouden weerschijn en, in tegenstelling tot die van de kleinere feeën, golven zij achter haar aan vermengd met de krachtstringen van haar aura (*opm.*: -- uitstralingssfeer). In de rechterhand houdt zij een stokje.

Ofschoon het gezichtje reinheid en ongekunsteldheid uitdrukt, verraden haar trekken toch ook een opmerkelijke macht. Deze is bijzonder duidelijk in de helderblauwe ogen die als vlammetjes fonkelen als vuur. Het voorhoofd is

breed en voornaam. De gelaatstrekken zijn klein en rond. De mini oortjes zijn een poëem van fysische afwerking. Geen enkele hoekigheid is in deze verschijning van een transcendente (*opm.*: -- alles overschrijdende) schoonheid bespeurbaar: de houding van hoofd, nek, schouders is vorstinnelijk en de hele allure is een toonbeeld van bevalligheid en schoonheid.

De aura.

Een lichtblauwe uitstraling omgeeft dit heerlijke schepseltje die haar schittering nog kracht bijzet. Gouden lichtvlammen ontspringen aan het kopje en spelen eromheen. Het onderste gedeelte van haar uitstralingssfeer is als een roze schelp doorstraald van wit licht.

Het contact.

Zij was zich van onze aanwezigheid bewust. Zij heeft zich onbewogen gehouden om deze beschrijving mogelijk te maken. Zij houdt haar stokje in de lucht: het is ongeveer even lang als haar voorarm. Het is schitterend wit met een uiteinde dat geel uitstraalt. -- Met een gracieuze buiging - als een prima donna - groet zij.

ERF250

8.11. Muziek (250)

Ik verneem muziek. Bijna onhoorbaar zacht en als uit de verte komend. Te fijn om in woorden weer te geven. Zij doet denken aan bengelende, mini-dunne naaldjes die met fijnzinnigheid op elkander afgestemd zijn, -- met hamertjes betokkeld. Zij is veeleer een reeks klopgeluidjes dan een vloeiende melodie. Misschien wel doordat ik er niet toe in staat ben alles zoals het hoort, te vernemen. Plots is de hele groep de lucht in gestegen en verzwonden.

Opm.: -- Om de machtsverhoudingen in deze wereld even te belichten het volgende. Hodson, o.c., 105s.. *Een feeëndans*. Cottingly, augustus 1921. Een zopas aangekomen groep feeën wiegelt op en neer boven boomtoppen en een veld.

Twee minuten later schittert een levendige straling boven het veld tot zestig meter hoog. Zij is veroorzaakt door de groep feeën. Deze staan onder de leiding van een hogere fee. Deze treedt zeer eigenmachtig en veeleisend op in haar bevelen. Bevelen doet zij. Niemand stelt vragen.

Zij vormen een kring die geleidelijk rond de leidster vergroot. Ondertussen glanst zacht licht boven het gras. Wat later heeft die kring (…) een doormeter

van 3,90 m. bereikt en schittert van het heerlijke licht. Ieder lid van deze feeëngroep is met de leidster die zich in het midden en lichtjes boven de feeën bevindt, door een lichtstroming verbonden.

Deze stromingen bestaan uit verschillende schakeringen van geel en oranje. Zij komen samen in het middenpunt van de kring en vervloeien in de aura van de leidster. Doorheen die lichtstromingen is er een ononderbroken vloed van ijle stof (fluïdum, zielestof) in beide richtingen.

Opm.: -- Wij vermelden de machtsverhouding "Leidster/ geleiden" omdat wij de indruk hebben dat wij hier minstens één der mogelijke verklaringen hebben voor de gestrenge gezagsvormen die de archaïsche religie vertoont: wie niet tam gehoorzaamt, onderbreekt immers de lichtstroming met de leidinggevende wezens. Het contact is er niet meer en de enkeling verliest zijn noodzakelijke levenskracht om de rol binnen het geheel te kunnen volhouden. Tot nadeel van de rest!

ERF251

8.12. Inwijding (telestlek) d.m.v. de dans der heksen (251)

'Telestikos' (Platon, Faidros 248d) betekende, in oud Grieks, "wat inwijdt, -- wat tot inwijden in staat is".

I.p.v. daar veel theorie over te verkopen, staan wij stil bij *Michaela Denis, Un léopard sur les genoux*, Paris, 1956, 127ss., een tekst van iemand die zich in Midden-Afrika liet inwijden. Schrijfster is een heidense.

Ik dacht dat de dans zou plaats hebben in het dorpscentrum, het gewone dansterrein. Doch de drie zeer jonge danseressen die mij kwamen halen, begeleidden mij, dwars door het hele dorp, dwars door de tuinen en de aanplantingen die het dorp omgaven, tot aan een smal bospaadje recht het oerwoud in.

De indruk van 'mysterie' nam toe naarmate wij ons de dichte begroeiing inwerkten (…). Eén ogenblik maakte ik een wanhopige paniek door (…) doch ik beheerste mij en ging door. Ongeveer drie kilometer het woud inwaarts hoorde ik plots het slagwerk der tamtams. Bij iedere stap die wij zetten, nam het geluid toe.

Totdat wij te midden van een handig verborgen, open plek belandden. (…). Wij moesten nog een stroompje doorwaden waarvan het water tot aan de

knieën reikte. (…). Bij het doorwaden hielden de drie danseressen mijn handen vast. Aan de andere oever van het stroompje liep het smalle bospaadje door te midden van een massa wild doorheen gegroeide lianen (…).

Ik kwam plots in de open plek terecht. Mijn eerste indruk was er een van sterk licht. Het kwam van een vuur waarrond zeven grote gedaanten bijeenzaten. Ik dacht eerst dat het mannen waren. Doch ik zag dat zij welgevormde vrouwenborsten hadden. Met haar maskers op leken zij, in haar enorme kapsels, op reuzinnen. Allen hadden een krans van grote zaden. Deze bengelde achter haar aan. Rond haar middel droegen zij verscheidene huiden van Afrikaanse boskatten (servals) die als een soort rok neerhingen.

Mijn ogen wendden aan het licht: ik kon de personages onderscheiden. Enkele vrouwen waren zeer jong; andere waren van de middenleeftijd. Op dat moment zag ik de oude muganga.

Opm.: -- 'Muganga' betekent 'magiër(in)', 'genezer(es): te onderscheiden van 'msjoet' ('mchout'), de gewetenloze vorm van muganga. M. Denis was enkele uren tevoren door de muganga uitgenodigd.

ERF252

De muganga.

De oude muganga droeg een bevreemdend kegelvormig kapsel dat op zijn spits met pluimen versierd was als met een grote kwast. Het arme, slecht geklede oudje dat mij in mijn hut een bezoek had gebracht, was verzwonden. Het was duidelijk: zij was rijk. Zij droeg koperen sieraden en minstens vijftien kilogram fetisjen en amuletten, gespreid over haar hele persoon. In de hand had zij een kalebasfles die zij schudde onder het prevelen van magische woorden.

Een wilde, langgerekte kreet werd door de vrouwen aangeheven toen ik verscheen. Ik ging op de oude vrouw af en, voor haar geknield, klapte ik in de handen volgens de omgangsvormen in zwang bij de negro-afrikanen wanneer zij een personage tegemoet treden dat aanzienlijk of eerbiedwaardig is.

Op dat moment naderde één der vrouwen in mijn richting. Haar haren waren met rode klei ingesmeerd. Zij knielde en deed teken naar een andere der vrouwen die daarop twee kalebasflessen bracht.

Een kring werd rond de oude muganga gevormd. Alsook rond de vrouw met de kalebasflessen en mijzelf. De kring begon te wiegen en eentonig vrouwen te zingen op het ritme van de tamtams. Ik keek toe: het waren vrouwen die ze bespeelden.

De oude vrouw hief de antilopenhoren op die zij opgehangen aan een koordje draagt en die met een metalen dekseltje gesloten is, deed het ene uiteinde open en schudde er een poeder uit. Zij deed mij teken de mond te openen. Ik gehoorzaamde. De gedachte dat het misschien vergif was, flitste mij door het hoofd doch verdween meteen. Ik was zonder vrees en daarbij brandend nieuwsgierig. Het poeder werd op mijn tong geschud. Ik sloot de mond en slikte het in. Het had een lichtjes samentrekkende (adstringerende) smaak.

De vrouwen bekeken mij met een strakke blik. Zonder te verpinken. Alsof zij mijn reacties na dat poeder nagingen. -- Ondertussen ging de kring rond de oude muganga, de vrouw met de kalebasflessen en mijzelf door met dansen en golvende bewegingen uit te voeren. Gedurende ongeveer vijf minuten.

Eén der vrouwen zei mij later - zij was het Swahili (*opm.*: -- Oost-Afrikaanse voertaal in Kenya en Tanzania) machtig - dat het innemen van het poeder normaal gevolgd wordt door braken. Het feit dat ik niet braakte, betekende dat ik verdiende het vervolg van de plechtigheid mee te maken.

ERF253

Gedurende enkele minuten was ik mij enkel bewust van de stilte en de blikken die op mij wogen: de tamtams bonsden niet meer doch de ogen der vrouwen lieten mij niet los.

Daarop hernamen de tamtams en gingen de ogen neerwaarts. De oude vrouw gaf een teken: dadelijk schudde de vrouw met de kalebasflessen deze boven mijn hoofd. Een andere vrouw kwam - een dierenstaart heen en weer schuddend - op mij toe: zij raakte er even mijn aangezicht mee aan, liet hem vóór mijn borsten en tussen mijn dijen gaan; tenslotte legde zij hem traag op mijn voorhoofd en mijn mond.

Opnieuw schudde men de kalebasflessen boven mijn hoofd en liet men ze herhaaldelijk boven mijn hoofd gaan. De vrouw met de kalebasflessen plaatste ze bij mijn voeten en schilderde een V op mijn voorhoofd. Ik voelde er de vorm en het vocht van. -- Al die tijd had ik de ogen opengehouden: dit was - zo

vernam ik later - een goed teken. Ikzelf echter wilde eenvoudigweg geen seconde van de fascinerende plechtigheid missen.

De kreet.

Na deze beschildering van mijn voorhoofd stond ik recht en in verrukking stootte ik een kreet uit. Steeds weer huilde ik het woord uit. Het werd, in een door dat woord veroorzaakte betovering, herhaald.

Dat woord deel ik hier niet mee: het zou geen enkele betekenis hebben tenzij voor diegenen die zo'n ervaring ook doorgemaakt hebben. Het ontsnapte mij zonder mijn bewuste inspanning. de vrouwen huilden het na totdat het hele oerwoud ervan vol leek te hangen. Een halsketting werd mij opgelegd. Eén van de lange kransen werd eraan bevestigd. Waarbij de vrouwen wel een beetje leken te wedijveren om wie hem mij om de hals zou hangen. -- Tenslotte zette de dans in. Ik deed mee door haar passen na te bootsen.

De vervoering.

Mijn normaal, aards 'ik' had mij heel en al verlaten. Het heelal, voor zover het buiten die lichtkring lag, had opgehouden te bestaan. Ik had alle identiteitsgevoel verloren en ik was enkel één met de kring der danseressen. Het was een tijd van verrukking, van vervoering. Ziedaar de indruk die er in mij van overblijft. Wel tekenen zich zekere details krachtig af in mijn geheugen.

Opm.: -- De Amerikaanse actrice - Michaela Denis - die zulks weergeeft, geeft enkel de ervaarbare, eerder psychologische effecten weer. De eigenlijk sacrale op dat ogenblik bleven haar verborgen.

ERF254

Zo b.v. de herinnering aan een dans. Wij hebben een enge kring gevormde Wij bogen voorover zo dat het hoofd van iedere vrouw dat van twee andere vrouwen naast haar raakte. Daarna werd de kring nog nauwer waarbij twee danseressen gevat werden in een ring van hoofden dicht tegen elkander. Toen het mijn beurt was, heb ik gedanst met mijn hoofd tegen het wollige hoofdhaar van één van mijn negro-Afrikaanse zusters.

Het einde.

Het heeft geduurd totdat het licht van de dageraad zachtjes doorheen de bomen van het oerwoud begon te gloren. Tot de alledaagse werkelijkheid teruggekeerd hield ik met dansen op. De anderen volgden mijn voorbeeld. --

Ik ging naar de oude vrouw toe, maakte een buiging en legde haar uit dat ik naar mijn man moest terugkeren. —

Een niet nader bepaaterugkeren. —kt deed mij onhandig friemelen aan mijn halsketting in mijn nek om ze af te leggen. Vrouwen kwamen bij en maakten ze los. Doch nu begon een andere merkwaardige plechtigheid. Zij maakten een openingetje in de aarde met een stok en, steeds prevelend, begroeven zij de halsketting en bedekten ze met zorg met aarde.

Eens buiten de kring voelde ik nog steeds geen vermoeidheid na al die uren dansen. De oude vrouw trippelde met snelle pas voor mij uit.

Epiloog.

Ik was er zeker van dat ik (…) nooit meer dezelfde zou zijn. Toen wij in de omgeving van het dorp kwamen, werd stilgehouden: een jonge vrouw die als tolk optrad tussen de oude vrouwen mij, vertaalde wat zij zei, -- traag en woord voor woord: “Kijk: nu zijt gij een der onzen geworden voor altijd. Op aarde zijn er vele volkeren doch degenen die zijn als wij, zijn maar klein in aantal. Wij hebben u een bijzondere macht en een bijzondere kracht (*opm.:* -- dynamisme) geschonken. Daarmee zult gij niet boosaardig omgaan want gij zult er nooit misbruik van maken. Wat ik voor mijn rekening als volgt vertaalde. -- Ik zou van mijn macht - wat voor macht het ook zij - geen misbruik willen maken.

De jonge vertolkster ging door “Gij zult actief zijn. Gij zult niet voor uw eigen aanplantingen werken. Gij zult niet voor uw eigen kinderen werken, want kinderen zult gij niet krijgen. Wel zult gij voor alle kinderen werken omdat alle kinderen “uw kinderen” zijn. Gij zult niet voor uzelf werken” herhaalde zij - “maar voor allen zult gij werken.

ERF255

Met die macht zult gij niet boosaardig omgaan: gij zult er u ten goede van bedienen”. -- “Ik hou van de mensen” antwoordde ik. “Ik hou van de dieren. Ik hou van alle rassen”.-- Ze zagen er tevreden uit. Knikten goedkeurend alsof zij al altijd geweten hadden welke geloofsbelijdenis de mijne zou zijn. Op zijn Europees drukte ik haar de hand.

De mijne was even warm en geolied als de hare. De oude vrouw drukte ik de beide handen. -- Toen ik in het kamp aankwam, sliep mijn man nog. Ik viel op mijn bed: de uitputting liet zich nu voelen.

Nawoord.

Sedert dat uitzonderlijk avontuur zijn vele jaren verlopen. (…). Soms word ik mij van de macht waarover de oude vrouw het had, bewust.

Gewoonlijk in moeilijke ogenblikken. Die macht geeft mij rust en kracht. Steeds meer koester ik het verlangen mijn medemensen te helpen en - op zeer schamele schaal - hoop ik het te hebben gedaan . Die macht trekt de dieren naar mij toe en verdrijft iedere vrees in hun aanwezigheid. Daarvan ben ik volstrekt overtuigd. Maar tot de talrijke mensen die mij naar het geheim vroegen van mijn verstandhouding met de dieren, antwoordde ik: “de liefde”. In feite is het een liefde die door die macht versterkt is.

Wellicht zal men het feit dat een inwijding door de bemiddeling van enkele negro -Afrikaanse vrouwen geschiedde, ook maar iets zou betekenen, belachelijk vinden. En toch! Dankzij die inwijding heb ik het bewijs gekregen van het feit dat er - achter het onbarmhartige en misprijzende gezicht van deze wereld - een verheven werkelijkheid bestaat.

“Enkele negro-Afrikaanse vrouwen?”. En toch! Ik geloof dat haar geloof, haar wijze van benaderen van de macht en de manier waarop zij ze bereiken, een onderdeel is van een algemeen-menselijke inspanning om het leven in al zijn schoonheid en waarheid waardevol te vinden. In haar geest zijn die vrouwen één met de edelmoedigste en helderziendste mannen en vrouwen die ooit bestonden.

Overigens: ik geloof in een wereldbewustzijn dat de negro-afrikanen roho of ziel heten. Uit die wereldziel borrelt de macht om goed te doen op. Die macht strekt zich uit van eeuw tot eeuw, van volk tot volk. (…). Op die wijze verloopt iedere geestelijke verlichting welke religieuze vorm deze ook aanneemt. De dans der heksen is enkel een plechtigheid om de macht uit te breiden (…) Die dans hangt samen met alle andere vormen van verheven ervaring.

ERF256

8.13. De dans van de ngil (256)

Bibl. steekproef*: H. Trilles, Chez les Fang (Quinze années de séjour au Congo français*), Lille, 1912, 178ss. (*La danse du ngil*).

Om te verduidelijken dat en hoe (existentie en essentie) zwarte magie, d.i. de ‘autonome’ (zich van God en zijn gebod losmakende) manipulering van levenskrachten,

a. eigenzinnig (enkel van de persoonlijk-eigen axiomata uitgaande),

b. voorkeursgezind (bij het discussiëren enkel de eigen stellingen voorstaande) en

c. rechtzinnig (de eigen meningen aan anderen opdringend, -- autoritair) is, staan wij stil bij het verslag dat de missionaris, H. Trilles, jarenlang thuis in West-Afrika, geeft van een merkwaardig tafereel.

De ngil.

In de streken waar hij verbleef, stelde Trilles vast dat de bevolkingen - hoe 'primitief' ook - zeer duidelijk onderscheid maakten tussen de zedelijk goede en de zedelijk slechte magiër/ magiërin.- De ngil, als boosaardig magiër, werd verafschuwd maar gevreesd. Dit zullen wij nu zien. Meteen hebben wij een smaakje van wat 'autoritaire' religies zijn kunnen (en God weet hoeveel er zo wel zijn).

De antieke Grieken hebben ons het begrip 'choreia' achtergelaten: dans, muziek en dichtwerk samen. Choreia is onvertaalbaar. Ieder Nederlands woord laat één van de drie elementen vallen! Wat Trilles beschrijft, is choreia!

Trilles geeft eerst weer hoe de ngil mèt zijn gezelschap, de mede-ingewijden, het dorp heeft doorkruist als een tiran waarvoor iedereen beeft. In de ijzige stilte die zijn tocht achterlaat, verzamelt hij de ingewijden rond zich.

1.-- *Het begin.*

De ngil zet een dans in met een levendige en haastige pas (zo'n beetje als onze polka). Al dansend verhaalt hij over zijn levenskracht en zijn wonderen (wat letterlijk het Griekse 'aretalogia', verhaal van krachtdaden, is). Het vertelritme is wat eentonig. Iedere melodieuze zin eindigt op een soort refrein.

Opm.: -- De paleopythagoreeërs hadden het over choreia, dans, muziek er woordkunst, als de toegang tot het wezen van het heelal en het zijn. - Nu, dit laat vermoeden dat Pythagoras, zoals *E.R. Dodds, The Greeks and the Irrational*, Berkeley /Los Angeles, 1966, 143, zegt, een sjamaan was.

ERF257

Het refrein.

"Bij de gewijde assen van het aangeboden slachtoffer, -- Van de geesten die 's nachts ronddwalen, -- Die het somber-dreigende woud doorlopen, -- Zonder stil te vallen. -- Nooit!". Het koor de ingewijden antwoordt: "Ye ye.- Nooit!". Wat betekent: "Hij leve! Hij leve! -- Nooit! ".

Opm.: -- Voor Trilles staat het vast dat de ngil meer dan één - minstens één - mensenoffer op zijn inwijdingsgeweten heeft. M.a.w.: én de radicale onderwerping aan zijn gezag én de overbrenging naar de andere wereld (het woud vooral, maar eigenlijk overal waar de ngil zich begeeft, is de zichtbare tegenwoordigstelling van het hiernamaals) zo dat de geofferde zielen der slachtoffers hem dag-en-nacht begeleiden in zijn onmiddellijke (ofschoon onzichtbare) omgeving, als zijn dienende geesten, even gewetenloos als hij, is de grondslag van zijn magische machtspositie. Dàt juist wordt uitgezongen, uitgedanst, melodieus uitgezegd en gemusiceerd. Dàt is de choreia van de ngil.

Zulks blijkt ook uit de rest van de woorden van zijn magisch lied. “Geesten der doden die niet de begravingsoffers gezien hebben. -- Doden die er nog niet over zijn, -- Over de rivier der tranen. -- De rivier der tranen en der zuchten. -- De rivier van de grote rust. -- Geesten van de nacht, somber - dreigende geesten, -- Onze beschermers. -- Gij, mijn zoon, wees bewaard - en - beschermd, gij, mijn zoon, -- Wees altijd bewaard - ebeschermers. --

Opm.: -- Hieruit blijkt hoe de zwarte magie van de ngil zoon, ---Afrika letterlijk leeft vanuit de dodenwereld, de onderwereld, de ‘sjeol’ (zoals de Bijbelzegt, --- de onderwereld waarin Jezus onmiddellijk na zijn laatste adem neerdaalde met zijn blijde boodschap). Maar dan vanuit een onderworpen onderwereld. Maar dan verder vanuit een zeer nabije, dag-en-nacht beschikbare onderwereld. - Het is m.a.w. een chthonische of tellurische magie.

Trilles noteert dat stampvoetend de gehele groep de ngil begeleidt met het uitzinnige refrein “yo. yo. ngil é yo” (Hij leve. Hij leve. Leve de ngil). -- Hij merkt op dat de tekst oeroud is en soms bijna onbegrijpelijke woorden bevat. Wat op het zeer archaïsch karakter van de ngil-traditie wijst.

Terloops: het is alsof de oudste mensheid aanvankelijk tot een religie kwam o.g.v. het contact met overledenen. De magie van de ngil mobiliseerde letterlijk de overledenen op brutale wijze.

ERF258

Quinze années aux pays noirs
Chant d’ incantation du ngil

Par les cendres consacrées de la victime offerte, des esprits errants de la nuit, qui vont par courant la sombre forêt. Sans arrêt, Jamais, yo yo. jamais.

Esprits des morts qui n’ ont pas vu les sacrifices funéraires. yo yo. jamais.

Morts qui n'ont point encore passé, passé le fleuve des larmes. yo yo. jamais.

Le fleuve des larmes et des soupirs. yo yo. jamais. Le fleuve du grand repos.

Esprits de la nuit, sombres esprits, nos protecteurs.

Toi, mon fils, sois gardé, toi, mon fils, sois gardé toujours.

(zie volgende pagina)

252

CHANT D'INCANTATION DU NGIL

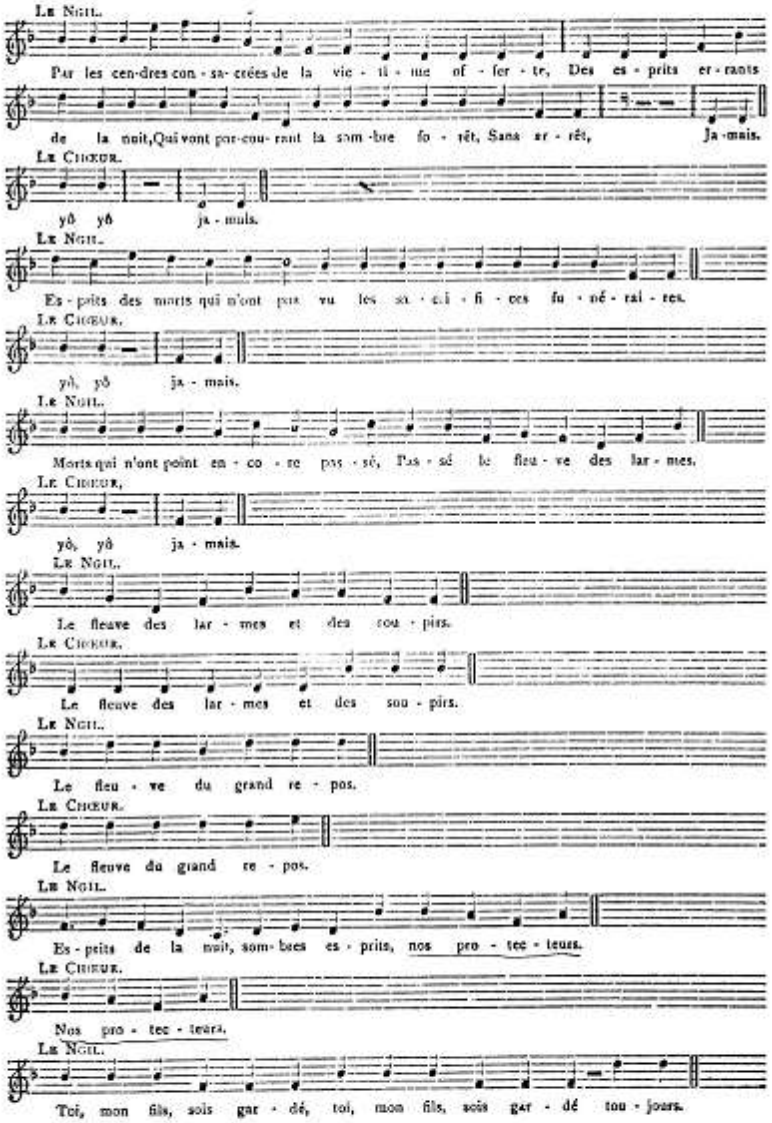

Opm.-- Men lette erop dat de eenheid van melodie, tekst en dans, d.i. de choreia, een machtgeladen handeling is. Wij bevinden ons in volle dynamisme.

2.-- *Een recitatief.*

Het tweede gedeelte is een recitatief, d.i. een gesproken melodieus verhaal, dat langdurig is. De ngil gaat dan traagjes voor de ingewijden.

3.-- *De schedel en de wijas.*

Daarna benadert hij iedere ingewijde afzonderlijk, raakt deze met de menselijke schedel, een rest van het mensenoffer, aan. -- Hij keert naar de eerste ingewijde terug, --omarmt hem, -- verplaatst de schedel van de rechter naar de linkerhand zo dat hij hem daarbij omringt met een magische cirkel. Terwijl hij uitroept: “Wees met mijn levenskracht - als met een kleed dat u heel en al omgeeft, -- dat u omringt en u bewaart - en - beschermt - omgeven. Gij zijt van mij”. Terwijl hij dit zegt, heeft de ingewijde de beide armen hemelwaarts geheven. Daarna treedt de ngil een stap achteruit, schudt een beetje van het witte aspoeder uit de schedel in zijn hand en drukt het op het voorhoofd van de ingewijde. Daarbij zingt hij - net een psalm - de woorden van het magische lied.

“Hij komt voor mij (Trilles) staan. Een ogenblik aarzelt hij. Ik hou de armen gekruist. Hij beperkt er zich toe mijn voorhoofd met de schedel aan te raken. Meer wil of durft hij niet. Gaat over naar de volgende. Klaarblijkelijk zijn wij geen ‘vrienden’.

Opm.: -- Dit gedeelte van het verslag toont dat Trilles, niettegenstaande hij katholiek missionaris was, er toch in geslaagd is tot op zekere hoogte door te dringen in de magische groep èn inzonderheid in de vertrouwenssfeer van de ngil.

4. -- *Het einde.*

De plechtigheid eindigt zoals zij begonnen is: in de grootste stilte. -- De minste kreet b.v. wordt op de meest genadeloze wijze gestraft. -- Iemand uit het gezelschap droeg een klein kindje op de schouders, -- zijn zoontje. De onverwachte aankomst van de ngil had hem niet toegelaten het kindje in de hut onder te brengen en het aan zijn moeder te geven. -- De ngil komt voor de vader. Het kindje krijgt een aanval van angst bij het zien van het dreigend-duistere uitzicht en begint heftig gillen uit te stoten. Zonder een woord te

reppen neemt de ngil het bij de voetjes, werpt het op de grond, slaat heftig op het kopje en slaat het overal.

ERF260

Zonder dat ook maar iemand - ook de vader niet - iets durfde aanmerken. Overigens: zoiets zou de onmiddellijke dood betekend hebben. Een ngil verdraagt geen enkele tussenkomst, geen enkele opmerking. -- Gelukkig: het kind - misschien ten einde krachten - hield op met tieren, verloor het bewustzijn. Hij bekeek het nog heel even, alsof hij niet goed wist wat, sloeg er nog hevig op in en zette zijn omgang voort. Het wichtje ontsnapte aan de dood. Overigens: de dag daarop was het stervende.

Een ongelukkige hond die op dat moment blaffend voorbijloopt, krijgt onmiddellijk een gifpijl in het lijf en sterft stuiptrekkend. Had het kindje zich wat verder bevonden maar in het bereik van zijn pijl, dan was het hem vergaan als de hond.

Opm.: -- Wat verschil is er nu tussen de ngilreligie en de joodse religie wanneer *Joh. 5:1/18* ons verhaalt dat Jezus - op sabbat - een man die sinds achtendertig jaar gebrekkig was, geneest en tot hem zegt: “Gij richt u op, neemt uw bed op en ga”? De man genas onmiddellijk en nam zijn bed op en ging. Nu gold er toentertijd een joodse taboe: men mocht op sabbat, een heiligdag, zo’n bed niet dragen. Wanneer joden vernemen dat Jezus achter het gedrag van de genezene staat, “zochten zij Jezus meer dan ooit te doden” o.m. omdat hij de sabbat schond! De genezing liet hen koud. De schending van de sabbat jaagt ze op! -- Het genadeloze autoritarisme der joden is reeds aanwezig in de ‘strenge voorschriften’ of ‘wet’ van de ngil die men wel overtreedt maar ten koste van zijn leven.

5.-- *De slotdans.*

Daarna herneemt de dans. Op de almaar door versnelde, almaar door verkorte en gesaccadeerde geluiden van de tamtams. De ngil tolt rond en wringt zich, krijgt stuiptrekkingen. Van zijn ogen ziet men enkel nog het wit. Van de lippen glijdt witachtig schuim dat uitzevert op zijn met zeldzame baardharen begroeide kin. Hij is epilepticus.

Heel dat wereldje tolt en tolt rond, wringt zich op de tonen van de wilde melopee. “Net een tafereel uit de hel. Belicht door het witte glanzen van de maan. Eén huilende, buiten zichzelf geraakte menigte” (aldus Trilles).- Plots weerklinkt één lang gejuich : “Yo!Yo!”.

ERF261

De ngil springt opwaarts, beweegt zich doorheen de kring van zijn bewonderaars. Een slag van de tamtams: volslagen stilte.-- Het is gedaan en iedereen trekt zich in stilte terug.

Opm.: -- De antieke Griekse term 'goèteia' (b.v. *Platon, Gastmaal* 202+: betekende

a. het uithuilend uitbrullen van magische, lugubere toverformules,

b. magie, hekserij (die zich van dergelijke methodes bedient).

Wij geloven dat wij, vooral in de laatste scène, zoiets als 'goëtie' -- (de term doet het nog altijd) hebben.

Opm.: -- Eigenaardigerwijze stelt men 'goëtie' tegenover 'theürgie': alsof deze laatste de 'hogere' vorm, de beschaafdere vorm, van magie zou zijn. Voor meer inlichtingen omtrent de theürgie zij o.m. verwezen naar *E.R. Dodds, The Greeks and the Irrational*, Berkeley/ Los Ángeles, 1966, 283/311 (*Theurgy*).

Een laatantieke auteur, Ioulianos ("ho theourgos"), die leefde onder keizer Marcus Aurelius (121/180), gaat door als de baanbreker der laatantieke theürgie. Zijn werk heette mettertijd in het latijn Oracula chaldaica. Het oproepen en mobiliseren van 'goddelijke' (die term kan veel betekenen in het toenmalig woordgebruik) wezens is één van de basisaspecten van de theürgie. Of zij altijd en in alle omstandigheden zoveel 'hoger' - ethisch hoogstaander - is dan de goëtie, is zeer de vraag. Hoger en lager inzake religies en magieën lopen gemakkelijk ineen. Wie nu eens goëtisch te werk gaat (de ngil en zijn groep doet dat), kan dan weer theürgisch te werk gaan (de ngil en zijn groep doet dat ook).

"Altum silentium".

Dat het gebrul en gehuil afwisselt met absolute beheersing en dus stilte, blijkt uit Trilles' verslag. In alle geval: na wat wij zo-even vernamen, weten wij eens en voorgoed wat "altum silentium" (het hoge stilzwijgen) is in het kader van een Afrikaanse magie en religie.

Tot daar Trilles' verslag.

De lokale christenen waren aan het bidden voor Trilles' zielerust toen hij bij hen van deze goëtie-en-theürgie terugkwam: dermate waren zij er zeker van dat men een door de ngil niet gewenst indringen in zijn domein met de dood als mensenoffer bekoopt! Overigens: gedurende de drie dagen dat Trilles in het

dorp verbleef, doodde de ngil een onschuldig man en verminkte hij een nieuwsgierige vrouw. Zonder dat ook maar iemand protesteerde.

ERF262

8.14. Het magisme (dynamisme) (262)

Bibl. st.: *W. Schmidt, Origine et évolution de la religion*, Paris, 1931, 157/212. -- Lang staat Schmidt stil bij de verschillende en ingewikkelde theorieën die de magie in het centrum van de religie stellen of die er de oorsprong van willen klaar stellen. Wij beperken ons tot de twee stichters van die strekking.

De baanbreker.

Deze is *J.H. King, The Supernatural (Its Origin, Nature and Evolution*), London/ Edinburgh/ New York, 1892. -- Een werk dat aanvankelijk onopgemerkt bleef.

1.1.-- ***Twee 'energieën'***

King onderscheidt twee 'energieën' of 'krachten': De mentale energieën die eigen zijn aan dier en mens, waaruit de primitieve mens besluit tot het bestaan van geest, en de materiele energieën die onpersoonlijk zijn en van natuurkundige en scheikundige aard b.v., beïndrukken de primitieven. Uit de materiële energieën besluit de oermensheid tot bestaan van magie of toverkunst.

1.2.-- Beide energieën werden in de loop der geschiedenis op verschillende wijzen gecombineerd. -- Volgens King is de magie de oudste vorm van 'religie'.

2. -- ***Ontstaan der magie.***

Magische oordelen en praktijken ontstaan wanneer het gewone verloop der dingen binnen het menselijk subject of erbuiten, in de omgevende natuur, door iets ongewoons onderbroken wordt.

Dit ongewone is nu eens voordelig, heilstichtend, dan weer nadelig, onheilstichtend. Zodat de mens er niet onverschillig kan tegenover blijven. Het onheilstichtende is frequenter èn maakt daarenboven een diepgaande indruk: de mens heeft de indruk voor het onbekende, het ondoorgrondelijke, te staan; meer nog: hij ondergaat de vernedering door het feit dat hij er geen greep op heeft. Vrees en angst ontstaan zodoende als één der hoofdgevoelens.

3.-- *De eerste kiem van religie.*

De ervaring van heil en onheil o.g.v. mysterieuze energieën is voor King de eerste kiem van alle religies. -- Wanneer immers de primitieve mens - door associatie "voorteken/ vervolg" - de oorzaak van heil en onheil inzake energieën meent ontdekt te hebben, ontstaat in hem/ haar de wil om ze te beheersen zodat het ongunstig werkende geweerd en het gunstig werkende bevorderd wordt. Dat is het werk van de magie.

ERF263

Zowat iedereen trachtte zich van de energieën te bedienen doch een bijzondere klasse kwam tot stand die in hogere graad thuis waren in het manipuleren van 'macht: nl. de magiërs/ magiërinnen (waaronder b.v. de sjamanen).

4.-- *Magische technieken*

King onderstreept telkens weer dat magische technieken op geen tussenkomsten van b.v. geesten beroep doet: de magie steunt op de materiële werkelijkheden zelf. Animisme b.v. komt er niet aan te pas.

De systematicus.

J.G. Frazer, The Golden Bough (1890-1;1900-2; 12 ,vol., 1912 / 1915-3), kan als de eerste theorievorming gelden o.g.v. een enorme informatieverzameling.

Het basisaxioma.

Om magie te begrijpen moet men de sympathiewet voorop stellen. 'Sympathie' betekent hier "het feit dat werkelijkheden op elkander kunnen inwerken, zelfs op afstand ("actio in distans') o.g.v. een onzichtbaar fluidum (ijle of fijne stof), smijdige stof".

Twee types. -- De 'sympathie' werkt op twee manieren.

1.-- *Gelijkeniswet.*

Deze is de basis van de 'imitatieve' ('homeopathische') magie. Men bootst na om een resultaat te bereiken. -- Zo: via een afbeelding (foto, wassen beeldje) op iemand inwerken om hem te doden. Of men bootst in een dans de vrijage of de geslachtsgemeenschap na (denk aan de Arabische buikdans) om kinderen te kunnen krijgen.

Op Java: de akkerbouwer en zijn vrouw plegen ‘s nachts geslachtsgemeenschap (om een kind als vrucht te krijgen) wanneer de rijst uitgebloeid is, in het rijstveld zelf: om rijst als vrucht te verwekker. De dorpsvrouwen bij droogte plassen ‘s nachts in de dorre velden om regen uit te lokken.

2.-- Samenhangswet.

De basis van de ‘contagieuze’ (‘besmettelijke’) magie. Men gebruikt het gedeelte om het geheel te activeren. Dingen die samenhangen, blijven fluïdiek één ook na scheiding. -- Zo: een jichtlijder draagt zijn kwaal over op een eik door in de schors nagelresten en beenharen (een gedeelte) te steken om zijn lijf (het geheel) van de kwaal te bevrijden. -- Een jongeman wrijft de handen in met muntkruid (een afrodisiacum) en raakt ermee een meisje aan (zonder dat dit het gewaarwordt) om het op hem verliefd te maken, -- zoals hij het is.

Ziedaar een korte schets van wat magie is de hele aardbol rond. Frazer’s werk toont dit aan op massieve wijze.

ERF264

8.15. Het gebed van de magiër (264)

Wij halen *Alf. di Nola, La prière (Anthologie des prières de tous les temps et de tous les peuples*), Marabout, 1958, 29 (*Invocation du sorcier*), als toonbeeld aan.

Opm.-- Wij doen dit des te grager daar menig huidig ‘magiër’/ magiërin èn een aantal theoretici van de magie beweren dat magie geen religie is o.m. omdat zij niet bidt in diepe onderworpenheid. -- De tekst situeert zich in Gabon (W.-Afr.).

Oh! Gij die de kracht beheerst. Gij de geest der mannelijke energie, -gij kunt alles en zonder u kan ik niets, -- kan ik niets.

Opm.: -- Van religieuze, “schlechthinnige Abhängigkeit” (Schleiermacher’s absolute afhankelijkheid) gesproken!

Ik die u toegewijd ben, -- ik die mij aan u gegeven heb, o geest : van u krijg ik mijn kracht, mijn macht. -- Gij hebt mij de gave geschonken. Geest van de kracht, tot u roep ik. Ga met genadigheid op mijn magisch lied in.

Opm.: -- Nog steeds klinkt de radicale afhankelijkheid - die tot gebed noopt - perfect door.

Gij moet mij gehoorzamen! Want wat gij gevraagd hebt, heb ik u geschonken, O geest. Het slachtoffer werd bezorgd, -- slachtoffer dat in het woud bezorgd werd.

Opm.: -- Hier toont zich de religie voor zover zij niet het reine - overigens enkel in de Bijbels aantrefbare - Opperwezen eert èn zich enkel houdt aan geesten, voorouders, godheden die zonder gave geen tegengave kunnen bezorgen. Wat in het Latijnse "do ut des" (ik, magiër, geef opdat gij geeft) vastgelegd is. Binnen de diepgaande religieuze afhankelijkheid situeert zich een soort pakt, een type van contract dat wederzijdse rechten vertegenwoordigt. Wat de term "Gij moet mij gehoorzamen" uitdrukt.

Deze eis weerspreekt niet de diepgaande religieuze afhankelijkheid maar is er een uiting van, een toepassing als antwoord op een (nood)situatie waarin de magiër ingrijpt, - met de kracht (macht) die de geest schenkt. Het mensenoffer echter schept recht op machtsverlening vanwege de aangeroepen geest.

Geest, ik ben van u; gij zijt van mij. Kom. -- Dit slotgedeelte onderstreept de diepe convivialiteit tussen geest en magiër die en afhankelijkheid en contractuele wederzijdse rechten behelst.

Opm.: -- Men zegge dus niet te gemakkelijk dat magie "geen religie" kan zijn!

ERF265

8.16. Offermagieën (265)

Een traditionele religie zonder offer is bijna niet denkbaar. Laat ons nagaan met *G. Welter, Les croyances primitives et leurs survivances (Précis de paléopsychologie*), Paris, 1960, 86 / 92 (La magie sacrificielle).

Basisaxioma - "do ut des"

(lat.: ik geef opdat gij geeft). Met name: "Ik geef (een gedeelte van mijn levenskracht) opdat gij (een gedeelte van uw levenskracht) geeft". Wat ik geef, heet "het offer". De offers zijn anorganische materie (b.v. een eetmaal onder een boom om de voorouders gunstig te stemmen, -- in Brazilië), vooral echter organische materie (plant, dier, mens). Wat men eigenlijk offert, is niet het

natuur- en scheikundig tastbare maar de mysterieuze energie of levenskracht erin.

Het axioma is altijd: een gedeelte laten schieten om het geheel te redden. Een eerste schoof om de hele oogst te doen lukken. Een lam om de hele veestapel te doen lukken. Een eerstgeborene om de hele clan te redden. -- Het is duidelijk samenhangs-magie, met uitwisseling.

Applicatieve modellen.

Vruchtbaarheidsoffers.

Werden op grote schaal gepleegd in antiek Mexico, waar, bij de conquista, een Spaans soldaat +- 136.000 schedels ontdekte die in een tempel der Azteken opgestapeld lagen. In antiek Ecuador keelde men honderd kinderen ter gelegenheid van de oogst. - Steeds om …. te … !

Stichtingsoffers

Een kanaänietisch vorst slachtofferde eerst zijn eerst- en laatstgeboren zonen: op hun lijken (vol levenskracht) bouwde hij de stad Jericho.

In India - in 1952 - werd een jongen onthoofd om met zijn bloed een nieuw altaar t.e.v. de god Sjiva te 'zalven' (die daarop met weldaden, resultaat van zijn levenskracht, antwoordt).

Hiernamalige offers.

Bij de dood van haar echtgenoot wordt de weduwe geslachtofferd: in India wordt zij verbrand op de brandstapel die het lijk van haar man verteerde. Op de Fiji-eilanden wilden missionarissen dat 'barbaars' gebruik uitroeien: de weduwen protesteerden want zij waren "als de dood" voor de wraak vanuit de andere wereld van haar man.

Opm.: -- Mensenoffers zijn desnoods vervangbaar. -- Door verminkingen (besnijdenis, clitoridektomie, castratie), misvorming, inkerving, inlegging, -- door dieren- of plantenoffers.

ERF266

In de uiterste nood: een kinderoffer (266)

Moeilijk controleerbaar maar ergens onloochenbaar: kinderen worden sinds oeroude tijden geofferd en worden het nog.

Gustav Falke (1853/1916) geeft de sfeer weer waarin zulks gebeurt in *Das Opferkind*. Marginalen (hier: zigeuners) zijn tot alles bereid.

De tekst.

Bij Heiligenstedten was het (…) de dijk die begaf. Een gapende bres kreeg men maar niet dicht. (…). Indien de dijk begaf, dan moest het land onderlopen. Een, oude vrouw wist raad: men kon het (*opm.*: -- onheil) van de duivel afkopen! 'Vrijwillig' moet een kind erin dat helpt! Vrijwillig het graf in wil. -- "Een kind! Het kind van een moeder!" Iedere moeder houdt het hare nog steviger op het hart. "Wanneer het ganse marsland verzuipt, kan een moeder er hààr kind voor over hebben?". Daar was nood. De bres moet toe!

"He! Tatersch (*opm.*: -- zigeunerin), hoor eens: bedelt gij? Hier: duizend daalders! Rinkelt dat niet goed?". De ogen van de zigeunerin fonkelen. "Duizend daalders? Neemt de rotjongen! Hij kan toch maar ooit voor het bedelen deugen! Zo schilling (*opm.*: -- Oostenrijks muntje) na schilling scharrelt maar slechtbijeen. --- Geeft hier! Wie is graag de knecht van de honger?".

Ze leggen een plank over de bres en een wit brood in het midden. De hongerige knaap waggelt erover met kleine, haastige pasjes: hij steekt de hand uit naar het brood. De plank kantelt om en werpt hem in de natte bedding.

Geen schreeuw. Alles staart verstomd naar het kolken en koken (van het water). Daar duikt het kind op: een bleek gezicht. Uit de leemdoorwoelde golven spreekt een simpel woord: "Niets is zo week als de moederschoot". Het komt een tweede keer boven en zegt: "Niets is zo zoet als moederliefde". Het woord grijpt allen aan en verschroeit ze. "Bleef het kind toch maar eindelijk onder!". Doch een derde keer (…) zegt het opnieuw: "Niets is zo vast als moedertrouw". Dan zinkt het weg. -- zij verademen: nu moet het werk toch lukken! De paarden hijgen. De karren knarsen. De spaden kreunen: aarde en steen in de bres! Een dure dijk. Maar nu houdt hij stand.

Opm.: -- Heden nog, in afgelegen oorden, pratikeert men die oude offermagie: de levenskracht van een slachtoffer (liefst iets marginaals) geeft boze geesten de levenskracht om een ramp te beheersen. Het 'dynamisme' is de achtergrond van de ballade.

ERF267

8.18. De "koninklijke zonden" (267)

"Iedere nieuwe wetenschappelijke strekking gaat doorheen drie fasen:

1. men valt ze aan door ze absurd te verklaren;
2. daarna aanvaardt men ze als waar maar zonder enige draagwijdte;

3. tenslotte legt men zich bij haar echte draagwijdte neer en eisen haar tegenstand(st)ers de eer op ze te hebben gevestigd". (W. James).

Men kan niet beter de mentaliteitsgeschiedenis van de westerse intelligentsia schetsen dan de Amerikaanse psycholoog James het doet! Wanneer een nieuw 'paradigma' (Th. Kuhn) opdaagt, ziet men zich dit driefasig schema telkens weer herhalen. Zeker inzake religie waar het gebeurt dat men in fase 1 of 2 blijft steken uit puur vooroordeel, d.i. in naam van een vorig paradigma. -- Wat nu volgt, illustreert prachtig wat James zegt.

Lezen wij een nieuw paradigma (basisdoctrine) in *Patrick Tierney, The Highest Altar (The story of Human Sacrifice*), New York, 1989, 24/41 (*The Inca Child*). Of hoe de Inca vorsten hun zonden (in die van hun familie) door selecte slachtoffers van menselijke aard lieten uitboeten.

1.1.-- *Een indiaans jongetje als 'capacocha' (vorstelijke zonde).*

Wij zijn 1954. Februari. Op de besneeuwde, ijskoude top van de Plomo, een berg in de Andes van Chili. Twee mannen ontdekken - op 17.716 voet hoogte - een ingegraven kind, dat zij wegens zijn mooiheid voor een meisje nemen, met al de regalia der inca. Later werd duidelijk dat het een jongetje was van 8 tot 9 jaar en dan nog een colla indiaantje van rond het Titicaca meer, ver weg noordwaarts. Twee gespecialiseerden, Grete Mostny en Alberto Medina, wisten toen niet hoe dat te duiden en bewaarden de mummie in een diepvriessysteem.

1982.-- O.l.v. de Unesco hervat de Canadese nekrowetenschapper Patrick Horne, als paleopatholoog, het onderzoek. Blijkt dat de graad van bewaring uniek is, -- dat het een mensenoffer moet zijn (rond 1470/1480) dat levend begraven werd in een ommuurde diepte als offerruimte, -- wellicht dronken gemaakt d.m.v. chiché (een drank).

Een nieuw paradigma.

Horne's stelling inzake de jongen is een uitdaging voor de verspreide vooropstelling dat de Inca Amerika's vreedzaam systeem waren, -- een eldorado met 'socialistische' kenmerken. Dat was het "vorige paradigma".

ERF268

1.2.-- *Een nieuw zicht op de Inca cultuur als methode*.

Tierney. -- Historici hetzij loochenden dat de Inca mensenoffers pleegden hetzij deden dit af als een weliswaar betreurenswaardige maar louter bijkomstige afdwaling.

Tierney. -- Heden echter geloven wetenschappers die grondig vergeten Spaanse verslagen uitgediept hebben, dat het mensenoffer een cruciale rol speelde in de maatschappelijke, politieke en economische beheersing die de inca over hun uitgestrekt en gevarieerd 'rijk' dat zich van Ecuador tot Chili uitstrekte, uitoefenden. (O.c., 29).

Opm.: -- Uit dit alles blijkt dat de narrativisten die beweren dat wetenschappelijke geschiedschrijving een mentale constructie is n.a.v. een dosis feitenmateriaal (en niet een zo getrouw mogelijke weergave van wat uit de feiten als werkelijkheid blijkt), niet zo ver van een gedeelte van de wetenschap inzake geschiedenis zijn.

2.1.-- *Cristobal Molina.*

Een abt, Cristobal Molina, voerde in het XVI- d'eeuwse Cuzco (in Zuid-Peru), ten noorden van het Titicaca-meer, gesprekken met inca wijmannen (sjamanen): de inca slachtofferden volgens de inhoud van die gesprekken grote aantallen zorgvuldig uitgekozen kinderen. Bij voorkeur kinderen van omtrent tien jaar, van adellijke afkomst, goed gezond en uitzonderlijk mooi. -- Tierney: "Wat een bijna exacte weergave is van het Plomo-jongetje".

Opm.: -- Een ***stukje mentaliteitsgeschiedenis.***

Tierney. -- Tot aan de ontdekking van Plomo dachten vele specialisten dat Molina inzake de Inca bevooroordeeld was! I.p.v. zijn stelling aan de feiten te toetsen!

Het capacocha systeem.

Tweemaal per jaar t.g.v. de zonnewenden van juni en december - nog steeds huldigen satanisten deze twee data - werden de beste gewassen, de meest geprezen dieren, de verfijndste kleren, de kostbaarste kunstwerken, de mooiste kinderen 'ingezameld' - van Ecuador tot Chili (de Andes), van de Stille Zuidzee tot Amazonië - zo dat zij in Cuzco, de hoofdstad der Inca, aankwamen. Met het oog op vier luisterrijke processies. Elk ervan vertegenwoordigde één van de vier regio's "zuid/noord en oost/west". Cuzco was bezaaid met heiligdommen t.e.v. Viracocha (de 'veroorzaker') en Illapa (de dondergod).

De kinderen.

Dezen kregen een religieuze boodschap te horen: het offer van hun levens vestigt welzijn en welvaart van het hele Inca rijk en wettigt na de dood dat zij als godheden gelden.

ERF269

Een gebed.

"O Veroorzaker die alle dingen leven schenkt, sinds gij gezegd hebt "Dat er dag en nacht zij" terwijl gij ochtendgloren en licht deed schijnen, zeg tot uw zoon, de Zon, dat zij, wanneer de dag aanbreekt, in vrede en veiligheid tevoorschijn komt, schijnt over al degenen die op u wachten. Laat niemand ziek worden. Houd iedereen gaaf en gezond".

Opm.: -- Zon en maan. als godheden, werden vereerd.

De naam.

De kinderen heetten 'capacocha' of "capa hucha': d. i. "koninklijke zonde".

De vorsten en machthebbers - alwat 'aanzienlijk' was - golden als de zichtbare aanwezigheid der godheden op aarde. Doch wanneer zij - en hun familieleden - zonden bedreven, kwamen rampen over het Inca rijk.

Opm.: -- Dat is de sacrale duiding van al wat aanzienlijk is. Van der Leeuw deed dit schitterend uit de doeken. De basis is dynamistisch: de aanzienlijke is de levenskracht van de rest.

Gewassen, dieren, kleren, kunstwerken, kinderen werden aan de godheden geofferd in Cuzco als 'capacocha', (uitboeting van) koninklijke zonden.

2.2.-- *Hernandez principe.*

1621.-- Wij beschikken over het verslag van Hernandez Principe, Spaans inquisitor, "extirpador de idolatrias" (uitroeier van afgodendiensten). Hij ging vertrouwelijk om met Andeaanse sjamanen, -- o.m. met Xullca Rique, die zich van zijn sjamanisme bekeerde. Zo beschikte H. Principe over informatie omtrent een mensenoffer in Ocros, een Peruviaans dorp.

Tanta Carhua.

De dorpelingen vereerden als godin Tanta Carhua. Oorspronkelijk was zij de dochter van Caque Poma, een aanzienlijke, die opgang (men denke aan Kristensen's theorie inzake op- en neergang van het kosmische leven) wilde maken als machthebber. -- Zijn dochter was op gegeven ogenblik tien jaar oud, -- uitzonderlijk mooi.

Opm.: -- Het valt op dat in de archaïsche duidingen der religie al wat "uitzonderlijk mooi' is en opvalt, als met uitzonderlijke levenskracht geladen geduid wordt. Zelfs de dor-wetenschappelijke Aristoteles zei dat al wat (uitzonderlijk) schoon is, 'goddelijk' is! Wij hebben daarvan in de Bijbel een prachtvoorbeeldje: *1 Kon. 1:1/4*.

Koning David - een 'aanzienlijke' - werd oud, kon zich niet meer verwarmen, -- in de mentaliteit van die tijd die door en door 'sacraal' was: bij gebrek aan levenskracht of fluïdum.

ERF270

De gewijde schrijver zegt dat de hovelingen zeggen: "Men zoeke voor zijne majesteit de koning een meisje dat hem dient en verzorgt. "Zij zal in uw schoot slapen en dàt zal zijne majesteit de koning warmte verschaffen". Niet toevallig wordt Abisjag van, Sjoenem tot bij de vorst gebracht want "dit meisje was uitzonderlijk mooi"! .. Zodat de Inca gewoon een dynamistische regel hebben toegepast.

Principe's verder verslag.

Zodra duidelijk werd hoe mooi Tanta Carhua zou worden, bestemde haar vader haar ertoe mensenoffer t.e.v. de hemelgod, de Zon, te worden. Hij ging naar Cuzco: daar kende men hem binnen enkele dagen een machtspositie toe om reden van zijn dochter (o. c., 34). Hij zond ze naar Cuzco zoals hem was bevolen: nadat zij daar de viering had meegemaakt, vierde men ze zoals de gewoonte voorschreef. "De ouden" zeggen dat volgens een traditie het meisje zei: "Gij kunt het nu met mij beëindigen want ik zou niet meer geëerd kunnen worden dan door de vieringen die te mijner ere in Cuzco doorgingen".

Zij brachten het meisje naar deze plek op de Aixa-berg, een hoge berg op zo'n vijf kilometer van hier (Ocros), in het grensgebied van de Inca. Het graf was reeds in gereedheid gebracht: zij lieten ze erin neer en muurden ze levend in.

De 'keizer' der Inca vereerde Caque Poma met de macht over Ocros in ruil voor het offer van zijn dochter.

Opm.-- Men ziet dat Principe's verslag overeenstemt met het vorige. Wat de 'geleerden' terzake tot nadenken had kunnen stemmen.

De geraadpleegde godin.

Antieke Grieken en Romeinen kenden het proces van 'the(i)osis', lat.: deificatio, vergoddelijking. Dit inca-procedé komt daarop neer! Want, in Ocros, trof Principe gelovigen aan die tanta carhua's geest of schim raadpleegden inzake de noden in de landbouw of in de gezondheid. Natuurlijk door middel van media, sjamanen, die in trance, vervoerdheid, het meisjesachtige spreken van de geest nabootsten en zo haar aanwezigheid onthulden. Wat ons de structuur van de apocalyptiek geeft.

Opm.: -- De Bijbel, *Gen. 22:1/19* (Abraham slachtoffert Isaak) - waar de hoge god van de Bijbel dit verhindert - en Recht. *11: 29/40* - waar "een geest van Jahweh" het niet verhindert -, vermeldt het slachtofferen van kinderen maar met voorbehoud.

ERF271

8.19. Isis, De 'wijze' (271)

C.J. Bleeker, De moedergodin in de oudheid, Den Haag, 1960, 54/74 (*Isis*), wijdt nogal uitvoerig uit over Egyptes "goddelijke vrouwe".

1.—*Isis, de troon.*

De hiëroglief die Isis aanduidt, is s.t.. Normaal betekent dat teken voetstuk, troon, zetel. -- Inderdaad: Isis wordt afgebeeld met deze hiëroglief die een hoge zitplaats bevat met een korte, rechte rugleuning en een kleine voetensteun. Op het hoofd.

Troonsbestijging.

Het ritueel van de aanstelling van de vorst omvatte o.m. het feit dat hij plaats nam op de troon om er te 'zetelen' want vanuit dat gestoelte stijgt een levenskracht op die hem tot vorst maakt (veroorzakingsproces).

1. Zo is op een reliëf op de tempel te Abydos farao Seti 1 afgebeeld: hij zetelt op de schoot van Isis die op de vorstelijke - vorstinnelijke - stoel zetelt.

2. Sinds de eerste Egyptische dynastie bestempelen de Egyptische vorsten zich als isiszonen.

Opm.: -- "Zoon van" betekent "van dezelfde kosmische (occulte) natuur als". -- Zo luidde het: "Isis heeft de koning gebaard, met haar melk gezoogd, hem als zijn moeder verzorgd".

Opm.: -- Zodat de term 'moedergodin' hier in een zeer concrete zin geldig is.

2.-- *Isis, de 'wijze'*

Men heette ze "groot inzake magische kracht".

De mythe terzake.

1. *Isis als veroorzaakster van neergang.*

Toen Re, de zonnegod, oud werd, beefde zijn mond en verloor hij speeksel. -- Isis nam dat speeksel van de aarde, vermengde het met aarde en veroorzaakte daaruit een slang, die zij weg stak aan de kant van de weg waarlangs Re placht te wandelen met zijn gevolg.

Toen Re passeerde, beet de slang hem: hij schreeuwde het uit van de pijn, zijn ledematen beefden. Hij zei: "Iets venijnigs heeft mij gestoken. Mijn hart kent het niet: nooit voelde ik dergelijke pijn! Vuur is het niet. Water is het niet. Maar mijn hart brandt en mijn lijf rilt." De goden en godinnen beklaagden hem.

2. *Isis als veroorzaakster van opgang.*

Toen Re haar zei dat een slang hem gebeten had, beklaagde zij hem op haar beurt. Maar zij bood hem aan hem met haar magische kracht te genezen. Maar op één voorwaarde: dat hij haar zijn ware naam zou meedelen.

ERF272

Opm.: -- "Wie de kwetsuur toebracht, geneest ze" zeiden de oude Grieken waarbij zij de demonische natuur van degene die én het kwaad én het goed (neer- en opgang) veroorzaakt, onrechtstreeks uitspreken.

Dat Isis de naam van de oppergod wil weten, ligt daaraan dat de (ware) naam "het occulte, demonische wezen van iemand uitdrukt en meteen de rol die dat wezen speelt in het heelal".

Meteen ook blijkt wat de antieke term 'wijsheid' eigenlijk betekende:

a. wat wij daaronder verstaan (kennis van dingen en mensen);

b. de zich verbergende oorzaken die de dingen en de mensen beheersen vanuit het onzichtbare, beheersen (wat het wezen van de magie is).

Re, zelf een demonisch wezen, somt een hele reeks namen op die alle een aspect van zijn scheppingsdaad onthullen. Maar Isis doorzag als demone het

demonische in die reeks: “Uw werkelijke naam is daar niet bij! Noem hem en het vergif zal wijken!

Het gift brandde feller dan vuur. Re: “Leen mij uw oor zo dat “mijn naam” uit mijn lichaam in uw lichaam overgaat”.

Opm.: -- Hier blijkt duidelijk dat de naam (een gedeelte van) de scheppingskracht van Re is die overgedragenwordt. --- Zo geraakte Re van de beet genezen. Hij gaf een gedeelte van zijn levenskracht (do, ik geef). Zij gaf een gedeelte van haar vergoddelijkte levenskracht (ut des, opdat gij geeft). De formule van het offer: men geeft iets van de eigen levenskracht om te bekomen dat de begunstigde iets van zijn levenskracht, versterkt door de gekregene, iets geeft! Do ut des! Ik geef opdat gij geeft.

Let wel.

Voor de antieke gelovige Egyptenaren was de mythe geen louter verhaaltje. Het was mysteriewijsheid. ‘Mysterie’ betekent hier “de structuur van het demonische leven in de kosmos en in de mensheid”.

Wie deze geheime structuur ‘kende’ (er thuis in was dankzij de gunst en de genade van een of ander hoger wezen dat over superieure levenskracht beschikte), werd een wijze geheten. In die zin was Isis een wijze. Op grond van haar kennis van het occulte.

Niet verwonderlijk dat mettertijd de vorstinnelijke wijze Isis tot een universele godin uitgroeide. Niet enkel werd vorige mythe gelezen toen men een slangenbeet of schorpioenbeet genas. Zij werd vereenzelvigd met Hathor, de grote moedergodin.

Gevolg: haar verering in een mysteriereligie die over het hele Romeinse rijk verspreid geraakte.

ERF273

8.20. Vervloeking en ook ontvloeking (273)

Een ‘vloek’ is een bewerking van iemands levenskracht als bron van zijn lotgevallen. *Michaela Denis, Un léopard sur les genoux*, Paris, 1956, 303/309.

Het echtpaar Denis bouwt een huis te Langata, op ongeveer vijftig kilometer van Nairobi, hoofdstad van Kenya. Mevrouw bezat een koffertje ‘voor droge koekjes”, -- in feite voor enkele miljoenen aan juwelen die zij dankzij

harde arbeid verdiend of door geschenken gekregen had (o.m. uit Zuid-Amerika). Plots was het koffertje spoorloos.

De Mganga.

Het Criminal Investigation Department deed wat het kon. Ik was als versteend toen ik van de politie de lijst onder de ogen geschoven kreeg van de mensen uit Nairobi die van heling verdacht werden.

Ten einde raad.

Ik besloot ik een mganga (*opm.*: -- magiër(in), genezer(es)) te raadplegen.

1. Ik wist dat de mganga zelden mislukt in het opsporen van een dief en het tot teruggave dwingen. Nu, ik wilde mijn juwelen.

2. De eigenaardige macht van de mganga verklaren: dàt kan ik niet! Misschien is er een occulte grondslag. Misschien is zij het resultaat van een feilloze mensenkennis.

Twee van mijn negro-Afrikaanse boys gingen de mganga opzoeken. Het was een vrouw. Gezeten onder een grote acacia was zij juist aan het mediteren. Mooi was zij. Met fijne gelaatstrekken. Zij had amandelogen. - Plechtig hebben wij mekaar de hand gedrukt. Ofschoon ik de negro-afrikanen liever in hun inheemse klederdracht zie, had deze vrouw met haar Europese witte, paars geborduurde jurk een majestatisch voorkomen. Een witte sluier - net een toga - was haar om de schouders geworpen.

Een vreemd voorwerp.

Zij beduidde mij te wachten en ging haar hut binnen waaruit zij met haar helpster, een jongere vrouw die een vreemd voorwerp droeg, terugkeerde: men zou gezegd hebben zoiets als een boog gewikkeld in de huid van de Afrikaanse tijgerkat.

De onthulling.

In de wagen opeengepakt reden wij naar het huis in opbouw te Langata. Toen de Indische en de negro-Afrikaanse werklieden de mganga opmerkten, viel het werk stil en verrieden de aangezichten angst.

Opm.: -- Dit is de huiver voor “het heilige” in primitievere culturen.

ERF274

Ik begeleidde de mganga in mijn toiletkamer. “Gij hebt het koffertje hier gezet’, bevestigde zij terwijl zij de handen plaatste uitgerekend daar waar ik

het inderdaad geplaatst had. -- Daarop opende zij de bundel waarin het boogvormige voorwerp zich bevond. Zij spreidde de huid van de Afrikaanse tijgerkat op de grond uit. Daarop schudde zij een kalebasfles waaruit een geel poeder kwam: daarmee tekende zij een kring rond de plek waar het koffertje gestaan had. - Daarop nam zij een tweede kalebasfles die zij heen en weer schudde zoals men met een dobbelbeker doet: parels en zaden rolden op de grond. Op de huid. - Toen begon zij prevelend te zingen.

Vol belangstelling zette ik mij gehurkt neer aan haar zijde. Weldra verschenen nieuwsgierige gezichten voor de vensters en keken in de kamer. Met een gebaar beduidde zij die gezichten. Eén van de boys vertaalde wat zij zei: "Het is een hindi. (*opm.*: -- 'Hindi' in het Swahili is 'Indiër'). Vijf hindi's werken hier. Eén onder hen heeft het koffertje genomen. Het is de grootste onder hen, diegene nl. die de bevelen geeft". -- Mijn man die ons ondertussen vervoegd had, bevestigde dat er inderdaad vijf hindi's waren en dat de ploegbaas de grootste was.

"Hij is de dief".

Men ging hem halen. -- Ondertussen nam de mganga de boog in wier midden een kalebasfles vastgehecht was waarrond een koord gespannen was. Met een lange breinaald deed zij ze een trillend geluid geven: een vreemd geluid en een melodieuze noot weerklonk. -- Op de trillend koord stak zij het ene uiteinde van de breinaald. Het andere uiteinde bracht zij tot bij haar oor. "Hij is de dief!". De grote hindi trad de kamer binnen, -- bleek maar met waardigheid. De mganga bekeek hem onverschillig en zonder hem in verlegenheid te brengen: "Hij is de dief!" herhaalde zij. -- De hindi protesteerde niet. Als verlamd bleef hij op zijn plaats. Met wit gelaat.

De vervloeking.

Ik nam het woord: "Ik wil dat gij een vloek uitspreekt over de mens die de diefstal bedreven heeft indien hij mij tenminste voor drie dagen mijn Juwelen niet terugbezorgt". Zoiets was in de goede negro-Afrikaanse traditie: geloofde de hindi aan toverpraxis, dan bezorgde hij mij misschien mijn juwelen terug; was hij toevallig niet schuldig, dan zou hij in niets onder de vervloeking te lijden hebben.

ERF275

De mganga legde mijn hand in de zijne en wendde de palm van mijn hand naar de hemel: zij spuwde er speeksel in en liet een beetje gele poeder erin vallen. -- Daarop nam zij de hand van de hindi en legde ze op de mijne: het

was alsof heel mijn levenskracht uit mijn lichaam wegtrok om zich samen te ballen in mijn polsgewricht. Onmogelijk om mijn hand terug te trekken: het was als een onzichtbare band die ons eenmaakte, mij en de hindi.

De mganga wachtte af. Dan gaf zij mij een klein schouderklopje: onze handen gingen uiteen. ik voelde mij uitgeput .

Opm.: -- Hieruit blijkt dat de mganga én met haar levenskracht (in haar speeksel) én vooral met die van Michaela Denis werkte - veroorzaakte -. Vandaar de werkelijke uitputting van Michaela Denis. -- Die tweeledige levenskracht wordt door geesten die de mganga kennen (met haar intiem omgaan) en door het ritueel opgeroepen worden en door hetzelfde ritueel de nodige informatie verwerven (zij weten wie, wat), gebruikt om de hindi in zijn levenskracht (die zeer groot was: dat blijkt uit de uitputting van Michaela Denis) dodelijk te treffen zo dat hij "geen geluk" meer heeft.

De hindi verhief zich wezenloos. Hij hernam zijn werk. -- De mganga verzamelde in één gebaar zaden en parels bijeen, wierp ze in haar kalebasfles en wikkelde het vreemde boogvormige werktuig in de huid van de Afrikaanse tijgerkat.

De derde dag.

De dag daarop kwam ik naar het huis: steelsgewijs keken negro-afrikanen en hindi's naar mij. De beschuldigde hindi ging juist voorbij toen ik buitenkwam: ik zag hem bleek worden. De tweede dag vond ik zijn uitzicht opgejaagd en uitgeput. De derde dag had ik mijn juwelen niet teruggekregen: bij mijn aankomst bij het huis vond ik de werklieden stil en verschrikt. Hun ploegbaas had een ongelukkige val gedaan : van op het dak op de grond. Men had hem naar huis gedragen met een gebroken been. -- De kikuyiu's (*opm.*:-- een Keniaans veetelend en akkerbouwend volk iopm.: --) fluisterden onderling: ik verstond er enkel het woord 'mganga' uit.

De verrassing: ontvloeking.

Ik voelde mij van medelijden vergaan met de hindi. Ik stelde mij zijn gezin voor en het beangstigde wee klagen die hem hadden onthaald toen men hem naar zijn huis had teruggebracht.

ERF276

Ergens voelde ik mij verantwoordelijk voor zijn ongeval. Mijn juwelen - zo zei ik bij mijzelf - waren niet het leven van een mens en de smart van zijn gezinsgenoten waard.

Opschorting van de vloek.

De dag daarop zocht ik de mganga op die meteen het doel van mijn bezoek doorhad. Ik begon met haar het wijgeschenk af te geven. Via een tolk zei ik dat ik de vervloeking wou opschorten. Met samengeknepen ogen bekeek zij mij en haalde de schouders op. “Ik zal u dus moeten tot aan het huis van de Hindi moeten vergezellen” zei zij. -- Het huis was vol vrienden en familieleden die bij onze aankomst verzwonden.

De vrouw van de Hindi smeekte mij, -- eerst in het gujerati (*opm.*: -- neo-Indische taal), dan in het Engels, de vervloeking van haar man in te trekken. Van op zijn bed, met gespalkt been, bekeek de Hindi ons. “Ik besef uitstekend dat mijn man ongelijk heeft gehad” zei de vrouw en begon te snikken.

De ontvloeking.

Ik beduidde de maganga vooruit te komen. Zij legde een beetje poeder in mijn hand, spuwde er speeksel in en deed mij de hand van de Hindi drukken. Daarop bracht men een boordevol met water gevulde kalebasfles en het poeder werd plechtig weggezuiverd. - Met een blik bedankte de Hindi mij. Zijn vrouw deed een diepe buiging en ging weg. Keerde met wierook terug die zij aan mijn voeten legde. Bood mij een chupatty aan die ik ten teken van verzoening aanvaardde.

“Zij zouden mij vermoorden”.

Toen ik mij naar de deur wendde om het huis te verlaten, riep de Hindi: “Ik mag u niet verklappen waar uw juwelen, memsahib (*opm.*: -- aanspreektitel van een vrouw), zich bevinden. Zij zouden mij vermoorden”. Uitgeput en somber viel hij in bed terug. Ik persoonlijk denk dat ‘zij’ de helers, de doorverkopers van gestolen goederen, waren.

Meteen wist ik het: geen schijn van kans ooit mijn juwelen terug te zien. Maar ik was er mij van bewust geworden dat in de rangorde der menselijke dingen mijn juwelen tenslotte niet zo belangrijk waren. De zedenles van deze geschiedenis is dat een vrouw die op safari gaat, beter haar sieraden thuis houdt.

Opm.: -- E. Durkheim vanaf 1896, *H. Hubert/M.Mauss in Esquisse d'une théorie générale de la magie* in 1902 / 1903, benadrukken het sociale karakter van religie en magie. Het voorgaande bevestigt dat.

ERF277

9. Teksten (277/316)

9.1. Een bedreven occultiste over bezwering (exorcisme) (277)

Dion Fortune (Violet Firth) was jaren geleden een bedreven occultiste. In haar boek *Psychische zelfverdediging (Psychic Selfdefence*) - let op : 'psychisch' betekent hier 'occult' - o.c., 67 / 77, beschrijft zij de door haarzelf veroorzaakte op- en neergang van een wraakelementaal.

De weergave loont de moeite doordat D. Fortune het proces zo grondig mogelijk in zijn fasen uiteendoet. Meteen zal de lezer/ lezeres een klaar inzicht krijgen in het feit dat sacraliteit en occultisme niet uiteen te houden zijn.

Terloops: de paus en het episcopaat der katholieke kerk waarschuwen met de regelmaat van een klok tegen het plegen door ondeskundigen van bezweringen ('exorcismen'). Uit ons verslag zal duidelijk blijken waarom.

Projectie van het (etherisch) zielelichaam.

Het mana of levenskracht, de mens eigen, is zijn zielelichaam. 'Lichaam', want het heeft de vorm (verschijningswijze) van het (biologische) lichaam. 'Zielelichaam', want het is een fijn- of ijlstoffelijk, fluïdiek, lichaam of 'schim'.

Opm.: -- In occultistische middens onderscheidt men - niet zonder ernstige redenen - tussen 'etherisch' (beter: laagsubtiel) en 'astraal' (beter: hoogsubtiel) zielelichaam. Het etherische lichaam nl. situeert zich tussen de onstoffelijke ziel en het biologische lichaam zolang dat biologische lichaam biologisch leeft.

M.a.w.: met de dood verzwindt het langzaam (of soms snel) en hangt het rond het stoffelijk overschot (van het dodenhuisje tot het kerkhof). Het bewieroken van de lijkkist b.v. had oorspronkelijk tot doel het zieke en ziekmakende etherische ziele-lichaam dat uit de kist ronddwaalt (tijdens de eredienst en daarna), te verdrijven.

Het astraal lichaam situeert zich tussen de onstoffelijke, immateriële ziel en het etherische zielelichaam als levendmakende 'ziel(estof)' èn van het etherische lichaam èn meteen van het biologische lichaam.

Opm.: -- Opgelet: om het nog moeilijker te maken voor buitenstaanden keren sommige occultistische scholen de termen gewoon om (zij heten 'etherisch' wat anderen 'astraal' heten).

De context in Fortune's boek handelt over de projectie of (al of niet door de bewuste wil beheerste) uittreding van één der beschreven zielelichamen of zelfs van de twee.

ERF278

De context handelt verder over "kunstmatige elementalen". - 'Elementaal' betekent, in occultistische middens, "met een of ander natuurelement verbonden wezen" (elementen als vuur, -- lucht, water, aarde gelden als energiebronnen waaruit deze occulte wezens levenskracht betrekken).

'Kunstmatig' betekent dat zij niet zomaar in de ons omringende natuur aangetroffen worden maar door mensen - erg magisch begaafd (hetzij onbewust (doordat zij het vermogen terzake als een tweede natuur bezitten) hetzij bewust) - letterlijk 'aangemaakt' worden.

Meestal zijn dergelijke wezens - natuurlijke of kunstmatige - 'lager' d.i. infrahumaan: zowel intellectueel (lagere intelligentie) als vooral ethisch (demonische gedragswijzen) staan zij onder de (moderne) mensheid. Daarvandaan de aartsmoeilijke contacttering van zo'n wezens.

De mens - b.v. een exorcist - die ze wil benaderen (om ermee in verstandhouding te treden of meer nog om ze te bezweren, d.i. uit te drijven), heeft maar één keuze: zich onder oogpunt van niveau (intelligentieel en ethisch) verlagen (zonder zijn hogere wezensaard te verloochenen).

Om heel concreet te zijn: daar waar een hoogstaand priester der katholieke kerk te vergeefs een 'bezetene' (wat men daaronder ook mag verstaan) 'behandelt', zal een prostituee, met een minimale kennis van occulte dingen, er al spelend mee klaar komen doordat zij tenminste de taal spreekt die zo'n wezens verstaan, nl. een demonische taal.

Welteverstaan: zodoende bindt zo'n 'efficiënte' prostituee zich des te meer aan haar reeds door haar bedrijf sterk gedemoniseerde wereld. Dat is de prijs die zij betaalt voor haar vlot contact. - Meteen is het begrip 'lager' wat duidelijker voor niet-ingewijden (denken wij).

Het begrip 'gedachtevorm'

Vertaling van het Engels 'thoughtform'. Het innerlijke leven van de mens bestaat uit twee elementen:

a. geest (verstand en rede, gemoed en wil) en

b. verbeelding (fantasie).

Wie b.v. wil bezweren, werkt èn met zijn geest èn met zijn fantasie. Dit zal overduidelijk blijken uit Dion Fortune's verhaal.

1.- *Geest-en-verbeelding.*

Wanneer Fortune een kunstmatige elementaal 'veroorzaakt', dan beantwoordt deze aan een begrip (verstand) en een redenering (indien, dan), aan een gemoedsingesteldheid (b.v. wrok), aan een welomschreven wilsact ("ik zal mij wreken"), -- aan 'fenris', de mythische wolf (gedacht als wraaklustig).

ERF279

2.-- *De fluidieke aanmaking.*

De bewustzijnsinhoud (geest-en-verbeelding) krijgt o.g.v. levenskrachtoverschot (dat is de hoofdvoorwaarde, want mensen die beneden hun levenskrachtpeil zijn, kunnen dit niet aan) 'gestalte' ('gedaante') of 'vorm' in de fijne of ijle stof (etherisch en astraal). Dat uitgerekend is de gedachtevorm. Beter ware: de gedachte- en fantasievorm.

Opm.: -- Terloops weze opgemerkt dat hieruit blijkt hoe belangrijk het (beheersen van) denk- en verbeeldingsleven is.

Niet onschuldig want enkel innerlijk gedachte en ingebeelde bewustzijnsinhouden (begrippen-en-fantasmen) scheppen gebeurlijk in het onzichtbare entiteiten, elementalen!

De structuur van een kunstmatige elementaal.

1. Een bewustzijnsinhoud - b.v. "Ik ga mij wreken" - wordt zo helder en geconcentreerd mogelijk voor de geest-en-verbeelding gebracht.

2. Deze bewustzijninhoud wordt 'opgeladen' met mana of levenskrachtmaterie (fijnstoffelijk van aard: etherisch en astraal) afkomstig èn uit de eigen levenskracht-voorraad èn uit een gelijkaardige (eraan beantwoordende) kracht of mana uit de omgeving.

Opm.: -- Dit opladen geschiedt hetzij onbewust (bij mensen die die magische aanleg als tweede natuur bezitten) hetzij zeker bewust (want wie het onbewuste vermogen bezit, moet minstens de bewustzijnsinhoud zeer helder voor de geest-en-verbeelding hebben). Wie het onbewuste vermogen niet bezit, verliest er veel meer energie (mana) aan.

De ontvoogding van een kunstmatige elementaal.

Terecht legt D. Fortune er de nadruk op. -- Het soortelijk verschil tussen een gedachtevorm en een kunstmatige elementaal bestaat daarin dat deze laatste om te beginnen een uittreding van zijn oorzaak is die d.m.v. het zilveren koord (vgl. *Prediker (Qohelet, Ekklesiastes) 12:6*), d.i. een fijnstoffelijke navelstreng (die wortelt in hart- en maagstreek), met de oorzaak, degene die zo'n elementaal aanmaakt, verbonden blijft.

Eens dat zo'n uittreding lang genoeg duurt en zelfs door de omgeving versterkt wordt (door gelijkgezinden die zo'n energieën uitstralen), wordt de navelstreng of zilveren koord zo dun dat hij afspringt. Vanaf dat ogenblik dwaalt de gedachtevorm als een kunstmatige elementaal zelfstandig rond, -- ertoe in staat in gelijkgezinden te trekken en ze 'bezeten' te maken.

ERF280

Opm.: -- ***weerklank binnen de occulte ruimte.***

Wanneer een stemvork trilt, dan trilt een nabije stemvork mee (resonantie, weerklank). Zo ook via fluïdieke wegen. D. Fortune verneemt achteraf dat een huisgenote:

a. een onrustige slaap heeft doorgemaakt,

b. over 'wolven' gedroomd heeft.

c. Ja, 's nacht s wakker is geworden en de vuurogen van een wild dier - in de hoek van haar slaapkamer - 'gezien' heeft.

Opm.: -- Wanneer een kunstmatige elementaal zijn (eerste) mikpunt mist, zoekt hij in de onmiddellijke nabijheid een vervangmikpunt (in dit geval een vrouw die tekens van lage levenskracht vertoont). Hij zoekt totdat hij, onverrichterzake, naar zijn 'oorsprong' terugkeert.

b.-- *Tweede fase.*

D. Fortune, door en door verontrust, vraagt raad aan haar leermeester in occultisme.

De les

1. *De structuur.*

De kunstmatige demon is een gedachte- en verbeeldingsvorm, uit eigen 'substantie' (***opm.:*** hoofdzakelijk levenskracht) door wrok tot hallucinant leven gebracht. De elementaal is een werkelijk, via de subtiele (= fluïdieke) navelstreng naar buiten getreden 'gedeelte' van D. Fortune zelf. Hij is hoe langer hij leeft, des te moeilijker te 'doden' (bezweren). Ja, hij wekt de indruk dat, indien de 'impuls' (strekking) eigen aan de wolf (hond), eenmaal in daden omgezet is (*opm.*: -- de radicale uitschakeling van degene die D. Fortune zo erg verontrecht heeft), dan hij zich zal losrukken van het 'psychische' navelkoord dat hem tot nog toe aan haar plexus solaris gebonden houdt, en meteen niet langer in haarzelf opslorpbaar zal zijn.

2. *Neer- of opgang.*

Het mythisch ondier kan door zedelijke ommekeer (Bijbels: metanoia), d.i. niet enkel door gewone frustratiespijt, zelfs niet door wroeging (morele spijt) maar enkel door berouw, gedood worden. In die hypothese moet het tot elke prijs teruggeroepen en vooral in D. Fortune's eigen levenskracht of mana opgeslorpt worden (en niet ergens uitgedreven worden).

Opm.: -- Men ziet het: de leermeester vreest dat, indien het onwezen niet opgeslorpt wordt, het "in dorre oorden" zal ronddwalen en mettertijd, versterkt door gelijkgezinden, zal 'terugkeren: erger en gevaarlijker dan te voren.

Komt D. Fortune daar niet toe, dan betreedt zij "het linker pad" (*opm.*: -- de naam voor onzedelijke, gewetenloze, 'zwarte' magie, die het onwezen laat geworden).

ERF281

"Gelukkig voor alle betrokkenen had ik nog genoeg gezond verstand (*opm.*: -- geweten) om in te zien dat ik mij op een tweesprong bevond".

Haar vooruitzicht was niet bepaald aangenaam: zij behoorde, -- een reeds bij oude Grieken gehuldigd, axioma, nl. eerder onrecht lijden dan begaan, in praxis om te zetten. Dat was het ethisch aspect. Het magisch aspect bestond erin een wolven-, resp; hondendemon via de navelstreng weer totaal in zich op te slorpen, waarbij zij, toevallig, noch op veel sympathie, noch op enige hulp van medemensen kon rekenen.

Besluit.

Het moest echter onder de ogen gezien worden (o.c., 75).

c. *Derde fase. -- het opslorpingsexorcisme.*

1. Zij roept Fenris terug wanneer de schemering invalt.

Opm.: -- In volle daglicht of zelfs bij volle kunstlicht is zo'n bewerking veel moeilijker.

Via de noordelijke zijde van de kamer keert hij terug. Hij gaat in een vriendelijke en zelfs tamme houding op het haardkleedje staan.

2. Door verdere inspanning verkrijgt zij een uitstekende materialisering: "Men zou gezworen hebben dat een elzasser dog naar mij stond te kijken. Het was zelfs een dermate tastbare verschijning dat zelfs de geur van de elzasser hond niet ontbrak".

En nu dat waarop het begint aan te komen.

"Van mij naar de gedaante liep een schaduwachtige ectoplasmalijn" (*opm.*: -- het zilveren koord). -- Het ene eind van het zilveren koord mondde uit in Fortune's zonnevlecht. Het andere einde verdween ter hoogte van de buik in de ruige vacht van de elzasser dog, echter zo dat het juiste punt van de uitmonding niet te zien was.

De opslorping.

Deze vertoont twee aspecten.

1.-- *Het manaïstisch aspect.*

Zoals men d.m.v. een rietje een glas limonade opslorpt, zo zuigt D. Fortune doorheen het zilveren koord onder inspanning van denken en verbeelding het leven (o.c., 76) uit de zelfgemaakte demon weg. Waardoor deze vervaagt. Tegelijk blaast het zilveren koord zich op en wordt het massiever.

2.-- *Het doorlevingsaspect.*

"In mijn innerlijkheid begon een emotionele storm hevig op te steken. Ik voelde de razendste impulsen om erop uit te gaan en alles en iedereen, al wat mij voor de voeten kam, te verscheuren, -- precies zoals een amokmakende Maleier". "Met een geweldige inspanning overwon ik die impulsen. Waarna de storm bedaarde".

ERF282

De eindopslorping

Weerom de twee aspecten.

1.-- *Manaïstisch.*

De demonengedaante verdwijnt - 'kwijnt' - onderwijl geleidelijk. Zo dat, bij het opnieuw tot innerlijke vrede komen, een vormloze, grijze nevel overschiet: "Ook die slorpte ik op, langs de zilveren draad, in mij".

2.-- *Psychologisch.*

"De spanning verminderde. Tenslotte was ik weer mijzelf, -- alleen badend in het zweet.

Zover ik weet, was dit het einde van de geschiedenis".

Tot daar Fortune's verhaal. Letten wij erop dat een zekere argwaan achterblijft: "Zover ik weet, was dit het einde". Inderdaad: D. Fortune werkt enkel met de "occultistische middelen". Van enig beroep op b.v. het Opperwezen vindt men nauwelijks spoor. Als men weet dat, op de verre achtergrond, een of andere satanie altijd mogelijk is, dan stelt haar methode vragen. Zij moet dan ook beseft hebben dat er misschien nog geen einde aan was. Daarvoor had zij te veel ervaring van het demonische in al wat occult is.

Opm.: -- ***Nog een psychologische opmerking.***

Heden klinkt het zowat overal: de tendensen niet bewust onderdrukken, ze niet onbewust verdringen! Wanneer men enig inzicht begint te krijgen in de voor de meeste mensen verborgen occulte of sacrale mechanismen van het zieleleven wanneer het zich uitleeft - dat was hierboven toch een hoofdpunt -, dan vergt de spreuk "Niet onderdrukken! Niet verdringen!" ernstig voorbehoud en worden de morele taboes der religies terzake heel begrijpelijk en moet men nu toch geen antitaboeïstische propaganda voeren. Is onderdrukking en verdringing mogelijkerwijze een demonie, het tegengestelde dat wij nu in onze permissieve samenleving aan het werk zien, is er ook een.

Occultisme en moraal.

Wat uit D. Fortune's verhaal ook blijkt, is dat ethiek als keuze tussen goed en kwaad een wezenlijke rol speelt. -- Waardoor? Doordat alle innerlijk leven (geestes- en verbeeldingsleven) met zijn "gedachte-en-verbeeldingsvormen" in de akasja, d.i. de totaliteit van al wat mana of zielestof is, afgebeeld wordt en er een onderhuidse rol speelt. Zelfs zo dat men van weerklanken binnen een mana ruimte moet spreken. Wij zijn medeverantwoordelijk voor al wat in en rondom ons mana of zielestof is.

ERF283

Het verhaal van Dion Fortune.

Nu alle hoofdbegrippen beschikbaar zijn, kunnen wij met voldoende begrip van zaken, het verhaal van D. Fortune lezen. Met enige commentaar, natuurlijk.

Aanvangssituatie. -

1. ***Prikkel***. -- Iemand die zij ten koste van aanzienlijke financiële offers had geholpen, doet haar een groot onrecht aan.

2. ***Antwoord***. -- Zij werd omgewoeld door aanvalsdrift. Haar frustratie neemt een agressieve vorm aan: een sterke aanvechting om "betaald te zetten" bezielt haar geest-en-verbeelding. "Ik zon op wraak". Hallucinant type van fantasme: een wraakdemon.

1. "Terwijl ik op een middag er niet ver meer van was in te dutten, kwam in mijn verstand (*opm.*: -- èn verbeelding) de gedachte (*opm.:* en fantasme) op alle zelfbeheersing te laten varen en toe te slaan".

2. "In mijn (*opm.*: -- geest en) verbeelding rezen de aloude Noorse mythen op : ik dacht aan fenris, de afschuwelijke wolf".

Opm.: -- Zo-even zegden wij dat, behalve de eigen inbreng inzake gedachte - en - fantasme èn energie (mana), iets uit de omgeving (de natuur en de mythen) bruikbaar, ja, noodzakelijk is dat beantwoordt aan de eigen inbreng.

Opm.: -- Hrodvitnir of Fenris, de wolf, wordt in de noordse mythologie veroorzaakt door de god Loki. Dit 'wolfskind' werd door Tyr, de oorlogsgod, opgevoed en werd zo sterk dat de godheden hem vreesden. Hij werd, dankzij de dwergen, d.m.v. 'gleipnir', een magisch touw, vastgebonden.

Opm.: -- Nu wordt duidelijk - zo denken wij - voor niet met het sacrale in zijn occulte graad bekenden welke belangrijke rol de mythen spelen.

3. "Onmiddellijk daarop kreeg ik het eigenaardige 'gevoel' (*opm.*: -- occulte waarneming) dat ter hoogte van de plexus solaris (*opm.*: -- zonnevlecht; in hart- en maagstreek) iets uit mijn lichaam trad. Jawel: naast mij, op het siëstabed, materialiseerde zich een grote wolf. Het was een welgevormde, ectoplasmatische (*opm.*: -- buiten het 'plasma' of zielelichaam gesitueerde) gedaante. De kleur was grauw. Ik nam via de tastzin zijn gewicht waar".

Opm.: -- 'Materialisering', letterlijk 'materiewording' is het proces waarin de loutere gedachte-en-fantasmevorm fijnstoffelijke vorm aanneemt. In het beschreven geval was het fluïdum zo 'zwaar' dat het bijna grofstoffelijk en dus met de zintuigen waarneembaar was.

ERF284

"Ik was destijds totaal onbekend met de kunst van het verwekken van elementalen. Doch nu had ik - door een toeval (*opm.*: -- D. Fortune was blijkbaar natuurlijk begaafd) - de juiste methode ontdekt.

Zij vat ze als volgt samen.

1. De toestand tussen waken en slapen (*opm.*: -- d.i. de toestand van zo grondig mogelijke ontspannenheid).

2. 'Gedachten', d.i. intellectuele en fantasmatische bewustzijnsinhouden,

3. door een zo sterk mogelijke emotie (hier: wraaklust) geladen en

4. uitgebroed ("Ik zon aldoor op wraak" (o.c., 73).

5. 'Evocatie: oproeping, van een natuurkracht (hier: Fenris),

6. die "in aanmerking komt" (d.i. die via gelijkenis contact geeft).

De ethische tweesprong (dilemma).

Plots wordt D. Fortune vervuld van afgrijzen over wat zij gedaan had. Niet - wat psychanalisten "het (demonische) Ueber-Ich" (door de samenleving opgedrongen gedragsregels) heten - maar haar geweten - D. Fortune was van huis uit Christian Science (een door een zekere graad van Bijbelse inzichten geïnspireerde occultistische beweging) - 'sprak'!

Zij geeft de ethische redenering als volgt weer.

a. Indien zij het door haar verwekte wezen niet weer vernietigt (d.i. opgang), dan zal het mettertijd zelfstandig worden en - zoals zij beeldrijk zegt - tot een frankenstein-monster uitgroeien.

Opm.: -- Dit verwijst naar *Mary Wollstonecraft Shelley* (1797/1851), een Engelse 'gothische' (griezelliteratuur schrijvende) schrijfster. Zij kreeg bekendheid door haar *Frankenstein or the Modern Prometheus* (1818). In die novelle bezit een vakwetenschapper het vermogen "een menselijk wezen" te veroorzaken (tot leven te brengen) mèt het afschuwelijke uitwerksel ervan dat type van "menselijk wezen", in feite een demonisch schepsel.

b. Indien D. Fortune echter het mythische griezelwezen wil 'doden' (d.i. zijn neergang bewerken), dan behoort zij de volgende voorwaarden te vervullen.

1. Het noodzakelijkste: niet door paniek (*opm.*: -- een vorm van Diel's 'nervositeit') "in verwarring geraken.

2. Over voldoende occultistische praxis beschikken om de doding (= exorcisme) uit te voeren zo dat zij - en niet de wraakwolf - de overhand heeft.

Opm.: -- Reeds Herakleitos van Efesos (-535/ -465) zei dat de strijd ('polemos') die alle zijnden beheerst, godheden/ mensen, vrijen/ slaven veroorzaakt", waarbij godeden 'heren' en mensen 'slaven' zijn.

ERF285

M.a.w.: de wet van de demonie! Ofwel onderwerpt de demon D. Fortune ofwel onderwerpt zij hem.

3. De ontkrachting of neergang behoort zo snel mogelijk te geschieden, want 'mythische' (versta: fluïdieke of mana) wezens worden des te krachtiger naarmate zij langer kunnen leven in een milieu dat gelijkgezinden behelst.

Opm.: -- In klare termen uitgedrukt: D. Fortune moet én lager (= demonisch) èn hoger (= gewetensvol) zijn, wil zij de demon der wraak overwinnen. In de termen van wat hoger hierboven: zij moet om op de demon afgestemd te zijn 'prostituee' (demonische dimensie hebbend) zijn; om hem definitief te overwinnen moet zij 'priester' (als exorcist) willen zijn. Wie één der twee aspecten mist, delft het onderspit, -- volgens de wet der occulte verhoudingen inzake 'macht' (levenskracht).

De bezwering.

D. Fortune besluit tot de terugroeping in zichzelf (neergang) van wat zij, in wraakzucht, zelf 'veroorzaakt' heeft.

a. *Eerste fase.*

Zij beweegt zich - heel voorzichtig - naar het mythische schepsel toe dat er blijkbaar bezwaar tegen heeft gestoord te worden, want het draait de snuit - de lange snuit - naar haar toe, -- gromt, -- toont de tanden. Zij geeft het griezelwezen een stamp in de zijde. Gebiedend zegt zij: "Indien gij u niet behoorlijk gedraagt, dan zult gij op de vloer moeten gaan liggen!".

Opm.: -- Men ziet het: zij 'preekt' of 'moraliseert' niet. Zij verlaagt haar 'taal' (verstandhoudingsmiddelen, signifische tekens) tot op het niveau dat de wolf verstaat.

Mak als een schaap gaat Fenris van het bed af. Terwijl hij dit doet, verandert hij van uitzicht: tot haar grote opluchting wordt hij hond.

Opm.: -- Van woest dier tot huisdier. Meer nog: het schepsel trekt door het noordelijk gedeelte van de siëstakamer weg.

Opm.: -- Zoals D. Fortune zelf zegt, o.c., 76, gaat "het noorden" (in de mythische zin) - in een antieke duiding - door als "een kwade streek". Nieuw gevoel van opluchting. Maar tegelijk ontstaat in haar een gevoel van spanning. -- "Het is alsof het hiermee nog niet gedaan is".

Opm.: -- Met innerlijk voorbehoud (= mentale restrictie) is de wolf in 'hond' veranderd en is hij 'gehoorzaam' weggegaan (harmonie der tegengestelden). Onvoorspelbaar zijn dergelijke wezens: het 'liegen' en 'verschalken' zit hun diep in het bloed.

ERF286

9.2. De jonge zigeunerin: haar doeltreffende – ingreep (286)

Staan wij nu zo oplettend mogelijk stil bij één type van magie dat miljoenen mensen angstig maakt: de zigeunermagie.

Marguerite Gillot, Des sorciers, des envoûteurs, des mages, Paris, 1961, 19/21. Gillot was verpleegster, zelfs directrice van een hospitaal maar zeer geïnteresseerd in al wat occulte fenomenen was, zonder zelf daar erg in actief te zijn (daarvoor was zij te zacht van karakter). Wat wij nu in vertaling brengen, heeft zij, naar haar zeggen, zelf direct meegemaakt. Een meisje dat zij goed kende, wordt zwaar benadeeld bij de regeling van een erfenis door een nicht.

De notaris had haar laten weten dat ieder beroep op gerechtelijke instanties nutteloos zou zijn: zo fijn was alles ineengestoken door de nicht dat deze onstrafbaar was. Ten einde raad en zwaar aangeslagen verraadt zij de zaak aan een jonge zigeunerin aan wie zij zo goed als elke maand wat geld of kleren schonk toen zij aanklopte.

De zigeunerin verneemt het verhaal en biedt haar diensten aan: zij was ertoe bereid om wat juridisch niet meer kon, occult te regelen naar alle

rechtvaardigheid. Mits een zekere vergoeding zou zij de onrechtvaardige nicht een verschroeiende wroeging aandoen.

Als bewerkingsdag koos men de volle maan. Wel moest het meisje haar een nieuwe vaatdoek en een ei dat door een kip gelegd was binnen de vierentwintig uren bezorgen.

Opm.: -- Het kippenei is een veelgebruikt middel bij occulte bewerkingen ('veroorzakingen').

De 'veroorzaking'.

De bruinhuidse zigeunerin - fier en zichzelf van haar sleutelrol bewust - was in een lange rok van rode zijde gekleed. Droeg verzilverde sandalen. Een vest van spina-ziegroene kleur was vormvast rond haar kleine maar rechtopstaande borstjes gespannen. De gitzwarte haren waren met zorg in een rode en goudgele sluier opgevangen. Een halsketting en oorhangers met zecchinos sierden haar.

Opm.: -- Men denke niet dat de veelal ongeletterde zigeuners/zigeunerinnen niet perfect weten dat zij, bij de magische bewerkingen, moeten gekleed zijn "als de priesters bij hun liturgieën". Zij nam plaats met haar gezicht naar het oosten gekeerd. Zegde een gebed op in een onverstaanbare taal.

ERF287

Daarop sprak zij met uit de diepten opstijgende stem: mani padme om.

Zij nam het ei op wiens schaal zij drie keren met een potlood de voornaam (*opm.*: -- occult gesproken vertegenwoordigt deze, d.i. stelt tegenwoordig, de persoon zelf en wel deze in zijn occulte wezenheid) van de onrechtvaardige nicht die als mikpunt van de 'volt' (*opm.*: --- Fransenaam voor met levenskracht of 'macht' geladen voorwerp) diende, schreef. Daarna murmelde zij nog enkele woorden (*opm.*: -- zoals de woorden van haar gebed zo-even zijn deze woorden dragers van haar schrikwekkende levenskracht). Concentreerde zich in alle stilte gedurende een tijdje. (*opm.*: -- dit is de meditatieve fase die bij iedere magische act die naam waardig hoort: niet meditatief goed gevormde mensen kunnen gewoonweg nooit enige magische act doen lukken).

Zij plooit het doek in tweeën, plaatst het ei in het midden, plooit het linnen toe terwijl zij het ei (*opm.*: -- dat de naam van het mikpunt draagt) als van woede gedreven tussen haar beide handen verplettert.

Het doek werd open geplooid: verbaasd zagen wij beiden - het meisje en ik - in het uiteen gevloeide eigeel een kastanjebruine haarlok.

Nawoord.

De zigeunerin: "Het is gelukt. Gij hebt vastgesteld dat ik het ei in uw bijzijn heb verpletterd in het doek dat gij mij bezorgd hebt. Zelf kunt gij zien dat de haren van uw nicht erin zitten Over drie weken zal ik er terug zijn: ik schenk u vertrouwen". En weg was zij.

Opm.: -- Ik had alles met een dosis wantrouwen waargenomen: ik was in er zeker van dat in het ei geen haarlok kon ingewerkt zijn. Het meisje was formeel: de haarlok had juist dezelfde kleur als het haar van de onrechtvaardige nicht.

Het resultaat.

Vijf dagen later was de nicht doodziek in bed. Zij telefoneerde: de nacht tevoren had zij een bevreemdende droom doorleefde Gezichten trekkende demonen sloten haar in: "Dievegge! Dievegge". Uw straf komt! Aan onze greep ontsnapt gij niet!". Zij grijnslachten. Bespotten ze. -- Wakker geworden werd zij angstig en besloot het onrecht te herstellen. Zij smeekte het meisje de helft van haar erfenis te willen aanvaarden. Nadien herstelde zij.

ERF288

9.3. Bwiti menseneterij.

Bibl. st.: *Chr. Dedet, La mémoire du fleuve (L'Afrique aventureuse de Jean Michonet*), Paris, 1984, 268/ 271. -- Behalve bwiti disomba, de echte der mitsogho, en bwiti bakowa, eigen aan, de pygmeeën, is er n'déa, een ontaarde bwiti die eigenlijk menseneterij is. -- Michonet, de patroon van een houthandel, was zelf lid van de disomba.

Guilanda, een arbeider, heis. ---uim op de lippen en de ogen glazig, valt uit zijn vrachtwagen, maakt enkele stuiptrekkingen door en sterft.

Een zeer verdachte dood.

Inderdaad de hele werf krijgt koorts: de bavongo arbeiders trekken de ene na de andere weg; de tamtam 's avonds is "om gek te worden". Guilanda, als bwiti lid, had gepocht: "Om "mijn geheimen" (*opm.*: -- de occulte macht als bwiti) te hebben, zult gij mijn lever moeten eten".

Michonet verneemt dat n'déa gaat plaats hebben.

Stiekem, op levensgevaar, begeeft hij zich tot tussen de palmbomen, in de nabijheid van het kerkhof, om zijn n'déa arbeiders - het gelaat met kaolin bewerkt - te betrappen. -- De 'n'ganga' (hier: wijman, leider) - het mes tussen de tanden - bewerkt het lijk dat onder bladeren van varens weggestoken was. Plots rukt hij het met het slagersmes open: de lever en gebeurlijk andere ingewanden wil hij tevoorschijn halen. -- Het zicht was zo weerzinwekkend dat Michonet op dat moment weggaat.

Ondertussen luidt het dat "men enkel de lever gegeten had". Hij roept enkele dagen later de n'ganga en de medeplichtigen die hij herkend had.

"Ik weet wat zich op het kerkhof heeft voorgedaan: hebt gij de lever van Guilanda opgegeten?" zegt hij op gebiedende toon als patroon.

"Gij moet verstaan: hij zei altijd dat "zijn geheimen" in zijn lever zaten" zei er een.

Een andere: "Wij hebben hem als bwiti lid opgegeten".

Michonet: "Is dàt bwiti? Gij hebt de lever versneden en gegrild.

Eén antwoordt "Het kon niet anders."

"En na de lever: wat hebt gij nog gegeten?".

"Het hart".

"En na het hart?".

Daarop bedreigt hij ze en kiezen zij het hazenpad uit schrik met de overheden te doen te hebben. Hij heeft er nooit meer last van gehad op zijn werf.

Opm.: -- Dynamisme, geloof in occulte levenskracht, is de ware achtergrond van alle archaïsche religies. Hier neemt dit 'geloof' een rauwe vorm aan. Barbaars.

ERF289

9.4."Menselijke gerechtigheid" (289)

Job 4: 12/16: - "Op mij kwam onopvallend - een woord (*opm.:* een gebeuren) af. Mijn oren namen er het gefluister van waar. -- Op het ogenblik waarop dromen - op verwarde wijze - de geest omwoelen. -- wanneer diepe slaperigheid (*opm.: Gen. 2:21* (*Adam*); *Gen. 15:12* (*Abraham*)) de mensen overrompeld, maakt zich een huiveringwekkende beangstiging van mij meester en vervult deze heel mijn gebeente van schrik (*opm.: Dan. 4:2; 5:6*)".

Een ademtocht gleed over mijn gezicht -- deed de beharing van mijn vlees rijzen. Iemand kwam op. Zijn gezicht herkende ik niet. Het beeld echter bleek mij voor de ogen hangen. -- stilte.

Daarop kwam een stem door "Is een sterveling 'gerechtig' (*opm.:* gewetensvol en dus met God en zijn gebod in orde) in Gods ogen? Zou een mens, geconfronteerd met zijn maker, 'rein' (*opm.:* niet enkel ritueel maar vooral ethisch) zijn? Want zelfs zijn dienaars (*opm.:* de godszonen, de engelen) levert hij het overtuigend bewijs van afdwaling. Wat dan te zeggen van degenen die onze lemen woningen bewonen? Van de mensen die zelf "op het stof opgetrokken zijn" (*opm.:* uit moeder aarde (stof) ontstaan zijn)? Men verplettert ze als een mot: één dag volstaat om ze te verpulveren. Voor altijd verzwinden zij want niemand bezorgt ze terug (*opm.:* onder de levenden). Hun tentharing is uitgerukt en zij gaan dood zonder de (*opm.:* nodige) Wijsheid (te hebben verworven). - Tot daar de gewijde tekst.

Opm.-. Hij herinnert aan wat meer dan één mens heden nog kan beleven op zijn wijze.

Opm. -- Het is zeer moeilijk om uit te maken of het gebeuren het 'woord' - dat hierboven verhaald wordt, een eigenlijke nachtdroom is ofwel een - 's nachts maar bij volle bewustzijn beleefde - waarneming (d.i. én gezicht (visioen) én stem).

Wat vaststaat, is dat *Job 33:15/18* zegt: "In dromen, in nachtelijke gezichten (...) spreekt God in hun gehoor, jaagt hij de mensen schrik aan door verschijningen. Dit om de mens van zijn (*opm.:* verkeerd) gedrag afkerig te maken en aan zijn eigendunk een einde te stellen. Op die wijze bewaart hij de ziel voor de groeve (*opm.:* de weg naar de onderwereld), -- zijn leven voor de doorgang doorheen de gang van de dood".

Opm. -- Deze "gang van de dood" herinnert aan de tunnel waarover mensen met doodservaringen het steeds weer hebben.

ERF290

9.5. God spreekt tot mensen via engelen (290)

Job 33: 44vv. -- "God spreekt nu eens zo dan weer anders - zonder dat erop gelet wordt. - Een voorbeeld daarvan volgt *Job 33:19/30*. Dit bewijst dat Gods heelalbestuur ('rijk') zich bedient van bemiddelende wezens (zoals de heidense religies in vele gevallen ook aannemen).

1. -- *Ziekte en andere misrekeningen.* - God voedt de mens ook op door het lijden wanneer de mens aan bedlegerigheid toe is, -- wanneer zijn gebeente onophoudelijk beeft, zijn 'leven' van voedsel afkeer krijgt en zijn eetlust van snoep. Wanneer zijn vlees zienderogen wegkwijnt en het gebeente dat normaal niet opvalt, bloot komt, -- wanneer zijn ziel "de groeve" (*opm.:* die naar de sjeol leidt) nadert en zijn leven het 'verblijf van de doden. - Ziedaar de situatie. En nu Gods antwoord.

2. - *De rol van een duider*. - Indien in zo'n omstandigheden een engel zo 'n mens begeleidt, - een duider gekozen uit duizenden, - iemand die de mens attent maakt op zijn plicht, met hem medelijden heeft en zegt "(God), ontsla hem van de nederdaling in de groeve! Ik heb de losprijs voor zijn (in) leven (blijven) gevonden: dan hervindt diens vlees jeugdige frisheid, -- keert hij terug naar de dagen van zijn jeugd.

Zo'n mens bidt God die hem zijn gunst terug schenkt want God komt hem zien in vreugde. -- Aan anderen ook verkondigt hij zijn rechtvaardiging (*opm.:* het feit dat God hem weer in 'orde brengt met God en zijn gebod). De mensen laat hij volgend lied horen: "Ik had zonde bedreven, het recht miskend (*opm.:* Is. 24;5). Maar God heeft mij niet volgens mijn misstap behandeld: hij heeft mijn ziel ervan ontslagen de groeve in te gaan, -- heeft mijn leven het licht laten genieten". -- Ziedaar wat God doet - twee keren, drie keren - om de mens aan de groeve te onttrekken en het licht van de levenden te doen schitteren over hem. - Tot daar de gewijde tekst.

Opm.- De 'engel' ('heilige' (*Job 5:1; Zak. 14:5*); 'altijd wakende' (*Dan. 4:14*); "engel van God" (*Zak. 1:11v.*) treedt op als duider of interpretant bij de zieke omtrent de door Gods raadsbesluit (*Is. 24:51*; de 'oorsprong' (*Tobit 6:18*)) veroorzaakte misrekening. 'Veroorzaakt' om reden van de afwijking van Gods raadsbesluit of, in christelijk-platonische taal, "goddelijke idee", die de oorsprong in God is van al wat ons overkomt.

ERF291

9.6. Het godsbegrip in de Bijbel (291)

In de termen van N. Söderblom, waar hij spreekt over 'Urheber', veroorzaker, kan de Bijbelse godheid getypeerd worden als alveroorzaakster. - -. Wij geven uiterst kort de hoofdkenmerken weer.

1. -- *De scheppende macht*-- "In het begin schiep God de hemel en de aarde". (*Gen. 1:1*). "De hemel en de aarde" staat voor "al wat buiten God bestaat". Voor "de schepping" of "het (geschapen) heelal".

Anders gezegd: "hemel en aarde zijn het werk van God" (de term van *Exod. 34:10*, waar het in de aretalogische zin gebuikt wordt). Vgl. *Is. 48:7*; vooral *Is. 65:17* ("Ik, God, ga nieuwe hemelen en een nieuwe aarde scheppen"); *Jer. 31:22* ("Jahweh schept iets nieuws op aarde"). Merkwaardig is *Ps. 51(50): 12* ; "God, schep voor mij een rein hart".

Opm. - De algehele beginschepping wordt voortdurend - scheppenderwijze - 'bijgewerkt' door latere deelscheppingen.

2.1 . - ***"God der god(hed)en".*** *Dan. 3:90*. - "Zegent (*opm.:* spreekt lovend over) de heer, de god der goden". M.a.w.: al wordt de term 'god(heid)' nog steeds toegepast op "de god(hed)en der volkeren", toch balt de betekenis zich samen in Jahweh (in het Nieuwe Testament "Vader, Zoon, H. Geest" of "H. Drie-eenheid") in wie godheid is als absolute oorsprong van al wat ook maar in de verste verte 'goddelijk' zou kunnen zijn.

Opm.- - De volkeren rond Israël spreken over de hemelgod. -- Zo *Tobit 5:17* (*6:18*: "de heer van de hemel"); *7:12*. Zo *Dan. 2:18*. Maar opgelet: 'hemel' betekent, op de Bijbelse keper beschouwd, 'transcendentie' d.i. dat gedeelte van al wat is, dat radicaal voor al wat geschapen is, ontoegankelijk is. Dermate verheven of hoog ("de Allerhoogste") is God. -- De 'hemel' in de kosmologische zin is enkel een spreekwijze, een stijlfiguur die de 'hoogheid' suggereert.

Opm.- Zichtbare tegenwoordigstelling. - Men lette ook op wanneer God met zijn schepping communiceert. Als radicaal ontoegankelijke en onzichtbare 'materialiseert' hij zich dan, zoals "de engel van God". Deze uitdrukking betekent nu eens een geschapen godszoon of hoger wezen dat God vertegenwoordigt (als taakuitvoerder), dan weer God zelf in een verschijningswijze (Hij toont zich alsof hij een engel was). Zo ook als 'heerlijkheid' (denk aan het visioen van *Isaias 6:1/5*, waar 'materialiseringen' het onzichtbare zichtbaar maken).

ERF292

9.7. Opm.- God. in de Bijbel, schept "uit het niets" (292)
-- De term 'niets' betekent hier "(uit) niets buiten God".

M.a.w.: God schept louter uit zichzelf, d.i. uit zijn oneindige werkelijkheids-rijkdom. -- Wanneer van het christendom gezegd wordt, dat het staat of valt met "De genade (versta God als actief in de christelijke vorm)

a. stelt voorop,

bl. zuivert uit in

b.2. verheft op hoger, bovennatuurlijk, vlak wat voorchristelijk is", dan is dat zo dat God zijn scheppingen bijwerkt met 'latere' scheppingen, waarbij hij het nieuwe uit zichzelf schept. Daarom ook heet het 'genade', d.i. een geschenk. -- God heeft b.v. geen 'offers' nodig zoals de heidense 'godheden' die de "do-ut-des" formule moeten toepassen uit onmacht. Want zij beschikken niet over Gods onuitputtelijke rijkdom.

2.2. -- ***De alom aanwezige***. -- *Ps. 139 (138):1/18.* -- "Waar - buiten het bereik van uw geest, Jahweh zou ik geraken? Waar - buiten het bereik van uw aanschijn (*opm.:* onmiddellijke aanwezigheid) zal ik vluchten? Beklim ik de hemelen: gij zijt er! Leg ik mij te rusten in de sjeol (onderwereld): gij zijt er".

Het begrip 'rijk Gods'. - God, in de Bijbel, is geen "deus otiosus" (een vadsige god)! Hij heerst. 'Rijk' betekent hier allereerst "werkdadigheid als schepper, bestuurder in rechter". Pas dan betekent het het domein van die werkdadigheid, nl. de hele schepping.

M.a.w.: Heelalbestuur. -- Gods aanwezigheid is geen inerte, trage aanwezigheid.

Weliswaar eerbiedigt zij de grondige autonomie van de schepping en de wetmatigheden ervan, -- Zo blijkt niet enkel uit *Job 1:6vv*. maar op iedere bladzijde van de Bijbel dat God een hofraad van godszonen (engelen, hogere wezens waaronder demonen) heeft met wie hij het heelal bestuurt. Deze 'helpers' beschikken - zeker tot aan de tweede komst van Jezus - over een zeer grote dosis autonomie. Zo beheerst Satan alle 'rijken' (politieke systemen) van de aarde (*Matth. 4:8; Luk. 4:5*) en levert hij Jezus ter dood uit aan de joodse autoriteiten (*Luk. 22:53*). Zo legt God de keuze tussen eeuwig leven uit God (geest) en onderwerelds leven uit eigenzinnig gedrag (vlees) in de handen van zijn met geest begaafde schepselen zoals *Ekkl.kus* (*Sirach*) *15:11/17* klaar en duidelijk zegt.

Opm.- Dit verklaart waarom de Bijbelse mens zich niet doodergert aan het bestaan van het (fysische in ethische) kwaad in de schepping: niet God is er onmiddellijk verantwoordelijk voor. Wel duldt hij het uit eerbied voor de creatuurlijke autonomie.

ERF 293

Opm.- En hemelgodheid én heelalbestuur samen: ziedaar wat Godheid is in de Bijbel. Beide samen maken dat God centraal staat (en niet, zoals de vage opperwezens der heidenen (dei otiosi), op wie men maar beroep doet in uitzonderlijke omstandigheden). "Ik heb u, Jahweh, voor de ogen geplaatst zonder ophouden" (*Ps. 16 (15):8)* betekent dat de Bijbelse mens "in Gods voortdurende tegenwoordigheid leeft". En dat het voortdurende bidden als de levensadem van de Bijbelse vroomheid is. Wij zijn ver van iedere "God-is-dood-theologie". God leeft en doet leven.

Opm.- "Wat zijn uw gedachten voor mij moeilijk! God, wat is het aantal ervan indrukwekkend! Ik tel ze: meer dan de korrels van het zand zijn er (…)". (*Ps. 139* (*138*) *117v.*). -- Dit is christelijk platonisme in Bijbelse termen.

Het boek Tobit geeft daarvan een prachtvoorbeeld. *Tobit 6:18* zegt dat Sarra en Tobias "vanuit de oorsprong" (andere vertaling: "vanuit de eeuwigheid") voor mekaar bestemd zijn. Dat en niet iets anders is de gedragsregel van een Bijbelse mens. Hij/ zij denkt voortdurend: "Welke gedachte koestert God nu wat mij betreft?". Welke idee of hogere norm beheerst van Godswege, mijn leven? Biddend, voortdurend biddend, in Gods tegenwoordigheid levend, zoals *Ps. 16* (*15*) het zegt, wordt voor hem/ haar die goddelijke idee klaar.

Opm.: Daarin spelen de Tien geboden (*Ex. 20:1vv.*) een hoofdrol maar enkel van algemene aard: ieder mens afzonderlijk behoort binnen dat algemene kader van zich gedragen zijn eigen rol te vatten. Dat juist lukt maar wanneer men *Ps. 16* (*15*) ernstig neemt.

Opm.- Het voortdurend maar ook en vooral het uiteindelijk oordeel. -- *Ps. 139* (*138*) zegt het: "In uw boek, staan geschreven al de dagen die al vooraf werden vastgelegd: elk van die dagen heeft er zijn plaats".

Inderdaad: een stijlfiguur. *Dan. 12:1* vermeldt "het boek (van het leven, van de voorbestemden). *1 Sam.* zegt het volks-pittig: "het levenszakje". Daarin staan Gods vrienden/ vriendinnen vermeld. M.a.w.: God volgt van uiterst nabij al wat geschapen is, -- vooral zijn vrienden-en-medewerkers.

Zelfs wanneer zijn schepselen hem teleurstellen: "Gij spaart alles omdat het van u is, Heer, vriend van het leven. Uw onbederfelijke 'geest' (*opm.:*

levenskracht) is in alle dingen". (*Wijsh. 11:26/12:1*). Juist doordat God almachtig is, vertedert hij zich over allen (*Wijsh. 11:23*)

ERF294

9.8. Gods oordeel over "valse profetessen" (294)

Ps. 16 (15): 2/4 stigmatiseert het joodse syncretisme, d.i.:

a. verering van Jahweh ("Mijn Heer, gij mijn geluk. Niet (ga ik in op wat) boven u zou zijn)

b. maar tegelijk verering van b.v. tellurische wezens ("Gericht naar de 'heiligen' (*opm.:* hogere wezens), -- die in de aarde, die dus, en degenen die huiveringwekkend zijn: al mijn genoegen is in hen"). Meteen vervallen zulke Israëlieten in heidense religie. -- Eén voorbeeld: *Ezek, 13: 17/23*, waar sprake is van ziensters ('profetessen') die het lot der mensen eigenmachtig manipuleren.

"Gij, mensenzoon (*opm.:* mens, nl. de profeet), richt u tot de dochters van uw volk die eigenmachtig 'profeteren' (*opm.:* als zien(st)er of profeet of profetes optreden) (...)". - "Wee haar die linten rond de polsen naaien en sluiers maken om rond het hoofd van de mensen - grote en kleine - te winden, om de zielen te vangen".

Opm. -- De bedoelde ziensters plegen eigenlijk "zwarte magie", want zij hebben het op ziel(en) gemunt, d.i. dat in de mens dat het leven bepaalt, met of zonder Gods geest of levenskracht. Zij 'vangen' ze, d.i. beheersen ze zo dat zij aan hogere wezens die zowel goed als kwaad plegen, onderworpen geraken.

"Gij vangt de zielen der mensen en gij zoudt daarbij uw eigen zielen redden? Gij onteert mij, Jahweh, bij mijn volk voor enkele handvollen gerst en enkele brokken brood (*opm.:* het offer waarvoor zij dienst betonen volgens het "do-ut-des"-axioma).

a. Door mensen te doen sterven die niet moeten sterven (*opm.: Tobit 3:8, 6:14v.*), -- door diegenen te sparen die niet moeten leven.

b. Door mijn volk te beliegen dat naar leugens luistert".

"Kijk: Ik, Jahweh, ga uw linten aanpakken (...). Ik zal de zielen bevrijden die gij als vogels vangt. Ik zal uw sluiers stukscheuren en mijn volk uit uw greep bevrijden. (...). Gij zult beseffen dat Ik Jahweh ben".

Opm.- De eigennaam van God luidt “Ik ben” (*Ex. 3: 14; Deut. 32:39; - Joh. 8:24*), d.i. “Ik ben als de ene God actief”. Wat het “rijk Gods” als eigennaam uitdrukt.

“Omdat gij het hart van de gewetensvollen angst hebt aangejaagd d.m.v. leugens, uitgerekend wanneer ik, Jahweh, ze niet met een kwaad getroffen heb. Omdat gij de handen van de gewetenloze gesterkt hebt opdat hij zich niet zou bekeren en zo het leven (*opm.:* Gods leven) terugvinden (…)”.

ERF295

9.9. God, de vriend van het leven (295)

Heel veel mensen hoort men spreken van “de vreselijke god van het Oude testament”. Dat komt doordat zij er enkel stukjes van vernomen hebben. Lezen wij maar het Oude testament, *Wijsheid 11: 15vv.*.

De Wijsheid (*opm.:* axiomatiek) van God aan het werk in de gewijde geschiedenis. Zo kan men de hoofdstukken *10/19* van *Wijsheid* betitelen. Dit is een gedeelte van Gods heelalbestuur of ‘rijk’.

Het gedeelte dat wij aanhalen, gaat over Gods geduldig wachten op de bekering van de Egyptenaren. Zij hadden zijn volk, behandeld volgens de Egyptische religie, waarin het element ‘dier(en)verering’ een merkwaardige rol speelde. De profeet Daniël zal mettertijd door God de dieren als godheden zien vervangen worden door wat hij heet “een mensenzoon”, d.i. een wezen dat de natuur en het gedrag van een mens heeft én door de Allerhoogste, God, een wezenlijke rol toebedeeld krijgt. Wijsheid denkt in een gelijkaardige zin.

“Om reden van hun onzinnige en schuldige denkbeelden waardoor zij misleid werden - door ze een eredienst gericht op kruipdieren (*opm.:* krokodillen, slangen, hagedissen, kikkers) zonder geest (*opm.:* inzicht) en op waardeloze diertjes (*opm.:* scarabeeën) te doen plegen, - hebt gij, God, als straf op hen een menigte dieren zonder geest (*opm.:* inzicht) afgezonden. Opdat zij zouden tot het besef komen dat men gestraft wordt door datgene waarmee men gewetenloos handelt (*opm.:* vgl. *Wijsheid 12:23*; wat men ‘lex talionis’ de wet van de vergelding van het gelijke d.m.v. het gelijke, heet).

Opm.- -- Ten tijde van het ptolemeïsche Egypte stond de cultus van “heilige dieren” (*opm.:* als goddelijks wezens of zelfs als godheden) in hoog aanzien. Voor Israël was dit een ‘gruwel’.

Opm.-. - De “lex talionis” is en blijft Gods “stok achter de deur”. Waardoor? Doordat iemand die het eeuwig verbond (*Is. 24: 5/6*) schendt op grensoverschrijdende wijze (denk aan de hoofdzonden, de wraakroepende zonden en vooral de zonden tegen de heilige geest in de traditionele, katholieke theologie), zich van Gods ‘geest’ (*Gen. 6:3* (Gods bovennatuurlijke levenskracht)) berooft dermate dat hij/ zij ‘vlees’ (levend wezen zonder Gods levenskracht of “heilige geest”) wordt en prijsgegeven is aan de demonische krachten, processen en wezens (waarover hoger in deze cursus) zonder uitzicht.

ERF296

9.10. De andere zijde van Gods heelalbestuur (296)

Wanneer God, verwaarloosd op grensoverschrijdende wijze door zijn geestbegaafd schepsel, dit laatste op zijn beurt verwaarloost (o.m. volgens de lex talionis), dan is dat doordat hij ertoe gedwongen wordt “de stok echter de deur”, d.i. de laatste oplossing, te gebruiken. Maar - en dat onderstreept Wijsheid zeer sterk - dat is niet Gods eerste reactie op kwaad.

Wijsh. 11:20. -- “Ook zonder die straf konden zij in één oogwenk geveld worden (…). Maar Gij hebt alles geregeld volgens maat, getal en gewicht (*opm.:* als een verantwoordelijk wezen). Want uw overmacht is altijd aan u onderworpen! (…) De hele wereld is voor u als een nietigheid op de weegschaal. (…). Maar uitgerekend doordat gij alles aankunt, vertedert gij u over allen. Uw ogen sluit gij voor de gewetenloze gedragingen der mensen: opdat zij tot inkeer komen”.

De reden van Gods geduldig wachten. -- “Immers al wat bestaat, hebt gij lief. Van al wat gij geschapen hebt, hebt gij geen afkeer. Want, indien gij iets had gehaat, dan hadt gij het niet tot bestaan gebracht. Overigens: hoe zou iets in stand zijn gebleven indien gij dat iets niet hadt gewild? Of hoe zou wat gij niet tot bestaan hadt gebracht, kunnen standhouden?”. -- Dit legt de nadruk op Gods almacht, die het bestaan zelf der geschapen dingen aangaat.

“Maar gij spaart alles omdat het “van U” is, Heer, vriend van het leven”. Immers uw onbederfelijke geest (*opm.:* Levenskracht: vgl. *Gen. 6:3; 2:7; Ps. 104 (103):29v.; Job 34: 14v.*) is in alle dingen”.

Opm. - God dus als levengevende almacht vereenzelvigt zich met zijn ‘werk’. Hij leeft zich in, in wat het (afgeweken, schuldige, cynische) schepsel

ervaart wanneer het zich van hem en zijn 'wet' (het eeuwig verbond; *Is. 24: 5/6*) afkeert op grensoverschrijdende wijze. -- "Ook: slechts gaandeweg straft gij degenen die misdoen. Gij waarschuwt ze eerst (...) opdat losgekomen uit het kwaad zij tot het geloof in u, Heer, komen".

Opm.- "Zodoende leert gij ons de les, wanneer gij onze vijanden met maat kastijdt, opdat wij, op onze beurt, wanneer wij oordelen, aan uw goedheid denken en, wanneer wij geoordeeld worden, op uw genadigheid rekenen". (*Wijsh. 12:22*).

Ziedaar in enkele hoofdstukjes een schets van wat 'God' is in de Bijbel, -- ook reeds in "het Oude testament met zijn vreselijke God".

ERF297

9.11. Bijbelse wijsheid (297)

De Bijbel steunt niet op (moderne) wetenschap maar op wijsheid. Wat is Wijsheid? Wijsheid is

a. ervaringsweten, waarbij 'ervaring' ook mantische (zien(st)ers eigen) ervaring omvat,

b. verwerkt volgens twee vooropstellingen:

1. het identeitsaxioma ("Al wat is, is") dat op de ervaren 'evidentie(s)' slaat, en

2. het axioma van noodzakelijke en liefst voldoende reden of grond dat het 'verklaren' of 'begrijpen' van het ervarene aangaat ("Al wat is heeft hetzij in zich hetzij buiten zich een reden of grond").

1. -- ***2. Petr. 1: 16/21***.

"Niet door over ingewikkelde mythen in te volgen hebben wij u de macht en de komst van onze Heer Jezus Christus doen kennen doch nadat wij ooggetuigen van zijn luister (*opm.:* Jezus' gedaanteverandering) waren.

Hij kreeg nl. vanwege God de Vader eer en heerlijkheid toen de Heerlijkheid vol verhevenheid (*opm.:* God als bron van al wat goddelijke levenskracht ("heilige geest") in haar schittering is) tot hem sprak: "Deze is mijn welbeminde zoon die heel mijn welbehagen wegdraagt: (*opm.:* "zoon van God" is vorst, Messias).-- Deze stem hebben wij gehoord: zij kwam uit de hemel. Wij waren met hem op de heilige berg".

Opm.- Een 'mythe' is een gewijd verhaal dat een of ander sacraal (occult) gebeuren weergeeft. Althans 'mythe' in de religieuze zin.

Laatantieke filosofieën gebruikten dergelijke mythen als inspiratiebron voor wijsgerige uiteenzettingen die soms uiterst gesofistikeerd waren (denken wij aan de gnostiekers).-- Radicaal zet Petrus zich daartegen af: hij heeft het zelf beleefd, ook al vertoont de gedaanteverandering van Jezus 'aretalogische' (wonderen behelzende) aspecten. Een ervaren feit is een ervaren feit! Ook wanneer het ongewoon is.

2.1. ***De waarde van het Oude testament***. -- Petrus vervolgt. -- "Hiermede houden wij ons nog meer vast aan het woord der profeten (*opm.:* de teksten van het Oude verbond). Gij doet er wel mee het profetische woord te beschouwen als een lamp die in een donkere ruimte schittert (...)".

Opm.- Door eigen ervaring voorgelicht inzake waarneming van Gods 'heerlijkheid' (rijk Gods) verstaat Petrus nog beter de juiste draagwijdte van het Oude testament als 'profetie'.

ERF298

2.2. *Duiding.* -- Steeds Petrus, -- "Vooral beseft het volgende: geen enkel profetisch woord van de schrift laat eigenmachtige duiding toe, want niet een menselijk opzet is de oorsprong van een profetisch woord maar door de heilige geest (*opm.* Gods inspirerende levenskracht) ertoe aangezet hebben mensen in Gods naam (*opm.* 'naam' hier als bron van levenskracht) gesproken".

Opm.- - M.a.w. : wie dergelijke teksten wil duiden, moet zelf over iets dergelijks beschikken! Zoniet duidt hij wellicht nevens Gods bedoelingen.

De voldoende reden of grond. -- Het is duidelijk dat Petrus hier het principe of axioma van voldoende reden toepast : hij heeft het over de oorsprong of 'oorzaak', resp. Veroorzakende macht (in dit geval God heilige geest), Juist daardoor verschilt een echt - dit is onder verstaan - profetisch woord van een niet-profetisch woord.

Opm.- -- Hermeneutiek der H. Schrift. -- 'Hermèneutikè", Oudgrieks, betekent 'duidingsvaardigheid'. Petrus legt de hoofdregel inzake duiden van Bijbelteksten vast : niet eigenmachtig, zeker niet misarchisch (d.i. met misprijzen voor hoge waarden en voor gezagdragers) maar wel 'profetisch'. Dit is: vanuit de axiomata zelf van de Bijbel.

Opm.- Dit belet niet enige modern-wetenschappelijke studie van de Bijbel: wel integendeel. Het eeuwig verbond (*Is. 24:1/6*), de wet der heidenen (*Rom. 2:14v.*) - inhouden eigen aan de Bijbel overschrijden het eng joodse of zelfs eng christelijke standpunt. Dit blijkt uit onze uiteenzetting omtrent de heidense religies.

Natuur, buitennatuur, -- bovennatuur.

Lezen wij *Num, 16:28vv.* -- Moses, ofschoon levend in de XIII- de eeuw voor Christus, maakt een zeer duidelijk onderscheid tussen natuurlijke oorzakelijkheid ('verklaring' vanuit een reden of grond: "de natuurlijke dood", eigen aan het menselijke lot) en de buiten-, resp. bovennatuurlijke oorzakelijkheid ('verklaring vanuit een reden of grond: "God doet iets ongehoords"). Men bewere dus niet dat een Mozes, ofschoon levend in een premoderne cultuur, met haar religieuze axiomatiek, geen onderscheid maakte tussen wat natuurlijk is (en dus een natuurlijks verklaring van feiten) en wat niet-natuurlijk is (en dus een buiten- of bovennatuurlijke verklaring). M.a.w.: dat onderscheid is geen moderns of zelfs antiek-Griekse cultuurverworvenheid.

ERF299

9.12. Resten van heidens dynamisme in het Oude Testament (299)

"In de jaren 1975/1976 worden in Kuntillet Ajzrud, gelegen in het noordoostelijk deel van de Sinaï (een gebergte), restanten aangetroffen van een karavaanhaltplaats die uit de eerste helft van de VIII-ste eeuw voor Christus (-800/-700) zouden dateren.

Daarbij komt ook een aantal inscripties aan het licht waarin sprake is van "JHWH en zijn Asjera". Deze en soortgelijke vondsten leiden, binnen de oudtestamentische wetenschap tot een bijzonder levendig debat over oorsprong en omvang van het monotheïsme (*opm.:* ééngodgeloof) van Israël, een discussie die tot op de dag van vandaag (april 1993) voortduurt.

Voeg daarbij nog de vanuit de theologische vrouwenstudies steeds meer benadrukte aandacht voor o.a. de moedergodin en het religieuze leven van vrouwen in het oude Israël en men heeft een bijzonder actuele problematiek".

Aldus *Panc Beentjes, Godinnen, goden en godsymbolen*, in: *Streven* 60 (1993): 4 (april), 373v. wanneer hij het heeft over *O. Keel / Chr. Uehlinger, Göttinnen, Götter un Gottessymbole (Neue Erkenntnisse zur Religionageschichte*

Kanaans und Israëls aufgrund bis lang unerschlossener ikonographischer Quellen), Freiburg L. Br., 1992.

P. Beentjes: "De officiële nationale cultus - de verering van de ene god JHWH - blijkt nog heel lang te hebben moeten opboksen tegen meer particuliere praktijken als de verering van eigen goden en godinnen in het huisgezin, de clan, het dorp of de kleien stad".

Opm. - Het syncretisme, d.i. het combineren - tegen Jahweh in - van heidense vereringen met elementen van Jahwehgeloof, is een sinds lang bekend fenomeen. Maar werken die steeds meer bewijzen aanvoeren, versterken de indruk van een taai heidendom.

Opm.- Beentjes verwijst ook naar *M. - T. Wacker / E. Zenger, Hrsg., Der eine Gott und die Göttin (Gottesvorstellungen des biblischen Israël im Horizont feministischer Theologie)*, Freiburg i. Br., 1991.

Opm.- *Beentjes*, in: Streven 55 (1987): 2 (nov.) 183, bespreekt *Kl. Berger/C. Colpe, Hrsg., Religionsigeschichtliches Textbuch zum neuen Testament*, Göttingen, 1987. Geleerden inzake nieuw testament kennen wel verwijzingen naar joodse, gnostische of oudchristelijke parallellen. Dit werk legt de nadruk op heidense parallellen.

ERF300

Het voorgaande diene tot achtergrond van wat nu volgt. Wij steunen ons daarbij op *A. Bertholet, Die Religion des alten Testaments, Tübingen*, 1932, *1/9* (*Dynamistisches*), dat wij steekproefmatig weergeven.

Bertholet.-- Welomschreven voorwerpen golden als 'bijzonder' (*opm.:* voor sensitieven en mantisch begaafden vooral) krachtgeladen. Zo: onderdelen van het lichaam (haar, oog, hand, -- bloed, speeksel, adem). Zo: het gesproken én geschreven woord (zegen- of vloekwoord). Zo verder: de naam. Maar ook werktuigen, klederen sieraden, -- staf, wapen. -- Ook water en vuur, planten, dieren.

Opm. - Al deze 'kosmische' of tot het heelal behorende dingen kunnen (let wel: kunnen) krachtgeladen zijn.

Lev. 17:11v..-- "De ziel (*opm.:* nefesj, het levensbeginsel van het lichaam) van het vlees bevindt zich in het bloed. In die zin heb ik, Jahweh, het u (*opm.*:

de Israëlieten) als offergave op het altaar toegestaan zo dat het voor uw zielen verzoenend werkt. Want door de levenskracht bewerkt het bloed verzoening. Daarom heb ik de Israëlieten bevolen: “Niemand onder u mag bloed als voedsel innemen (…)”.

Opm.- De ‘volkeren’ voor en tijdens Israëls periode kenden de levenskracht of ziel(estof)’ in bloed aanwezig zeer goed. Dit dus echt heidens gegeven wordt blijkbaar geïntegreerd in het systeem van de Jahwehreligie. Wat op een door Jahweh geduld ‘syncretisme’ neerkomt, want het is sedert *Gen. 6:3* (“Dat mijn geest (*opm.:* typisch goddelijke levenskracht) niet eindeloos verantwoordelijk zij voor de mens want hij is ‘vlees’ (*opm.:* van Jahweh vervreemde werkelijkheid)) duidelijk dat niet (de levenskracht van) het bloed op zich maar wel Gods ‘geest’ in en doorheen (de levenskracht van) het bloed ‘werkt’ (b.v. verzoening bewerkt).

Hooglied 4:9. - “Gij hebt mij van mijn verstand beroofd, mijn zuster en bruid! Met één van uw ogen, met één der kettinkjes van uw halssnoer”.

Bertholet: dit is in verband te brengen met *Gen. 30: 14vv.*, waar over ‘liefdes-appels’ sprake is. Dudaïm, alruin- of mandragorevruchten, werden immers als afrodisiaca gebruikt.

Opm.- Deze Bijbelse beeldspraak verraadt, als getuigerest, het voorisraëlitisch geloof in de magische levenskracht eigen aan de mandragoraplant. - Niet verwonderlijk dat de doorsnee jood soms met gemak in een syncretisme bleef hangen.

ERF301

9.13. Resten van demonisme in de Bijbel (301)

De Bijbel, oud en nieuw testament, is één religie tussen vele vorige en gelijktijdige en toch is zij, in haar eigen duiding, het oordeel van God (Jahweh, H, Drie-eenheid) over die religies. Meer nog: zij is de voortzetting én herstichting van het eeuwig verbond (*Is. 24:5; Rom. 2:14v.; Hand, 2:5; 19:5v.*; vooral *10:34v.; 10:44v.; 15:7/9*) met de universele draagwijdte daarvan. Haar hoofdopdracht, ja, eigenlijk de enige opdracht, is de geest van Jahweh (H. Drie-eenheid) doen doordringen in het vlees (d.i. de van God vervreemde schepping). Zoals *Gen. 6:3* insinueert.

De Israëlieten staken tot boven hun hoofden in “het vlees”, d.i. in de extra-Bijbelse religie. Laat ons dat even nagaan aan de hand van *A. Bertholet, Die Religion des alten Testaments*, Tübingen, 1932, 9/14 (D*ämonistische*s), waaruit wij een paar steekproeven nemen.

Gen. 32: 25/32.- “Jakob bleef alleen ter plaatse. - Daar worstelt iemand tot aan het aanbreken van de dageraad met hem. Toen deze inzag dat hij hem niet aankon, greep hij hem tegen de heup zo dat deze ontwricht werd. De ‘andere’ zei “Laat mij los want reeds is het morgenrood daar”. Maar Jakob: “Ik laat u niet los voordat gij mij gezegend hebt”. Hij: “Hoe heet gij?”. “Jakob”. “Niet Jakob zult gij heten voortaan maar Isra.el (*opm.:* “Het numen (de geest) vecht”), want gij hebt met elohim (*opm.:* God ofwel een geest; - *1 Sam. 28:13; 28:28*) gestreden en met mensen en het gehaald”. - Jakob smeekte “Maak mij toch uw naam bekend!”.

Opm. - De kennis van de naam (persoon en rol van iemand) geeft ‘macht’ over persoon en rol of functie van iemand; *Ex. 3:13v*.). - Hij: “Waartoe vraagt gij om mijn naam?”. Hij zegende hem ter plaatse. - Jakob heette die plaats Peni.el.

Opm.- Letterlijk: “Aangezicht van het numen of onzichtbare wezen: “Want - zo zei hij - ik heb toch een elohim van aangezicht tot aangezicht gezien en het overleefd”.

Opm.- Men was ervan overtuigd dat het zien van een hoger wezen (el, elohim) dodelijk was (*Ex. 33:20; Recht, 6:22; 13:22*),

Terloops: Dat het zien de dood betekent, wijst erop dat “hogere wezens” demonisch zijn en, zonder reden, de dood veroorzaken bij mensen die ze “van te dicht” benaderen. Wat Jahweh, normaal gesproken, niet doet maar toch in leven houdt. Zodat hij ‘demonische’ kenmerken bewaart.

ERF302

Deut. 2:17. -- “Zij (*opm.:* de Israëlieten) offerden aan demonen (*opm.* sjedim; vgl. *Ps. 106 (105): 37*: “Zij hadden hun zonen en dochters geofferd aan demonen”), -- aan niet-goden, - aan goddelijke wezens die zij nooit hadden gekend, -- aan nieuwelingen die pas opgekomen waren, - voor wie hun voorvaders geen eerbied opgebracht hadden.

Opm.- Deze tekst meldt dat de Israëlieten minstens gedeeltelijk, het Jahwehgeloof ofwel hadden laten schieten ofwel hadden 'vermengd' met verering van wat de Bijbel 'demonische' wezens heet. Tot en met het offeren van "zonen en dochters" (als holocaust of brandoffer). Dit is dan de krasse vorm van heidendom binnen Israëls cultuur.

1 Sam. 16:14vv., -- "De geest van Jahweh week van Saul (*opm.:* de koning) en een boze geest van Jahweh afkomstig kwelde hem".

Opm.- "De boze geest van Jahweh" is een stijlfiguur. Zij betekent dat de werking in Saul die blijkbaar ergens occult begaafd was, van een niet-gewetensvol wezen van hogere aard door Jahweh geduld werd. Al wat in het heelal gebeurt, is op een of andere wijze (niet op eenduidige wijze) de wil of geschiedt met de toelating van Jahweh. Daarvandaan die uitdrukking "een boze geest van Jahweh". Daaruit blijkt dat zelfs de vorst niet zomaar beschermd was tegen verkeerd werkende, demonische wezens. Dat blijkt overigens uit de hele geschiedenis van koning Saul.

Is. 34: 1/17. -- Kenners der schrift duiden dit hoofdstukje als "kleine Apocalyps", d.i. onthulling van het balladeske einde van een heidense, Jahweh afwijzende cultuur (Edom).-- De barre aanwezigheden allerhande van demonische wezens is de sanctie die de puinhoop van een 'vleselijke' (van God vervreemde), van "Gods geest" (levenskracht) beroofde cultuur vertoont.

"(...). Wilde katten zullen er hyena's ontmoeten. De ene sater (*opm.:* boksfiguren; *Is. 13:21*) zal er de anders oproepen. Daar uitgerekend zal Lilith zich innestelen: zij zal er een rustplek aantreffen". (*Opm.:* Lilith was oorspronkelijk een Babylonische stam-demone; vgl. *Sofon. 2:14*, waar eveneens wilde dieren als strafgericht voorkomen; daar te midden van de wildernis, de brousse, is de demone Lilith thuis).-- De wil van Jahweh als oordelende macht, staat achter die puinhoop en zijn wildernis, de demonische wezens inbegrepen.

ERF303

9.14. Resten van heidense erediensten in Israël (303)

De Bijbelse openbaring schiet wortel te midden van "de religies". Blijft er niet afstandig tegenover. Zet er zich in voor:

a. een aanvaarding,

b. een (soms zeer radicale) uitzuivering ('catharsis'),

c. een verheffing op bovennatuurlijk (niet enkel buitennatuurlijk) vlak, van wat zij inzake religies aantreft. Met als axioma's twee hoofdwaarheden:

a. Het typisch Bijbelse monotheïsme (dat in het nieuwe testament niet voor een driepersoonlijke godheid terugschrikt);

b. De decaloog ("tien geboden").

Doch staan wij met *A. Bertholet, Die Religion des alten Testaments*, Tübingen, 1932, 24/33 (*Vormosaïsche Kulte und ihre nachwirkungen*) stil bij religieresten van heidense aard.

a. -- *Doden en voorouderendienst.* -- *Gen. 35:19v.* - "Toen Rachel gestorven was, werd zij op de weg naar Efrata (dat is Bethlehem) begraven en Jakob (*opm.:* haar man) richtte op haar graf een heilige steen (*opm.:* in de tekst: 'massaba') op. Dat is de heilige steen van Rachels graf "tot op de huidige dag". - Cfr. *Deut. 26:14* (waar van "aan een dode offeren" sprake is); *1 Sam. 28:5/25* (waar koning Saul, in uiterste nood geraakt, een zienster (*opm.: 1 Sam. 9:9;* "zien(st)er = profetisch begaafde") raadpleegt die een elohim, uit de aarde opstijgend, oproept, nl. de gewezen profeet Samuel).

Opm.: - Niet-gewone, opvallende, d.i. met bijzondere levenskracht geladen doden of voorouders bleven zeer nabij voor de levenden die ze gebeurlijk raadpleegden.

b. - *Astrologische eredienst.* - *Amos 8:4v.,* -- "Luistert, gij die de arme verdrukt en de geringen in het land zoudt willen doen verdwijnen, - gij die spreekt: "Wanneer zal de nieuwe maan (*opm.: Lev. 23:24:* de nieuwe maan was een taboe voor handelspraktijken) toch voorbij zijn zo dat wij graan kunnen verkopen, en de sabbat, (*opm.- Ex. 20:8:* deze heiligdag bevatte een taboe voor handeldrijven) zo dat wij tarwe opdoen?".

Opm.- "Sabbat-en-nieuwe-maan" komen herhaaldelijk voor (*2 Kon. 4:23; Osee 2:13; Is. 1:13*): zouden zij oorspronkelijk een maandelijkse eredienst geweest zijn? Aldus Bertholet die de vraag stelt.

Opm.- *Job 38:7* insinueert "de hemellichamen" als "godszonen" d.i. hogere wezens of zelfs als 'helden'. Dit is een rest van astrotheologie, d.i. astrologie die hemellichamen en "goddelijke wezens" ineen denkt.

ERF304

c. -- *Steeneredienst.* -- Na de kosmos (astrologisch) nu onderdelen van de kosmos: de steneneredienst. -- *Jer. 2:26v.* -- "Zoals een dief beschaamd is, wanneer hij betrapt wordt, zo zal "het huis van Israël" beschaamd zijn. Zij, hun vorsten, hun prinsen, -- hun priesters en profeten die tot het hout (*opm.:* boom) zeggen "Mijn vader zijt gij" en tot de steen "Gij hebt ons verwekt".

Opm.- Vergelijk met het dynamisme dat in *Spr. 17:8* uitgesproken wordt: "Een gelukssteen is een steekpenning voor wie ermee werkt: waarheen hij zich ook wendt, gelukken zal het hem". Vgl. ook met *Gen. 35:20* (grafsteen). - *1. Kon. 19.* -- "Adonia slachtte schapen, runderen en mestkalveren bij de slangensteen die nevens de volderbron ligt". Bertholet: "Blijkbaar een oude eredienstplek (vgl. *Neh. 2:13*)".

d. -- *Bronneneredienst.* -- *Gen. 14:7.* -- "Zij maakten een omweg en kwamen aan de gerechtsbron. Dat is Kades". -- Bertholet: "Reeds de naam 'kades' (de heilige) toont aan dat het om een heilige plaats gaat: gerechtshandelingen vinden plaats bij een heilig water of onder een heilige boom".

Gen, 21:22vv.. -- Abimelek en Pikhol eisen een eed van trouw van Abraham die een eed zweert. Hij stelt zeven lammeren op. "Deze lammeren moet gij van mij aannemen: zij moeten bewijzen dat ik deze bron gegraven heb". Daarom heet men deze plaats Beerseba omdat zij daar beiden een eed gezworen hebben". Bertholet: "Deze naam betekent 'zevenbronnen' (sjaba (zweren)/ sjeba (zeven)). Beerseba, in het uiterste zuiden van Palestina, bleef nog lang, ook in het noorden, een geliefde eredienstplek".

Gen. 21:33 voegt daaraan toe: "Abraham plantte er een tamarisk in riep de naam van Jahweh - "El olam" (*opm.:* El (God) der eeuwigheid, -- langlevende God) - op die plaats aan". -- Bertholet: "Weerom een Jahwehgelovige beaming van een wellicht in voorisraëlitische tijd als 'heilig' bestempelde boom".

e. -- *Bomeneredienst*. -- Wij zagen het zo-even in *Gen. 21: 33*. -- *Osee 4: 13*. -- "Op bergtoppen offeren zij en op heuvels branden zij wierook, -- onder eik en populier en terebint omdat hun schaduw kostbaar is. Daarom leveren uw dochters zich aan ontucht over en begaan uw schoondochter overspel".

Opm.- Wat op erotisch-sacrale riten lijkt te wijzen, die onder de - heilige want met cultus verbonden - bomen gepleegd werden.

ERF305

f. -- *Dierenerediensť* - De reinheidswet (*Lev. 11/18*), in het spoor van *Gen. 7:2* (Noë (Noah) neemt van de reine en onreine dieren koppels op om in "de ark" te overleven), keert minstens gedeeltelijk terug in *Deut. 14:6vv.*.

Zo luidt het b.v. "Alle dieren die herkauwen en gespleten hoeven vertonen" mogen gegeten worden (*Lev. 11:3*), *Deut. 14:6*: "Van de herkauwers en van de dieren met gespleten hoeven moogt gij de volgende niet eten: kameel, haas, klipdas, want, ofschoon herkauwers, zij hebben geen gespleten hoeven. Deze dieren behoren voor u onrein te zijn.

Verder: het zwijn, want, ofschoon van gespleten hoeven voorzien, het is geen herkauwer. Het behoort als onrein te golden. - Het vlees van deze dieren moogt gij niet eten en hun kadavers moogt gij niet aanraken. (...). -- *La Bible de Jérusalem* zegt daarbij:

a. rein is al wat God - Jahweh - mag benaderen;

b. onrein is al wat ongeschikt maakt voor Jahweh' s eredienst of ervan uitgesloten is.

Cfr. *Gen, 7:2*. -- De reine dieren passen in het kader van Jahweh 's eredienst. De onreine dieren zijn die welke de heidenen als 'heilig' duiden of weerzinwekkend of schadelijk voor de mens lijken en dus "niet in Jahweh 's smaak vallen".

Opm.: Het lijkt zeker dat, althans bij heidenen, die dieren die in een vruchtbaar-heidsreligie passen, 'rein' heten terwijl de andere dieren als 'onrein' afgewezen worden. Natuurlijk werd zoiets enkel door wijmannen en wijvrouwen 'gezien' en 'aangevoeld' en ontsnapte dit aan de grote massa die de taboes en aanbevelingen 'zomaar' op gezag, aannamen. Daarvandaan de 'irrationaliteit' van de reinheidswetten bij de volkeren, Dit des te meer dat wijmannen en wijvrouwen dit onderscheid invoerden onder ingevingen allerhande van 'demonische' en - Bijbels gezien - satantische heilige wezens (gods-zonen, godsdochters), die zich nooit heel en al aan louter objectieve gegevens houden,

Num. 21:6/9. -- Dat dieren een machtgeladen werkelijkheid zijn, blijke uit deze tekst. -- Jahweh zendt over zijn 'weerspannig' volk "giftige slangen" (*opm.:* slangen - sarafs, - wat op hogere wezens in die slangen wijst). Mozes krijgt van dezelfde Jahweh de opdracht "een saraf" aan te maken en op een op een (heilige) paal te steken. "Wanneer daarop een slang iemand beet en deze de

koperen slang (saraf) bekeek (*opm.:* in geloof aan de levenskracht ervan), bleef hij in leven".

Opm.- Opnieuw zien wij het Jahwehgeloof beamen wat voordien heidens was.

ERF306

9.15. 'Oorsprongsgeschiedenis' in de Bijbel (306)

Knopen wij even aan bij *A. Bertholet, Die Religion des Alten Testaments*, Tübingen, 1932, 14/18 (*Mythologisches*),-- 21/24 (*Ätiologische Sagen*).

Opm. - Bertholet onderscheidt tussen mythe en sage. Met reden. En toch: zijn als sagen aangehaalde teksten zijn meestal erg mythisch tenzij wat betreft een klein gedeelte dat streng 'sage' is. Laten wij klaar zijn:

a. de sage is aan tijd en plaats (een historisch-geografisch gegeven) gebonden, terwijl de mythe en het sprookje dat niet zijn;

b. de mythe is wezenlijk een universeel bedoeld oorsprongsverhaal omtrent een toonbeeldige daad of gebeuren (een oerdaad of oergebeuren) die - later, in de loop van de geschiedenis van kosmos en/ of cultuur levenskracht verleent aan al wat leeft en diens milieu.

Het Bijbelse begrip 'toledot' (oorsprongsgeschiedenis). - De hebraïsche term 'toledot' (Grieks: genesis; Lat.: generatio) betekende

a. oorsprong, - schepping;

b. oorsprongs- of scheppingsgeschiedenis of oorsprongs- of scheppingsverhaal.

Opm.- In feite - ook binnen de Bijbel - komt toledot neer op genealogisch verhaal; de biologische oorsprong (in de brede zin want adoptie geldt ook als 'biologische' oorsprong) primeert. Dat is wellicht aan de vruchtbaarheidsreligie(s) te danken, Deze immers - men denke aan de oorsprongsverhalen in Sumerië of in Egypte zijn verwekkings- of voortplantingsgeschiedenissen waarin godheden (mannelijke en vrouwelijke) 'vruchtbaar' zijn en die in vruchtbaarheidsriten zichtbaar tegenwoordig gesteld worden. - Van hieruit zal het volgende veel duidelijker overkomen.

1. -- *Oud testament.* - De tekst der teksten is *Gen. 2:4* : "Dat was dan de toledot of ontstaansgeschiedenis van de hemel en de aarde toen zij geschapen

werden". En inderdaad: *Gen. 1:1* luidt: "In het begin schiep God de hemel en de aarde".

Opm.- Waaruit worden zij geschapen? Uit "de geest" ('ruah' Gr.: pneuma, Lat. : spiritus) van God. Niet uit wat de Bijbel heet "het vlees" (of: "vlees en bloed" (*Joh. 1:13*)) zoals de heidense mythen het, in de grond, voorstelden: God in de Bijbel is 'oorsprong' o.g.v. ruah, d.i. levenskracht die hem eigen is, d.i. goddelijke geest of "heilige geest".

ERF307

Opm.- De genealogische betekenis blijke uit wat volgt. -- *Gen, 6:9*: "Ziehier de oorsprongsgeschiedenis van Noah (Noë)". *Gen, 25:19*: "Ziehier de oorsprongsgeschiedenis van Isaak, "zoon van" Abraham." *Gen. 37:2*: "Ziehier de oorsprongsgeschiedenis van Jakob". Wat tekens volgt, is de geschiedenis van de afstamming.

De vorst als 'verwekte'. -- *Ps. 2:7*. -- De psalm is een beschrijving van de strijd rond (Jahweh in zijn) 'Messias' (gezalfde) of vorst Jahweh zegt: "Ik, ik heb hem gezalfd, mijn koning op de Sion, mijn heilige berg! De vorst daarop: "Hij (*opm.:* Jahweh) heeft mij gezegd: "Gij zijt "mijn zoon." Ik, heden, heb u verwekt".

Opm. -- Niet verwonderlijk dat *Matth. 17:5* zegt: "Deze (Jezus) is mijn welbeminde zoon in wie ik mijn gehele welbehagen heb". In de gedaanteverandering toont Jezus zijn heerlijke uitstraling (aura) en krijgt hij te horen dat hij werkelijk de vorst is, d.i. de zoon van God (in de taal van die tijd).

Opm.- Pilatus had het ook vernomen: "Zijt gij de koning der joden?". Wat Jezus, op zijn wijze natuurlijk, bevestigt.

2 -- *Nieuw testament.* -- Bekijken wij hoe *Mattheüs, 1:1*, de blijde boodschap begint: "Boek omtrent de 'genesis', geslachtslijst, van Jezus de Christus (gezalfde), "zoon van" David, "zoon van" Abraham". Dat spreekt, na wat wij hoger zagen, voor zichzelf. - Vooral Maria's rol (en die van Jozef zijdelings) krijgt Mattheüs' aandacht: "Wat in haar (Maria) verwekt werd, vindt zijn oorsprong in de heilige geest".

M.a.w. wat *Lukas, 1:35*, zegt, bevestigt Mattheüs: "De engel tot Maria (*opm.:* die ongelovig a.h.w. reageert): "De heilige geest zal over u komen en de

macht van de Allerhoogste zal u overschaduwen. Uitgerekend daarom zal het heilige wezen dat zal geboren worden (*opm.:* Jezus), "zoon van God" heten".

Opm.- De 'mythische' denkwijze kijkt eerst en vooral naar de genealogie (in de mythische zin)! Want, zoals in het Grieks 'genesis', oorsprong, met 'fusis', (Lat.: natura), natuur (in de mythisch-brede zin) ineenloopt, zo ook in de Bijbel: zo b.v. heeft het alle belang welke oorsprong Jezus heeft want dat beslist over zijn natuur in zijn 'naam' (functie, rol, vermogen om op te treden). De 'naam' ("zoon van God") is immers, in het Bijbels taalgebruik, de persoon zelf in zijn rol binnen een context.

ERF308

9.16. Het begrip 'oorsprong' als 'schepping' (nader omschreven) (308)

De mythe onthult een toonbeeld dat navolging en deelname uitlokt. -- Waar en hoe geschiedt dit o.m. met de scheppingsact "in het begin"?

Ps. 51(50):12/14.-- De psalmist - zich bekerend van het 'vlees' (d.i. godvervreemd en decaloogvervreemd leven) - vraagt, zeer nederig overigens om 'herboren' - 'herverwekt', 'herschapen', te worden: "God, schep mij een rein hart. Herstel in mijn 'borst' (*opm.:* binnenste, hart en nieren) een leefkrachtige geest (*opm.:* levenskracht). - Verwijder mij niet, - ver van uw aanschijn (*opm.:* direct context; vgl. *Ps. 16 (15) 11*; *Ps. 27(26): 5/9*), -- Ontneem mij niet uw geest (*opm.:* Levenskracht) van heiligheid (*opm.:* vgl. *Wijsh, 1:5; 9:17; Ps, 143(142):10*). Schenk mij opnieuw de vreugde van uw heil: stel in mij een grootmoedige geest (*opm.:* levenskracht) veilig". –

Ziedaar waar in het proces van herschapen worden door God bestaat! Het is dezelfde 'geest' (macht, levenskracht) die "in het begin" hemel en aarde 'verwekte', 'schiep'. In degene die zich bekeert tot God en zijn gebod, is die oorsprongsact zichtbaar aanwezig. De schepping van "in het begin" is nog steeds én toonbeeldig én aanwezig: in onze bekering van vlees tot (goddelijke) geest (zoals *Gen. 6:3* insinueert), Want "Gods geest is niet eindeloos verantwoordelijk voor die mens die "enkel vlees" (niets tenzij van God en zijn geboden vervreemd) wil zijn". Men ziet hoe "de mythe" van de Bijbel centraal staat in het begin en nu en altijd en in de eeuwen (= tijdperken) der eeuwen! God, als verwekker van hemel en aarde, is en blijft - in een eeuwig heden of nu verwekker en schepper.

Opm.- *La bible de Jéruzalem* merkt op dat de term 'scheppen', (in *Ps. 51 (50)* enkel van God wordt uitgezegd, met name: wanneer hij iets nieuws (en verwonderlijkst) doet ontstaan als oorsprong ervan.

Zo in *Gen, 1:1*. -- Zo ook, in andere woorden maar binnen dezelfde term, in *Ex, 34:10*. -- "Jahweh antwoordde (in een gesprek met Mozes die vergiffenis vraagt): "Ik wil een verbond met u sluiten: voor heel uw volk zal ik wonderen verrichten (…). Heel het volk zal met eigen ogen te zien krijgen hoe huiveringwekkend de werken zijn die ik, Jahweh, voor u ga doen".

Dat begrip '(her)scheppen' keert terug: *Is. 48:7; 65:17: Jer. 31:21v.; 31:32/39; Ezek, 36:25v.*

ERF309

9.17. Het begrip 'vader' in de Bijbel (309)

Beginnen wij met *Efes. 3:14*. -- Paulus bidt. Zijn gebed is 'mythisch', d.i. het doet beroep op de oorsprong. "Ik kniel neer in de aanwezigheid van de Vader uit wie "pasa patria", alle 'vaderschap' - in de hemel en op de aarde zijn naam betrekt".

Opm.- 'Patria', eponieme groep. Is 'patria' ieders groep die èn ontstaan (oorsprong) èn samenhang ontleent aan éénzelfde voorouder. Wij zijn dus in de sfeer van 'tôledot' (oorsprongsgeschiedenis)!- Paulus wil zeggen dat iedere eponieme groep - in de hemel of op aarde - als oorsprong heeft de vader, God de vader, de verwekker, zoals *1 Joh. 5:1* zegt.

Het bidden Bijbels (mythisch) gezien is niets anders dan zich tot de oorsprong van alles wenden. Zoals *Hebr. 11:3* het zegt in verband met geloven: geloven is die oorsprong 'zien' en beamen.

De werkelijke 'vader' der ongelovige Joden.

Lezen wij in het licht van Gods vaderschap, *Joh. 8:31/59*. Een felle discussie wordt door Johannes dramatisch opgevoerd tussen die joden die Jezus willen uitschakelen door hem te doden: "Gij zoekt mij te doden" (*8:37; 8:40; 8:44*) en Jezus die zich verdedigt op een voor ons hier en nu zeer boeiende wijze.

"Ik (*opm.*: Jezus) zeg wat ik bij mijn Vader gezien heb. En gij doet wat gij bij uw vader gehoord hebt". M.a.w. Jezus wordt innerlijk verlicht door heilige

geest waardoor hij gezien heeft wat bij zijn Vader is (aangaande zijn taak). De weigerige, ja, erg vijandige joden echter worden innerlijk 'verlicht' (men zou, Bijbels gesproken, beter zeggen 'verduisterd' zoals *Luk. 22:53* zegt ("Uw uur en de macht der duisternis") door hun 'vader', d.i. ingever die zij horen in hun binnenste door innerlijke stem. "Gij voert de werken van uw vader uit".

M.a.w.: Dit waardoor de geheimzinnige en occulte vader in de ongelovige joden zich onthult (apokalupsis), zijn de werken, Met name: hun ongeloof, hun dodingswil.

Samengevat.
"Gij zijt "uit de duivel" (*opm.:* als oorsprong), uw vader en de begeerten van uw vader zoekt gij uit te voeren. M.a.w.: zij leven uit "het vlees" (godvervreemd), missen Gods 'geest' (levenskracht), behoren tot een andere eponieme groep.

ERF310

9.18. Mythe en sage in de Bijbel (310)
A. Bertholet, Die Religion des alten Testaments. Tübingen, 1932, 14/18 (*Mythologisches*), -- 21/24 (*Ätiologische Sagen*), staat stil bij een aantal voorbeelden waaruit wij er enkele aanhalen.

Gen. 1:1v.. -- "In het begin - toen God hemel en aarde schiep - was de aarde woest en leeg en duisternis was over de oerzee (*opm.:* tehom). En de geest (*opm.:* levenskracht) van God broedde over "de wateren".

Opm.- De 'oerzee', tehom, herinnert duidelijk aan 'tiamat' uit de Babylonische scheppings- of althans ordescheppingsmythe, waarin tiamat, de 'goddelijke" oerzee in een oergevecht met de oppergod Marduk, het pleit verliest.

Opm.- Het 'broeden' van Gods geest herinnert misschien aan de wereldei-mythe (aldus Bertholet). -- In alle geval: de niet-Bijbelse mythe, in de landen rond Israël, gaat ervan uit dat er - voordat de oppergod (wie dat ook zij) orde sticht - wanorde, 'oerwanorde' geheten, bestaat.

M.a.w.: die oerwanorde wordt niet door de oppergod geschapen; zij wordt enkel als te ordenen 'materie' aangetroffen. Niet zo in de Bijbel: God schept alles, -- ook de oerwanorde indien deze al bestaat. Want Gods scheppen is van meet af aan ordentelijk: "ordo ducit ad Deum" zegt de spreuk ("Orde leidt tot God").

Gen. 2:2v. - "Toen God met het werk dat hij verricht had, gedaan had, rustte hij op de zevende dag. (…). God zegende de zevende dag en duidde hem als heilig. Want op die dag rustte hij uit van al zijn werk dat hij scheppend verricht had".

Opm.- -- Deze mythe komt neer op een soort 'aitiologea'; oorsprongsverklaring. Aangezien het een historisch feit is dat de sabbat, de zevende dag, heiligdag was, is de 'verklaring' eigenlijk een sage en geen echte mythe.

Gen. 3:13vv. -- "Jahweh zei tot "de vrouw" (*opm.:* Eva): "Wat hebt gij gedaan?". Zij: "de slang heeft mij verschalkt zo dat ik (*opm.:* van de boom van de kennis van goed-en-kwaad) at". God tot de slang: "Aangezien gij dit hebt gedaan, zult gij vervloekt zijn onder alle dieren en onder alle dieren der wildernis: op uw buik zult gij kruipen en stof vreten uw leven lang.

Vijandschap wil ik scheppen tussen u en "de vrouw" en tussen uw 'zaad' (*opm.:* tôledôt, nakomelingschap) en haar 'zaad': zij zal op uw kop treden en gij zult ze in de hiel treffen".

ERF311

Opm.- Mythisch is het feit dat de zonde die evident is op universele wijze (uitzonderingen niet te na bekeken), als oorsprong heeft de verleiding van Eva door "de slang" (die daardoor tot haar 'vader', d.i. haar ingever werd (*Joh. 6:38; 8:41; 8:44*) en haar tot goed-en-kwaad aanzet),

Sage is:
a. het natuurgedwongen kruipen van de slang (in de biologische zin) - "de slang" die Eva verleidt, is een mythische slang - 'verklaard' als gevolg van de misdaad van de mythische slang,

b. de vijandigheid van mens (vrouw) en slang wanneer men op de (biologische) slang treedt, 'verklaard' als gevolg van wat de mythische slang deed.

Men ziet hoe de gewijde schrijver het biologische dier 'slang' verwart met het mythische 'dier' 'slang' (*opm.:* blijkbaar een saraf die boosaardig goed en kwaad als 'egaal' duidt: Kristensen's "harmonie der tegengestelden").

De erfzonde. - Wij maken nu een uitweiding en geen uitweiding, want het gaat erom de mythe van Eva's zondeval te situeren in de gewijde geschiedenis.

1. -- *Wijsh. 2:23v..* -- "God schiep "de mens" met het oog op onbederfelijkheid (*opm.:* die een typisch goddelijk kenmerk is); hij maakte er een beeld van zijn eigen natuur van (*opm.:. Gen. 1:28).* -- Door de afgunst van "de duivel" (*opm.:* blijkbaar is de mythische slang bedoeld) trad "de dood" de wereld (*opm.:* allereerst de mensheid) binnen: degenen die tot "de wereld" behoren, ondervinden het wel".

Opm.- Wie uitgaat van het Bijbelse begrip 'tôledôt' (afstammingsgeschiedenis) dat de schrijver van het boek *Wijsheid* huldigt, weet meteen dat de oer- of eerste zonde (Eva, Adam) zich 'voortplant' (niet biologisch zoals sommigen nog steeds menen maar mythisch) doorheen de nakomelingen, de 'patria' (*Efes. 3:14:* de groep die éénzelfde voorouder(paar) heeft).

2. -- *Rom. 5:12v..* -- (…) Door één enkel mens (*opm.:* Eva) is "de zonde" de wereld binnengetreden én door "de zonde" "de dood". En zo is "de dood" overgegaan op alle mensen: door het feit dat allen gezondigd (*opm.:* nl. in die eerste mens) hebben".

Rom. 5:18. -- "De fout van één mens behelsde voor alle mensen een veroordeling".

Rom. 5:19. -- "Door de ongehoorzaamheid (*opm.:* aan de tien geboden) van één mens werd "de massa" tot zondares".

ERF312

Opm.- Wanneer men het begrip 'tôledôt' of nakomelinggeschiedenis (patria) vooropstelt, dan is men op weg om te begrijpen hoe *Wijsheid* en *Romeinenbrief* tot het zo omstreden begrip 'erfzonde' komen.

De mythe - niet de sage - heeft het over "het verborgene" (heten wij dat maar gerust "het occulte"): de mens die uit

a. vlees bestaat dat

b. door ziel (nefesj) op natuurlijke wijze én door Gods geest (ruah) op bovennatuurlijke wijze tot 'leven' gebracht wordt, én die zonde, versta: gewetenloos gedrag, pleegt, wordt getroffen in de drie aspecten (vlees/ ziel/ bovennatuurlijk leven) en op mysterieuze wijze gaat dit over in en doorheen de

(nooit louter biologische maar altijd ook 'psychische' (nefesj) en vooral 'bovennatuurlijke' ('pneumatische')) voortplantingsacten op die drie vlakken.

Hoe dat verder concreet ineenzit, zegt de Bijbel ons niet. Wel zegt hij dat met de zonde (gewetenloosheid) van een eerste voorouderpaar een nawerkingsmechanisme in gang werd gezet dat gehoorzaamt aan *Gen. 6:3*, waar gezegd wordt dat "Gods geest (*opm.:* bovennatuurlijk leven) niet eindeloos wil verantwoordelijk zijn voor de mens voor zover hij 'vlees' (*opm.:* louter biologie en natuurlijke ziel) wil zijn".

Wat nu onmiddellijk volgt, krijgt zijn zinnigheid van wat wij zo-even zegden inzake de tôledot van de zonde.

Gen. 6:1/5. -- "Toen de mensen zich op de aardbodem vermenigvuldigden én hun dochters geboren werden en toen de godszonen (*opm.:* hogere wezens) de schoonheid der mensendochters zagen, namen zij al diegenen die hun in de smaak vielen, tot vrouwen. -- Maar Jahweh sprak: "Niet zal mijn geest (*opm.:* bovennatuurlijke, typisch goddelijke levenskracht op de lange duur in de mensen aanwezig zijn aangezien zij toch maar 'vlees' (*opm.:* louter aardse, van God en zijn gebod vervreemde wezens) zijn. Zo zal hun levensduur hondertwintig jaar zijn.

De 'nefilim' (*opm.:* 'reuzen') echter kwamen op de aarde te dien tijde - en ook later -, wanneer nl. de godszonen geslachtsgemeenschap hielden met de mensen-dochters en deze kinderen kregen: dat zijn dan de 'helden' uit de voortijd, -- die beruchte mensen.

Jahweh zag dat de gewetenloosheid van "de mens" (*opm.:* collectief begrip) groot was op de aarde en dat 's mensen hart (*opm.:* zetel van vrije beslissingen o.m.) gewetenloze plannen smeedde dag-in dag-uit. Jahweh betreurde het de mens op de aarde gemaakt te hebben (…).

ERF313

Opm.- *Judas 6* - net als *2 Petr. 2:4/5* duidt de godszonen als 'engelen' (inderdaad godszonen) die hun hoog peil van hemels bestaan ontrouw geworden, gekerkerd werden "in de diepste duisternis" tot aan het (laatste) oordeel.

La bible de Jérusalem noteert o.m. dat de nefilim ergens 'Übermenschen' waren die door hun misarchisch (alle gezag en hogere waarden minachtend

gedrag) de ontaarding “in de dagen van Noe” (zoals Jezus zegt (*Luk. 17:26/30*), zal die ontaarding zich opnieuw voor zijn wederkomst) versterkten en zo mee de zondvloed als oordeel van God uitlokten.

Het feit dat Petrus en Judas alsook en voor Jezus opvallend ingaan op *Gen. 6:1/5*, wijst erop dat wij hier met een mythe van doorslaggevend belang te doen hebben. En zeker niet met een gewone sage omtrent historisch-geografisch omschreven gegevens. -- Zij krijgt overigens door *Tobit 3:17, 6:8, 6:14/18, 8:3* een zeer concrete bevestiging.

Gen. 19:25v. “Jahweh vernietigde Sodom en Gomorra en de hele streek en alle inwoners ervan en de gewassen van het land. -- De vrouw van Lot echter keek om en veranderde in een zoutzuil (vgl. *Deut, 3:11*)”.

Opm.- - Bertholet duidt dit als een “geologische sage”. Toch lijkt dit, ofschoon misschien in eerste instantie waar, niet zo simpel.

1. *Wijsh. 10:6/8* noteert dat de ‘sage’ een getuigerest bevat van zedelijke ontaarding (‘vlees’, zoals Gen, 6:3 zegt), -- dat “de zoutzuil als een gedenkteken aan men ongelovige ziel” in de hoogte reikt. M.a.w.: het ongeloof staat centraal.

2. *Judas 7* noteert dat de sodomieten “een ander vlees”, d.i. de engelen (op bezoek bij Lot), begeerden. Wat tot “het eeuwig vuur” als Gods oordeel leidde. Wat *2 Petr. 2:6/10* bijvalt. En … Jezus, in Luk, *17:28/30*, heeft het over “de dagen van Lot” die in de dagen van de terugkerende mensenzoon, Jezus dus, zich opnieuw zullen voordoen.

M.a.w.: de sage die het heeft over een geografisch omschreven fenomeen, reikt tot in het mythische! Het mythische dat een zich telkens weer voordoende gewetensontaarding noteert, die een oordeel van God, d.i. een rechtstreekse ingreep van God, uitlokt.

Waarbij de ‘tôledôt’ van het voortwoekerende kwaad in de mensheid steevast achtergrond uitmaakt. Het zich herhalen van hetzelfde, verraadt het nog steeds nawerkende eerste kwaad, het feit dat Eva op het gewetenloze voorstel van “de slang”, haar ingever, inging.

ERF314

9.19. “De wetten” van het eeuwig verbond (314)

Wie “de wetten” - het raadsbesluit (dat ze samenvat) - van “het eeuwig verbond” niet praktisch waarmaakt, “ontheiligt de aarde” en lokt een vervloeking uit. Aldus *Is. 24:1/6*. Staan wij stil bij die ‘wetten’.

De grote theofanie. -- *Ex. 20:1/17* en *Deut. 5:6/21* geven ons twee verwoordingen van de tien woorden (*Ex. 34:28*) of decaloog. *Ex. 20* situeert de grote ethische theofanie op de Sinaïberg, -- met veel ‘vertoon’.

De eerste drie geboden. -- Zij zijn de theologale (op God direct gerichte) geboden.

1. Gij zult, behalve mij. Jahweh, geen andere god(hed)en hebben. **2.** Gij zult de naam (*opm.:* het wezen en de rol) van Jahweh niet ijdel (*opm.:* ongewettigd) uitspreken. **3.** Gij zult de sabbatdag in eer houden om hem te ‘heiligen’, (*opm.:* aan God streng voor te behouden).

De zeven laatste geboden. - Zij zijn de strikt ethische (vooral de samenleving beheersende) ‘wetten’. **4.** Eer uw vader en moeder. **5.** Gij zult niet doden. **6.** Gij zult geen echtbreuk plegen. **7.** Gij zult niet stelen. **8**. Gij zult tegen uw naaste geen valse verklaring afleggen. **9.** Gij zult de vrouw van uw naaste niet begeren. **10.** Gij zult niets van wat uw naaste bezit, begeren.

Opm.- Men ziet dat de waarden die de radicale heiligheid (onschendbaarheid) van al het geschapene funderen, steekproefmatig, vermeld worden: **4**: gezag; **5**: leven; **6**: geslachtelijk leven; **7**: bezit; **8**: waarheid; **9**: geslachtelijk leven; **10**: bezit. De geboden **6/9** en **7/10** worden tot in het innerlijke leven (‘begeren’) doorgeformuleerd.

De heiligheidswet. -- *Lev. 17/26.* -- “Weest heilig want ik, Jahweh uw God, ben heilig” (*Lev. 19:2*). “Ik, Jahwe, uw God ben ik. Gij hebt u geheiligd en zijt ‘heiligen’ (*opm.:* o.g.v. toewijding God benaderende wezens) geworden want ik ben heilig”. (*Lev. 11:44*). De tekst gaat door: “Gij zult dus heilig zijn omdat ik heilig ben”.

De hele tekst van de ‘heiligheidswet’ in Leviticus krioelt van steekproeven uit de decaloog: **1/3** (zich niet met ‘nietsen’ (afgoden) inlaten; geen metalen beelden van Jahweh maken; de sabbat ‘heiligen’); **4** (ouders eren); **5** (de arme en de vreemdeling laten leven door oogstoverschotten vrij te geven); **6/9** (een dochter niet ontheiligen door er een prostituee van te maken); **7/10** (geen diefstal plegen); **8** (niet achterbaks of bedrieglijk te werk gaan).

ERF315

9.20. Paulus' "vlees/ geesttegenstelling' (315)

Gen. 6:3 zegt het: "Dat mijn geest (*opm.:* Jahweh 's levenskracht) niet onbepaald voor de mens (*opm.:* collectief) verantwoordelijk zij aangezien (voor zover) hij/ zij vlees (*opm.:* van God en zijn decaloog vervreemd is". Lezen wij in dit licht *Gal. 5:13vv.*.

1.-- *"Gij, mijn broeders (en zusters), werdt geroepen tot vrijheid*.
Maar dat deze vrijheid niet omsla in voorwendsel voor het vlees". M.a.w.: vrijheid van mogen (die de mogelijkheden van een situatie beperkt) verschilt van vrijheid van kunnen (die de mogelijkheden van een situatie uitbuit). 'Mogen' staat of valt met de grenzen van het geweten.

2.1.-- *Vlees, duisternis* (*Efes. 5:11*). ***Dwaasheid*** (*Efes. 5:15*). ***De oude mens*** (*Kol. 3;9; 2 Tim. 3:1vv.*)....- Prostitutie, onkuisheid, uitspatting, -- afgoderij, magie, -- haat, tweedracht, afgunst. -- woedeaanvallen, twisten, onenigheden, partijdigheden, -- lustgevoelens, orgieën, fuiven en dergelijke. -- 'Vlees' in de strenge zin is gedrag dat van de dood van God getuigt en van de decaloog als dode letter.

2.2.-- *Geest (van God), licht* (*Efes. 5:8/9*), ***wijsheid*** (*Efes. 5:15*), ***de nieuwe mens*** (*Kol. 3:10).* Liefde, vreugde, vrede, geduld, gedienstigheid, goedheid, vertrouwen in medemensen, zachtzinnigheid, zelfbeheersing. -- Dat alles heet Paulus "vrucht van de geest (van God)".

De uiteindelijke afloop. -- Geruisloos is Gods oordeel - het laatste oordeel inbegrepen - aan het werk in de loop van de geschiedenis.

1. "Degenen die de misstappen van het vlees begaan, zullen het rijk van God (*opm.:* Gods heelalbestuur voor zover het wangedrag afwijst) niet erven".

2. "Degenen die Christus Jezus toebehoren, hebben "het vlees" met zijn driften en begeerten gekruisigd. En, gezien het feit dat de geest (*opm.:* Gods levenskracht in ons) leven is, dat die geest ons ook inspirere".

Ziedaar de schifting die het oordeel van God (*Gal. 6:7/9* : zaai- oogstwetmatigheid) geruisloos doorvoert in de loop van de geschiedenis. "Wat men zaait, zal men oogsten: wie zaait in het vlees, zal bederf oogsten o.g.v. dat vlees; wie zaait in de geest (*opm.:* van God), zal o.g.v. die geest het eeuwig leven oogsten".

Ziedaar één van de redenen waarom wij beweren dat *Gen. 6:3* de basistekst van oud en nieuw testament, -- van het eeuwig verbond (*Is. 24: lvv.., Rom; 2:14vv.*) is en blijft.

ERF316

10. Teksten (316/)
10.1. De elementen van de(ze) wereld (316).

Deze paulinische term komt voor in *Gal. 4:3* en *4:9*, in *Kol, 2:8* en *2:20*,-- "Stoicheia tou kosmou", Lat.: elementa mundi, elementen van de wereld, leggen wij nu uit,

1. *De algemene betekenis.* -- 'Stoicheio'(Lat. : elementum) betekent in oud Grieks - net als 'archè', Lat. principium, vooropstelling - hetzij een exemplaar binnen een verzameling hetzij een gedeelte binnen een geheel (systeem) waarvan het begrip toeliet de verzameling of het systeem te begrijpen. Want een element, als exemplaar of onderdeel, beheerst zijn verzameling of zijn stelsel en maakt begrijpelijk.

"Elementen van, de wereld" betekent dus, algemeen gezien, al wat de wereld beheerst en meteen begrijpelijk maakt. Zo zijn de regeringen in onze wereld dingen die het leven - mede - beheersen: wil men dat leven begrijpen, dan is het kennen van de regeringen een noodzaak. De regeringen behoren dan ook tot de elementen van de wereld.

2. -- *De paulinische betekenis.* -- Deze beperkt zich, in hoge mate, tot religieuze systemen binnen onze wereld. Zo de voorchristelijke galatische religie als systeem of het joodse wetssysteem. Wil men het voorchristelijke galatische leven kennen, dan behoort men er het religieuze systeem van te doorgronden. Evenzo indien men de joodse wereld waaruit Paulus gedeeltelijk stamde, wilde kennen. - Leggen wij even uit.

1. **-- *Gal, 4:3/10.*** -- "Ook wij (*opm.:* Paulus spreekt als jood) waren als slaven (…) in dienst van de elementen van de wereld. -- Doch, toen de volheid van de tijd (*opm.:* de eindtijd) eraan kwam, zond God zijn zoon (*opm.:* Jezus), geboren uit een vrouw (*opm.*: Maria), om de onderdanen van "de wet" (*opm.:* hier: het volledige joodse religieuze stelsel met al zijn voorschriften) vrij te kopen. Dit om ons de aanneming tot kinderen (*opm.:* uit God geborenen) te bezorgen".

Opm.- Men lette op de systechie "slavernij/ vrijheid" die Paulus' weergave van de elementen van deze wereld beheerst: de elementen 'beheersen' (en maken begrijpelijk) maar op een voor Paulus' christelijk aanvoelen onderwerpende, verslavende manieren.

Waartegenover de religie die hij voorstaat, als vrijheid overkomt: i.p.v. kinderen van de elementen te zijn wordt men kinderen van God, -- van God die niet verslaaft maar vrijmaakt.

ERF317

10.2. Ook de galatische religie (317)

"Indertijd, in uw onbekendheid met God, waart gij als slaven in dienst van god(hed)en (*opm.:* de heidense numina of hogere wezens) die in de grond (*opm.:* vergeleken met de God van de Bijbel) - er geen zijn.

Doch, nu gij met God bekend zijt - of liever: nu God met u bekend is (*opm.:* vertrouwelijk met u omgaat) - waarom nog terugkeren naar die elementen zonder kracht of waarde, -- van wie gij zoals indertijd (*opm.:* voor uw bekering tot het christendom) weerom als slaven in dienst wilt zijn? Dagen! Maanden! Jaargetijden! Jaren! Almaar in acht nemen! (…)".

Opm.- Weerom de verhouding "onvrije slavernij/ vrij Godskindschap". Met op het laatste dat wat één der tekens bij uitstek van slavernij is: het scrupuleus-bevend letten op de liturgische kalender met zijn dagen, maanden, jaargetijden en jaren.

M.a.w.: niet de algemene wet van God maar de strenge, onderwerpende voorschriften van de galatische religie verslaven. Voorschriften die "de wil" van hogere wezens, de elementen van de wereld bij uitstek (als achtergrond van de voorschriften), zijn, maken tot onvrije wezens. -- Van religiekritiek gesproken!

2. -- *Kol. 2:8; -- 2:16vv.* -- Paulus herhaalt zijn kritiek. -- "Dat niemand het in zijn hoofd krijge aanmerkingen op u te maken in de stijl van "Wat mag gegeten of gedronken worden?" of "Welke jaarlijkse vieringen, nieuwe-maanfeesten, sabbatdagen zijn voorgeschreven?". (…). Dat niemand u bij de neus neme die opgaat in zelfkastijdingen (letterlijk: vernederingen, strenge zelfbehandelingen) in het kader van een religie van engelen (*opm.:* een andere naam voor de hogere wezens die mede de elementen van de wereld zijn), want

zo iemand gaat helemaal op in dingen die hij "gezien' (*opm.:* in visioenen of o.g.v. eigen denkmechanismen) heeft. (…). Waartoe u plooien onder voorschriften alsof, gij nog in deze wereld leefdet?

"Niet in de handen nemen". "Niet van proeven". "Niet aanraken". Al zo'n dingen die, door het gebruik ervan tot vergaan gedoemd zijn! Zo'n voorschriften kunnen weliswaar het aanschijn van 'wijsheid' vertonen door hun overdreven vroomheid of zelfkastijdingen die het lichaam niet sparen: in feite hebben zij geen enkele waarde (…).

Opm.- Weerom Paulus' felle religiekritiek die in de religies de onderwerpende - tot zich plooien dwingende - voorschriften bloot trekt op hun werkelijke waarde.

ERF318

10.3. Jezus: zijn ware wezenheid (318)

Beginnen wij met de titel ('naam', d.i. rol) "nieuwe Adam" want daarmee situeren wij hem in de gewijde geschiedenis, d.i. de 'tôledôt' of oorsprongsgeschiedenis. Jezus is de nieuwe oorsprong.

Rom. 5:18: "Zoals de fout van één enkel mens (*opm.:* Eva/ Adam) over alle mensen een veroordeling wierp, zo ook verschaft het werk der gerechtigheid (*opm.:* Jezus' gewetensvol optreden) van één enkel mens aan allen een verrechtvaardiging (*opm.:* met God en de decaloog in orde gebracht worden) die het leven (*opm.:* dat soort leven dat een Gods geest (*Gen. 8:3*), ontspringt) geeft".

M.a.w.: de eerste zonde die in de erfzonde voortwoekert en a.h.w. zichzelf voortdurend herverwekt, wordt te niet gedaan. Want Jezus' 'vader' (*Joh. 8:38*) is de hemelse Vader, de Eerste persoon der H. Drie-eenheid, en niet "de slang" die Eva/ Adam inspireerde.

M.a.w.: Jezus zet een nieuwe tôledôt of afstammingsgeschiedenis in, die op het 'geloof', zo typisch voor Abraham (*Gen. 22:1/19*) - steunt in 'genereert', d.i. doet herboren worden, "uit God" (*Joh. 1:12v.*).

Jezus, de mensenzoon. -
Deze term die Jezus zelf geregeld op zichzelf toepast, dateert van *Dan. 7:13*, waar het wereldoordeel vooraf geschouwd wordt: "Ik 'zag' gedurende de

nachtelijke gezichten en kijk; met de hemelwolken kwam iemand die op een mens geleek (…). Hem werd gegeven macht en eer en koningsheerschappij en alle volkeren (*opm.:* Daniël als eindtijd-apocalyptieker situeert zich "te midden van de volkeren" en niet meer in het te enge kader van het jodendom), naties en talen dienen hem (…)".

A. Bertholet, Die Religion des alten Testaments, Tübingen, 1932, 131, zegt het kort maar definitief: "Mensenzoon. -- 'Zoon' betekent enkel het als mens geklasseerd worden. Op een mens gelijkt het rijk van God zoals de rijken van de wereld (*Matth. 4:8/9* (waar Satan ze aan Jezus presenteert)) op dieren".

Bertholet als godendiensthistoricus zal wel geweten hebben dat de heidense religies als demonische structuren iets 'dierlijks', vertonen dat juist vanaf Jezus vooral (het oude testament liep daarop enigszins vooruit) tot iets menselijks omgevormd, hersticht, herschapen, herverwekt wordt. In het doopsel nl. ontsnapt de mens aan de dierlijke rijken en wordt hij lid van "Gods rijk" dat 'menselijk' is als de mensenzoon die uit God, de vader, geboren is.

ERF319

10.3. Jezus: de lijdende en verheerlijkte dienaar van de Heer (319)

Filipp. 2:9/10 zegt dat "God Jezus een 'naam' (*opm.* rol) gegeven heeft die iedere 'naam' overschrijdt opdat alles - in de 'naam' van 'Jezus' - neerkniele: in de hoogste hemel, op aarde en in de onderwereld". Indien er één titel is die die passus van Filippensenbrief waarmaakt, dan is het de oudtestamentische titel "ebed Jahweh", dienaar van de Heer.

Luk. 22:37: "Het is een noodzaak dat in mij verwerkelijkt wordt, wat geschreven is: "Hij werd tot de misdadigers gerekend" (*Is. 53:12*)". Aldus Jezus over zichzelf. Daarmee verwijst Lukas' tekst naar Deutero-Isaias (*42:1/4 (5/9); 49:1/; 50:4/9 (10/11);* -- vooral *52:13/53:12*).

De tweeledige structuur.

1. Er is een overgangsstructuur van vernedering (tot een ongehoorde graad zelfs) naar verheerlijking (tot een even onvoorstelbare graad. Dat wordt samengevat in de term 'exodos', uittocht (van Jezus die sterft op het kruis (kruispasen) maar onmiddellijk in volle macht heerst (verrijzenispasen).

2. Er is ook, daarmee ineen, een solidariteitsstructuur. -- "Onze kwalen nam hij op zich. Met onze smarten heeft hij zich gelast (…). De straf die ons

vrede bracht, is de zijne. Dankzij zijn striemen vonden wij genezing (…).". De oude Romeinse paas-liturgie zegt het in het spoor van deze tekst: "(Jezus) vernietigde door te sterven onze dood en door te verrijzen herstelde hij ons leven".

Vooral de oosterse theologen en liturgieën herhalen eindeloos deze basisstructuur: een mysterieuze lotsgelijkloop (maar met een omslag in het tegendeel) beheerst Jezus als "hoofd van het (*opm.:* mystieke) lichaam" dat zijn kerk is, 'Kerk', d.i. degenen die een doopsel ondergingen (heilige geest en begeerte, heilige geest en bloedgetuigenis, heilige geest en (ritueel) water).

Tôledot.

Is, 53:10/12. -- "Hij zal zijn nakomelingschap zien, -- zijn dagen lang zien worden". Men ziet het: reeds deutero-Isaiaans is de tweeledige structuur van hierboven oorsprongshistorisch geduid. Als men wil maar dan in de godsdiensthistorische zin (zoals wij dat doorlopend doen): "mythisch geduid". Wanneer men zich buiten het recentere rationalisme, stelt, dan pas komt men open voor de (toegepaste) logica van de gewijde teksten die pas dan overigens een zeer strikte logische (en geen 'prelogische') stijl vertonen.

ERF320

10.4. Jezus' verheffing (320)

Gen. 5:24: "Henok leefde in eenheid met God. Daarna verdween hij want God nam hem weg". *2 Kon. 2:9vv.*, vertelt hetzelfde van de profeet Elias. -- *Mark. 16:19* "Jezus werd ten hemel opgenomen en zetelde aan Gods rechterhand. - Staan wij even stil bij Jezus' wegneming.

Afgewerkt. -- *Luk. 13:31.* -- Enkele farizeeën komen tot bij Jezus: "Vertrek en ga weg van hier want Herodes wil u doden (vgl. *Joh. 8:44*)". -- Jezus: "Ga aan die vos zeggen: "Kijk: ik jaag demonen uit en voer genezingen uit. Vandaag, morgen, de derde dag (*opm.:* over kort) ben ik afgewerkt". Maar vandaag, morgen en overmorgen moet ik mijn weg verder zetten want het is het lot van een profeet dat hij niet buiten Jeruzalem sterft".

Opm.: -- Over kort - zo wil Jezus zeggen - zal mijn werk 'af' zijn. Dat slaat op zijn wegneming van deze aarde, -- zijn 'verheerlijking', zoals S. Jan verkiest te zeggen.

Jezus' duidelijke maar onbegrepen voorspellingen. -- Wij vatten samen.

1. -- *Luk. 9:51.* -- Aangezien het moment waarop Jezus moest 'verheven' (*opm.*: opgeheven) worden, naderde, ging hij met beslistheid de weg naar Jeruzalem op.

Opm.: -- Jezus als helderziende 'ziet' het!

2. -- *Luk. 9:22.* -- "De mensenzoon moet veel lijden, -- door de oudsten, hogepriesteres en schriftgeleerden verworpen worden. Gedood worden en de derde dag verrijzen".

Opm.- Hier komt de "ebed Jahweh", de vernederde en verheerlijkte dienaar van de Heer ter sprake. En wel in de vorm van kruispasen-verrijzenispasen. Beide, vernedering en verrijzenis zijn éénzelfde verheffend gebeuren.

3. -- *Luk. 9:43v..* - "Gij, knoopt het goed in uw oren: "De mensenzoon staat op het punt in de handen der mensen overgeleverd te worden". Maar zijn leerlingen verstonden dit woord niet. - Jezus 'zag' in de toekomst. De leerlingen niet.

4. -- *Luk. 18:31.* -- Jezus tot de twaalf: "Kijkt! Wij stijgen op naar Jeruzalem. Al wat de profeten (vgl. *Luk. 24:25/27; 24:44*) geschreven hebben, zal m.b.t. de mensenzoon vervuld moeten worden. Hij zal aan de heidenen (*opm.:* de Romeinen) uitgeleverd worden, -- bespot mishandeld, bespuwd worden. Na hem gegeseld te hebben zullen zij hem doden en de derde dag zal hij verrijzen". Maar zij verstonden niets van dit alles.

ERF321

10.5. Het teken van Jonas (321)

Matth. 12:40 (// *Luk. 11:30*). -- "De mensenzoon zal in de schoot der aarde verblijven gedurende drie dagen en drie nachten". Enige Schriftgeleerden en farizeeën vroegen Jezus "een teken". Een teken waardoor zij, ofschoon "een slecht en overspelig geslacht" (sic Jezus), zouden met zekerheid weten dat hij wel degelijk "van God gezonden" was.

Want, in tegenstelling tot een zeker gedeelte van "de menigte" die in Jezus een profeet, d.i. een ziener van God gezonden, zag, -- in tegenstelling zelfs tot

sommige bezetenen die - geïnspireerd door hun vader (de duivel) Jezus onderkenden als “de zoon van God”, ‘zagen’ die Schriftgeleerden en farizeeën dat niet.

Zoals *Joh. 12:37* o.m. zegt: “Ofschoon, Jezus zulke grote tekens in hun tegenwoordigheid had verricht, toch geloofden zij niet in hem”. Hij had zieken en bezetenen ‘genezen’ meermaals en in het publiek. Maar Jezus koesterde geen enkele illusie terzake: “Als zij niet luisteren naar Mozes en de profeten, dan zullen zij zich ook niet laten gezeggen zelfs al stond er iemand op uit de doden”. (*Luk. 16.31*).

Zoals zo-even gezegd: “Een boos en overspelig (*opm.:* een gewetenloos en van God vervreemd) geslacht vraagt een teken, En geen teken zal het gegeven worden tenzij het teken van Jonas de profeet; Hij liet hen staan en ging heen”. (*Matth, 16:4*).

Mirakels overtuigen sceptiekers niet.

Want deze zijn altijd voor een tegengestelde duiding vatbaar. Aangezien die Schriftgeleerden en farizeeën in kwestie zich door Jezus in hun ‘naam’ (versta: persoon en rol) wezenlijk en grondig bedreigd zagen, interpreteerden zij Jezus’ wonderwerken (aretalogisch aspect van zijn optreden) anders dan zij objectief, op zich, waren.

Desnoods duidden zij Jezus’ wonderwerken, ontsprongen aan Gods scheppende kracht, als “door Beëlzebub, de vorst der duivels” veroorzaakt (*Matth, 12:24*).

M.a.w. zoals zij dat meenden te moeten duiden, -- geïnspireerd door hun vader (*Joh, 8:43*): “Waarom begrijpt gij mijn taal niet? Omdat gij zelfs niet ertoe in staat zijt naar mijn woord te luisteren, Gij hebt de duivel tot vader (*opm.:* ingever) en de zin van uw vader verkiest gij te doem; “Gij gelooft niet in mij juist omdat ik de waarheid (*opm.:* zoals deze van God komt) zag”. (*Joh, 8:45*).

Ziedaar de juiste betekenis van Jezus dood en verrijzenis als teken van Jonas.

ERF322

10.6. Door de sjeol, de onderwereld, getroffen (322)

"Vanuit de schoot van de sjeol heb ik geroepen: gij hebt mij verhoord. (…). Vanuit de grafkuil hebt gij mijn leven doen opstijgen (…).

Zo bidt *Jonas 2:3; 2:7*. -- Wat juist "het doodse leven in de sjeol" is echter voor zover het bij Gods uitverkorenen soms doordringt, leert ons *Ps. 88 (87).* Wij halen het voornaamste aan.

Jahweh, God van mijn heil wanneer ik 's nachts tot u roep, dat dan mijn gebed tot u doordringe. Verhoor mijn tranen want mijn ziel is van kwalen boordevol en mijn leven bevindt zich op de rand van de sjeol.

Reeds bekeken als iemand die in "de groeve" is afgedaald, ben ik een doodlopend mens, -- als een vrijgelatene die tot de doden behoort (*opm:* slaven/ slavinnen behoorden tot het dodenrijk), gelijkend op vermoorden die in de grafkuil liggen. Wezens die gij vergeten zijt, -- die van uw hand (*opm.:* levenskracht) afgesnedenzijn. --- In het diepste van de groeve hebt gij mij thuis gewezen, -- in de duisternis -- in de afgronden.

Op mij weegt blijkbaar uw woede: gij laat al uw golven los. Wie met mij waren, hebt gij van mij verwijderd, - van mij voor hen een griezelfiguur gemaakt, -- een aangehoudene die niet buiten kan. (…).

Heel de dag roep ik tot u, Jahweh. (…). Verricht gij voor doden wonderdaden? Staan refaïm (*opm.:* schimmen in de onderwereld, zonder enige 'geest' (levenskracht; *Gen. 6:3*) van God) op om u te leven? Gewaagt men van uw liefde in de grafkuil? Van uw waarheid in de abaddon (*opm.:* oord van de verlorenheid)? Weet men van uw wonderdaden iets of in de duisternis? Van uw gerechtigheid (*opm.:* uw genadige tussenkomst) in het oord der vergetelheid?

Ik: ik roep tot u, Jahweh, 's morgens is mijn gebed er al voor u. (…). Ongelukkig - stervende vanaf mijn kinderjaren heb ik uw verschrikkingen doorstaan: ik ben aan het einde (…). Uw griezels hebben van mij 'niets' gemaakt. Zij verstikken mij als water: de hele dag. (…). Vrienden, naastbestaanden verwijdert gij van mij: mijn gezelschap is de duisternis.

Opm.- Ziedaar wat de oudtestamentische gelovige dacht wanneer hij in diepste ellende geraakte. Het hiernamaals - voor het eerst duidelijk als Gods oordeel geduid *Num, 16:28/35* - was nl. de plaats waar "God niet meer verantwoordelijk was voor de mens voor zover hij (louter 'vlees'(van God en zijn gebed vervreemd) was (*Gen. 6:3*)).

ERF323

10.11. Jezus: ter helle (sjeol, onderwereld) neergedaald (323)

Als "dienaar van de Heer" gaat Jezus zo ver te sterven! Maar, zoals *Ps. 118* (*117*): *19v.* voor ieder 'gerechtige' (gewetensvolle) voorziet, hij treedt "de poorten der gerechtigheid," of nog "de poort van Jahweh" de tegenhanger van "de poorten der hel" (*Matth., 16:18*), binnen als de verheerlijkte dienaar van God. Wat hem niet belet "de onderwereldse poorten der hel" te bezoeken.

1 Petr. 3:18vv. -- "Christus zelf is eens en voorgoed voor de zonden gestorven: als gewetensvol mens voor gewetenlozen! Om ons tot God te brengen. Weliswaar gedood "volgens het vlees" (*opm.: Gen. 6:3*) werd hij tot leven gewekt "*volgens de geest*" (*opm.:* van God; *Gen. 6:3*)".

Opm.- Paulus zegt dat Jezus zelfs een levendmakende geest werd: dermate beschikte hij, onmiddellijk na zijn dood, over Gods levenskracht (zoals *Joh. 7:37/39* zo duidelijk voorspelt).

Petrus gaat verder: "In die geest (*opm.:* nieuwe levenskracht) ging hij zelfs die boodschap verkondigen aan de geesten in de kerker (*opm.:* sjeol),-- aan diegenen die indertijd geweigerd hadden te geloven, toen Gods geduldig optreden uitstel verleende, -- in de degen waarin Noë de ark bouwde (*Gen. 7:14*), waarin een klein aantal (…) uit de zondvloedwateren gered werden".

Opm.- Men ziet hier weerom hoe "de dagen van Noe" (*Luk. 17:26v.; Jud. 6*) wegen op het nieuwtestamentische denken.

De geesten in de kerker. -- Volgens sommigen zouden die geesten in de kerker de heiligen zijn die *Matth. 27:52* vermeldt als verrezen en zich aan velen tonend (in verschijningen, -- uit de graven komend met het 'lichaam' (*opm.:* het zielelichaam) na Jezus' verrijzenis). Van dezen echter zegt Mattheüs "dat zij in de heilige stad binnentraden", met Jezus blijkbaar "de poorten der gerechtigheid" binnentredend (vgl. *Openb. 21:2; 21:10; 22:19*: het hemels Jeruzalem). Welnu Jezus is neergedaald in de sjeol.

Anderen echter - met veel meer reden - duiden "de geesten in de kerker" als de zielen van degenen die als 'vlees' (gewetenloos en zonder geloof) n.a.v. de zondvloed stierven en dus in de sjeol terechtkwamen -- doordat God zich

niet meer verantwoordelijk voelde met zijn geest (levenskracht, ruah), zoals *Gen, 6:3* - het kan nooit genoeg herhaald - duidelijk zegt in dat kader.

ERF324

Opm.- Een andere mening: het zijn de zielen van de geketende demonen waarover *het boek Henok* het heeft, -- "Geketende demonen" is een term die vaag genoeg is om juist te kunnen zijn.

1 Petr. 4:6. -- Eerst de context. -- Petrus schetst de afgrond tussen de heidenen, -- in hun extreme afwijkingen vooral, en de toenmalige christenen. "Tijd genoeg is reeds voorbijgegaan met te doen wat de heidenen willen door zich over te leveren aan uitspattingen, driften uitleven, dronkenschappen orgieën, drinkgelagen, aan door God afgewezen afgodische erediensten, Wat dat betreft: zij vinden het bevreemdend dat gij niet meer met hen op dat buitensporige leven zonder hoop op heil (*opm.:* Gods' heil) inrent. Gevolg: zij lopen over van beledigende uitspraken". - Tot daar de context.

"Zij zullen daarvan rekenschap moeten afleggen voor Jezus die zich gereedhoudt om levenden en doden te oordelen. Daarom nl. werd de blijde boodschap zelfs aan de doden verkondigd opdat zij, ofschoon volgens de mensen "naar het vlees" (*Gen. 6:3*) geoordeeld (*opm.:* veroordeeld), zij toch volgens God "in de geest' (*Gen, 6:3*) leven".

Opm.- Het is weer uit Petrus' tekst duidelijk dat Jezus, na op deze aarde, in het enge joodse kader, de blijde boodschap te hebben verkondigd, ook de blijde boodschap van Gods heil verkondigde in de sjeol waar de doden verblijven.

Opm.- -- Of die 'doden' de ongelovigen zijn die de lezers van Petrus' brief vervolgen (zoals sommige duiders beweren), blijkt nergens direct maar kan zijn natuurlijk.

Het oercredo. -- *1 Kor. 15:3*. -- "Ik heb u doorgegeven (…) wat men mij had doorgegeven, nl. dat Christus gestorven is voor onze zonden, -- volgens de schriften, -- dat hij in het graf is gelegd, -- dat hij de derde dag verrezen is, -- volgens de schriften, -- dat hij verschenen is aan Kefas (*opm.:* Petrus), daarna aan de twaalf (*opm.:* apostelen) (…)".

Paulus slaat hier één zeer doorslaggevend heilsfeit over, nl. de nederdaling "ter helle" van Jezus zodra hij, aan het kruis gestorven, verheerlijkt was en over zijn volle macht beschikte.

De geloofsbelijdenis die de nederdaling ter helle - in rationalistische zin geduid als een 'mythe' (versta: product van prelogisch denken) - laat vallen, miskent op eigenzinnigs wijze de teksten van het nieuwe testament.

ERF325

10.12. Jezus "zetelt aan Gods rechterhand" (325).

Jezus verkondigt de blijde boodschap op deze aarde, in de onderwereld en in het hemelruim. Petrus is duidelijk: "Nadat hij de engelen (*opm.:* godszonen, 'heiligen' (in de archaïsche zin), -- de machten ('lexousiai', potestates), de krachten ('dunameis', virtutes) aan zich onderwierp, dringt Jezus als verrezene tot de hemel door en zetelt aan Gods rechterhand".

Opm.- Het "zetelen aan de rechterhand (van een vorst b.v.)" betekent het beschikken over de macht van degene aan wier rechterhand men zetelt; Aldus *1 Petr. 3:22.*

De oorsprong van de 'namen' -- Het is duidelijk dat termen als 'machten', 'krachten' e.d.m. 'namen' bedoelen, d.i. personen én hun rol, in Gods schepping, vooral in dat gedeelte der schepping dat de hemel(en) heet.

Opm.- De term 'hemel(en)' (en 'hemels') is meerzinnig.
Wanneer hij aanduidt "de poorten van Jahweh" ("de poorten van gerechtigheid") zoals in *Ps. 118 (117)*: *18/20,* dan betekent hij dat wat wij christenen, nu bedoelen met "de hemel" der gelukzaligen. Maar, wanneer hij in louter kosmische zin gebruikt wordt, dan bedoelt hij het domein van de wezens die hun sacrale biotoop hebben in het hemelruim boven onze hoofden.

Men onderscheide dus scherp tussen de heilshistorische en de louter kosmische betekenissen. Zo kunnen wezens die in de hel thuishoren, zich per toeval b.v. in het hemelruim boven onze hoofden bevinden. De heilshistorische betekenis staat of valt met het gewetensvolle leven; de louter kosmische slaat op een gedeelte van de schepping. De "poorten der hel" (*Matth. 16:18*) zijn de wezens die in de onderwereld als refaïm thuishoren maar doordringen tot ons dagelijks aards bestaan, vooral in de 'wereldrijken' (*Matth. 4:8*).

De oorsprong van de namen. -- De oorsprong van b.v. de term 'engel' is duidelijk Bijbels. - Maar volgens kenners zou de term 'kuriotes' (dominatio, majesteit of hoogheid) slaan op sacrale wezens die de politieke macht en vooral al wat gerecht is, beheersen. Om met Söderblom te spreken: als 'veroorzakers'. Om met Usener te spreken: als functiegodheden.

Vgl. teksten als *Luk. 12:11* en *20:20* (*magistraten*). Vgl. *Gen. 3:5, 1 Sam. 28:13,-. Ex. 21:6. Ps, 82 (81)*:, waar rechters 'goden' (elohim) heten.

ERF326

10.13. Namenlijsten (326)

Efes. 2:1vv. -- "Gij die door uw afdwalingen en uw zonden (*opm.*: gewetenloze handelingen) 'dood' (*opm.:* van goddelijke levenskracht ('geest') beroofd) waart, waarin gij eertijds geleefd hebt volgens de god van deze wereld, de heerser over het machtsgebied van de lucht, de geest die nog altijd aan het werk is in degenen die hem weerstaan (...)".

Opm. - M.a.w.: het verloop van deze wereld en buiten ons én in ons ontspringt minstens voor een gedeelte aan satan, die ook elders "de vorst van deze wereld" heet (*Joh, 12:31*), De atmosfeer die wij inademen, is zijn biotoop, -- beter: is ook zijn biotoop.

Juist die "vorst van de wereld" werd door Jezus' exodos of wegneming "buitengeworpen". Hij is immers, volgens de Bijbel, het kopstuk van de hogere wezens en in die zin de eerst bedoelde wanneer Jezus zetelt aan Gods rechterhand.

Efes. 6:10vv..
"Maakt dat gij leefkrachtig wordt "in de Heer", in de macht van zijn kracht (...) om te weerstaan aan de kuiperijen (= manipulaties) van de duivel".

Opm.- Paulus bedoelt weerom Satan. Maar deze keer situeert hij hem in het geheel der "elementen van deze kosmos": "Want niet tegen tegenstanders van bloed en vlees (*opm.:* mensen op deze aarde) hebben wij te strijden, doch tegen de heerschappijen ('archai'; principes), de machten ("exousiai'; potestates)), --tegen de beheersers ('kosmokratores', mundi rectores) van deze wereld dezer duisternis (vgl. *Luk. 22:53*), -- tegen de geesten ("ta pneumatika", spiritualia, letterlijk: de geestelijke machten en invloeden) van het kwaad die in de hemelse (*opm.*- in de kosmische zin) ruimten wonen".

Efes. 1:21v.

"Nadat Jezus zich verheven heeft boven iedere heerschappij ('archè', principatus), macht ('exousia', potestas), kracht ('dunamis', virtus, -- hier in de zin van wezens "in den hoge"), majesteit (hoogheid: 'kuriotes', dominatio), werd hij uit de doden opgewekt en zetelt hij aan de rechterhand. Met een naam boven iedere naam die zal kunnen genoemd worden niet enkel binnen deze 'eeuw' (*opm.:* omvattend tijdperk) maar bovendien in de komende 'eeuw'".

Daar de hogere wezens blijkbaar tegen Jezus stelling nemen, met of zonder Satan, "vernietigt hij iedere heerschappij, macht en kracht" (zoals *1 Kor, 15:24* zegt.) Niet te verwonderen: wij zagen dat zij demonisch (in de godsdiensthistorische zin) zijn.

ERF327

10.14. De volkeren (327)

Gen. 6:9/ 10:32 heeft het over de 'tôledôt' (nakomelingengeschiedenis) van Noë. Met wie Jahweh - in het kader van het eeuwig verbond (*Is. 24: 5; Rom. 2:14v.*) - het noahisch verbond (*Gen, 6:18; Matth, 5:44v.*) beslist.

Noë wordt zo tot "vader der volkeren", die zijn 'patria' (*Efes. : 3:15*) zijn, d.i. zijn 'vaderschap', beter: afstammelingen.

Zoals (*Gen. 1:28*) in de aanvang God de mensheid opdroeg zich te vermenigvuldigen, zo ook zegt hij tot Noë en zijn 'zonen': "Weest vruchtbaar. (….). Bevolkt de aarde. (...)".

De talen der volkeren en hun 'verwarring'.

De postnoahische mensheid evolueert tot 'vlees' (*Gen. 6:3*), d.i. van God en zijn geboden vervreemde mensheid. -- Wat volgens een Bijbelse schrijver zichtbaar is in 'Babel' d.i. Gods oordeel over "de volkeren".

Gen. 11:1vv. -- "De hele wereld bediende zich van éénzelfde taal en van dezelfde woorden. (...). De mensen troffen een dal aan in Sjinear (*opm.*: Babylonië) en vestigden er zich. -- De ene tot de andere: "Komaan! Maken wij stenen en bakken wij ze in het vuur." (...). -- Zij zeiden "Komaan! Bouwen wij ons een stad en een toren waarvan de top tot in de hemelen reikt (vgl. *Dan. 4:18*). Maken wij ons een naam (vgl. *Ekkl.kus* (*Sir.*) *40:19*) en wezen wij niet gespreid over de hele aarde!".

Godsoordeel.

"Welnu, Jahweh daalde neer om de stad en de toren (…) te zien: "Kijk! Allen maken éénzelfde volk uit en spreken éénzelfde taal en dat is pas het begin van hun plannen! Nu echter zal geen enkel plan voor hen uitvoerbeer blijken, Komaan! Dalen wij neer en verwarren wij hun taalgebruik zo dat zij mekaar niet meer verstaan". Jahweh spreidde ze over het aanschijn van de hele aarde en met de bouw van de stad hielden zij op.

Gevolg: men noemde ze 'Babel', want daar verwarde Jahweh het taalgebruik van alle aardbewoners en van daaruit spreidde hij ze over het hele aanschijn der aarde".

Opm.- Gods 'geest' (levenskracht; *Gen. 8:3*) drijft "het vlees" waarvoor hij niet verder verantwoordelijk wil zijn, uiteen. -- Let wel: 'Babel' betekende "poort van de god(heid)" (vgl. "poorten der hel" in *Matth. 16:18*), d.i. de plek waar de heidense godheid 'heerste' als element van de(ze) wereld. Daarvan was de toren - ziggurat - "de heilige berg", d.i. het concentratiepunt.

ERF328

10.15. Geestesuitstortingen (328)

"Heilige of God geest", zoals in *Gen. 6:3* of *Ps. 51 (50) :12vv.,* is het bij de ziel (nefesj) gevoegde zuiver goddelijk of liever bovennatuurlijk levensbeginsel (heiligmakende genade). Maar "heilige geest" betekent ook "charismatische geest", d.i. Gods levenskracht voor zover zij eveneens in de mens, genadegaven - begaafdheden - schept.

'Profeteren'. -- 'Zien(st)er' was de oudere term voor "profeet/ profetes" (*1 Sam, 9:9; Joh. 4;19*). -- Luisteren wij naar wat Balaam zegt: "Het oog dat feilloos is. Het horen van Gods woorden. Het zien van wat Sjaddai (God) toont. Het doorkrijgen van het goddelijk antwoord (*opm.:* wanneer de profeet God raadpleegt). Het opengaan der ogen. -- Het kennen van het weten van de Allerhoogste". (*Num. 24:3v.; -- 24;15v.; -- 23:3vv.*). -- Ziedaar wat "het komen van de geest van God" over Balsam uitwerkt.

Profeteren als algemene begaafdheid.

Num. 11:24/30 vertelt hoe Jahweh Mozes' heel bijzondere profetische geest (*opm.:* begaafdheid) uitbreidt tot "zeventig oudsten". Waarbij Mozes, die een

heel eenvoudig man was, zich laat ontvallen: “Ach, kon het hele volk van Jahweh profeet zijn doordat Jahweh hun van zijn geest geeft”! (*Num. 11:29*).

Joël.

Mozes’ wensdroom wordt hernomen door de profeet Joël. In 3:1 luidt het: “(Daarna) zal ik (Jahweh) mijn geest over *alle vlees* uitstorten”

Opm.

In het licht van *Gen. 6:3*, die de basistekst van oud en nieuw verbond blijft, klinkt het verrassend want daar luidt het: “Dat mijn geest niet onbepaald verantwoordelijk zij voor de mens (*opm.:* als collectief begrip) aangezien (beter: voor zover) hij vlees is”. -- ‘Vlees’ is al wat God als ‘dood’ beschouwt en de decaloog als dode letter naast zich neerlegt, zoals Jezus parabel het zo schitterend zegt: “Een rechter die God niet eerbiedigde en zich aan de mensen niet stoorde” (*Luk. 18:2; 16:4*).

Maar Joël:

“Uw zonen en uw dochters zullen ‘profeteren’ (*opm.*: profetisch begaafd zijn). Uw bejaarden zullen dromen zien. -- Uw jongeren gezichten. Zelfs over slaven en slavinnen - in die degen (*opm.:* in een latere fase van de gewijde geschiedenis) - zal ik mijn geest uitstorten”.

Opm.- Dat behelst dat God “wijsheid en onthulling” (*Efes. 1:18*), “wijsheid en wonderkracht” (*Matth. 13:54*) op planetaire schaal mettertijd gaat ‘uitstorten’

ERF329

10.16. Mozes en de andere profeten (329)

Lezen wij *Num., 12:1vv.*. -- Miryam (een profetes (*Ex. 15:20*)) en Aäron nemen het op tegen Mozes om reden van de kusitische vrouw (vgl. *Ex, 4: 24/26*) die hij tot zich had genomen: “Jahweh zou dus enkel tot Mozes spreken? Heeft hij ook niet tot ons gesproken?” Waarop Jahweh tot beiden: “Indien er onder u een profeet is, dan onthul ik mij aan hem in een gezicht, -- spreek ik tot hem in een droom. -- Zo is het niet met mijn dienaar Mozes gesteld. -- Heel mijn huis is hem toevertrouwd (*opm.:* hij gaat vertrouwelijk met mij om): met hem spreek ik van aanschijn tot aanschijn (*opm.:* rechtstreeks, intiem),-- op klaarblijkelijke wijze en niet in raadselachtige uitspraken. En hij ziet de verschijningswijze van Jahweh (*opm.:* Jahweh ‘s heerlijkheid) (…)”.

Ex. 33:11 ("Jahweh sprak met Mozes van aanschijn tot aanschijn"). -- *Ex 33:18vv*, ("Gij kunt mijn aanschijn niet zien want "de mens" kan niet mij zien én overleven") o.m. tonen aan dat, onder de zieners of profeten, Mozes eersterangs was. Mozes zal, in de lange reeks profeten, "de grootste" (*Deut. 34:10*) blijven.

Andere profeten. -- ***Het zien(st)erschap is een veelvormig fenomeen***.

Zo zijn er de zeventig profeten die Mozes' gave delen (*Num. 11:24vv.*), Zij 'spreken', d.i. beschikken over een gave die maakt dat hun woorden direct Gods woorden uitmaken. In die zin kan men reeds van een zekere 'glossolalie' (taalspreken) gewagen. Met name: niet het spreken in 'vreemde' taal maar het spreken zo dat de gesproken taal niet die van de zicht- en tastbare mens is maar van die mens als middelaar/ middelares ('medium' zegt men nu) van b.v. Jahweh.

1 Sam. 10:5/6 -- "Zodra gij de stad intrekt ziet gij een groep profeten van de offerhoogte komen, -- voorafgegaan door harp, tamboerijn, fluit en citer, en zij zullen in vervoering zijn. Dan zal "de geest van Jahweh" (*opm.:* een geest of levenskracht door hem geduld) u aangrijpen: met hen zult ook gij in vervoering geraken en in een ander mens veranderen". Aldus de profeet Samuel tot koning Saul.

Dat type bestond lang in Israël (*1 Kon, 18:4; 2 Kon. 2:3; -- 1 Kon. 22:10*). Het vergt voorbehoud want muziek en gebarenspel (*1 Sam, 19:34:* ritus paganus) leiden wel tot vervoering in, maar waarborgen niet "de vader" (de ingever) van de inspiratie.

ERF330

10.18. De eerste geestesuitstorting te Jeruzalem (330)

Hand. 2:1vv.. -- Allen (Maria, de twaalf, sommige andere leerlingen: *Hand. 1:13*) waren op pinksterdag bijeen. Rond 9.00 h. 's morgens (het derde uur).-- Plots kwam vanuit de hemel een geluid als van een hevig wind die het hele huis waarin zij zich bevonden, vervulde. Zij zagen tongen verschijnen - men zou gezegd hebben: vuurtongen -: deze spreidden zich en één tong zette zich neer op ieder onder hen. -- Allen werden van de heilige geest (*opm.*: Gods levenskracht) vervuld en zij begonnen in 'andere' (*opm.:* vreemde) talen te spreken naargelang de geest ze te vertolken gaf.

Opm.: Dat is de glossolalie te Jeruzalem (vgl. *1 Kor. 14:2*).

1. -- *Het Pinkstertalenwonder is de tegenhanger van de 'talen'* van de babelse talenverwarring door Jahweh verwekt (*Gen. 11:11 11:6; 11:9*): de heidense godspoort (domein van heidense entiteiten) - Babel - werd door een Godsoordeel talenverwarring - Babel -. Hier ontstaat het tegengestelde: onderlinge verstandhouding.

2. -- *Vanuit de hemel.* -- Jezus, na zijn laatste adem, daalt neer in de onderaardse regionen om de blijde boodschap ook daar te verkondigen. Daarna stijgt hij op in de hemelse regionen om ook daar dezelfde blijde boodschap te verkondigen.

Ps. 68(87):11vv.. zegt: "Verricht gij voor de doden wonderen? De schimmen: staan zij op om u te loven? Spreekt men in "de grafstede" over uw waarheid (*opm.:* wat gij als waarheid onthult) in het oord van abaddon (verderf)? Kent men in de duisternis uw wonderen en in het land der vergetelheid uw gerechtigheid?".

M.a.w.: in het eindpunt van al wat 'vlees' (*Gen 6:3)* is, de onderwereld, heerst, inzake Gods wonderdaden volstrekte stilte! Niet zo in de wereld van Gods 'geest' (*Gen. 6:3*) vanuit de hemel, van bij de hemelgod (*Tobit 7:12; 7:16; 10:13*), daalt een glossolalia, het uitspreken van Gods wonderdaden (aretalogie), neer!

Opm.- Het talenwonder en andere geestesgaven (charismata) zijn het effect van "heilige of Gods geest" maar b.v. in *Joh. 16:13* komt de derde persoon der H. Drie-eenheid door in die "heilige geest": "Wanneer hij zal komen, de Geest der waarheid, zal hij u in de gehele waarheid binnenleiden, want hij zal niet uit zichzelf spreken maar wat hij hoort (*opm.:* komende van de Vader en de Zoon) zal hij zeggen".

ERF331

10.19. "Alle volkeren" (331)

Hand. 2:5vv..

Er woonden in Jeruzalem vrome mannen uit alle volkeren die onder het hemelruim zijn. N.a.v. het geluid dat zich voordeed, liep de menigte te hoop en was zij verbaasd: ieder hoorde ze in zijn eigen taal spreken! (...). Parthen, Meden en Elamieten, inwoners van Mesopotamië, Judea en Cappedocië, van

Pontus en Asia, Frygië in Pamfylië, Egypte en het gedeelte van Libye dat aan Cyrene paalt, Romeinen alhier verblijvend, zowel joden als proselieten (*opm.:* niet-joden die besneden waren), Kretenzers en Arabieren: "Wij horen ze in onze taal, de wonderdaden van God verkondigen".

Opm.- Net zoals later in Cornelius' huis is de inhoud van de taal die de heilige geest (de H. Geest) spreekt, grondig het tegengestelde van (de stilte inzake Gods wonderdaden in) de sjeol of onderwereld.

Het wezen van het christendom.

'Kèrugma' is, in antiek Grieks, 'boodschap'. "Christelijk kerugma" drukt dan het wezen van het christendom uit, d.i. dat waardoor het van de rest onderscheidbaar is. Dat kerugma vertoont twee luiken.

Petrus.

"Neen! Deze mensen zijn niet dronken (…). Maar het is wel wat de profeet Joel zei: "Het zal zich in de laatste dagen (*opm.:* in de eindtijd) voordoen - zo spreekt de Heer - dat ik van mijn geest (*Gen. 6:3*) over alle vlees (*Gen. 6:3*) zal uitstorten (…).". Volgt dan de hele aanhaling van Joel (zie hoger), waarin het "politiek correcte" (in Bijbelse taal: geen aanzien des persoons kennen) opvalt: mannen en vrouwen, ouden en jongeren, zelfs slaven en slavinnen komen in aanmerking en dit bij alle volkeren.

1. - *Jezus, door de vader gezonden*.

Petrus. -- Jezus was de man die God geloofwaardig maakte in uw midden door 'dunameis' (krachten), 'terata' (indrukwekkende goddelijke tekens) en 'sèmeia' (tekens). (…). Zoals gij zelf weet. Deze man die volgens een welomschreven raadsbesluit en Gods voorkennis was overgeleverd, hebt gij gedood (…). Maar God heeft hem doen verrijzen (…) uit de kwellingen van de onderwereld. -- Daarvan zijn wij de getuigen (vgl. *2 Petr. 1:16*):

2. -- *De heilige Geest, door de Vader en de Zoon gezonden*. -- "Nu, verheven door Gods rechterhand, heeft hij van de Vader de heilige Geest ontvangen - zoals beloofd - en hem uitgestort. Dat uitgerekend is het wat gij ziet en hoort!

ERF332

10.20. Cesarea: tweede geestesuitstorting (332)

De pijnlijke overgang van het 'enge' jodendom naar "de volkeren".

Petrus, “de eerste paus” (volgens de katholieken), heeft er moeite mee gehad. Want hij zat nog vast in “de voorschriften” der wereldelementen.

1. -- *Hand. 10: 1vv..*

Cornelius, Romeins militair, godvrezend (sympathiserend met jodendom maar onbesneden), beleeft een aretalogisch moment. En wel in de vorm van een ‘gezicht’, (één der vormen van ‘geest’ door Joël voorspeld): “de engel van God” treedt rond het negende uur (15 h.) bij hem binnen, “Hij zag het duidelijk” (zegt Lukas). De verschijning roept: “Cornelius!”. Deze kijkt toe en wordt angstig. “Wat is er, Heer?”. “Uw gebeden en vrijgevigheden zijn tot voor God opgestegen (vgl. *Tobit 12:12*) en God gedenkt u. Zend nl. dadelijk manschappen naar Joppe om Petrus te ontbieden. Deze woont aan zee in bij een zekere Simon, een leerlooier: -- Cornelius voert uit: de volgende morgen reeds naderen zijn boden Joppe.

2. -- *Hand 10:9vv*.

Petrus ging het terrein op rond het zesde uur (12 h.). Om daar te bidden. Terwijl men zijn eten klaarmaakte, overviel hem een vervoering: hij ziet de hemel (*opm.:* niet wat b.v. uit de aarde en haar onderwereldse rijken opstijgt) geopend en iets - net een groot laken aan de vier uiteinden opgehangen - op aarde neerdalen. Daarin: allerlei viervoetige in kruipende dieren en alle vogels van het hemelruim. Een stem: “Komaan, Petrus! Slacht en eet”. “Ach, neen, Heer! Want ik heb nog nooit iets bezoedelds of onreins gegeten”.

Opm.- Men leze b.v. *Lev. 11* (Voorschriften inzake ‘reine’ en ‘onreine’ dieren) of *Kol. 2:16* (Kwesties van voeding en dranken) of nog *Kol. 2: 21* (“Neem niet vast! Proef niet daarvan! Raak niet aan!”). M.a.w. : de voorschriften van “de elementen van deze wereld”! Petrus is een rechtgelovig jood.

De stem: “Wat God heeft gezuiverd, noem dat niet bezoedeld!”. Dit deed zich driemaal voor. Onmiddellijk daarop werd het laken ten hemel opgetrokken. Petrus was perplex.

Petrus overschrijdt “de voorschriften”.

Wij staan hier voor een synchronie zoals in *Tobit 3:17*: juist op dat ogenblik arriveert Cornelius gezantschap. “De geest” (“de engel”) zei: “Zie: er zijn mannen die u komen opzoeken. Ga en daal af en ga zonder aarzelen met hen mee! Ik ben het die ze gezonden heb”.

ERF333

De dag daarop vertrekt Petrus. Een dag later komt hij in Caesarea aan. Met familieleden en intieme vrienden wachtte Cornelius hem op. Petrus: “Gij weet het: voor een jood is het volstrekt verboden met een niet jood om te gaan of bij hem aan huis te komen Maar God heeft mij zo-even te kennen gegeven dat men geen enkel mens bezoedeld of onrein moet heten”.

Petrus’ uiteenzetting. -- “Ik stel vast dat God echt geen aanzien des persoons (vgl. *Mal. 2:9; Matth, 22:16*) kent maar dat in ieder volk degene die god ‘vreest’ en gewetensvol leeft, hem welgevallig is.”

Opm.- Dit is blijkbaar het eeuwig verbond (*Is. 24:5*) dat in de wet die in het hart der heidenen geschreven is (Rom. 2:14v.), actief is.

Zoals Petrus zelf, *Hand. 15:9*, zegt: “God heeft hun hart door het geloof gezuiverd nl. het hart der volkeren. Wat in kerkelijke taal het doopsel van heilige geest en begeerte heet.

Het wezen van het christendom. -- Trinitair in twee luiken.

1. -- *De zoon.*

Petrus. -- Gij weet wat zich in heel Judea heeft voorgedaan: Jezus van Nazareth. Zijn beginoptreden in Galilea - na het door Johannes (de Doper) verkondigde doopsel -: hoe nl. God hem zalfde met heilige geest en macht (vgl. *Matth. 3:16*). Hij die rondging om wel te doen en te genezen allen die in de macht van de duivel (*opm.: Matth. 4:1/11; Joh 8:44*) geraakt waren. Want God was met hem. Wij: wij zijn de getuigen (*Hand, 1:8; 2 Petr. 1:16*) van al wat hij gedaan heeft in het land der joden en in Jeruzalem.

De dienaar van de Heer. -- Hij die men het aandurfde te doden door hem aan het kruishout op te hangen. Maar God heeft hem doen verrijzen de derde dag. (*opm.: Is. 52:13/53:12*: ebed Jahweh). - En hem laten verschijnen niet aan het hele volk doch aan getuigen die God vooraf had uitgekozen, -- aan ons die met hem gegeten en gedronken hebben na zijn verrijzenis uit de doden. (…).

2. -- *De heilige Geest.*

Petrus was nog aan het uiteenzetten toen de heilige Geest (*Gen. 6:3*) over allen (*Joël 3:1* “alle vlees” (*Gen, 6:3*)) die het woord beluisterden, neerdaalde. -- Al de besnedenen die met Petrus meegekomen waren, waren ontzet toen zij zagen dat de gave van de heilige geest ook over de heidenen uitgestort werd. -- Het christendom kent geen aanzien des persoons en is dus “politiek correct”.

ERF334

10.21. Het talenwonder (334)

Zij hoorden ze nl. in talen spreken en God prijzen. -- Waarop Petrus: “Kan men het doopwater weigeren aan diegenen die de heilige geest ontvangen hebben evengoed als wij?”. Hij beval ze te dopen “in de naam van Jezus Christus”.

Opm.- Het geestesdoopsel of - uitstorting gaat hier vooraf aan het kerkelijke rituele doopsel! M.a.w.: het doopsel van heilige geest en begeerte, typisch voor gewetensvolle en Godgelovige heidenen, was noodzakelijke en voldoende voorwaarde voor de H. Geest met zijn gaven om neer te dalen en de weg naar het typisch kerkelijke doopsel te wijzen dat het doopsel van heilige geest en begeerte kerkelijk ‘valoriseert’.

Ook over de ‘johannieten’.
Hand, 19:1vv.. -- Efese, derde grootste stad van het Romeinse wereldrijk, na Rome en Alexandrië.

Multicultureel trefpunt. -- Paulus ontmoet er enkele leerlingen: “Hebt gij de heilige Geest ontvangen wanneer gij het geloof hebt aangenomen?” “Wij hebben niet eens vernomen dat er een heilige geest is!”. “Welk doopsel hebt gij dan ontvangen?”. “Het doopsel van Johannes (de Doper)”. Paulus: “Johannes doopte met een doopsel van bekering terwijl hij het volk erbij zei in hem te geloven die na hem zou komen, d.i. in Jezus”. Daarop lieten zij zich dopen “in de naam van de Heer Jezus” en, wanneer Paulus hun de handen had opgelegd, kwam de heilige Geest over hen en begonnen zij in talen te spreken en te profeteren. -- In totaal waren deze mannen een twaalftal.

Opm.- De johannieten waren geen echte joden meer. Waren ook geen christenen. En waren zeker geen heiden. --Toch stort de rechter over levenden en doden die Jezus is, de heilige Geest uit over hen! Zonder veel ‘formaliteiten’ gaat Paulus, door Jezus geïnspireerd, te werk.

Merkwaardig: wij weten dat Paulus inzake charismata (geestesgaven) eerder terughoudend was (zoals *1 Kor. 13:1/13* verduidelijkt). Maar kijk: dermate associeert Paulus ritueel doopsel met gave van de heilige Geest dat zijn vraag luidt: “Hebt gij de heilige Geest ontvangen wanneer gij het geloof aangenomen hebt?”. Geloof, d.i. wat Abraham, de ‘vader’ der gelovigen, kenmerkt, lijkt met heilige Geest samen te gaan. Hebben wij, huidige

christenen, deze band niet wat te veel vergeten zo dat Joël's voorspelling inzake geest over alle vlees in het niets opgaat?

ERF335

10.22. Het ingegeven spreken (335)

De geest van wijsheid en onthulling heeft, behalve de eigenlijk, sterk irrationele glossolalie, nog een ander type van 'taalspreken' ter beschikking.

1. -- *De zoon spreekt in en doorheen de gelovige.* -- "Het uur komt (en het is er nu) waarop "de doden" (*opm.:* al wie Gods geest of levenskracht mist) de stem van de zoon van God zullen horen" (*Joh. 5:25*). -- *Luk, 20:14v.*.: "Onthoudt het goed: gij moet uw verdediging niet vooraf gereedhouden, want ik (Jezus) zal u een taal en een wijsheid geven waaraan geen van uw tegenstanders zal kunnen weerstaan (...)".

Jezus verneemt in zijn binnenste de stem van de Vader "(..) mij, een mens, die u de waarheid gezegd heb die ik van God gehoord heb" (*Joh. 8:40*). "Ik oordeel volgens wat ik hoor (*opm.:* van de Vader; Joh. *5:30*).

Opm.- "Wanneer gij (*opm.:* ongelovige joden) de mensenzoon zult opgeheven hebben (*opm.:* aan het kruis), dan zult gij beseffen dat "Ik ben" en dat ik niets doe uit mijzelf maar zeg wat de Vader mij heeft geleerd" (*Joh. 8:28v.*).

Opm.- "Ik ben" (*Ex 10:2; Is. 43:12*) duidt de eigen 'naam' van God (de Vader) aan, nl. God als eeuwig aanwezige die zich telkens weer in zijn heelalbestuur ("rijk Gods") doet gelden. Jezus is dus, met de Vader, de eeuwig aanwezige die actief is.

2. -- *De Heilige Geest spreekt in en doorheen de gelovige.*

Matth, 10:17vv.: "Wanneer men u zal overleveren, zoekt dan niet als ongeruste mensen hoe te spreken of wat te zeggen. Wat gij te zeggen zult hebben, dat zal u op het ogenblik zelf gegeven worden. Want niet gij zult spreken doch de geest van uw Vader die in u zal spreken". *Mark, 13:11* en vooral *Luk. 12:12* bevestigen : "Want de heilige Geest zal u op dat uur leren wat moet gezegd worden".

Opm.- "De bijstand (voorspreker) - de heilige Geest - die de Vader in mijn naam zal zenden, hij zal u alles bijbrengen" (*Joh. 14:26*). "Wanneer de bijstand

die ik u van bij de Vader zal zenden, de geest van waarheid die van de Vader komt, zal voor mij getuigen" (*Joh. 15:26*) -- "De geest van waarheid: hij zal u de hele waarheid binnenleiden, want hij zal niet uit zichzelf spreken maar wat hij zal horen, dat zal hij zeggen" (*Joh. 16:13*).

Ziedaar de leer over de innerlijke stem en woord van de schrift.